

SOLCA

Tajemství zámeckého parku

ERIKA SCHWESEROVÁ

PETR BINDAČ

OSTRAVA 2024

SOLCA

Tajemství zámekého parku

Autoři: Erika Schweserová, Petr Bindač

Editor: Petr Bindač

Vydavatel: Petr Bindač, Ostrava

Grafická úprava a sazba: Petra Špicová

Návrh a zpracování obálky: Petra Špicová

Fotografie na obálce: soukromá sbírka Petra Bindače

Identifikace a popisy fotografií: Erika Schweserová, Petr Bindač

Jazyková korektura: Elisabeth Karnethová, Mgr. Petra Řepišťáková

Překlad: Ing. Jiří Maděra (němčina), Ireneusz Wiesław Geborek (polština)

Tisk: FINIDR s.r.o. Lípová 1965, Český Těšín

Vydání první - dotisk, vlastním nákladem, 500 kusů

Počet stran: 252

Ostrava 2024

© Erika Schweserová, Petr Bindač, 2024

ISBN 978-80-11-02959-3

SEZNAM KAPITOL

O autorech	6
Úvod	9
1. Solca	10
2. Starý zámek	20
3. Rod Larisch-Mönnich	24
4. Zámek Solca a dům pro služebnictvo	48
5. Společenské události rodu Larisch-Mönnich	60
6. Zámecký park Solca	68
7. Rodová hrobka	78
8. Zámecká kaple	90
9. Hospodářské budovy	94
10. Požár zámku	108
11. Park Zdeňka Nejedlého	118
12. Larischův poklad	126
13. Dům zdraví	134
14. Amfiteátr	140
15. Dnešní stav parku	146
16. Hvězda	174
17. Archeologické průzkumy	178
18. Sloužili u Larischů	186
19. Vzpomínky pamětníků	204
Včera a dnes	226
Mapové podklady	240

O AUTORECH

Jsem karvinská rodačka pocházející z tradiční hornické rodiny. Mí předci žili v dnes zaniklé Karviné v jedné z hornických kolonií poblíž dolu Gabriela, kde jako horník a později velitel báňských záchranářů pracoval babiččin otec – můj pradědeček. Už jako dítě jsem s velkým zájmem poslouchala babiččino vyprávění o běžných starostech i radostech, které tento život v kolonii přinášel. Můj zájem o území, na němž kdysi původní Karviná stála, prudce vzrostl v roce 2015. Tamní příroda a historie mne naprosto uchvátily. Nejvíce času jsem trávila v bývalém zámeckém parku v Solci, ve kterém jsem od roku 2017 uspořádala několik amatérských komentovaných prohlídek. Díky tomu jsem se tak seznámila nejen s obyvateli původní Karviné, ale také s lidmi, kteří byli zaniklým městem fascinováni stejně jako já. Zejména pak zámeckým parkem v Solci. Někteří z těchto nadšenců se stali nejen mými přáteli, ale také partáky při dalších důkladnějších průzkumech.

Láska k rodnému městu mých předků, úcta a zodpovědnost vůči pamětníkům, kteří mi s důvěrou poskytli cenné informace, a snaha vdechnout Solci alespoň částečně zpět život bylo tím, co mě při psaní knihy hnalo kupředu. Největší radostí a zároveň překvapením na této historické pouti bylo zcela jistě potvrzení toho, co jsem od nejstarších členů své rodiny slýchávala a to, že několik mých předků pro Larische pracovalo. Ale až na základě psaní této knihy jsem se po malých krůčcích postupně dostávala k podrobnějším informacím. Začal se tak přede mnou tvořit obraz dosud neznámých tváří, konkrétních jmen a osudů mých předků z rodu Balwarů, a zejména Owczarzých, kteří pro Larische pracovali na různých pozicích nejen přímo na zámku Solca, ale také v okolních hospodářských budovách a na statku patřícím k zámku v Ráji. Tímto zjištěním jsem poté našla i část své rodiny, o jejíž existenci jsem neměla tušení.

Erika Schweserová

Jako rodilý Ostravák jsem byl vždy silně ovlivněn tepem industriální krajiny, která tak specificky formovala celou Ostravsko-karvinskou aglomeraci. Od dětství mě zajímala doprava, zejména však systém úzkorozchodných drah na Karvinsku. Koncem 90. let jsem se pracovně dostal do severních Čech, kde jsem byl konfrontován se zjizvenou krajinou vzniklou činností povrchových dolů. V důsledku hnědouhelné těžby zaniklo v severních Čechách více než 100 vesnic, včetně královského města Most. V roce 2001 jsem navštívil Libkovice, kde se v té době připravovala demolice posledního objektu – kostela sv. Michala. Tyto skutečnosti jako by tvořily paralelu s osudem původní Karviné a mým hlubším zájmem o poznání historie této části regionu. Díky starým pohlednicím, fotografiím původní Karviné a zejména leteckému snímkování z 50. let se mi postupně dařilo lokalizovat vyobrazené objekty města a přiřazovat je do mapy. Tento leckdy až detektivní způsob práce mi umožnil postupně si v hlavě generovat jednotlivé celky zaniklého města včetně reliéfu krajiny a porovnávat je s realitou. Je až neuvěřitelné, kolik lokalit z původního města si i přes značnou důlní činnost zachovalo svou tvář. I díky tomu se dnes můžeme procházet ulicemi a identifikovat, kde ten či onen objekt stál. Při těchto toulkách mi hlavou probíhaly myšlenky, že by na území dnešní městské části Doly mohl jednou být opět život ve formě turisticko-naučných stezek s využitím objektů kulturních památek, jako jsou doly Barbora a Gabriela nebo kostel sv. Petra z Alkantary. Tato vize však byla v období, kdy se v karvinské pánvi aktivně těžilo, neuskutečnitelná. Zlom v mé amatérské zálibě nastal v únoru 2020, kdy jsem poznal skupinku stejně zaměřených osob, s kterou jsme podnikli první společnou výpravu do zámeckého parku v Solci. Celé studium Karviné tak dostalo zcela nový rozměr. Objevováním údajně zaniklých míst a předmětů jsem si uvědomil, že ta původní Karviná zase tak zaniklá není a že by bylo správné si ji nejen připomínat, ale i uchovat pro další generace. Toto nás vedlo k myšlence vzniku knihy, mapující nejhonosnější místo v původní Karviné, a to zámek Solca s parkem a jeho přílehlým okolím. Zároveň jsme založili naši „okrašlovací skupinu“ Operativní skupina Ka2 – Za Karvinnou krásnější, která si klade za cíl vracet život místům a věcem, jež tvoří po staletí nesmazatelnou součást města.

Petr Bindáč

ÚVOD

Zámecký park Solca, později park Zdeňka Nejedlého, je ukrytý v dnešní okrajové a již neobydlené městské části Karviné s mnoho naznačujícím názvem Doly. Do roku 1948 však byla tato městská část samostatným městem s názvem Karvinná (od roku 1920 do konce roku 1948 psána s dvěma „n“), jejíž počet obyvatel se blížil k 21 tisícům. Počátkem roku 1949 došlo ke sloučení původní Karvinné s okolními obcemi Ráj, Fryštát, Darkov a Staré Město a vznikla tak Karviná nová.

Bývalý zámecký park byl desítky let vnímán pouze jako těžbou zdevastované území na periferii města, do něhož částečně zasahuje areál dolu Darkov. Sem tam do něj přišel zavzpomínat někdo pamatující jeho dřívější krásu. Občas přilákal i jedince dobrodružných povah v terénu hledající střípky jeho minulosti. Po většinu času byl však zapomenut. My jsme patřili právě k těm dobrodruhům, které park upoutal nejen svou divokostí, ale hlavně bohatou minulostí. Jeho průzkumu jsme věnovali od počátku roku 2020 velkou část volného času. V každém ročním období, v jakémkoliv počasí, vždy s pevnou obuví na nohou jsme jej důkladně prozkoumávali napříč všemi jeho směry v každém detailu. Je to přesně to místo, které se člověku dokáže vryt hluboko pod kůži. Místo, jež fascinuje, budí zvědavost a zároveň vyvolává zvláštní pocity nostalgie až smutku. Čím víc času jsme v parku trávili, tím vznikala větší potřeba se tam vracet. Čím víc svých tajemství nám odhaloval, tím víc v nás narůstala touha objevovat. A s každým novým poznáním v nás sílila i myšlenka nenechat si vše objevené pro sebe, neboť o zámku Solca a jeho přilehlém parku dosud nebyla vydána žádná podrobnější publikace. Tato skutečnost se pro nás stala hnacím motorem, protože místo s tak bohatou historií si nezaslouží být opomíjeno. Vždyť ještě v polovině 40. let 20. st. se tam nacházel zámek, který byl sídlem šlechtického rodu Larisch-Mönnichů. Rodu, který se ve velké míře zasloužil o rozvoj a rozkvět Karviné. Průzkumy parku se střídaly se studiem archivních dokumentů, fotografií a příjemně tráveným časem ve společnosti pamětníků. Nutno podotknout, že celá tato tříletá výprava napříč časem byla od počátku výrazně komplikovaná pandemickou situací. Obrnění velkou dávkou trpělivosti jsme tak byli častokrát nuceni podstoupit i dlouhé fáze naprosté nečinnosti a vyčkávání. Také jsme se díky opakovanému přísunu stále nových informací, materiálu a fotografií několikrát dostali z domnělého konce na úplný začátek. Byla to dlouhá a občas trnitá cesta, ale byla to také cesta krásná, poučná, přinášející zcela nečekané objevy a životní zkušenosti. Tak snad se nám v této amatérské, ale srdcem tvořené knize povedlo alespoň částečně zachytit, poodhalit a zhmotnit téměř zapomenutou a velmi bohatou historii zámku Solca a zámeckého parku v různých dobách jejich existence. Včetně té dnešní.

Tato kniha je věnovaná všem milovníkům karvinské historie a těm, kterým Solca byla kdysi domovem.

1. SOLCA

Nejstarší písemné zmínky o osadě jménem Solca (Sal) jsou datovány do roku 1268. Tehdy polští benediktinští mniši, věnující se hlavně zemědělství, začali ze zdejších solných pramenů prostým vyvařováním těžit sůl určenou k prodeji. Tuto činnost si ještě téhož roku nechali patentovat. Odtud pochází její název Solca – Solný kraj. Solanka, voda ze které se sůl vyvařovala, je mořská voda z období třetihor. Je silně mineralizovaná a obsahuje až osmsetkrát víc jódu než současná mořská voda. Její léčebné účinky jsou nezpochybnitelné. Blahodárně působí na kožní onemocnění, zánětlivé procesy, pomáhá uvolňovat svalstvo, ale hlavně se využívá k léčbě pohybového aparátu ve zdejších karvinských lázních Darkov, a to od roku 1866, kdy byly postaveny první lázně. Jodobromovou solanku, takzvanou Solca, dřív vyvěrající v různých částech Karvinska a Orlovska, a její léčebné účinky znal lid od pradávna. Mnohem dřív než vznikly první lázně. Nejznámější léčivý pramen Stříbrňačka se nacházel v karvinském lese, za dolem Barbora. Do lesa chodili léčit své zdravotní problémy nejen místní havíři, ale i lidé z širého okolí, včetně dětí. Dobytek, který byl solankou napájen, byl silný, zdravý a měl lesklou srst. Tato slaná léčivá voda byla důležitým zdrojem pro výrobu vyhlášeného karvinského piva v dnes již zaniklém pivovaru Larisch-Mönnich. Snad právě díky ní mělo tak znamenitou chuť. V Solci se tato voda také využívala v solivaru s názvem Jodosol, založeném v roce 1927. Sloužil do 40. let 20. st. zároveň jako malé lázničky, ale v roce 1950 byl Jodosol kvůli poddolování zbourán.

Lázně Jodosol, č. p. 153 (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

S rozvojem důlní činnosti a narůstajícím zájmem lidí o práci v dolech se zvyšoval počet obyvatel nejen v celé Karvině, ale i v Solci, jež byla samostatnou vesničkou v blízkosti Karviné. V roce 1900 měla Solca 70 domů a 1002 obyvatel. Větší část těchto domů byly obyčejné dřevěné chalupy. V roce 1910 v Solci žilo 1047 obyvatel, z nichž 1021 v ní mělo trvalé bydliště. Drtivá většina, až 80 % tehdejších obyvatel, uváděla jako svůj rodný jazyk polštinu a 16 % obyvatel bylo německy mluvících. V roce 1923 byla původní obec Karvinná povýšena na město, pod jehož správu nově spadala se samostatným katastrálním územím také Solca. Postupný nárůst obyvatel byl důvodem pro výstavbu objektů nezbytných pro tamní život. Mezi takové stavby patřily např. Polská měšťanská škola, postavená v roce 1910 (č. p. 124) a vedle se nacházející Polská mateřská školka (č. p. 90), několik obchodů s potravinami, pekařství Alois Binar (č. p. 74), obchod se smíšeným zbožím Augustin Šebesta (č. p. 58), řeznictví Emil Kaimer (č. p. 140), restaurace Rosenthal (č. p. 47) nebo třeba četnická stanice (č. p. 104). Solca se tak postupně stávala nejkrásnější a nejhonosnější částí Karvinné.

Karviná – Solca. Pohled z haldy dolu Gabriela na Leلكovu kolonii. V popředí dům č. p. 325. Vlevo na horizontu zadní trakt obch. domu Glesinger na dnešní Ostravské ulici. V pozadí koksovna s doly Jan-Karel, od roku 1951 Důl ČSA (Foto SOKA Karviná)

Bydlení v podzámčí. Chalupa č. p. 60, majitel Karel Bajer. V pozadí štít a střecha chalupy č. p. 22, majitel Josef Gamrot (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

Chalupa č. p. 60, pohled na zadní trakt (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

*Pohled ze Soleckého kopce na
Zámeckou ulici s domy č. p. 1685 a
1613, restaurace Borák. Uprostřed
fotografie věž kostela sv. Jindřicha
(Foto ze soukromé sbírky Zdeňka
Janulka)*

*Pohled na vilovou čtvrť
v Solci. V popředí dům
č. p. 1460. V pozadí věž
kostela sv. Jindřicha
(Foto ze soukromé sbírky
Zdeňka Janulka)*

Za německé okupace byly v Solci na ulici Cihelní postaveny lágry pro italské vojenské zajatce, kteří byli nasazováni na nucené práce v okolních dolech. Po válce tábor sloužil k internaci odsunutých Němců. V dobách komunistického režimu se zde nacházel tábor PTP. Nějakou dobu pak budovy sloužily jako zázemí pro drůbežárnu, ale i ony podlehly vlivům těžby. Do dnešních dnů se v těchto místech nachází zachovalé torzo obvodového zdiva jednoho z baráků.

Solca v 70. letech 20. st. V pozadí budovy bývalého zajateckého tábora (Foto Roman Dzik)

Kromě zděných a honosnějších domů postavených vesměs ve 30. a 40. letech 20. st. vznikla v Solci na konci čtyřicátých let také kolonie tvořená 58 finskými domky. Stála ve svahu pod zámek, vedle dříve se nacházejících zámeckých skleníků, za cestou vedoucí na Stonavu. Těžba uhlí v této lokalitě však způsobila několikametrové propady terénu, a společně s prosakováním spodní vody byla kolonie odsouzená k jistému zániku. V roce 1959 začalo v blízkosti kolonie postupné zaplavování území šlamovou vodou. O sedm let později stálo z původního počtu asi jen dvacet domků a zřejmě na přelomu 70. a 80. let 20. st. už nestál žádný. Dnes se v těchto místech nachází důsledek důlní těžby v podobě kalové nádrže s názvem Pilňok, který pohltit nejen území, na kterém stály finské domky, ale i velkou část území Solcy. Tato tmavá vodní plocha s temnými břehy, opatřená cedulemi se zákazem vstupu, není příliš vyhledávanou turistickou lokalitou. Na první pohled mrtvá krajina však skrývá různorodý život. Pilňok se stal přirozenou ptačí rezervací. Koruny vysokých stromů blízkého lesa jsou plné hnízdících volavek, jejichž specifický křik se rozléhá do širého okolí. Odkaliště je také domovem cca 35 druhům vážek, z nichž některé jsou nejen vzácné, ale i ohrožené. Zvláště významný je výskyt vážky plavé, která byla nezvěstná téměř devadesát let. Stejně osudy jako kolonii u Pilňoku potkaly postupně i ostatní stavby. Z dostupných leteckých snímků je patrné, že v 60. letech 20. st. bylo v Solci zbouráno nejvíc objektů. Demolice ale pokračovaly rychlým tempem dál. Mizely domy a celé ulice. Poslední demolice proběhly v 80. letech.

*Kolonie finských domků v Solci
(Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

*Finské domky a jejich postupné zaplavování
(Foto SOka Karviná)*

*Již z velké části zaplavená Solca. Kolem roku 1970
(Foto Roman Dzik)*

*Odkaliště Pilňok
(Foto Tomáš Tichánek, rok 2022)*

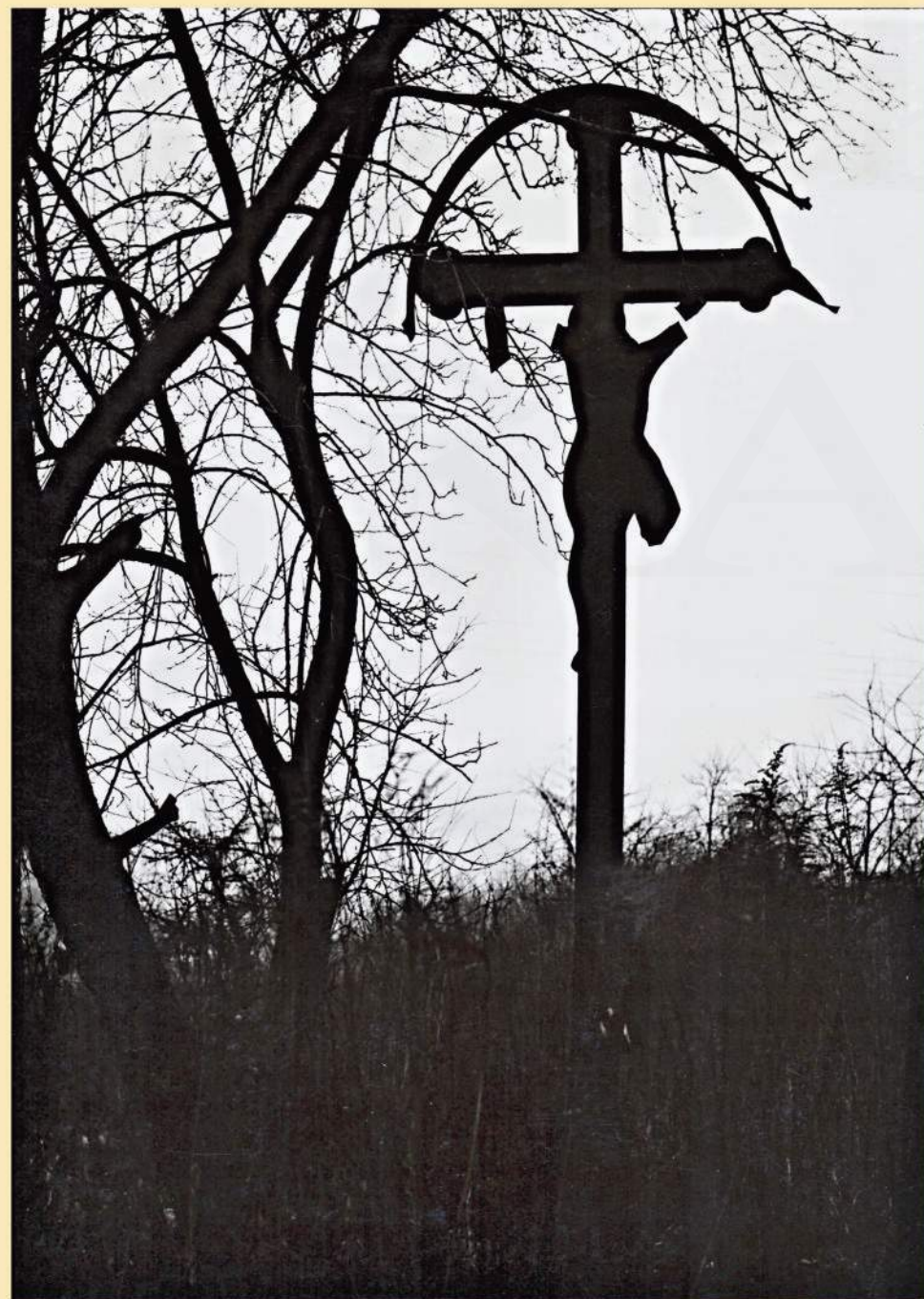
*Praskliny na domě rodiny Kolatkových, č. p. 18. Dům stál na ulici Solecké v blízkosti lázní Jodosol
(Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

*Restaurace Rosenthal, stav před demolicí
(Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

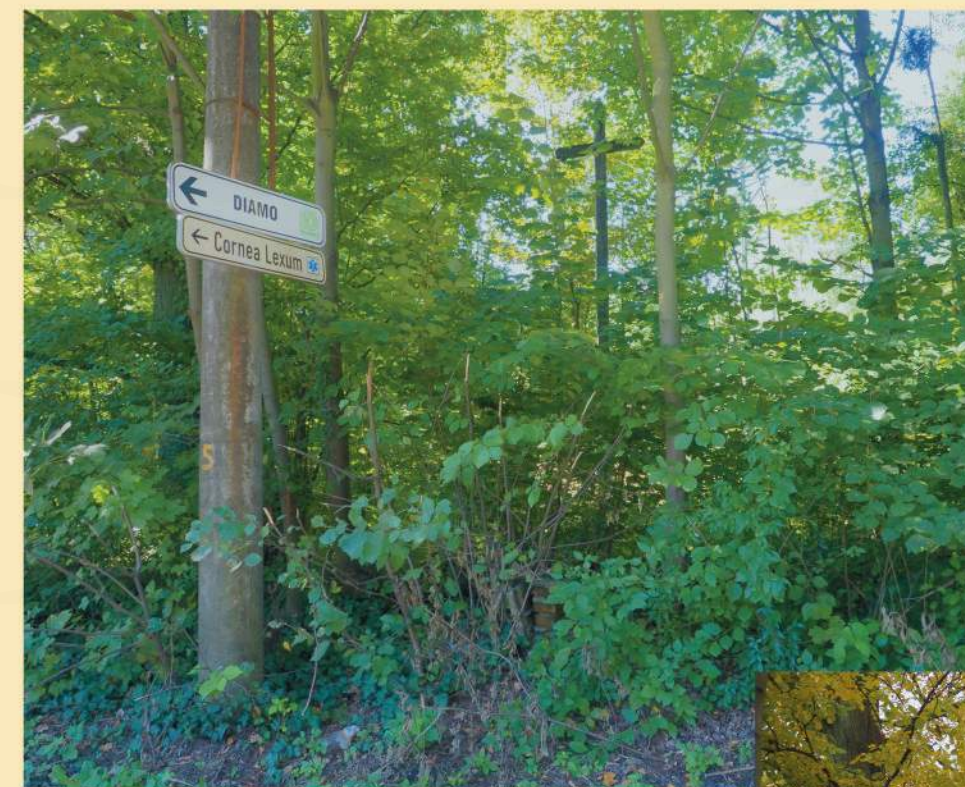

Pohled ze Soleckého kopce na probíhající demolici domu č. p. 1613. V pozadí důl ČSA. Konec 50. let 20. st. (Foto Ing. Jan Válek)

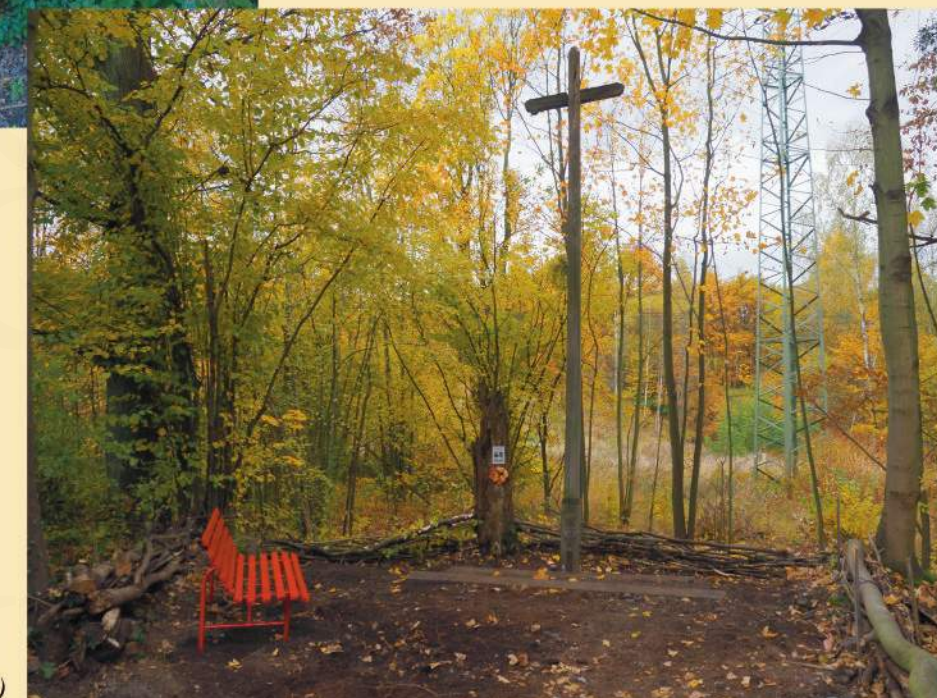

*Solecký kříž na němž je ještě patrná část Ježíše.
Stav v 70. letech 20. st. (Foto Roman Dzik)*

Jediné, co se do dnešních dnů z původní Solcy dochovalo, je dřevěný kříž, majestátně se tyčící v mírném svahu u cesty. Podle dvou nápisů a letopočtů na kříži zaznamenaných je zřejmé, že zde byl vztyčen v roce 1886 a v roce 1933 byl opraven. V mapě císařského otisku z roku 1836 je však kříž, stojící na samotě v těchto místech, už také vyznačen. Lze tedy předpokládat, že se na stejném místě nacházel už mnohem dřív jeho předchůdce. Kříž byl dlouhá léta maskován náletovými dřevinami a spousta lidí o jeho existenci nevěděla. V roce 2021 náš okrašlovací spolek, Operativní skupina Ka2 - Za Karvinnou krásnější, provedl společně s přáteli brigádu, díky které se kříž podařilo odhalit a okolí zkulturnit. O důvodu umístění kříže pravděpodobně neexistují žádné záznamy. A tak zřejmě zůstane i nadále obestřen tajemstvím a bude dál držet nad Solcou symbolickou ochranu.

Solecký kříž před provedením úpravy (Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2021)

*Solecký kříž po okrašlovací úpravě
(Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2021)*

2. STARÝ ZÁMEK

Ne každý ví, že se na území dnešní Karviné nenacházely tři, ale čtyři zámky. Ten čtvrtý a nejstarší z nich je neodmyslitelně spjat s prvními zmínkami o rodu Larich-Mönnich. Byl vlastně prvním karvinským sídlem tohoto šlechtického rodu. Ještě před tím od roku 1491 vlastnil Karvinou, jako nevelkou knížecí obec, Mikuláš Stopak Kička. Podle názvu své obce začal používat příjmení Karvinský, a stal se tak zakladatelem rodu Karvinských z Karviné. Nejstarší zmínka o předchůdkyni zámku – tvrzi – pochází z roku 1461 a je spojována právě s rodem Karvinských. Spojitost zámku s rodem Larisch-Mönnich započala rokem 1570. Tehdy byla Karviná ve vlastnictví Jiřího Laryše ze Lhotky. Jeho syn Bedřich Laryš se pustil do stavebních oprav tvrze. Po nich bylo do pozdějších let zachováno renesanční kamenné nadpraží s datem 1591 a erby Bedřicha Laryše a jeho ženy Barbary Adelsbach. V 16. a 17. st. byla tvrz rozšířena a v 18. st., za hraběte Jana Larische, získala podobu menšího klasicistního zámku. Patrová budova měla půdorys písmene L. Nacházela se v ní také kaple sv. Kříže a menší zámecká zahrada. Naproti zámku se rozprostíral statek s hospodářskými budovami a ředitelstvím statků. V roce 1800 se stal zámek Fryštát po rozsáhlé rekonstrukci rodovým sídlem a zámek v původní Karviné tímto poklesl na významnosti. Po výstavbě zámku Solca bylo do nejstaršího zámku umístěno centrální ředitelství Larisch-Mönnichových podniků. Větší část budovy tvořily kanceláře, část byt centrálního ředitele, a nechyběla ani kuchyň, sklady, kotelna, sociální zařízení a původně vybudovaná kaple. V roce 1941 došlo vlivem důlních činností k poškození budovy. Z tohoto důvodu bylo ředitelství přestěhováno do budovy odborné školy pro ženská povolání. Zámecká ulice, na které se zámek nacházel, klesla místy až o 50 cm. Znamky důlních vlivů se projeví především na bočním křídle, které bylo z velké části v roce 1942 zbouráno. V roce 1945 byl zámek jako německý majetek zkonfiskován a přešel do vlastnictví Československého státu. Chvilí ještě sloužil jako zázemí různým úřadům, ale jeho technický stav se nadále zhoršoval, a proto musel být v roce 1955 zbourán. Přes území, na kterém zámek stával, se dnes táhne potrubí a v místech, kde se dříve nacházel statek, se nyní rozprostírá menší vodní plocha vytvořená léty se tlačící spodní vodou. Původní terén byl navezen o cca 15 m a po zmíněných objektech se nedochovalo vůbec nic.

Trhliny ve zdivu a stropních klenbách způsobené důlními vlivy. Rok 1941 (Foto Sigfried Kipper, SOkA Karviná)

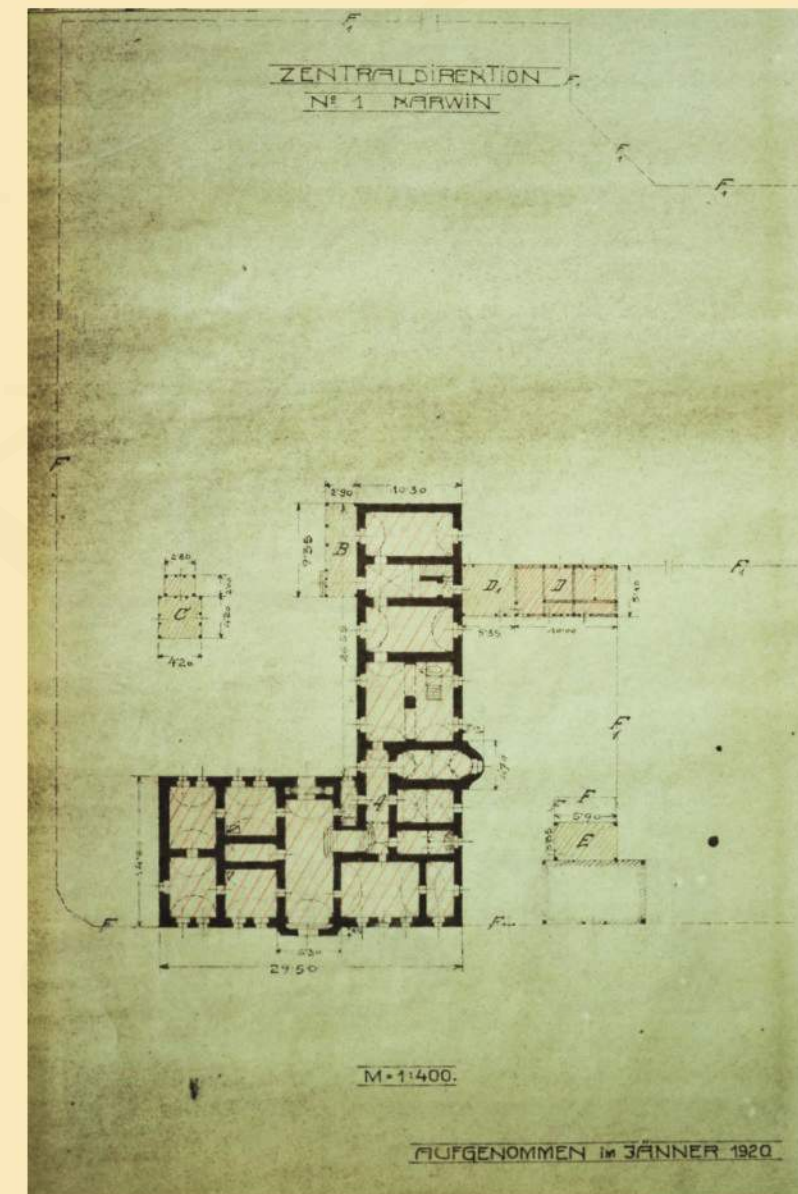
Čelní pohled na první zámek rodu Larisch-Mönnich, později centrální ředitelství Larisch-Mönnichových podniků. Kolem roku 1940 (Foto R. Kristen, SOkA Karviná)

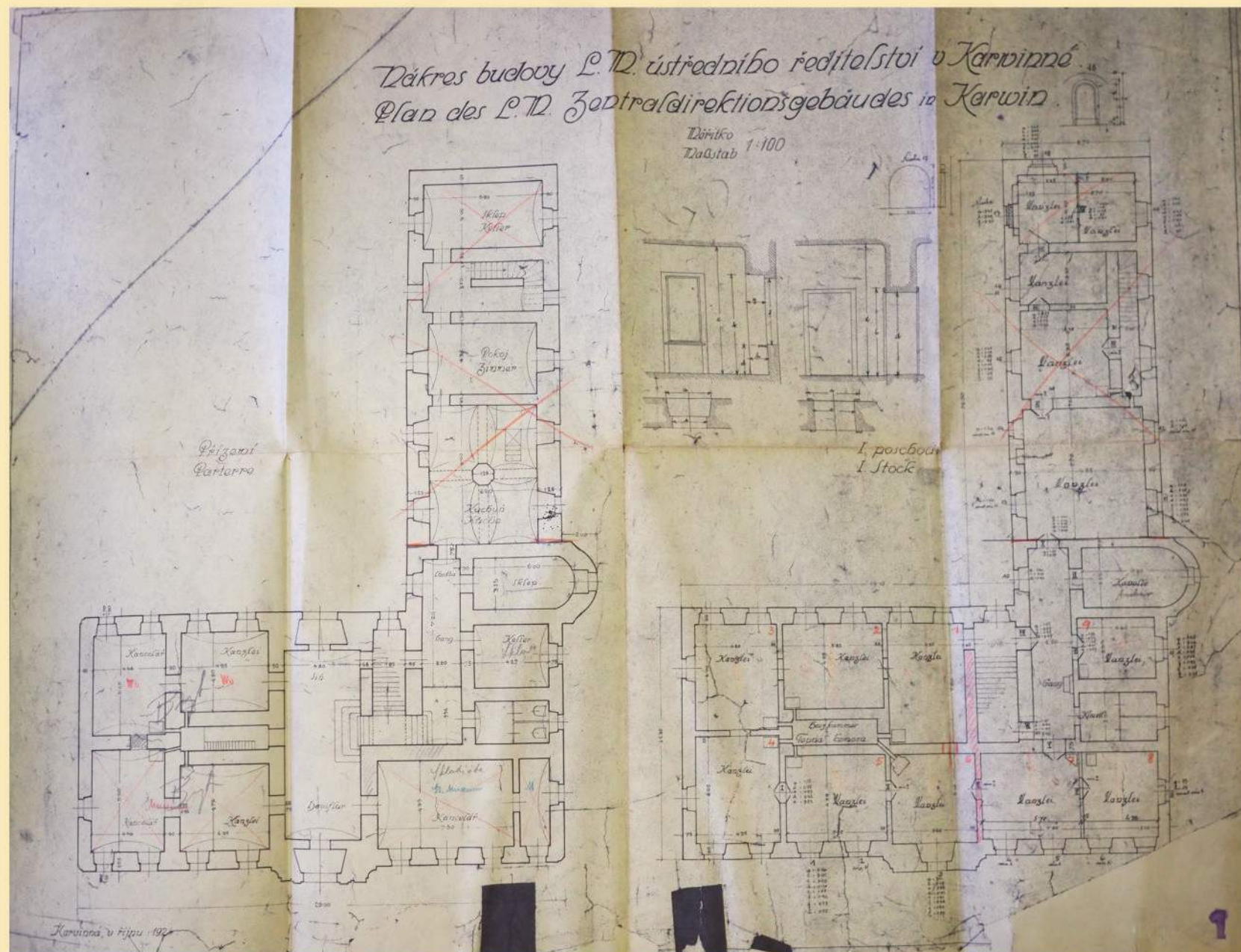
Starý zámek (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Pohled na boční křídlo zámku v roce 1941. Havarijní stav způsobený důlními vlivy vedl v roce 1942 k demolici větší části tohoto křídla (Foto Sigfried Kipper, SOkA Karviná)

Půdorys starého zámku z roku 1920 (Archiv OKD, foto Petr Bindač)

Nákres budovy z října 1924, ve kterém jsou dodatečně červeně zakresleny plánovaná demolice a úprava křídla (Archiv OKD, foto Petr Bindač)

Současný pohled do míst, na nichž se rozprostíral statek patřící ke starému zámku. V levé části snímku lze spatřit skipovou těžní věž dolu ČSA (Foto Erika Schweserová, 2022)

Zadní trakt zámku po demolici bočního křídla, ze kterého se zachovala část s kaplí. Stav po roce 1942 (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Pohled z někdejší Zámecké ulice do míst, na nichž stál starý zámek. V pozadí Kostelní ulice a těžní věže dolu Gabriela (Foto Erika Schweserová, 2022)

3. ROD LARISCH-MÖNNICH

První zmínky o rodu Larischů (dříve Laryšů) pochází z roku 1279. V následujících letech se tento prastarý rod rozdělil do několika větví. K těm nejznámějším patří Laryšové z Nečeslavic a Laryšové ze Lhoty. Na Těšínsku se objevují v 16. st., kdy Jiří Laryš ze Lhoty získal sňatkem s Žofií z Rudz statek Karviná. Dne 4. srpna 1654 byla Laryšům na základě diplomu císaře Ferdinanda III. udělena hodnost svobodných pánů s predikátem "ze Lhoty a Karviné" a rovněž jim bylo povoleno užívání vlastního erbu. V roce 1748 byl Jan František Vilém Laryš svobodný pán ze Lhoty a Karviné povýšen do hraběcího stavu a roku 1791 sňatkem Jana Josefa Laryše s Annou Marií Teklou, poslední nositelkou rodového jména Mönnich, vzniklo nové rodové příjmení Larisch-Mönnich, jež bylo hraběcímu rodu povoleno užívat na základě vydání diplomu císaře Leopolda II. ode dne 21. 1. 1791. Jejich prvorozený syn Jindřich Václav Matyáš Larisch-Mönnich (1793-1859), který v roce 1818 uzavřel sňatek s Jindřiškou, hraběnkou Haugwitz (1799-1884), se velkou mírou zasloužil o rozvoj jak zemědělství, tak průmyslu. Byl úspěšným zakladatelem celé řady podniků. V roce 1852 založil továrnu na výrobu sody v Petrovích, dále pak továrnu na hliněné zboží v Lutyni a továrnu na zinkové barvy v Petřvaldě. Věnoval se také rozvoji uhelných dolů. V roce 1844 nechal postavit vůbec první koksovací pec v Karviné. O dvanáct let později zahájil hloubení těžní jámy č.XVII, která byla v roce 1884 přejmenována na Františku, a v tomtéž roce také založil jámu Gabzdylovu, později přejmenovanou na důl Jindřich. Po smrti hraběte Jindřicha převzal správu rodového majetku jeho syn Jan Baptista Jindřich, hrabě Larisch-Mönnich (1821–1884), který se rovněž intenzivně věnoval rozvoji kamenouhelných dolů. V roce 1860 zahájil hloubení jámy Jan, v tomtéž roce došlo k rozšíření koksovný a k výraznému zkvalitnění koksu, před rokem 1862 pak započal hloubení jámy Karel. Těžní jáma Hlubina byla pod jeho správou založená v roce 1871. Kromě rozvoje uhelných dolů se také věnoval pivovarnictví. Pivovar, který nechal vystavět v první polovině 19. st. sloužil do roku 1860, kdy nechal postavit pivovar nový. Ten byl pak průběžně modernizován a byl chloubou tehdejší doby. Hrabě Jan stál rovněž u zrodu lihové rafinerie, vystavěné roku 1863. V roce 1849 si vzal za manželku Františku, svobodnou paní Kast z Ebelsbergu. Zámek Solca nechal hrabě Jan Baptista vybudovat pro svého prvorozeného syna Jindřicha (1850–1918). Ten po smrti svého otce v roce 1884 převzal veškeré rodové statky i průmyslové a chemické podniky. V roce 1887 založil rafinerii petroleje v Bohumíně a v roce 1895 se zasloužil o zprovoznění elektrárny v areálu dolu Jan Karel. S velkým zájmem se věnoval také rozvoji lázní Darkov, jejichž majitelem se stal v roce 1905. Hrabě Jindřich se 25. 11. 1871 oženil na zámku Fryštát se svou sestřenicí, hraběnkou Jindřiškou Larisch-Mönnich (1853–1916). Z jejich manželství vzešlo pět dětí. Tři synové a dvě dcery. Jan (nar. 1872) a Františka (nar. 1873) se ještě narodili na zámku Fryštát, Bedřich (nar. 1875), Jindřich s přezdívkou Harry (nar. 1878) a Eleonora (nar. 1888) přišli na svět již na nově vybudovaném zámku Solca. Prvorozený syn Jan byl posledním majitelem zámku Solca, kam se rodina koncem 19. st. přestěhovala.

*Hraběnka Jindřiška Larisch-Mönnich (1853-1916)
(Foto SOKA Karviná)*

*Hrabě Jindřich Larisch-Mönnich (1850-1918)
(Foto SOKA Karviná)*

JUDr. Jan, celým jménem Jan Jindřich František Mária Larisch-Mönnich, zastával tyto četné funkce: císařskokrálovský tajný rada a komoří, dědičný člen panské sněmovny rakousko-říšské rady, c. k. poručík mimo službu, čestný rytíř řádu maltézských rytířů, rytíř řádu Zlatého rouna, vicepresident a čestný člen Rakouských klubů jockeyů a velkopřemyslník. Narodil se na zámku Fryštát dne 6. 10. 1872 jako první syn z pěti dětí Jindřicha a jeho manželky Jindřišky. Vystudoval gymnázium v Těšíně, které v roce 1889 obhájil maturitní zkouškou a později právnickou fakultu na univerzitě ve Vídni, kde také získal v roce 1897 doktorát. Již ve zralém mužném věku čtyřiceti let při jedné ze svých cest po Spojených státech amerických ve městě Virginie poznal o 22 let mladší, tehdy teprve osmnáctiletou, dne 25. 4. 1894 narozenou, Olivii Lukrecii Fitz-Patrickovou z rodu baronů a hrabat Upper-Ossory. Jejich seznámení údajně skončilo málem tragicky. Olivie neopatrně vstoupila do jízdny dráhy autu, ve kterém seděl vysoký, statný muž, který se jí galantně omluvil za způsobené leknutí a představil se jako JUDr. Johan, hrabě Larisch-Mönnich z Karviné v Rakousku-Uhersku. Zda je tato informace pravdivá lze už dnes jen těžko říci. Nicméně v sobě Jan s Olivíí našli zalíbení a dne 29. 4. 1912 v Polsku, na zámku Pszczyna, uzavřeli sňatek. Velký věkový rozdíl mezi manželi nebyl překážkou a manželství bylo spokojené a šťastné. První roky společného života žili manželé na zámku Ráj. Na zámek Solca se přestěhovali o něco později.

Olivie a JUDr. Jan Larisch-Mönnich před jižním vstupem do zámku Solca
(Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)

Hrabě Jan Larisch-Mönnich
(1872-1962)
(Foto ze soukromé sbírky
Rudolfa Hrubého)

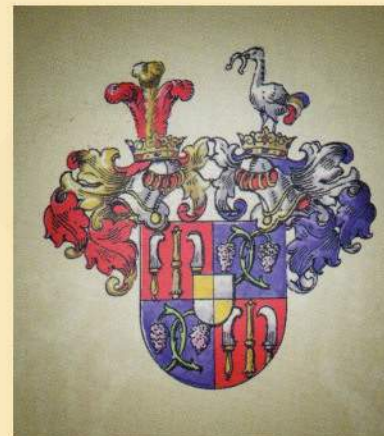

Hraběnka Olivie
Larisch-Mönnich
(1894-1971)
(Foto ze soukromé sbírky
Wieslava Szklorze)

Hraběnka Olivie s vnučkou Františkou (Foto ze
soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Hraběnka Olivie v roli babičky (Foto ze soukromé
sbírky Rudolfa Hrubého)

Erb rodu Larisch-Mönnich

JUDr. Jan Larisch-Mönnich
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Po smrti svého otce v roce 1918 se stal JUDr. Jan univerzálním dědicem veškerého majetku. Ten zahrnoval vedle panství Karviná, Fryštát a Solca také Ráj s obcemi Darkov, Louky, Stonava, Těrlicko, Bohumín, Dolní Lutyně a jiné. Rod Larischů byl ale, jak už bylo uvedeno, hlavně spojen s černouhelnými doly. JUDr. Jan vlastnil v Karviné doly Jan a Karel (dnes důl ČSA), dále pak dnes již neexistující doly Františka, Hlubina a Jindřich, a v Horní Suché u Havířova důl František. V Karviné byl rovněž majitelem koksovny, pivovaru, lihové rafinérie a několika lihovarů v okolí Karviné, octárny, pily na Sovinci nebo cukrovaru v Horní Suché. Hrabě se o svůj majetek nestaral jen po stránce hospodářského růstu, ale snažil se povznést i stránku kulturní a sociální. V Karviné zřídil české obecné školy a tři školky, ve kterých platil veškeré náklady jak za provoz, tak i platy učitelům. Byl rovněž zakladatelem penzijních a podpůrných fondů pro zaměstnance svých podniků. Za první světové války vedl zásobování pro celé Slezsko a stal se prezidentem Vyživovacího úřadu ve Vídni.

Vznik Československé republiky však s sebou přinesl spoustu velkých změn. Přestaly platit veškeré šlechtické tituly, řády a predikáty. Šlechta tak přišla o svá privilegia a postavení. Velmi výrazně pak šlechtu zasáhly pozemkové reformy. V tehdejším Československu měli Larischové 8582 ha půdy, z nichž po těchto změnách zbylo 5582 ha. Reforma se však nijak výrazně nedotkla průmyslového majetku, jehož fungování bylo pro Larische daleko důležitější než půda v okolních obcích. Hrabě Jan k této situaci veřejně sdělil: „Všechno si mohou vzít, jen ať mi nechají šachty a budu na výsost spokojen.“

V majetku hraběte i nadále zůstaly ekonomicky prosperující podniky, které mohly zdejšímu obyvatelstvu zajistit obživu v tehdejší nelehké hospodářské krizi. Zejména doly na Karvinsku, v nichž hrabě zaměstnával na 5400 horníků. Koksovna Jan-Karel byla také prosperující podnik. Z těch menších průmyslových a zemědělských podniků hraběti zůstala např. pila, pivovar, rafinérie lihu a lihovary v Karvině, ocelárna, továrna na sodu, továrna na zinkové barvy v Petřvaldě, cukrovar, cihelna v Horní Suché, Lázně Darkov, zemědělské dvory, statky a lesy na Těšínsku, opavském Slezsku, Moravě i dnešním území Polska. Ve Slezsku také vlastnil dvacet velkostatků a se svým celkovým majetkem ve výši 3,7 miliardy Kč patřil JUDr. Jan, hrabě Larisch-Mönnich, k pěti nejbohatším mužům v Československé republice.

Na začátku roku 1945 Karvinou JUDr. Jan i s rodinou opustil. Před blížící se frontou našel na krátkou dobu útočiště v zámku Valeč u Karlových Varů. Když počátkem května roku 1945 obsadili západní Čechy Američané, necítili se již Larischové na Karlovarsku v bezpečí a uchýlili se na lovecký zámek v Palfau, který se nacházel v podhůří rakouských Alp. Rodina Larischů sice vlastnila poměrně bohatý domovní majetek i ve Vídni - rozsáhlý šlechtický palác a dva další objekty, avšak i Vídeň se během dubna 1945 octla ve středu válečných událostí, oproti Palfau, kde k větším válečným událostem nedošlo.

Zámek v Palfau nebyl nikterak honosným sídlem ve srovnání s ostatními zámky, které rodina vlastnila nejen v Karvině. Objekt tvořila tři patra. V přízemí byla umístěna jídelna, kuchyně, spíž, kotelna, pokoj pro sloužícího a veranda. V prvním patře se nacházely samostatné ložnice hraběnky a hraběte, společná koupelna, obývací pokoj a pokoj pro hosty. V prvním podkrovním patře byly čtyři pokoje a ve druhém podkrovním patře pak byly další dvě místnosti pro sloužící. Zámek však na svém místě již nestojí. V 80. letech 20. st. musel ustoupit stavbě nové silnice.

*Loveckými trofejemi bohatě zdobený zámek v Palfau
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

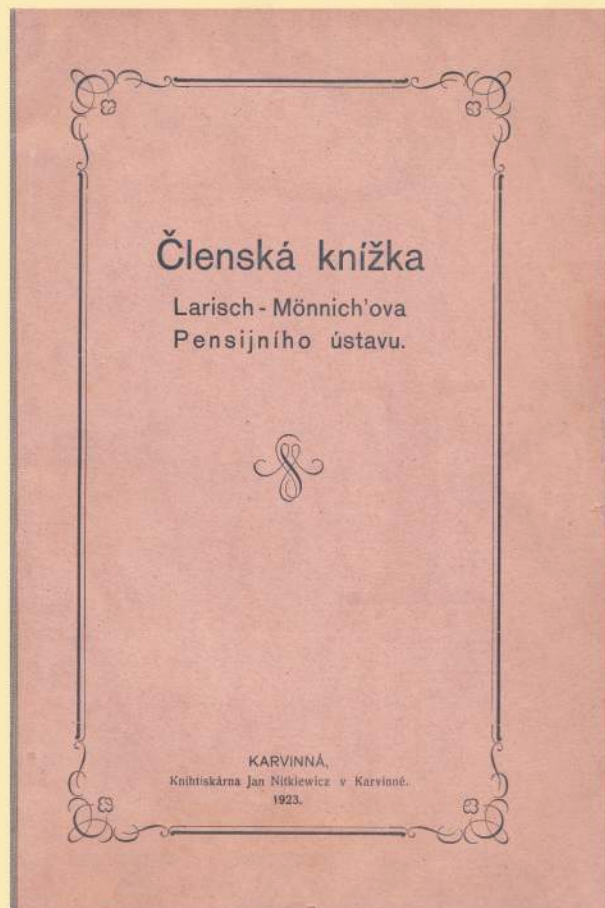

Hraběnka Olivie v Palfau (Foto ze soukromé sbírky Eduarda Kuly)

Lovecký zámek v Palfau byl obklopen překrásnou přírodou typickou pro štýrskou oblast (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

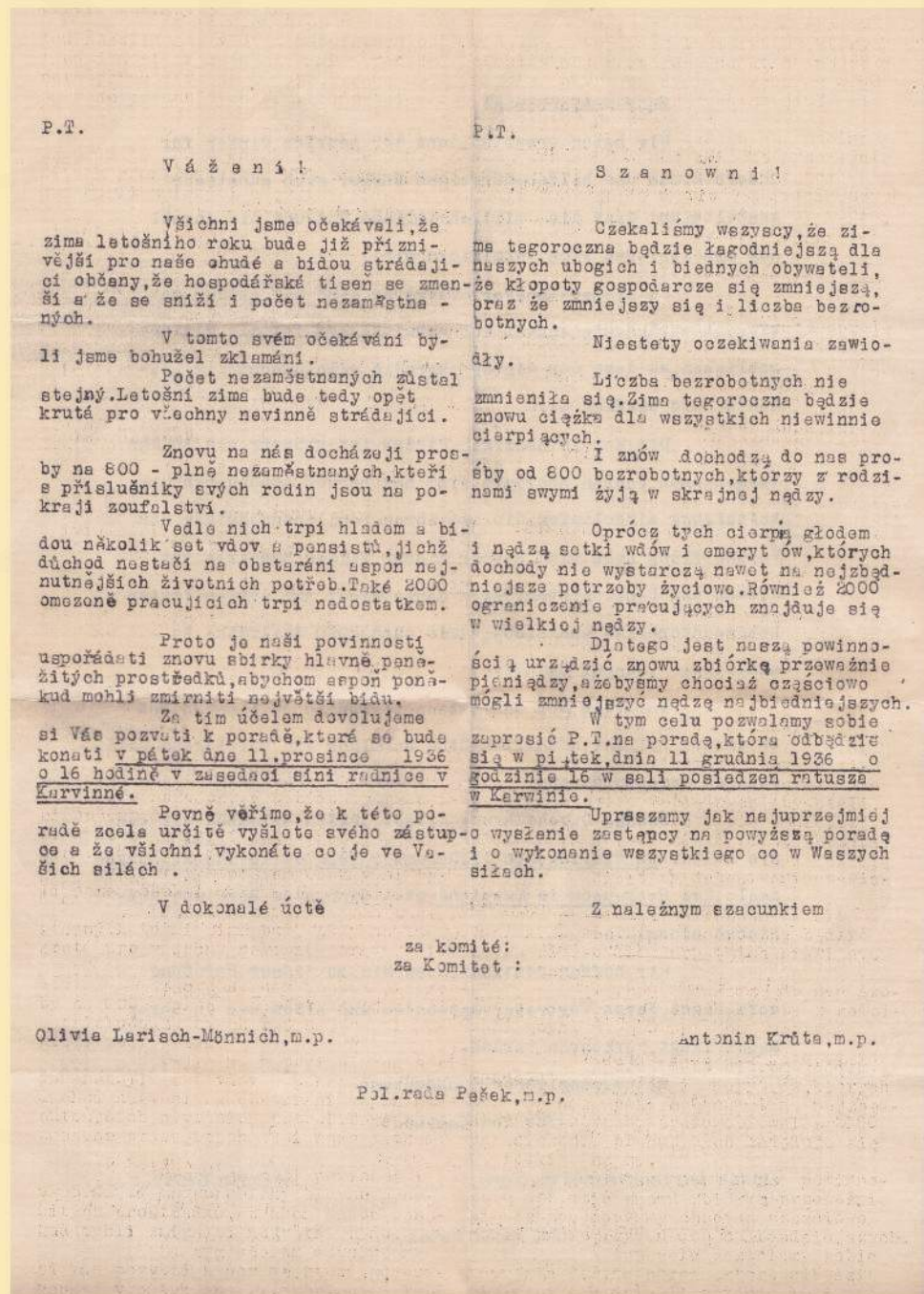

*Hrabě Jan před
zámkem v Palfau
(Foto ze soukromé
sbírky Rudolfa
Hrubého)*

Členská knížka Larisch-Mönnichova Pensijního ústavu z roku 1923 (soukromá sbírka Petra Bindače)

Výzva k uspořádání sbírky pro chudé obyvatelstvo z roku 1936 (soukromá sbírka Petra Bindače)

Hrabě Jan s hraběnkou Olivíí na záměčku v Palfau zůstali až do konce života. I když se jim po Karviné velmi stýskalo, nikdy se už nevrátili, a to ani formou návštěvy. Spolu se svým synem Eduardem, který v Palfau rovněž žil, jsou pochováni na místním hřbitově. Hrabě Jan zemřel 10. 11. 1962. Jeho pohřeb byl příležitostí k setkání mnoha osob z řad úřednictva a služebního personálu z Karviné, neboť mnozí tito Larischovi věrní našli po květnu roku 1945 v Rakousku také své útočiště. Nad hrobem hraběte promluvil dne 13. 11. 1962 Dr. Walter Harbich, jenž byl bývalým vedoucím právního oddělení Centrálního ředitelství Larischových podniků. Hraběnka Olivie zemřela o devět let později, dne 30. 3. 1971.

Místo posledního odpočinku Olivie a JUDr. Jana Larisch-Mönnich (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

POTOMCI JUDr. JANA A OLIVIE LARISCH-MÖNNICH

Na zámku Ráj se dne 16. 5. 1913 JUDr. Janovi a Olivii narodil Jindřich, jejich prvorozený syn. Studoval na hornické akademii, Vysoké škole báňské v Příbrami. Jindřich však zemřel velmi mladý, a to pár dní po svých dvacátých narozeninách. Jeho smrt je dodnes obestřena tajemstvím. Oficiálních verzí příčiny úmrtí se uvádělo víc. Od zápalu plic přes úraz při pádu z koně až po zasažení krční oblasti míčkem při hraní golfu. Mezi další verze patří i dětská obrna, která Jindřicha zasáhla a postupovala velmi rychle od dolních končetin až po plíce, kdy došlo k zastavení dechu a následnému úmrtí. Další verzí, o níž se však příliš nemluvilo, byla údajně sebevražda zastřelením z důvodu nenaplněné lásky s krásnou služebnou Walerií ze zámku Solca. Walerie Przeczková se narodila dne 5. 11. 1915 a na zámku Solca sloužila jako pomocnice v kuchyni. Byla to dívka nejen krásná, ale také inteligentní a talentovaná. Chtěla se stát učitelkou, ale nákladné studium si její rodiče nemohli dovolit financovat. Její matka u ní našla fotografii mladého hraběte Jindřicha, ke které jí Walerie sdělila, že si ji od něj zapůjčila, aby mohla Jindřicha nakreslit, protože kreslení bylo její velkou vášní. Asi dva měsíce po smrti Jindřicha Walerie vyskočila z nejvyššího okna zámku Solca. Byla převezena do nemocnice v Bohumíně, kde po týdnu zemřela. Ještě předtím jí byla amputována dolní končetina a byla operována pro vnitřní zranění. S touto služebnou a její sebevraždou je však také spojena i jiná verze, a to jeden z mnoha konfliktů s kuchařem Eugenem Gajardim, dlouhodobě sloužícím na zámku Solca. Kuchař údajně Walerii neměl v oblibě a činil jí četná příkoří. Citlivá Walerie tyto konflikty nesla velmi těžce. Po jednom z nich měla Walerie napsat dopis na rozloučenou, vložit ho do koše se stolním prádlem a odejít do horního patra, odkud skočila z okna. Gajardi byl s Larischovými ve velmi přátelském vztahu a ti, aby ho kryli, dopis zatajili. Walerie byla po smrti pohřbena ve Stonavě na evangelickém hřbitově. Hrabě Larisch zaplatil skromný pohřeb a o celé události se nesmělo hovořit. Jaká tedy byla skutečná příčina smrti Jindřicha a Walerie, se dnes již pravděpodobně nedovíme. Jindřichovy ostatky byly uloženy v rodinné hrobce v Solci a později byly převezeny do hrobky ve Fryštátě.

*Hrabě Jindřich Larisch-Mönnich (1913-1933)
(Foto ze soukromé sbírky Eduarda Kuly)*

*Zimní radovánky před zámkem Solca. Mladý hrabě Jindřich s bratrem Hansim a sestrou Helenou
(Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)*

*Hrabě Jindřich se sestrou Helenou při oblíbeném zimním sportu - lyžování
(Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)*

Také druhorozená dcera Helena se narodila necelý rok po synu Jindřichovi na zámku Ráj, a to 1. 5. 1914. Dne 25. 4. 1935 se provdala za hraběte André Tarnowského, se kterým se seznámila na rekreačním pobytu v Tatrách. Přátelství a vzájemné sympatie brzy přerostly v lásku. Sňatek byl uzavřen po necelém roce známosti. Manželství však postihla obrovská tragédie. Hrabě Tarnowski zemřel dne 28. 10. 1949 při autonehodě v Rio de Janeiru. Z manželství vzešly dvě dcery hraběnka Olivia (nar. 18. 7. 1936) a hraběnka Mariela (nar. 20. 7. 1938). Hraběnka Helena se pak roku 1954 v Rio de Janeiru vdala po druhé za Williama Monteiro de Barros.

*Helena Larisch-Mönnich a André Tarnowski
u oplocení tenisových kurtů v zámeckém
parku Solca
(Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)*

*Helena Larisch-Mönnich (nar. 1914)
(Foto Leo Beer, SOkA Karviná)*

*Hraběnka Helena Tarnowská při návštěvě Karviné v
roce 1991, která si při této příležitosti prohlédla
výstavu Historický vývoj Karviné od nejstarších dob
po současnost, pořádanou ve výstavní síni
fryštátského zámku.
(Foto: MSD 13. 7. 1991 – Edmund Kijonka, z
rodinné sbírky Eriky Schweserové)*

Hrabě Eduard se narodil 4. 1. 1916 již na zámku Solca, kam se JUDr. Jan s Olivíí později přestěhovali. Po maturitě na Německém reálném gymnáziu v Novém Bohumíně studoval na Hornické akademii v Příbrami. Poprvé se oženil dne 16. 12. 1937 v Kunčicích pod Ondřejníkem s Miladou Šebelovou, dcerou ústředního ředitele Vítkovických kamenouhelných dolů, narozenou dne 7. 4. 1914. O necelý rok později, dne 3. 12. 1938, se jim narodil syn Karel. Manželství ale netrvalo dlouho a v roce 1942 bylo rozvedeno. Milada zůstala s čtyřletým synem Karlem sama. S příjmením Larisch-Mönnich nebyl Karlův život zrovna jednoduchý. Nejprve žili v Kunčicích pod Ondřejníkem, kde nastoupil do první třídy. Později se přestěhovali do Prahy, odkud byli zanedlouho komunisty vyhnáni. V roce 1954, v den narozenin svého jediného syna, Milada tragicky zahynula ve svých 40 letech a 16letého Karla se ujal jeho strýc, bratr matky Milady. Na Karla se jako na jediného z rodiny nikdy nevztahovalo poválečné nařízení o odsunu německého obyvatelstva, jelikož pocházel ze smíšeného manželství. Podruhé si hrabě Eduard vzal hraběnkou Alexii, rozenou Czerninovou, narozenou 7. 6. 1906. Manželství bylo uzavřeno dne 27. 12. 1942 v Moravských Budějovicích. Hraběnka Alexie byla již dříve provdána za hraběte Erweina Thun Hohensteina, jenž byl synem Gabriely Larisch-Mönnich a Eduardův vzdálený příbuzný. Eduardovi a Alexii se narodily dvě děti – hrabě Jindřich (29. 6. 1945) a hraběnka Alexandra (27. 8. 1947). Ani toto manželství však nevydrželo a po třinácti letech bylo dne 29. 11. 1956 rozvedeno. Potřetí se hrabě Eduard oženil dne 4. 9. 1957 s hraběnkou Rudolfinou, rozenou Emmerstorferovou. Z tohoto manželství vzešla dcera Marie Olivia, narozena dne 16. 2. 1962 v Leoben.

Prvorozený syn Eduarda, Karel Larisch-Mönnich, byl jediným potomkem rodu Larischů, který zůstal v tehdejší Československu. Byl dvakrát ženatý. V prvním manželství se narodila dcera Zuzana. Druhé manželství s Olgou Ježkovou uzavřel dne 15. 4. 1972 ve Vsetíně. Z tohoto manželství vzešly dvě dcery – Karla Larischová (nar. 3. 2. 1973) a Olga Larischová (nar. 28. 1. 1975) – obě narozené v Rychnově nad Kněžnou. Karel po roce 1989 Karvinou navštěvoval se svým strýcem Hansim, bratrem jeho otce Eduarda. Občas je doprovázela i Karlova nejmladší, tehdy zhruba 15letá dcera Olga. Z těchto návštěv si Olga pamatuje zámek, park i náměstí ve Fryštátě a krásu lázní Darkov. Na žádné z těchto návštěv Karviné však nenavštívila rodiště svého dědečka Eduarda a místo, ve kterém vyrůstal, Solcu. A právě Olgu s rodinou a nejbližšími přáteli jsme v roce 2019 pozvali na prohlídku Solcy. Spatřila tak poprvé místo, na kterém stál zámek, prošla se někdejší zámeckým parkem, setkala se s lidmi, kteří si krásu parku pamatují. Její dědeček Eduard zemřel po těžké nemoci v roce 1987 v Palfau, kde žil se svými rodiči. Jeho potomci tam žijí dodnes.

Milada Šebelová (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

*Hrabě Eduard Larisch-Mönnich (1916-1987)
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

Svatební foto z obřadu manželů Eduarda a Milady Larisch-Mönnich konaného v kostele sv. Prokopa a Barbory v Kunčicích pod Ondřejníkem (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

*Malý Karel Larisch-Mönnich
(1938-2015) (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Hrabě Eduard s manželkou Miladou
(vlevo) a sestrou Mary (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

*Autorka knihy Erika s Olgou Larischovou
v zámeckém parku (Foto z archivu Eriky Schweserové, rok 2019)*

Třetí syn, hrabě Jan (Hansi), se narodil dne 15. 11. 1917 rovněž na zámku Solca. Také on, stejně jako jeho oba bratři, odmaturoval na gymnáziu v Bohumíně. Po maturitě studoval na univerzitě v Belgii. V roce 1939, v jeho pouhých dvaadvaceti letech, byl svým otcem ustanoven správcem rodového majetku a stal se prezidentem všech průmyslových i zemědělských podniků. Dne 10. 10. 1940 se oženil s hraběnkou Vilemínou Schaffgotsch. Během manželství se jim na zámku Ráj, kde společně žili, narodily dvě dcery. K prvorozené Františce, narozené dne 6. 4. 1942, byla tehdy z Mnichova povolána zkušená porodní asistentka Alžběta Richterová. Křest probíhající v zámecké kapli Solca vykonal karvinský křtící kněz P. Bedřich Lehner za přítomnosti rodičů a prarodičů, JUDr. Jana Larisch-Mönnicha a hraběnky Sofie Schaffgotsch, kteří byli své vnučce zároveň kmotry. O rok později, dne 14. 10. 1943, se narodila druhá dcera Olivia. Při jejím porodu asistoval osobní lékař hraběnky Olivie MUDr. Hans Schwarz.

*Hraběnka Vilemína s dcerou Františkou
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Hrabě Hansi Larisch-Mönnich (1917-1997)
(Foto ze soukromé sbírky Eduarda Kuly)*

*Hrabě Hansi s manželkou Vilemínou a
dcerkou Františkou (Foto ze soukromé
sbírky Rudolfa Hrubého)*

Hrabě Hansi opouštěl Karvinou jako poslední. Ze zámku Ráj se s rodinou přestěhoval na zámek Valeč u Karlových Varů, kde setrvali po dobu, než dostali povolení odcestovat do Vídně. Při této osudné cestě dne 22. 11. 1945 mladého hraběte Jana postihla tragická událost. Jejich Mercedes se v Brtnici u Třebíče srazil s ruským tankem. Hraběnka Vilemína nehodu nepřežila. Dvě malé holčičky tak náhle přišly o matku. Ovdovělý Hansi pak s dcerkami žil pět let ve Vídni. V roce 1950 se přestěhoval ke své sestře Heleně do Rio de Janeiro v Brazílii. Tam také potkal svou druhou osudovou ženu, hraběnkou Marii de Salamanca y Caro, kterou si 11. 9. 1952 vzal za manželku. Manželům se narodilo šest dětí, čtyři synové a dvě dcery. V Rio de Janeiro společně žili do roku 1976. Tehdy se manželé rozhodli vrátit do Mariiny rodné země, do slunné Marbelly ve Španělsku.

Hansi měl ke Karvině obzvlášť silné pouto. V rámci možností své rodné město příležitostně navštěvoval. V roce 1987 oslavil v Karvině své 70. narozeniny. Po pádu komunistického režimu Karvinou navštěvoval opakovaně a oslavil v ní i své 75. narozeniny. Oslavy a setkání probíhaly nejčastěji na náměstí, v dnes již neexistujícím hotelu Jelen nebo v KD Družba. Hlavním důvodem jeho návštěv byla touha vrátit se po dlouhých letech do svého rodného města, ve kterém kdysi žil 28 let, kde měl přátele a spoustu vzpomínek. Stejně jako jeho otcí JUDr. Janovi, se i jemu po rodném městě velmi stýskalo, a stejně jako jeho otec, i on si přál vrátit se do Karvině natrvalo, a to i s vědomím, že o všechnen majetek na Karvinsku přišel, a navzdory obavám, jak ho přijme zdejší lid. Také ale toužil, jak tvrdil, podílet se na dalším rozvoji města, povznést jeho úroveň a zkvalitnit život zdejších občanů. Případnému navrácení majetku se samozřejmě nebránil, i když mnoho z něj ve zmiňovaných 90. letech již nezůstalo. Dochovaly se pouze uhelné doly a lázně Darkov, jejichž provoz chtěl Hansi podpořit. Rodinná hrobka, jež byla součástí zámeckého parku v Solci, byla rozebrána a uložena v areálu technických služeb v Darkově. Hrabě Hansi si s rodinou přál část kamenných prvků použít na výstavbu nové rodové hrobky ve Fryštátě, kde měl být vystaven nový hřbitov. Nic z uvedených plánů a snů hraběte Hansiho se ale nesplnilo. Žádná část zbylého majetku Larischům navracena nebyla, k žádné spolupráci na rozvoji města Karviné nedošlo a stejně neúspěšně dopadla i vize s hrobkou. Hrabě Hansi žil i nadále ve Španělsku. Ani jeho touha vrátit se do Karviné naplněna nebyla, i když se mu v roce 1992 podařilo zpět získat československé státní občanství. Ještě ve svých 73 letech stále pracoval – podnikal v realitách. Vše, co v té době vlastnil, si vybudoval vlastníma rukama. Jak tvrdil, byl vděčen svému otcí, že ho vychoval tak, aby byl sám schopen pracovat a postarat se o sebe a svou rodinu.

*Hansi Larisch-Mönnich se svou rodinou při jedné z návštěv
Karviné (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

*Hrabě Hansi Larisch-Mönnich s rodinou před budovou Slezské
univerzity v Karviné (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

Ukázka z dobového tisku zachycující rozhovor s Hansim Larisch-Mönnichem při jedné z jeho návštěv Karviné (Foto MSD 20. 12. 1990, z rodinné sbírky Eriky Schweserové)

Chtěl bych se vrátit

Kořeny rodu Larischů sahají do 13. století a jejich jméno je spojeno s Karvinskem, kde žili a podnikali až do roku 1945. V následujících letech, zejména po roce 1948, se stali učebnicovým příkladem útla-ku a vykořisťování horníků, vydaných v době první re-publiky na pospás uhlobaro-nům. Po pětácti letech se jméno jednoho z potomků starého rodu objevilo v tisku v poněkud jiných souvislos-tech. Třiasedmdesátiletý hra-bě Johann Larisch Moennich, žijící ve Španělsku, se objevil v Karvině osobně. Při jeho čtvrté návštěvě jsme mu ve fryštátském hotelu Jelen po-ložili několik otázek.

Před Farním úřadem ve Fryštátě. Hrabě Hansi (vrchní řada uprostřed) se sestrou Mary (pod ním). Muž stojící vedle Mary je Karel Larisch-Mönnich (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Farní úřad. Hrabě Hansi v Karvině při příležitosti svých 70. narozenin (uprostřed snímku). Vlevo je jeho synovec Karel Larisch-Mönnich a sestra Mary. Vedle Hansiho (vpravo) stojí P. Mgr. Petr Černota, fotograf František Sikora a blízký přítel hraběte Hansiho, pan Artur Ondruch (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Hrabě Jan Larisch
Foto MSD: Edmund Kijonka

Hrabě Larisch má stejného právníka jako Baťa

Hrabě Jan Larisch je v těchto dnech už na své deváté návštěvě Karvině po listopadu 1989. Takřka pětasedmdesátiletý rakouský státní příslušník (od roku 1950), do 1. října 1938 československý státní občan, věří, že dostane zpět rodinný majetek, který byl tomuto šlechtickému rodu zabaven na Karvinsku na základě dekretů prezidenta Beneše z roku 1945. Hrabě Larisch poskytl na toto téma rozhovor Moravskoslezskému dni.

■ Pane hrabě, restituční ná-roky mohou být podle zákona přijatého FS jednoznačně uplat-něny pouze k datu 25. února 1948. Vy se přesto nevzdáváte...
„Můj otec měl čs. státní občan-

„Larischové lidem v tomto kou-tu Slezska nic špatného neodě-lali. Naopak, můj praděd začal s těžbou uhlí — přivezl si k to-mu inženýry až z Anglie, začal s chovem ovcí — nechal si je

ZŮSTAL ISEM ČECHOSLOVÁKEM

ství ihned po vzniku 1. republi-ky. Po Mnichově jsme se stali vlastně přes noc polskými občany — Karvinsko bylo zabráno Pol-skem. Stejně automaticky se celá naše rodina stala německými státními příslušníky po válečném ví-tězství Německa nad Polskem v září 1939. Majetek i čs. občan-ství nám bylo zabaveno na zá-kladě dekretů z roku 1945, ale my jsme se Němci stali čistě admi-nistrativní cestou, bez naší vůle. Proto považuji tento postup za nezákonný.“

■ Jak se dívají na vaše úsilí lidé tady, na Karvinsku?

doprovit ze Španělska, postavil pivovar, octárnu, sýrárnu, ale ta-ky založil první sociální a pen-zijní fond v bývalém Rakousku-Uhersku. Tvrdě jsme pracovali — náš rod tady žije bezmála 6 sto-letí, a já jsem ve stáří chudý člověk. Válcovní, s kterými jsem se setkal, se ke mně skutečně krásně chovají. Nezapomněli...“

■ Tedy vracíte se do Karvině z citových i materiálních pohnu-tek...
„Ano. Taky chci pomoci rodě-mu kraji.“

■ Jak se dívají na vaše úsilí lidé tady, na Karvinsku?

„Ano. Taky chci pomoci rodě-mu kraji.“

8. května 1992

■ Jste doma — jak říkáte — už podeváté od listopadu 1989. Jak vidíte naši současnost?

„Československo má ze všech postkomunistických zemí nejvíce šanci a už teď jsou vidět výsled-ky. Čeští technici jsou excelent-ní, to bylo už za mého ales. Pra-covní síla je výsoce kvalifikova-ná a mezinárodně uznávaná. Ne, nejsem překvapen tím, jaká je čistota ve městech — a to mohu srovnávat třeba se Španělskem, kde žiji. Byl jsem pozván něko-lika starosty, přijalo mne něko-lík ředitelů dólů. Ze všeho tady jsem nadšen, dojat a plný opti-mismu.“

■ Jak dlouho potrvá vaše de-vátá návštěva?

„V sobotu se rozloučím s na-šimi přáteli mši v zámecké ka-pli.“

■ A desátá návštěva?

„Myslím, že v červnu.“

■ Pane hrabě Larisch, ještě na zdvůř: každá majetková restituční změna vždy někoho postihne a nemusí to být jen státi, komu je bráno. Jistě mi rozumíte...
„Ano. Jsem přesvědčen o své právu, ale zároveň otevřeně ří-kám: chci spravedlivé a akcep-tovatelné řešení. Pro všechny.“

VLADIMÍR VAVRDA

Část rozhovoru s hrabětem Hansim v dobovém tisku (Foto MSD, z rodinné sbírky Eriky Schweserové)

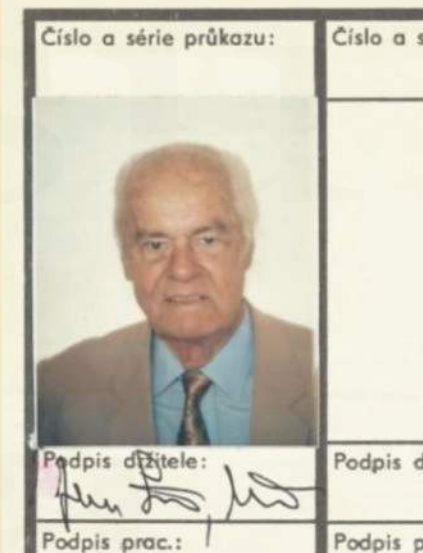

Hrabě El Conde de Larisch v rozhovoru s předsedou MěstNV v Karvině Ing. Jaroslavem Věncem. Foto: E. KIJONKA

Hrabě Larisch na ČSA

Hrabě El Conde de Larisch, syn hraběte dr. Johanna von La-rische, navštívil letos již dvakrát Karvinou. Je si třeba připo-menout, že počátkem 20. století vlastnil jeho rod 99 statků, li-hovar, pivovar, dvanáct zámků, a deset šachet.

To, jak moc se Jan (Hansi) Larisch-Mönnich chtěl vrátit domů dokládá i výřez z evidenčního listku Občanského průkazu, založený Správou hl. m. Prahy dne 12. 10. 1992. Z něho můžeme mmj. vyčíst, že k vydání OP byly předloženy tyto doklady: Rodný list vydaný Farním úřadem Karviná, Oddací list vydaný Magistrátem města Brna a v neposlední řadě Osvědčení o Československém státním občanství vydaném MV ČR dne 12. 5. 1992 (Foto ZA v Opavě)

Bohoslužba v kostele Povýšení svatého Kříže ve Fryštátě. První řada zleva: P. Mgr. Petr Černota, Karel Larisch-Mönnich, hrabě Hansi a hraběnka Mary. Druhá řada zleva: fotograf František Sikora a pan Artur Ondruch (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Hrabě Hansi s přáteli a rodinou před kostelem Povýšení sv. Kříže ve Fryštátě (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Hrabě Hansi s významnou osobností karvinské historie panem Jozefem Chmielem, při oslavě Hansiho 75. narozenin v KD Družba (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Hrabě trpěl těžkou srdeční vadou a podstoupil několik operací. Tato srdeční choroba jeho život dne 7. 3. 1997 ukončila. Vřelý vztah ke Karvině projevil i ve své poslední vůli. Jeho pohřeb se konal na třech místech zároveň tak, jak bylo jeho přáním. Jedním z míst byla Karviná. Část jeho zpopelněných ostatků byla uložena ve Španělsku, druhá část vedle ostatků jeho rodičů v rakouském Palfau a poslední část v milované Karvině, kde se dne 7. 6. 1997 uskutečnila mše svatá a ostatky hraběte Hansiho byly uloženy do zdi farního kostela Povýšení sv. Kříže ve Fryštátě.

Pohřeb hraběte Hansiho v kostele Povýšení svatého Kříže (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Posledním, nejmladším potomkem JUDr. Jana a Olivie byla dcera Mary. Narodila se na zámku Solca dne 11. 5. 1921. Ve Vídni si dne 14. 11. 1940 vzala za manžela o devět let staršího Filipa, hraběte z Thurn Taxisů a Valsassina-Codo Vercelli. Narodilo se jim pět dětí: synové Johann, Georg, Christoph, Raimondo a dcera Maria. Mladí manželé žili na zámku Rastenberg v Rakousku. Nejmladší hraběnka Mary do Karviné také občas jezdila společně se svým bratrem Hansim. Dle výpovědi dámy, původní obyvatelky Karvinné, s úctyhodným věkem (nar. 1925) hraběnka Mary ještě jako náctiletá dívka údajně velmi ráda trávila čas ve společnosti malých dětí, které navštěvovala ve školce v Solci, kde také pomáhala s péčí o ty nejmenší. Některé své oblíbenice občas zvala i na zámek, kde pro ně pořádala zábavu a pohoštění. Mary zemřela v 20. 11. 2013.

*Mary Larisch-Mönnich a Filip Thurn Taxis
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Hraběnka Mary se synem v zámeckém
parku (Foto ze soukromé sbírky Wieslava
Szklorze)*

*Mary Larisch-Mönnich (1921-2013) (Foto
ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Svatební fotografie Mary a Filipa. Rok 1940
(Foto: Atelier Pietzner – Fayer, Wien,
z rodinné sbírky Eriky Schweserové)*

4. ZÁMEK SOLCA A DŮM PRO SLUŽEBNICTVO

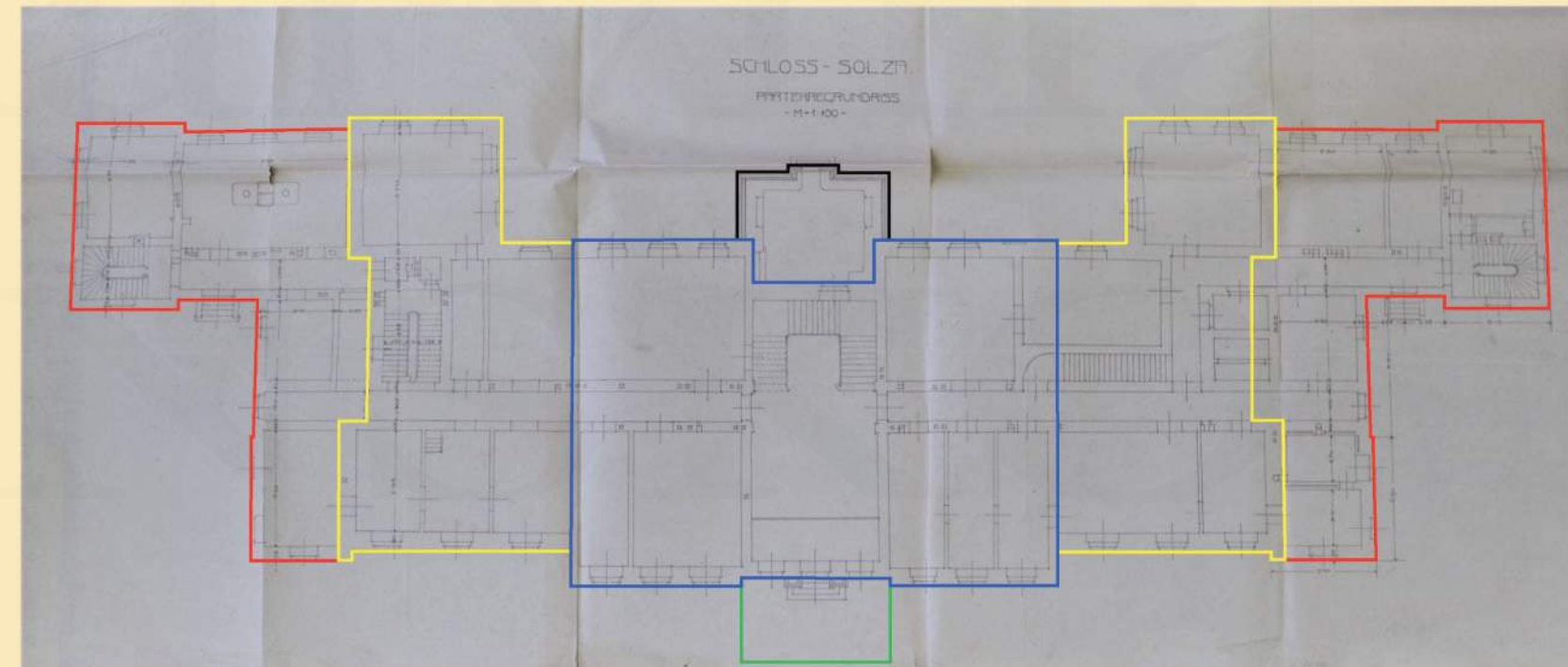
Pečlivým studiem dochovaných stavebních plánů, dlouhodobým hledáním jakýchkoliv informací týkajících se zámku a zkoumáním fotografií zachycujících nejen jeho exteriér jsme se postupně dopracovali k závěrům, které upřesňují anebo rovnou vyvrací některé dosud publikované informace.

Pro nový zámek, jenž byl příkladem luxusního moderního bydlení ve stylu francouzsko-novorenesančním, bylo vybráno mírné návrší ve stejnojmenné osadě Solca, v blízkosti kaple, kterou zde nechali Larisch-Mönnichové postavit v roce 1844. Pracemi na tomto projektu byl hrabětem Janem Baptistou Larisch-Mönnichem pověřen uznávaný vídeňský architekt Alois Wurm von Arnkreuz (1843-1920), který byl, mimo jiné, autorem řady mimořádně reprezentativních šlechtických staveb zejména v centru Vídně. Realizace tohoto honosného zámeckého sídla probíhala v letech 1872–1874. Wurm v Karvině později ještě projektoval Larisch-Mönnichův dětský azyl.

Během následujících let zámek prošel dalším stavebním vývojem. K budově obdélného půdorysu s rozměry 52 × 28 m byla později přistavěna boční symetrická jednopatrová křídla s mansardou, čímž zámek nabyl rozměr cca 88 × 28 m. Přesný rok přístavby není známý. Nedochovaly se žádné záznamy ani datované stavební plány. Domníváme se však, že křídla byla přistavěna před rokem 1898. Podkladem pro tuto domněnku nám byla nejstarší dostupná pohlednice, odeslaná dne 28. 10. 1898, na které je zámek již zachycen s bočními křídly. Autorství přístaveb se připisuje architektu Bohuslavu Černému (1857-1927), který v 90. letech 19. st. pracoval pro centrální ředitelství Larisch-Mönnichových podniků. Černý byl v tomto období autorem i dalších projektů v Karvině. Jeho nejvýznamnější karvinskou stavbou byl dnes již zaniklý kostel sv. Jindřicha. Podílel se i na úpravě Závodního hotelu a výstavbě domů v kolonii na Hranicích a Jindřišce. V roce 1903 odešel Černý z Karvině do Prahy. Doba jeho působení v Karvině tak umocňuje naši domněnku o časové ose přístavby obou křídel.

Pohlednice odeslaná 28. 10. 1898 zachycující zámek Solca s již přistavěnými bočními křídly
(Foto ze soukromé sbírky Petra Bindače)

Půdorys zámku z roku 1909, do kterého jsme zaznačili jeho stavební úpravy (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

LEGENDA STAVEBNÍCH ÚPRAV

Modré a žluté ohraničení: původní podoba zámecké budovy, kdy modré ohraničení značí centrální dvoupatrovou část, žluté pak boční jednopatrová křídla s mansardou

Černé ohraničení: veranda jižního vstupu do zámku

Zelené ohraničení: portikus s balkónem severního vstupu do zámku, jehož plány pochází z roku 1905

Červené ohraničení: přístavba postranních křídel provedena architektem Bohuslavem Černým.

Zámek Solca (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

*Čelní pohled na zámek Solca
(Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)*

*Zámek s domem pro služebnictvo v pozadí
(Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)*

*Pohled na jižní stranu. Snímek zachycuje verandu ještě před její
stavební úpravou (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)*

*Momentka u zámku. Dívka na snímku je p. Marie Cymorková
(rozená Sikorová), která s rodiči v době nepřítomnosti hraběcí rodiny
navštívila zámek a park díky příbuzné sloužící na zámku. Rok 1942
(Foto G. Sikora, z rodinné sbírky Marie Cymorek)*

Před hlavním průčelím zámku byla v roce 1883 postavena kašna ve tvaru čtyřlístku, v jejímž středu se nacházela socha puttů s delfínem v novobarokním stylu. Puttové, nahé děti, andělé zpravidla bez křídel, se své oblibě těšili od dob renesance. Byli spojováni s bohyní Afroditou, stejně jako delfín, kterého můžeme po jejím boku vidět v různých uměleckých dílech. Voda v kašně byla vyhřívána, a kromě leknínu v ní kvetly např. kalatky, plavín, či kotvice. Ke vstupní severní straně zámku byl po roce 1905 přistaven portikus s balkónem nesený dvěma pilíři a čtyřmi toskánskými sloupy se zábradlím a erbem rodu Larisch-Mönnich. Boční strany balkónu okrašlovaly kamenné vázy. Po roce 1907 byla přízemní okna opatřena zdobenými mřížemi. Jižní stranu doplňovala veranda jednodušší konstrukce bez balkónu, která byla v druhé polovině 30. let 20. st. stavebně zmodernizovaná, aby se vzhledově přiblížila severnímu portiku. Zámek tak získal svou konečnou podobu.

Oblíbenec JUDr. Larische, psík Dzuni, pózující na ozdobném podstavci (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Veselá momentka zámeckého personálu u kašny. V pozadí snímku je dobře zřetelné betonové oplocení parku lemující Zámeckou ulici. Cihlový komín pak náležel skleníkům v blízkém zámeckém zahradnictví (Foto SOKA Karviná)

Jižní strana. Detail vstupu s již stavebně upravenou verandou (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Část kašny se sousoším puttů (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Kašnu zdobily okrasné vodní rostliny (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Do zámku se dalo vstoupit dvěma hlavními a dvěma vedlejšími vchody. Pravděpodobně po výstavbě domu služebnictva byl z provozních důvodů zřízen ve východní části zámku nový boční vchod, navazující tak na průběžnou chodbu vedoucí středem zámku. Při studiu podkladů interiéru jsme se opakovaně setkávali s údajem, že se zámek skládal z 32 pokojů. Tento stav by však odpovídal době před přístavbou bočních křídel, a to bez započtení podkrovní části. Nekompletní výkresová dokumentace nám však neumožnila určit přesný počet místností po rozšíření. Počet pokojů v podkroví tak není známý. Z dokumentace však lze vyvodit minimálně 60 místností obsažených v přízemí, prvním patře a některých sklepních částech. V tomto počtu nejsou zahrnuty koupelny a sociální zařízení.

Do sklepních prostorů, jež byly osvětlovány malými obdélnými okny, se dalo sejít třemi schodišti. Původním před přístavbou v západní části budovy a západním nebo východním v přístavěných křídlech. Na východní straně sklepa bychom našli pekárnu, velkou spižírnu a dvě místnosti pro uskladnění uhlí a dřeva. V přízemí východního křídla bylo vybudováno zázemí pro dobře vybavenou kuchyň, v jejímž středu stával sporák o velikosti 5 × 2 m. Umístění sporáku uprostřed místnosti umožňovalo jeho pohodlnou obsluhu ze všech stran, což jistě zaměstnanci kuchyně při přípravě pokrmů ocenili.

Interiér zámecké kuchyně. Uprostřed místnosti umístěný sporák zajišťoval jeho pohodlnou obsluhu ze všech stran. Rok 1942 (Foto G. Sikora, z rodinné sbírky Marie Cymorek)

Malá Marie Cymorková (rozená Sikorová) s rodinou při prohlídce zámecké jídelny. Rok 1942 (Foto G. Sikora, z rodinné sbírky Marie Cymorek)

První podlaží, a především prostory v zámeckých křídlech, sloužily provozním záležitostem. Ve středu zámku bylo vybudováno centrální tříramenné schodiště s halou. Na fotografiích zámku je dobře patrný světlík trojúhelníkového tvaru, který osvětloval jedno z dalších schodišť ve východní části. První patro obývali hlavně starší členové rodiny, kteří zde měli své pokoje, ale byly tam umístěny i dva salóny, pracovna propojená s ložnicí a obývacím pokojem a také knihovna s krbem. Ta zasahovala do dvou místností a obsahovala něco kolem 5000 svazků pojednávajících o politice, historii, ale třeba i alchymii. V severním křídle prvního patra se nacházely koupelny. V západním křídle byl umístěn apartmán pro hosty. Podkrovní část obývali zřejmě nejmladší členové rodiny – děti a byly v ní zřízeny i další pokoje pro hosty. Stěny většiny místností byly pokryty tapetami a viselo na nich mnoho obrazů zachycujících nejen rodinné portréty, ale také např. hrabčím rodinou oblíbený motiv lovů a honů. Nábytek v některých místnostech byl typicky zámecký v historických slozích, jinde byly pokoje zařízeny jednoduše a spíše prakticky. Parketové podlahy pokojů pokrývaly koberce, jejichž účel byl nejen dekorativní, ale také izolační. V každé obytné místnosti se nacházely krby, z nichž některé byly obzvláště bohatě zdobené. Budova byla vytápěna jak lokálními topeništi, tak i horkovzdušným topením, které dokázalo místnosti vyhřát na 15–25 °C. V zámku bylo také rozvedeno potrubí s teplou a studenou vodou. Okolí bylo vkusně upraveno a osazeno několika lavičkami. Před zámkem rostly okrasné keře, nízké jehličnany a pestrobarevné květinové záhony. Nejbližší okolí krásily ozdobné kamenné podstavce na květináče a přízemní fasádu zámku pokrývaly popínavé rostliny.

Část zámecké knihovny. Rok 1942 (Foto G. Sikora, z rodinné sbírky Marie Cymorek)

Zámecká knihovna (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Tato fotografie byla v minulosti častým předmětem diskuzí, zda na ní je, či není zachycen interiér zámku Solca. Pochyby vyvolávaly půlkruhová okna, která nejsou na exteriéru zámku nikde viditelná. Budova zámku zvenčí je totiž na všech dostupných snímcích zachycena s obdélnými okny skládajícími se ze šesti polí. Z této místnosti však pochází série několika snímků z různých úhlů záběrů a skutečně jde o interiér zámku Solca. Podrobným studiem série snímků pořízených po požáru zámku (kapitola 10) se nám podařilo identifikovat tuto místnost, v níž jsou půlkruhová okna zachycena. Konkrétně se jedná o místnost, která sousedila s balkónovou terasou. Okna v ní byla zvenčí tvořena již zmíněnými obdélníky o šesti polích a vnitřek pak tvořila okna o osmi polích, jejichž vrchní části byly zakončeny obloukem. Totožné je dřevěné obložení stěn s ozdobnými prvky (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Místnost s půlkruhovými okny na jiném záběru. Identický tapetový vzor a stejné stropní svítidlo potvrzuje naši teorii (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

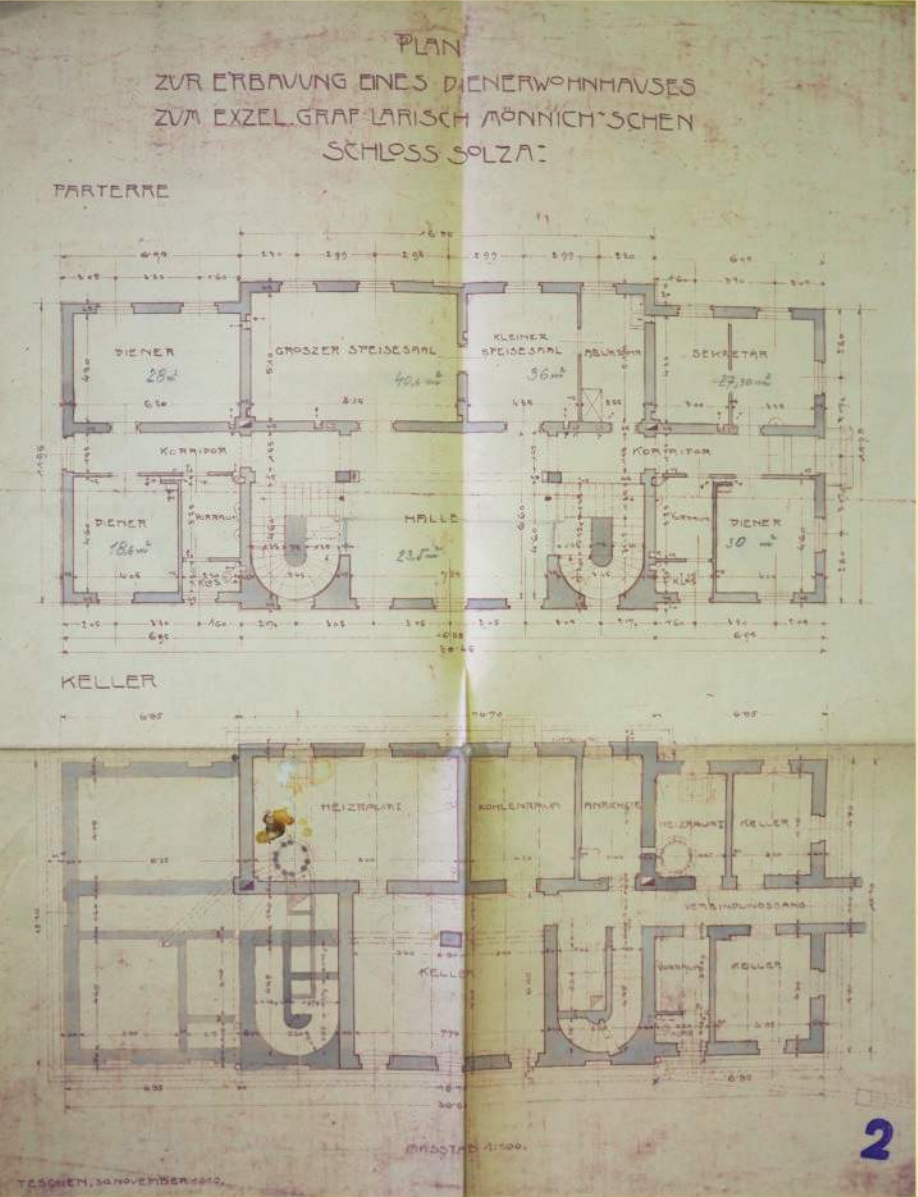

Další záběr místnosti s půlkruhovými okny (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Místnost sousedila s balkónovou terasou (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Dům pro služebnictvo, jehož stavební plány pochází z 30. listopadu roku 1910, sloužil jako zázemí a také pohodlné a blízké ubytování pro zámecký personál. Stál hned vedle zámku a svým vzhledem se mu podobal. Proto se mu také říkalo „malý zámek“. Budova byla přízemní s mansardou a sklepením. Severní přízemní část záměčku prosvětlovalo devět obdélných oken. Na jižní straně budovy bylo jedno z devíti oken zaslepené a jeho význam byl nejspíš pouze estetický. Další okno umístěné na východní straně objektu prosvětlovalo dlouhou chodbu. Všechna přízemní okna byla opatřena bohatě zdobenými ochrannými mřížemi. Západní boční část budovy sloužila ke vstupu, k němuž vedlo malé schodiště o pěti schodech. Vedle vstupních dveří bylo na každé straně umístěno jedno okno. Mansardovou část prosvětlovalo dvacet malých okének, z nichž devět bylo na jižní i severní straně, a po jednom okně na západní a východní straně budovy. Přízemní část záměčku tvořila dlouhá chodba, ze které se dalo vstoupit do místností na severní nebo jižní straně. Prostřední část severní strany tvořila velká hala obklopená dvěma točitými schodišti vedoucími do mansardy a také dva pokoje sloužících, jejichž součástí byly i koupelny a toalety. Jižní přízemní část byla tvořena pracovním správcem, velkou a malou jídelnou, umývárnu a dalším pokojem pro služebnictvo. V mansardě bylo vybudováno jedenáct různě velkých pokojů, z nichž některé byly propojeny. Sociální zázemí tvořily dvě koupelny s toaletou. Z přízemní haly se scházelo jedním schodištěm do sklepení. Sklepy byly klenuty do nosičů a v jejich prostorech se nacházela velká a menší kotelná ústředního topení, místnost pro uskladnění uhlí a jedno sociální zařízení. Ze sklepení bylo možno projít podzemní spojovací chodbou do budovy zámku, což služebnictvu poskytlo pohodlný přesun např. v době nepříznivého počasí. Tato spojovací chodba je zaznačena i v plánech obou budov. Malý zámek byl připojen k elektrické síti a rozvodům s pitnou vodou. Okolní prostranství bylo zkrášleno okrasnými keři a malými jehličnany.

Plán na výstavbu domu pro služebnictvo z roku 1910
(Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Okolí malého zámku zdobily okrasné keře (Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)

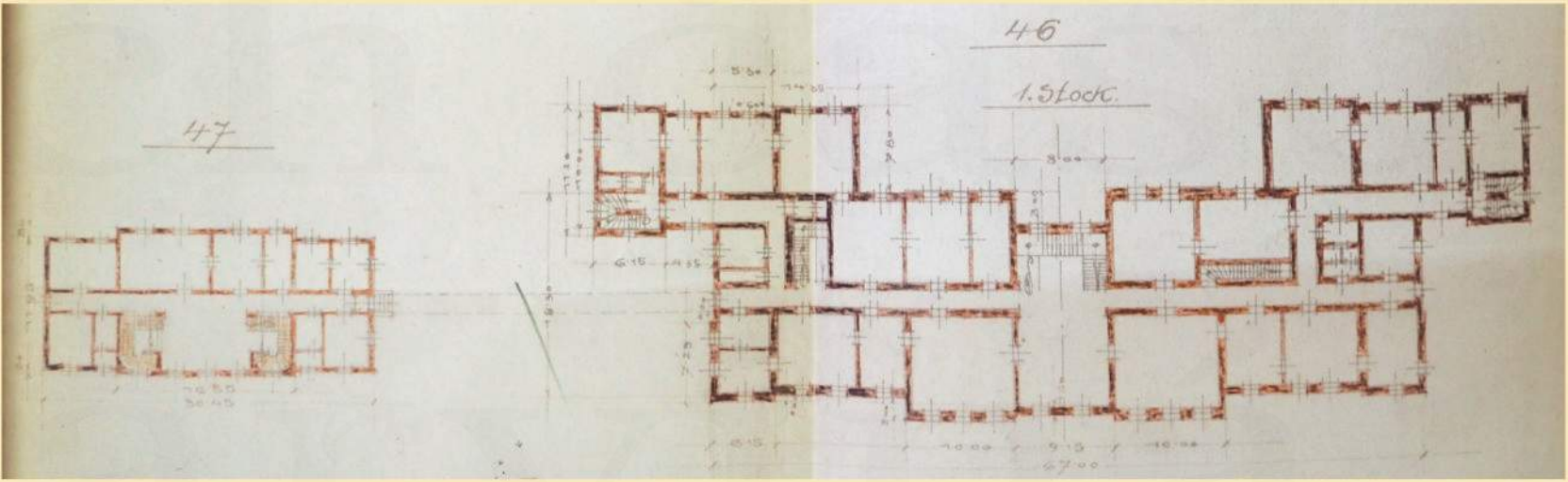

Dům pro služebnictvo
(Foto SOKA Karviná)

Dům pro služebnictvo a jeho nejbližší okolí
(Foto SOKA Karviná)

Zaznačení podzemní spojovací chodby mezi zámkem a domem pro služebnictvo (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

5. SPOLEČENSKÉ UDÁLOSTI RODU LARISCH-MÖNNICH

Zámek Solca a jeho okouzlující park byly po dobu své existence také centrem řady společenských, kulturních i sportovních událostí. Za zmínku jistě stojí některé z těch nejvýznamnějších.

Návštěva korunního prince Rudolfa (rok 1877)

V říjnu roku 1877 navštívil zámek Solca korunní princ Rudolf, aby se zúčastnil parforsního honu. Byla to významná událost, na které hraběti Janu Larisch-Mönnichovi (nar. 1821) velmi záleželo. Proto si k organizaci tohoto honu přizval významné anglické specialisty na chov koní a loveckých psů. Princ Rudolf si také při této příležitosti s velkým zájmem prohlédl provoz a zařízení dolu Gabriela.

Stříbrná svatba Jindřicha a Jindřišky Larisch-Mönnich (rok 1896)

Manželé Jindřich a Jindřiška Larisch-Mönnich oslavili v kruhu přátel a rodiny v roce 1896 výročí stříbrné svatby. Hosté se scházeli v sále blízkého pivovaru, odkud, dle seznamu určujícího pořadí, postupně odcházeli gratulovat manželům na zámek Solca. Mezi pozvanými hosty byli např. hrabě Sternberg, hrabě a toho času slezský zemský prezident Manfred Clary a hrabě Moritz Vetter. Při této příležitosti hrabě Jindřich ve svém projevu na zámecké terase oznámil založení penzijního fondu pro své zaměstnance, který obohatil vkladem 150 000 zlatých.

Pohřeb mladého hraběte Jindřicha (rok 1933)

V Solci proběhla i velmi smutná událost. Tou byl pohřeb tehdy 20letého hraběte Jindřicha, nejstaršího syna hraběte Jana a hraběnky Olivie. Poslední dny svého života Jindřich trávil v Sanatoriu Ondřeje Schneidera v Praze, kde také dne 28. 5. 1933 vydechl naposledy. Zádušní mše se konala následující den, v kostele sv. Apolináře. Jeho tělo bylo poté převezeno do Karvinné. Pohřeb v Solci, kterého se zúčastnilo mnoho významných osob, se konal dne 31. 5. 1933. Před samotným pohřbem, uskutečněným v kostele sv. Jindřicha, ležely ostatky mladého hraběte v zámecké kapli a po pohřbu byly uloženy do rodové hrobky v Solci. Bohatě zdobený kočár převážející Jindřichovo tělo je dnes součástí sbírky kočárů ve vídeňském zámku Schönbrunn.

*Smuteční průvod doprovázející tělo mladého hraběte Jindřicha.
Rok 1933 (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Kněží v čele smutečního průvodu vycházejícího ze zámeckého parku
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Rakev s ostatky hraběte u kostela sv. Jindřicha
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

*Smuteční průvod vracející se z kostela sv. Jindřicha
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

Zarmoucený otec hrabě Jan Larisch-Mönnich. Za ním kráčí synové Eduard a Hansi (Foto ze soukromé sbírky Eduarda Kuly)

Smuteční průvod s rakví u rodové hrobky v zámeckém parku Solca (Foto ze soukromé sbírky Eduarda Kuly)

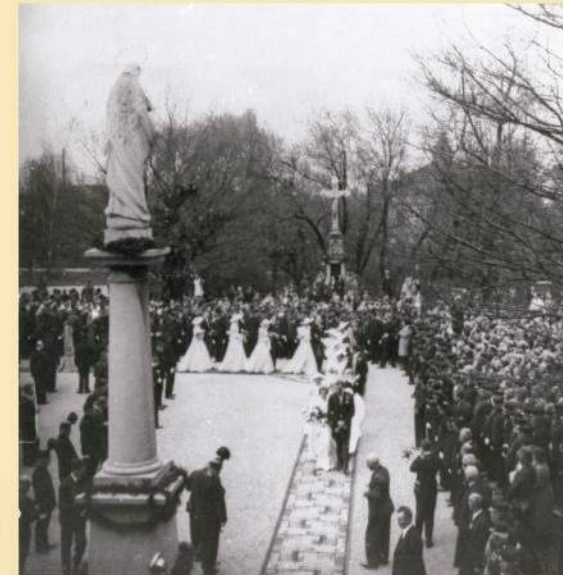
Průvod směřující od zámku k rodové hrobce (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Svatba Heleny a Andrého (rok 1935)

V dubnu roku 1935 proběhla velkolepá událost, kterou avizovalo na 1500 oznámení, a tou byla svatba Heleny Larisch-Mönnich, dcery hraběte Jana a hraběnky Olivie. Jejím vyvoleným byl polský hrabě André Tarnowski. Den před svatebním obřadem se na zámku Solca uskutečnila velká slavnost, na které vystoupili různí umělci a také karvinský mužský pěvecký soubor. Po setmění následoval ohňostroj a taneční zábava. Na svatbu, konající se v kostele sv. Jindřicha, byl vstup možný pouze s očíslovanými vstupenkami zelené, růžové a modré barvy, jejichž počet byl kolem 2000. Již od sedmé hodiny ranní se před kostelem hromadil dav lidí nejen z Karvinné, ale i Ostravy a Polska. V deset hodin dopoledne bylo prostranství před ním beznadějně zaplněné. Těchto přihlížejících lidí bylo údajně kolem 5 000. Kostel byl ozdoben květinami a chvojím, družičky byly oblečené do bílo-modrých a bílo-červených šatů, havíři měli na sobě stejnokroje s chocholy a nechyběla ani hornická kapela, četnictvo z celého Karvinska, městská policie z Karvinné, hasiči a samaritáni. V jedenáct hodin z přijíždějících automobilů a autobusů vystoupili páni v cylindrech a dámy v elegantních kloboucích, kteří v dlouhém průvodu kráčeli špalírem družiček a zvědavých občanů k oltáři. Vedro a tlačence zapříčinily několik kolapsů, u kterých asistovali samaritáni. Podle očitých svědků ale tito lidé z nosítek vstávali a opět se vrhali do tlačence, aby na vlastní oči spatřili nevěstu a ženicha. V kostele zahrála hornická kapela Beethovenovu skladbu a úryvky z Cavaleria rusticana od Pietra Mascagniho. Zazněl také svatební pochod Richarda Wagnera z opery Lohengrin a skladba Ave Maria, kterou zazpíval zámečník z Larischových podniků, jménem Placzek. Svatební obřad krásné Heleny a Andrého trval skoro dvě hodiny za přítomnosti 12 kněží a 40 svatebčanů, princů, hrabat, knížat a baronů. Sňatku požehnal papežský prelát a arcibiskupský komisař Stanislaw Weismann. Po obřadu se panstvo přesunulo na zámek Solca, kde se sešlo 120 nejbližších příbuzných z rodu Larisch-Mönnich a Tarnowských. Mnoho hostů přijelo také z Polska, Maďarska, Rakouska, Německa, Anglie a Ameriky. V pohotovosti byl i štáb kuchařů, jídlonošů a komorníků asistujících při bohaté svatební hostině. JUDr. Larisch věnoval při této příležitosti 10 000 Kč na nezaměstnané, 8 000 zaměstnanců Larischových podniků dostalo v den svatby vyplacenou jednodenní mzdu, tzv. panskou šichtu, a tři stovky horníků, jenž stály špalírem před kostelem sv. Jindřicha, byly po zakončení svatebního obřadu pozvány do Závodního hotelu v Karvinné, kde jim dal hrabě Larisch připravit pohoštění.

Svatební fotografie Heleny a Andrého. Rok 1935 (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Helena a André před kostelem sv. Jindřicha (Foto SOkA Karviná)

Nevěsta Helena s družičkami (Foto ze soukromé sbírky Eriky Schweserové)

Svatba Heleny a Andrého přilákala velké množství lidí (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Svatební dar, osobní automobil GRÄF & Stift SP8 (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Svatební hosté (Foto SOKA Karviná)

Jeden z mnoha svatebních darů manželů Tarnowských (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Svatební dort Heleny a Andrého (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

Seznam skladeb (Foto ze soukromé sbírky Eriky Schweserové)

Hudební doprovod při svatební hostině (Foto ze soukromé sbírky Eriky Schweserové)

Svatební menu: Vývar v šálku, Monacké Sandat medailonky, Pečené Štýrské kuře, Salát, Alsaská šunková pěna, Krém „Hodně štěstí“ (Foto ze soukromé sbírky Eriky Schweserové)

Stříbrná svatba JUDr. Jana a Olivie Larisch-Mönnich (rok 1937)

O dva roky později, v roce 1937, se konala stříbrná svatba JUDr. Jana a Olivie. Svůj slib manželé potvrdili v kostele sv. Jindřicha. Mezi přítomnými hosty byl např. baron Alfons Rothschild, hrabě Tarnowski, hrabě Wilczek, hrabě Thun a také starosta Karvinné Antonín Krůta. V poledne byla na zámku uskutečněna slavnostní hostina, která poté pokračovala decentním čajovým posezením. JUDr. Jan při té příležitosti věnoval 500 000 Kč na chudé a nezaměstnané. Dělníci z jeho závodů dostali vyplacenou tzv. panskou šichtu a mezi penzisty bylo rozděleno 50 000 Kč.

Hosté na stříbrné svatbě hraběte Jana a hraběnky Olivie. Rok 1937 (Foto SOkA Karviná)

Manželský pár před kostelem sv. Jindřicha. Rok 1937 (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Tenisový turnaj (rok 1937)

Téhož roku byla hrabětem Janem a hraběnkou Olivíí pořádána velkolepá zahradní party, jejíž součástí byl také tenisový turnaj, kterého se zúčastnili především mladší členové rodiny a jejich přátelé, např. hraběnka von Schaffgotsch s dcerami Paulou a Vilemínou (budoucí manželkou mladého hraběte Hansiho), hrabě Emanuel Andrassy, hrabě Hans von Seherr-Thoss, baronka Marie Alice Laudon a Ida von Thun und Hohenstein. Vítězi tenisového turnaje se stali komtesa Vilemína Schaffgotsch, princezna Clementine Ratibor, mladý hrabě Hansi Larisch-Mönnich, hrabě Christoph Nostitz a Pippo Thurn. Hosté na zámku Solca zůstali několik dní. Poslední večer připravila hraběnka Olivie překvapení, jehož součástí byla světelná podívaná s barevnými lampióny a reflektory, konající se na ostrově velkého rybníka. Nechyběl ani hudební doprovod a ohňostroj.

Hrabě Hansi na tenisovém kurtu v zámeckém parku Solca (Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)

6. ZÁMECKÝ PARK SOLCA

Park obklopující zámek Solca, jehož plány i realizaci vypracoval nadlesní Nydecký byl dokončen v roce 1884 a byl parkem nejmladším, největším a nejkrásnějším nejen dle vyprávění pamětníků. Jeho rozloha činila asi 61 ha a byl v ní zahrnut i Solecký dvůr. Doposud uváděných 80 ha není relevantní údaj. Takovou rozlohu neměl park v žádné z jeho vývojových etap.

O chod parku se staralo velké množství zaměstnanců, kteří měli na starost údržbu více než 93 druhů vzácných stromů, keřů, okrasných rostlin a trávníků. Mnohé z těchto vzácných rostlin se pěstovaly v blízkých zámeckých sklenicích a dle potřeby se průběžně dosazovaly a obměňovaly. Téměř celý park byl po dobu svého funkčního období oplocen dvoumetrovou betonovou zdí s několika branami. Západní brána (č. 1) se nacházela na Zámecké ulici naproti Soleckého kříži. Byla obsluhována portýrem, u kterého si, mimo jiné, bylo možno vyžádat povolení k prohlídce nejen parku, ale i zámku. Prohlídky však byly zájemcům umožněny jen za nepřítomnosti panstva. O kus dál, za rozcestím směrem na Stonavu, sousedila s areálem zahradnictví brána č. 2 a o pár desítek metrů dál byla Jižní brána (č. 3). Vstup k hrobce Larisch-Mönnichů z vrchní části parku umožňovala brána Východní (č. 4). Menší nenápadná branka (č. 5), nacházející se pod hrobkou, sousedila se stonavským splavem a o něco níž, ve spodní části parku byla umístěna další branka (č. 6). Do této spodní části parku pak bylo možno vstoupit také Severní bránou (č. 7) jež byla umístěna mezi rybníky. Areál pivovaru byl se zámeckým parkem propojen menší brankou (č. 8), na kterou ze Zámecké ulice navazovala brána do Soleckého dvora (č. 9). Spojnici zámeckého parku s dvorem pak tvořila branka (č. 10). Tento počet bran a jejich umístění se nám podařilo dohledat a ucelit podle starých map, leteckého snímkování a vzpomínek pamětníků. Je ale možné, že se počet vstupů do parku v průběhu let redukoval a měnil tak, jak se měnilo celé okolí parku.

Nyní se ale vraťme o více než sedmdesát let zpět do minulosti a vydejme se společně na procházku zámeckým parkem, okořeněnou fotografiemi z různých časových období, které nám tak alespoň částečně přiblíží jeho vzhled.

Do parku vcházíme bránou ze Zámecké ulice, stojící kousek za zahradnictvím. Hned za bránou nás po levé straně upoutá svými nádhernými květy rozložitý keř azalky v několika odrůdách, se sytě oranžovými květy původem z Japonska a sytě žlutými květy původem z Kavkazu. V těsné blízkosti azalek si razí cestu, posetý bílými květy a s omamnou jahodovou vůní, jasmín pravý pocházející z Persie. V blízkosti keřů vyrůstá i šerák obecný. Opoдал se tyčí tůje, která je malebným doplňkem této skupiny. Pozadí dominuje silný buk červený, statný strom s bělošedou hladkou kůrou. Uprostřed velkého palouku se o samotě

tyčí jinan dvoulaločný, pěstován pouze jako ozdobný strom dorůstající do výšky až 30 m. Je původem z Číny a Japonska. V menší vzdálenosti od něj se košatí vzácný parkový strom liliovník tulipánokvětý, nápadný svými čtyřlaločnými listy, jehož žlutooranžové květy zvonkového tvaru se podobají květům tulipánu. Roste velmi vzácně v Severní Americe a jižní Číně. Nedaleko o samotě roste smrk stříbrný z daleka nápadný svým stříbřitým nádechem. Několik kroků od něj nás svými červenými listy vítá již popsaný buk červený, v jehož blízkosti roste cypřišek, který má kuželovitou korunu. U zdi parku v závětří smrků, bříz, borovic a jedlí vystupují do popředí se svými sytě červenými květy trsy pivoněk, pocházející z Řecka. Kousek od nich se táhne dlouhý záhon různobarevných rododendronů. K této skupině pestrobarevných květů se přidružují keře azalek a růžově kvetoucí akát. V záhybu cestičky kvetou keře žlutých azalek a bílého akátu. Kousek od nich rozkládá své růžové květy hortenzie a vavřín (bobkový strom), jehož sušené listy se používají v kuchyni. Naproti v záhybu cestičky rozkládá své větve borovice obecná, zdaleka nápadná svou načervenalou kůrou. Ze stromů, podél zdi parku rostoucích, upoutá každého dub letní neboli křemelák. Rozložitý a statný strom má silný kmen se stříbřitě šedivou kůrou. Na cestě již vidíme jírovcovou alej a pomalu přicházíme k Západní bráně naproti Soleckému kříži, odkud vede široká cesta až na prostranství před průčelím zámku. Cesta je lemovaná jírovci. Svými rozložitými korunami poskytují v době velkých veder příjemný stín. U vchodu směrem k hospodářským budovám patřícím ke dvoru a k pivovaru roste forsythie, lidově nazývaná zlatý déšť. Velmi blízko u brány zaujme nás svými červenými květy kdoule japonská, jejíž květy připomínají svým složením květ jabloně.

Zámecký park Solca (Foto SOkA Karviná)

Západní brána (č. 1), pohled do parku. Až do roku 2020 byl sloup na této fotografii zcela mylně zaměňován za dodnes stojící sloup brány Východní (č. 4). V únoru toho roku se podařilo Petru Bindačovi odhalit na základě studia dostupných fotografií a dochovaných částí sloupů, že se nejedná o identické sloupy brány. Západní brána měla sloupy zdobené ornamenty a navazoval na ně, kromě menších postranních branek, také plot železný. Východní brána však měla sloupy bez ornamentů, na které přímo navazovalo svažující se betonové oplocení. (Foto SOKA Karviná)

Pohled z parku Západní branou. Z této fotografie je dobře patrná monumentálnost brány, včetně obou postranních branek a zdobeného oplocení, které tvořilo zaústění do parku ze Zámecké ulice (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Část dlouhé kaštanové aleje, která vedla od Západní brány (č. 1) až k zámku. Rok 1957 (Foto Ing. Jan Válek)

Západní brána. Pohled ze Zámecké ulice do parku. Za pravým sloupem lze spatřit strážní budku portýra (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Vracíme se alejí zpět k zámku. Po pravé straně je skupina keřů tvořena zelenodřevým a červenodřevým dřínem. Oba druhy mají drobné žluté květy. Další skupinu tvoří bílé a fialově kvetoucí šeříky a magnolie s bílo-fialovými květy, které příjemně voní. O kousek dál míváme čimišník, šeřík, pestrobarevné rododendrony a růžově kvetoucí azalky. Celá tato skupina tvoří ochranou zeď italské květinové zahrady.

Pokračujeme dál alejí, kterou se dostaneme na volné prostranství pod zámek, kde se nám naskytá krásný výhled na louku s rybníkem. Tam náš pohled upoutá skalka nacházející se ve svahu po levé straně nad rybníkem. Roste na ní mnoho druhů rostlin, např. protěž alpská, zlatobýl obecný, netřesk obecný, rozchodník prudký, lomikámen zrnitý, upolín evropský a mnoho dalších. V blízkosti skalky roste tis. Je to strom s tmavozelenými jehlicemi, plody jsou červené míšky podobné kulatým, na vrcholu otevřeným bobulím. Roste velmi pomalu a dosahuje vysokého stáří. Pod skalkou u kdoule japonské a rododendronů je umístěn bludný balvan, pro ozdobu parku přivezený z blízkého okolí. Mezi stromy vidíme zámeckou kapli. Je obklopena majestátním tichem stromů. Mezi nimi vyniká štíhlý strom s jasně zelenými, měkkými a ve svazku uspořádanými jehlicemi – modřín. Kousek od kaple ještě roste skupina bílých a žlutých narcisů, buků, borovic a několik tisů.

Hraběnka Olivie a hrabě Jan u tisů rostoucího v blízkosti zámecké kaple (Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)

Hrabě Eduard Larisch-Mönnich pózující na skalce (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

Naše kroky nyní vedou k domu pro služebnictvo. Hned na kraji mezi pivoňkami a štíhlým dubem roste platan javorolistý, u nás vzácný strom s rozložitou korunou a nápadným kmenem s odlupující se kůrou, díky které si stále zachovává zelenošedou barvu. Za malým zámekem, na příkrém svahu v blízkosti tenisových kurtů, roste vzácný miniaturní smrk původem z Kalifornie. Dorůstá pouze výšky tří metrů. Na jižní straně se tyčí mohutná lípa velkolistá, v jejímž stínu roste keřovitý tis. V těsné blízkosti tenisových kurtů se rozprostírá promenáda tvořená nízkými cihlovými zídkami. Vstup do promenády je tvořen dvěma ozdobnými sloupy z pískovce, za kterými jsou v pravidelných rozestupech umístěny kmeny stromů podpírající dřevěnou konstrukci. V půlce promenády se nachází útulný altán čtvercového půdorysu s doškovou střechou ve tvaru jehlanu, který poskytuje hráčům tenisu příjemné stinné prostředí pro odpočinek. Celá promenáda je obklopena pestrobarevnými květy, keři a kapradím. Dřevěnou konstrukci obrůstají popínavé rostliny.

Kolem promenády rostlo mnoho druhů květin a okrasných keřů (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Altán s doškovou střechou tvořil relaxační zázemí u tenisových kurtů (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

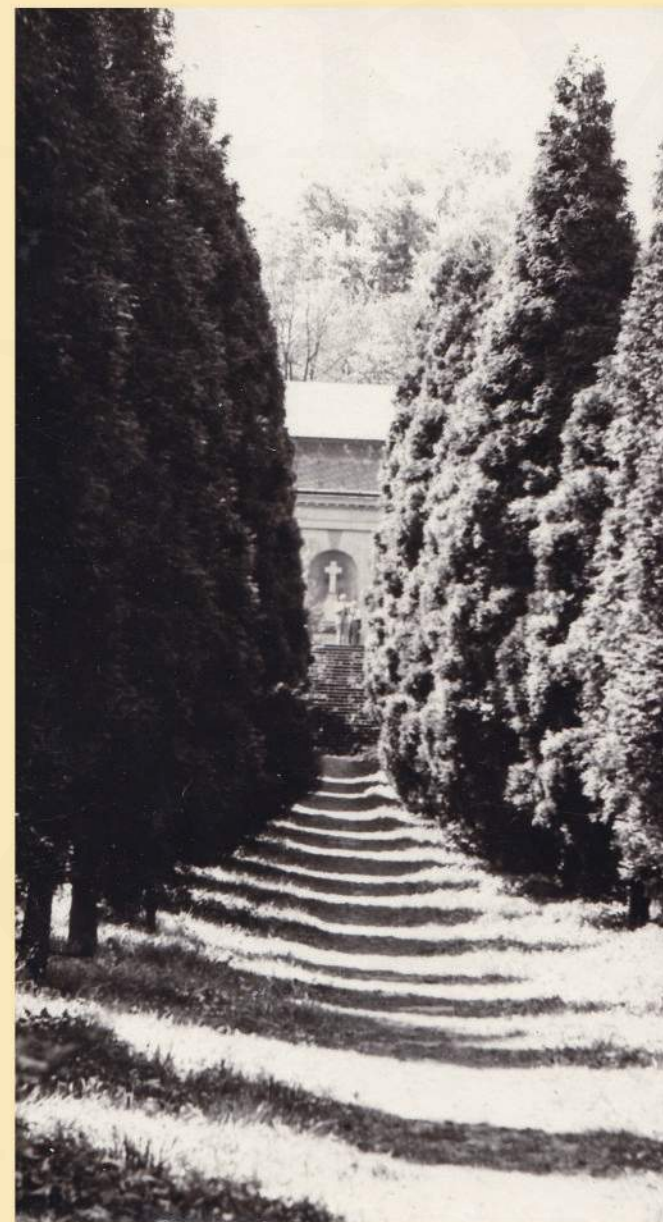
Promenáda u tenisových kurtů byla bohatě obklopena popínavými rostlinami a tvořila tak příjemné přírodní stinné zázemí pro odpočinek (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Na malém paloučku za záměčkem v blízkosti tenisových kurtů se mezi azalkami a cypřiškem nachází vzácné stromy. Jedním z nich je catalpa. Rozložitý strom má listy až 20 cm široké, květy zvonkovité, bílé barvy se žlutými proužky a nachově červenými tečkami. Plody jsou dlouhé hnědé válcovité tobolky podobající se strukům vanilky. U plotu tenisového kurtu nalézáme zbytky popínavých růží a plaménku plotního. Na konci cesty lemované kapradinami se nám naskýtá malebný pohled na stráň svažující se k potoku. Střed stráně tvoří alej z tújí vedoucí k hrobce Larisch-Mönnichů, ve které je pochováno pět členů rodu. Okolí hrobky je vhodně upraveno, a působí tak klidným dojmem a posvátným tichem. Za potokem, pod tújovou alejí, se rozprostírá velká louka, která panstvu sloužila k projížděkám na koních. Krátká alej, která vede od hrobky k Východní bráně, je tvořena červenolistými javory a park na této straně končí.

Východní brána nad hrobkou. Pohled z parku. Za povšimnutí stojí poničené zdobené brány, které bylo v pozdějších letech ulámáno a ukradeno. Rok 1957 (Foto Ing. Jan Válek)

Východní brána (č. 4) s javorovou alejí vedoucí k hrobce. Snímek velmi dobře zachycuje návaznost svažujícího se betonového oplocení na sloupy brány. Foto z období poloviny 70. let 20. st. (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

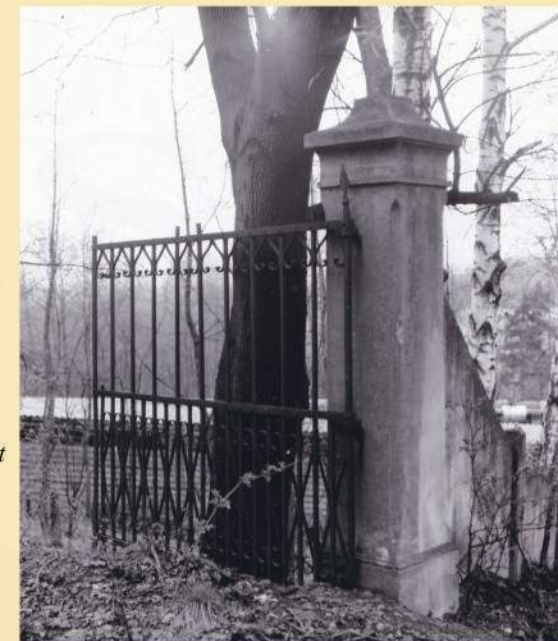

Tújová alej vedoucí k hrobce. Počátek 60. let 20. st. (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

Pohled Východní branou se stoupající javorovou alejí. Na horizontu je vidět sloup el. vedení na tehdejší Zámecké (dnešní Stonavské) ulici. Rok 1957 (Foto Ing. Jan Válek)

Stav Východní brány po roce 1987. V pozadí lze nejen spatřit pásový dopravník, ale také potrubí flotačních hlušin a vratné vody, kterému musela hrobka ustoupit (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

*Dřevěné molo u zámeckého rybníku
(Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)*

Obracíme se zpět a po pár minutách se za nepatrným potůčkem, přes který vede malý můstek, dostáváme k rozlehlému rybníku, jehož břehy jsou hustě lemované rákosem obecným a k němuž sklání své větve smuteční vrba. Na hladině rybníka plují bílé a růžové lekníny. Vedle velkého rybníku se nachází ještě jeden menší. Na cestě mezi oběma rybníky roste u břehu cypřiš bahenní, strom u nás velmi vzácný, jehož původ je v USA, kde roste hojně v močálech u pramenů řeky Mississippi a dorůstá až do výšky 45 m. Těsně u spodního vchodu do parku roste brslen evropský. Vracíme se zpátky. Cestou vinoucí se mezi loukami stoupáme zpět k zámku. V zatáčce roste javor žlutolistý, podél zdi zámku pak modrokvěté hortenzie a kerie japonské, známější pod názvem japonské růžičky. Po zdech zámku se pne břečťan obecný a tvoří tak jeho přirozenou ozdobu. Zámecký park sloužil k odpočinku, relaxaci, procházkám a sportovním aktivitám nejen hraběcímu rodu, ale i zaměstnancům a jejich rodinám, kteří jej mohli neomezeně navštěvovat a trávit v něm volný čas. Nejčastěji formou procházek, ale i koupáním se v zámeckém rybníku v létě a bruslením na něm v zimě.

*Můstek na konci tujové aleje pod hrobkou. Období 40. let
20. st. (Foto z rodinné sbírky Ing. Jana Bajgera)*

*Projížďka po zámeckém rybníku. Rok 1930
(Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)*

*Rybník v zámeckém parku
(Foto SOKA Karviná)*

*Zámecký rybník
(Foto SOKA Karviná)*

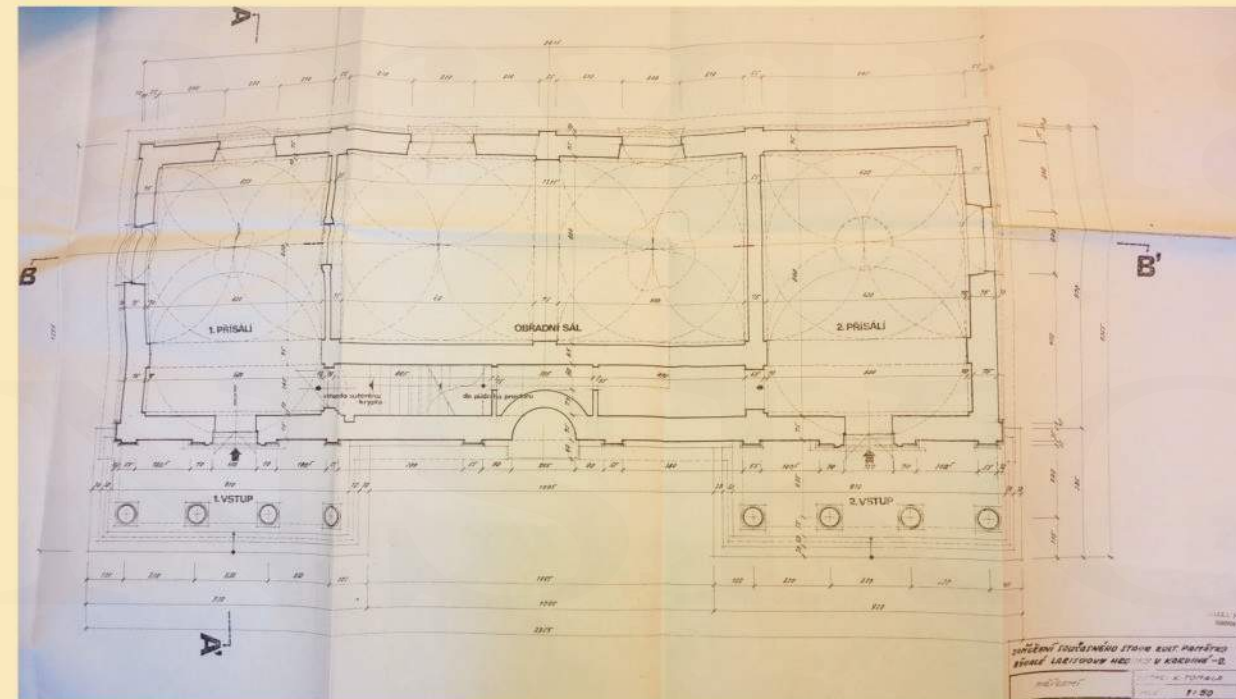
7. RODOVÁ HROBKA

S výstavbou nového reprezentativního sídla v Solci byla spojena také pozdější výstavba nové rodové hrobky. Do té doby rodina Larisch-Mönnich využívala hrobku, která se dodnes nachází v parku pod zámekem v Karviné-Fryštátě. Na žádost hraběte Jindřicha (1850-1918) se projektu ujal vyhlášený rakouský architekt Leopold Bauer, rodák z Krnova, který navrhl řadu významných staveb, z nichž stojí za zmínku např. Priessnitzovo sanatorium v Jeseníku, kostel sv. Mikuláše v Polsku nebo Obchodní dům Breda & Weinstein v Opavě. Stavební plány pochází z roku 1916. Samotná hrobka byla zkolaudována 22. 12. 1920. Hrabě Jindřich zemřel dva roky před jejím dokončením a jeho ostatky do ní byly pak v roce 1921 přemístěny z Fryštátu.

Hrobka se nacházela v zámeckém parku, kousek pod stonavskou vstupní bránou, a je nutno uvést, že Bauer pojal tento projekt velice okázale. Přízemní podsklepená stavba obdélného půdorysu s rozměry 20×7 m připomínala antickou svatyni. Objekt hrobky tak navazoval na v českých zemích řídce zastoupenou klasicistní architekturu, zprostředkovaně odvozenou z římských vzorů. Vývojově šlo o velmi významnou stavbu ojediněle dokládající závěr dlouhodobého slohového vývoje klasicismu v českých zemích a jeho souvislosti s proudem klasicismu v celé střední Evropě. V čele hrobky se nacházely dva identické portiky, každý se čtyřmi sloupy. Mezi portiky byla vybudována nika s kamenným křížem. Do hrobky se dalo vstoupit dvěma vchody, k nimž vedlo nízké třístranné schodiště s počtem tří schodů. Vystouplé trojúhelníkové štíty byly zdobeny erby rodiny Larisch-Mönnich. Původně zamýšlená měděná střecha byla z poválečných úsporných důvodů pokryta břidlicí. Z totožných důvodů byly plánované vstupní měděné dveře nakonec nahrazeny dveřmi železnými, stejně tak ochranné mříže na oknech a za vstupními dveřmi. Cihlové jádro bylo obloženo pískovcovými kvádry s okrasnými prvky. Vnitřní prostor tvořily tři místnosti s klenutými stropy. Z prvního přísálí se procházelo do prostorné obřadní síně umístěné ve středu objektu, druhé neprůchozí přísálí bylo řešeno jako samostatná místnost s vlastním vchodem. Schodiště při pravém vstupu vedlo do půdního prostoru. Schodiště při vstupu levém vedlo do sklepní krypty, v níž byly umístěny rakve. Krypta byla opatřena několika zamřížovanými větracími otvory. Do interiéru pronikalo světlo přes pět půlkruhových oken, z nichž tři byly umístěny v zadním traktu a dvě na bočních stranách objektu. Schodiště pod hrobkou plynule navazovalo na tújovou alej, jejíž délka činila cca 90 metrů. Původní plán obsahoval návrh kašny ve spodní části aleje, která nakonec z úsporných důvodů postavena nebyla.

Celkový pohled na rodovou hrobku v Solci krátce po její výstavbě (Foto ze soukromé sbírky Ing. Stanislawa Kolka)

Ukázka dokumentace ze souboru dispozičních schémat zpracovaných K. Tomalou v roce 1980 pro TS Karviná (Magistrát města Karviná)

Hrobka rodu Larisch-Mönnich ve 30. letech 20. st. (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

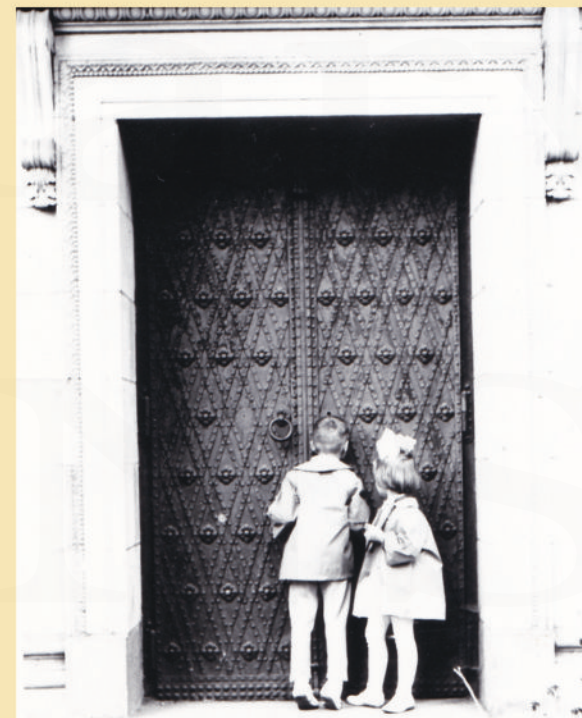
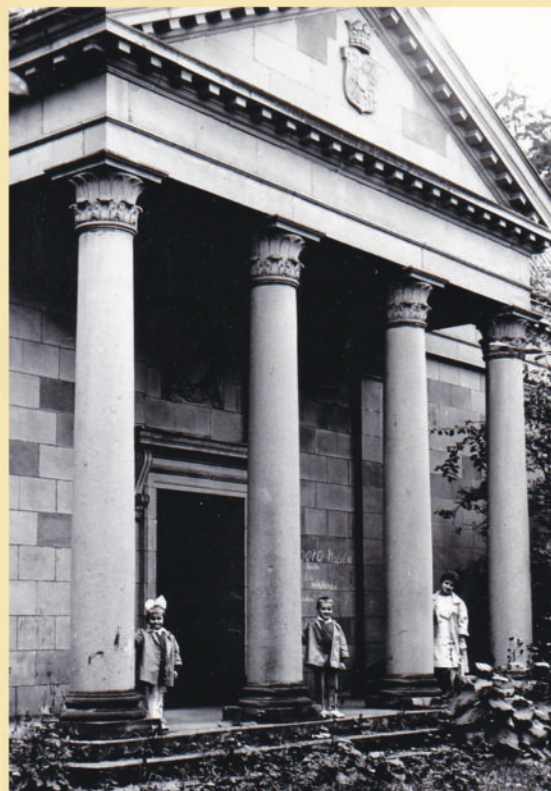
Hrobka v roce 1942 (Foto G. Sikora, z rodinné sbírky Marie Cymorek)

Po roce 1945 nebyla hrobka účelově využívána. První zmínky o konkrétních záměrech pochází až z roku 1951, kdy v ní MNV hodlal zřídit městské muzeum. Po prohlídce objektu bylo od tohoto plánu upuštěno a byl předložen jiný návrh, a to památník věnovaný horníkům, kteří zahynuli při práci v dolech. V roce 1954 se zvažovala i možnost vybudování muzea hornických tradic. Nic ze zmíněného patrně realizováno do finále nikdy nebylo. Nemůžeme ale vyloučit možnost, že se tyto projekty nedostaly do počáteční fáze, neboť na jedné fotografii, patřící NPÚ, pořízené v roce 1954 panem Zeminou, je hraběcí erb nacházející se na štítu, překrytý znakem hornických překřížených kladiv. Je ale možné, že šlo pouze o účelové gesto snažící se potlačit hornickým symbolem symbol monarchie. Během 50. let se v objektu nějakou dobu nacházel sklad civilní obrany a dle svědectví pamětníků i sklad ovoce a zeleniny. Od konce 60. let se na hrobce podepisovaly nejen důlní vlivy, ale s postupným zánikem nehlídaného parku také zásahy vandalů, a to i přesto, že byla v letech 1958–1986 vedena jako kulturní památka. V roce 1967 byly vypáčeny a poničeny zámky u vstupních dveří. V roce 1969, kdy se vlastníkem hrobky staly Technické služby města Karviné, byl zničen pískovcový erb, došlo k ilegálnímu ořezání tújové aleje a k odcizení ozdobných mříží ze vstupních vchodů. V této záležitosti byl v roce 1971 obviněn teprve devatenáctiletý Jan K. bydlící kousek od parku v jednom z domů v Lelkově kolonii. Krádež kovaných mříží se mladíkovi prokázat nepodařilo, na rozdíl od vloupání. V tomtéž roce proběhl první neúspěšný pokus o sejmutí památkové ochrany. Ministerstvo kultury návrh zamítlo s odůvodněním, že hrobka představuje značné kulturní a historické dědictví. Zároveň bylo Ministerstvem kultury doporučeno tehdejšímu vlastníkovi – TS Karviná – aby zajistil rozebrání stavby a její následné přemístění do prostoru mimo důlní činnost. To se však nestalo. Přesun proveden nebyl, mimo to hrobka zůstala i nadále nezajištěna a nebyly na ní ani prováděny nejnutnější udržovací práce.

Hrobka s ještě poměrně zachovalou střechou počátkem 60 let 20. st. (Foto z rodinné sbírky Eriky Schweserové)

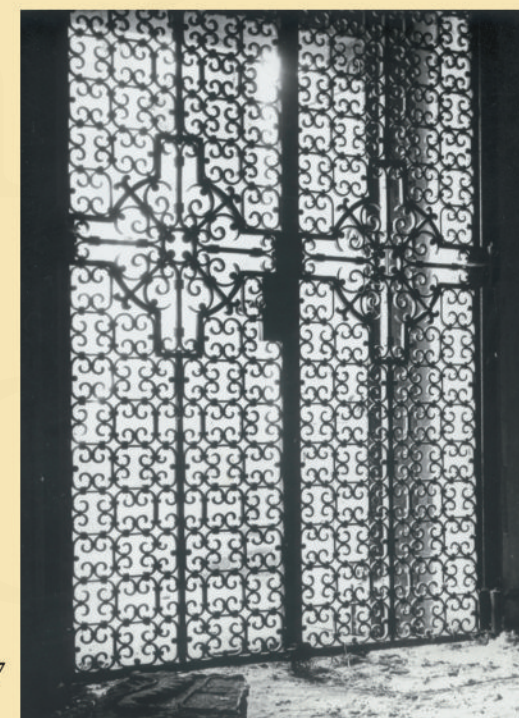

Rodinná momentka před hrobkou v Solci. Chlapec na snímku je Stanisław Kolek s maminkou a sestrou Renatou. Snímek byl pořízen 12. 9. 1964 při návštěvě Dne horníků v parku Z. Nejedlého (Foto Bruno Kolek, z rodinné sbírky Ing. Stanisława Kolka)

Hrobka byla velkým lákadlem nejen pro děti (Stanisław Kolek se sestrou Renatou). Rok 1964 (Foto Bruno Kolek, z rodinné sbírky Ing. Stanisława Kolka)

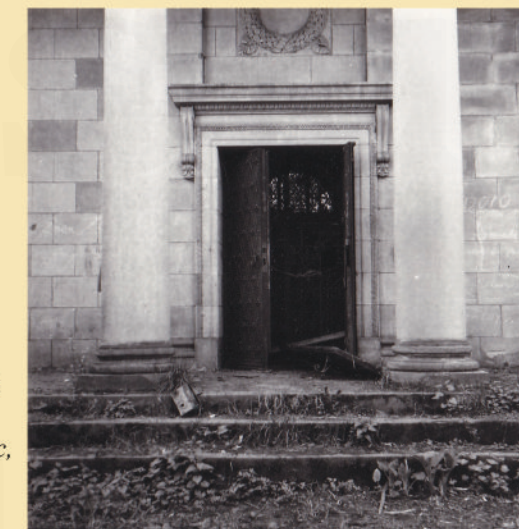
Ozdobná mříž u vstupních dveří se zbytky zničeného erbu na zemi. Rok 1967 (Foto Ing. L. Plavec, SOkA Karviná)

Hrobka ve vegetačním období. Polovina 60. let 20. st. (Foto E. Kijonka, Magistrát města Karviná)

Pohled na pravý vstup s vypáčenými dveřmi. Rok 1967 (Foto Ing. L. Plavec, Magistrát města Karviná)

I přes svůj špatný technický stav byl objekt hrobky pro mnohé lidi velkým lákadlem. Její občasné zajištění nikdy příliš dlouho nevydrželo. Rakve byly silně poničené a ostatky pochovaných se údajně v určitém období válely po zemi. V září roku 1978 proběhlo v hrobce šetření za účelem zjištění jejího stavebně technického stavu. Na místě pak bylo konstatováno, že došlo k výraznému zhoršení. Povětrnostní a důlní vlivy společně se zásahem cizích osob způsobily silné poškození střechy, která tak přestala plnit svou ochrannou funkci. Klenební trakty byly porušeny a některé klenby již propadlé. Zdivo uvnitř hrobky bylo silně provlhlé a omítka opadaná. Hrozilo nebezpečí povolení kleštinových ocelových lan a následné zřícení zdiva. Trhliny ve střední části objektu se zvětšily, větrací šachty po obvodu budovy byly poničené, kryty propadlé a také se zřítilo schodiště vedoucí do půdního prostoru. V době šetření byl objekt volně přístupný, jeho stav havarijní a hrozilo riziko nejen dalších destrukcí, ale i nebezpečí úrazu při případném vstupu nepovolaných osob. Na základě šetření bylo navrženo okamžitě provést zabezpečení přístupu k objektu trvalým uzavřením brány, osázením výstražných cedulí s nápisem „Zákaz vstupu“ a zabezpečením objektu proti jeho zřícení. Technické služby poté kolem hrobky zhotovily jednoduché ohrazení trubkové konstrukce s cedulemi se zákazem vstupu.

Výrazně poškozená střecha s jednoduchým ohrazením informujícím o zákazu vstupu. Konec 70. let 20. st. (Foto SOkA Karviná)

O měsíc později téhož roku přislíbila ostravská firma Bytostav rozbor hrobky, který měl být uskutečněn ve druhém pololetí následujícího roku. Zástupci této firmy měli zpracovat technologický postup a rozpočet, který měl být poté konzultován se zástupci Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Ostrava. Na to nedošlo, neboť Bytostav později vyhodnotil, že není schopen tyto atypické práce zvládnout ani po stránce mechanizace, ani po stránce pracovních sil.

O dva roky později, dne 27. 10. 1980, proběhlo v hrobce další šetření, které opět odhalilo podstatné zhoršení jejího stavu. Střecha se propadla dovnitř a klenbové zdivo bylo silně narušeno trhlinami. Také na obvodovém zdivu se nacházely trhliny o šířce až 10 cm. Část kamenné římsy byla utržená a z nadokenní klenby vypadly některé kameny. Následkem důlních vlivů došlo ke stříhům v terénu a následnému zlomení objektu. Hrobka se nacházela v oblasti důlní činnosti Dolu 1. máj, závodu 3 Mír (Gabriela). Okolní krajina byla zcela zdevastovaná nejen důlními vlivy, ale od roku 1972 také výstavbou blízkého dolu Darkov. Během roku 1980 došlo k poklesu tamního terénu o 57 cm. Do roku 1985 se předpokládal další pokles o cca 87 cm. Za těchto okolností nebylo možné hrobku na místě zachovat. Navrhované rozebrání, přemístění a následné znovuoobnovení by však bylo nejen finančně velmi nákladné, ale prakticky nemožné, neboť byla ve stavu, kdy by se dalo použít pouze cca 70 % jejího obvodového zdiva. Z tohoto důvodu se doporučovalo vyhovět žádosti podané odborem kultury ONV v Karvině ve věci upuštění od památkové ochrany objektu. V roce 1981 byla v blízkosti hrobky započata výstavba pásového dopravníku. Násypy této stavby se opíraly o obvodové zdivo hrobky v jejím zadním traktu. Tyto značné terénní úpravy měly na hrobku devastující dopad, přesto jako zázrakem odolávala dál.

Propady v podlaze. Stav v první polovině 80. let 20. st. (Foto E. Kijonka, SOkA Karviná)

Hrobka s již kompletně zřícenou střechou a poničeným ohrazením. První polovina 80. let 20. st. (Foto F. Sikora, SOkA Karviná)

Praskliny v zadním traktu hrobky způsobené důlními vlivy. První polovina 80. let 20. st. (Foto F. Sikora, SOkA Karviná)

*Uhelný dopravník. Pohled od dolu Darkov směrem k hrobce.
Rok 1985 (Foto SOKA Karviná)*

Násypy opírající se o zdivo zadního traktu hrobky. V pozadí těžní věž dolu Darkov. Rok 1985 (Foto SOKA Karviná)

Dne 12. 2. 1981 zahájilo Ministerstvo kultury ČSR řízení ve věci odejmutí památkové ochrany hrobky. Jako hlavní důvody obhajující tento čin byly uvedeny nejen havarijní stav objektu a další předpokládaný pokles terénu vlivem plánované těžby, ale i návrh na vybudování nadzemního potrubí flotačních hlušin a vratné vody, které mělo procházet místy, ve kterých hrobka stála. Výstavba potrubí byla oficiálně schválena 29. 9. 1984. Z důvodu této investiční akce došlo dne 27. 7. 1986 k odejmutí památkové ochrany. V srpnu téhož roku bylo ministerstvem kultury rozhodnuto, že hrobka bude rozebrána, což bylo podmíněné využitím jejích částí pro stavbu jiné architektonické stavby. Rozbor byl svěřen Báňským stavbám OKR Havířov. Ještě před tím, dne 1. 7. 1986, provedla HBZS Ostrava fotodokumentaci zachycující stav hrobky. Tato cenná fotodokumentace obsahuje 43 fotografií.

Uhelný dopravník byl postaven v těsné blízkosti hrobky. V pozadí snímku je zachycena výstavba úpravárenského závodu dolu Darkov. Rok 1985 (Foto SOKA Karviná)

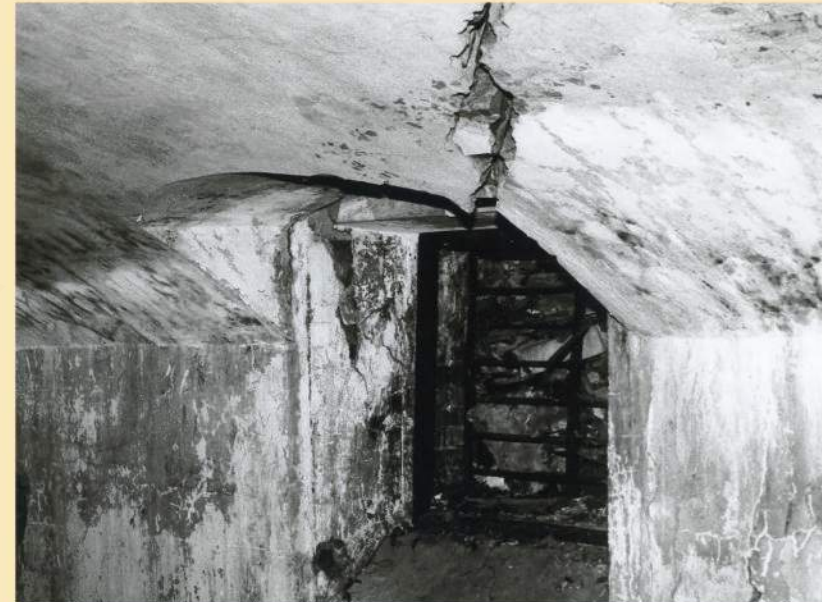
*Mříž sloužící k odvětrávání
(Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)*

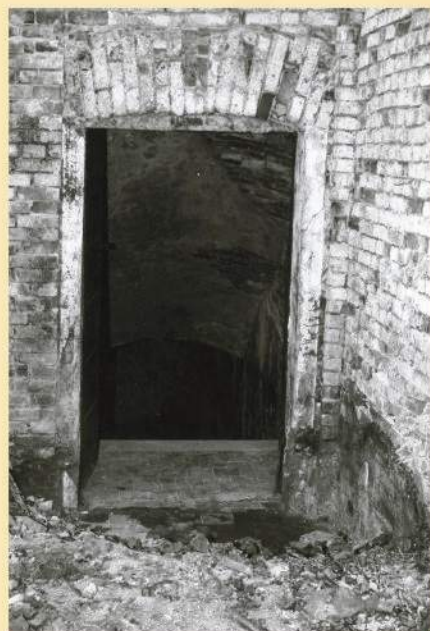
Detail provizorního zajištění objektu formou podepření stropní klenby (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

*Interiér pravého přísálí v roce 1986
(Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)*

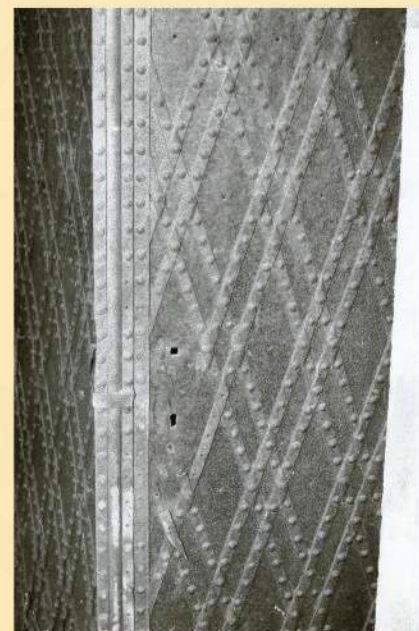
*Praskliny v klenbě nad větrací mříží
(Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)*

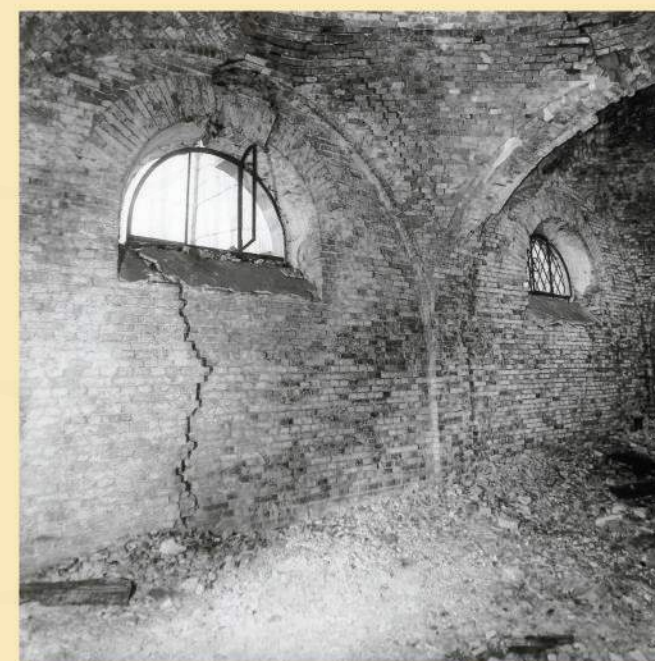
Vstup do krypty (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Stav schodiště vedoucí z krypty (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Detail vstupních dveří (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Interiér obřadního sálu se silnými prasklinami ve zdivu (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Pohled na popraskanou dlažbu (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

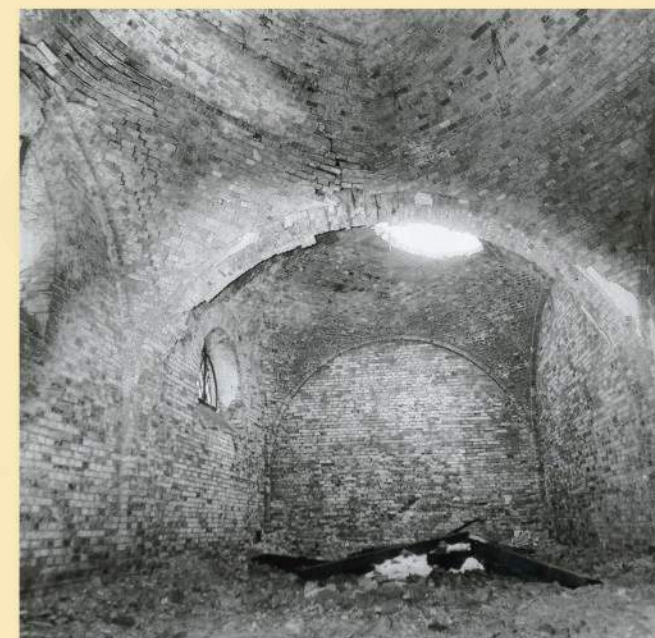
Praskliny ve stropních klenbách (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Snímek zachycující propad střechy (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Interiér krypty se silně narušenou stropní klenbou (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Interiér hrobky byl i přes její pokročilou devastaci stále úchvatný (Foto HBZS Ostrava, Magistrát města Karviná)

Počátek rozboru. Rok 1986 (Foto ze soukromé sbírky Ing. Stanisława Kolka)

Samotný rozbor byl započat v září roku 1986 a trval půl roku. Při těchto pracích se podařilo část stavby zachránit. Pozdější zápis ze dne 31. 3. 1987 uvádí následující:

„V rámci odstranění bývalé Larischovy hrobky byly provedeny demoliční práce formou rozebírání kamenného zdiva, které tvořilo až 80 % všech nosných zdí uvedeného objektu, rozebírání dřevěného krovu (střechy) a zděných částí konstrukcí, včetně zbourání krovu nad suterénem (sklepení). Sklepní prostory byly řádně zasypány. Po dokončené demolici nezůstaly žádné otevřené šachty, žumpy, prohlubně apod.“

Z hrobky bylo zachováno a zaevidováno: 2091 ks kamenických prvků (kamenické a římské kvádry), 8 ks sloupů, 8 ks ocelových dveřních křídel, 3 ks ocelových dveřních zárubní, 4 ks okenních mříží a 4 ks erbů rodiny Larisch-Mönnich. Všechny části hrobky byly následně uskladněny v areálu TS v Darkově, kromě čtyř erbů, které byly věnovány Vlastivědnému muzeu v Českém Těšíně. Rozbor hrobky byl hrazen z titulu důlních škod a byl vyčíslen na 2 406 384 Kčs. Už před rozbořem hrobky, ale i po něm, se rozhodovalo, jak by se její zachovalé části daly využít. Návrhů bylo za ta léta hned několik.

Zvažovalo se přemístění hrobky k zámku Ráj, k zámku Petrovice nebo vybudování kolumbária na novém hřbitově v Karviné. Zájem projevil i nedaleké město Havířov, které by některé části použilo k výstavbě altánku sloužícího koncertům a výstavám. V roce 1987 se projednávala stavba hudebního pavilonu v lázeňském parku v Karviné – Hranicích, která nebyla realizována z důvodu nedostatku investičních prostředků. V roce 1988 proběhl návrh na vybudování monumentu „Cti hornické práce“ na novém hřbitově v Karviné – Ráji. Tento návrh nebyl schválen projektanty. V roce 1989 se zvažovalo použití kamenického materiálu na výstavbu terasy nad letním kinem v Orlové. K realizaci nedošlo z důvodu příliš těžkého kamenického materiálu. Žádný z uvedených projektů nebyl nikdy realizován, a to také z důvodu finanční nákladnosti nebo architektonické nesourodsti.

Rozebraná hrobka se na volném prostranství v areálu TS v Darkově nacházela bezmála dalších 20 let. V roce 2005 se některé části kamenných prvků a čtyř sloupů využily k výstavbě reminiscence Larischovy hrobky. Nachází se v parku Boženy Němcové za dančí oborou. Autoři projektu jsou Radko Květ a Pavel Pijáček. Stavba od počátku budila nejen u karvinských občanů rozporuplné reakce a mnozí dodnes netuší její význam a původ. Informací o reminiscenci je velmi málo a ani u samotné stavby není umístěna žádná informační cedule. Faktem je, že se původní projekt nepodařilo dokončit. Plán na osazení uměleckých bronzových plastik nebyl realizován. Zbývá velká část hrobky je v areálu TS uskladněna dodnes a šance na jakékoliv další využití je zřejmě nulová.

Zachráněné části hrobky byly uskladněny v areálu TS v Karviné Darkově. Druhá polovina 80. let 20. st. (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulky)

Snímek zachycující čtyři z původních osmi sloupů (jeden sloup leží na zemi). Další čtyři sloupy byly využity ke stavbě reminiscence v parku B. Němcové. (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Část trojúhelníkového štítu (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Nevyužité části hrobky v areálu TS v Karviné Darkově (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Reminiscence hrobky v parku B. Němcové v Karviné (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

8. ZÁMECKÁ KAPLE

Zámecká kaple, jež byla součástí parku, stávala západně od zámku Solca nedaleko Soleckého dvora. Její výstavba byla dokončena v roce 1844. Sloužila potřebám hraběcí rodiny. V roce 1942 v ní probíhal křest Františky, dcery hraběte Hansiho a Vilemíny, z něhož se dochovala řada fotografií. Kaple byla dlouhá 10,3 m a široká 5,2 m. Měla malou věžičku se zvoničkou o rozměru 2 × 2,6 m zakončenou bání s plechovou krytinou. Střecha byla pokrytá břidlicí. Do interiéru vstupovalo denní světlo čtyřmi půlkruhovými okny. V chladném období se dala kaple vytápět kamny, což dokládají snímky zachycující malý komín na střeše. V blízkosti kaple rostly okrasné keře a tisy. Značně zchátralá kaple byla koncem 60. let zbořena.

*Kaple v zimním období
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

Na střeše kaple lze spatřit malý komín (Foto z rodinné sbírky Ing. Jana Bajgera)

*Rodina Larisch-Mönnich mířící na křest Františky, dcery hraběte Hansiho a Vilemíny. V pozadí budova zámku.
Rok 1942 (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

Momentka před vstupem do kaple (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

*Pohled od Soleckého kříže kaštanovou alejí směrem k zámku s kaplí v levé části snímku.
Rok 1958
(Foto Ing. Jan Válek)*

*Dva snímky dokumentující již
značně zchátralou zámeckou kapli
v posledním období její existence
(Foto SOKA Karviná)*

9. HOSPODÁŘSKÉ BUDOVY

K zámku a zámeckému parku patřily také hospodářské budovy, které se nacházely mimo jeho oplocené území, ale zároveň byly jeho nezbytnou součástí. Mezi tyto hospodářské objekty patřily zámecké konírny, kočárovna, garáže a prádelna. Dnes by stály v rozcestí směrem na Stonavu a Horní Suchou. Kousek dál ve směru na Stonavu se rozprostíral areál zámeckého zahradnictví. Neméně důležitým hospodářským komplexem, jež byl jako jediný součástí zámeckého parku, byl Solecý dvůr, nacházející se v blízkosti brány u Soleckého kříže. Poslední objekt, jenž si zaslouží být zmíněn, je vila, ve které žili sloužící rodiny Larisch-Mönnich.

KONÍRNY

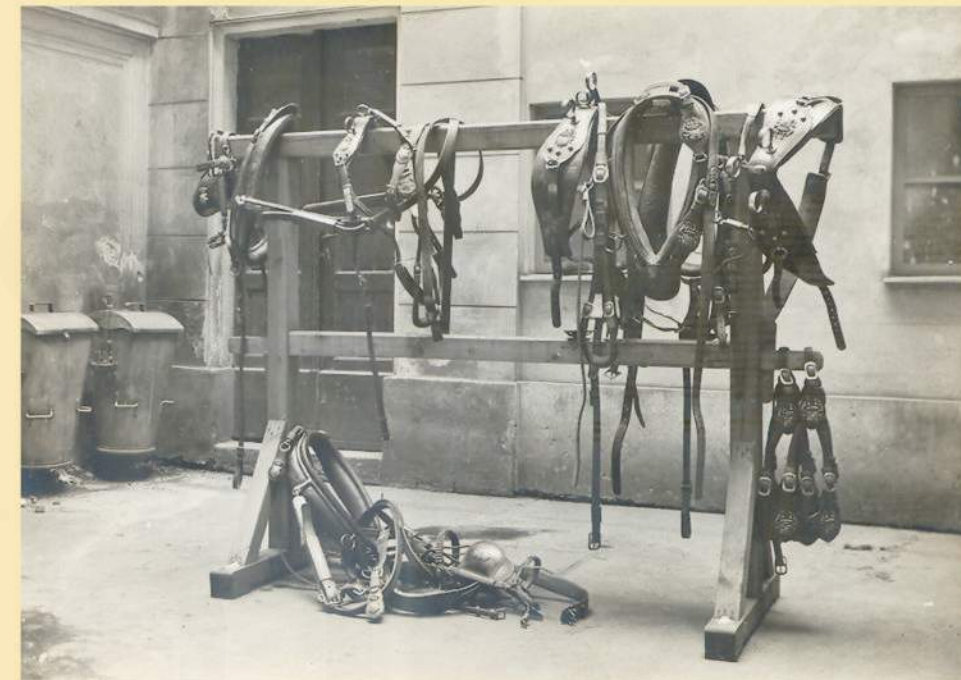
Zámecké konírny (č. p. 119) byly vybudovány tak, aby pojaly až 30 koní. Koně se využívali nejen k záprahu do kočárů, volnočasovým projížďkám a zábavným honům, ale také k různým pracím, jako např. pro rozvoz beček z nedalekého Larisch-Mönnichova pivovaru do okolních restaurací, ale i na nádraží pro rozvoz do jiných měst a států. Přízemní nepodsklepená budova měla rozměr 36 × 10 m. Kamenné základy budovy doplňovalo zdivo z cihel. Strop tvořila klenba uložená do nosičů, které byly podepřeny železnými sloupy umístěnými na betonových pilířích. Přízemní část, s průměrnou výškou 5 m, se skládala z prostorné síně a jedné obytné místnosti. Do podkroví, obsahující dva byty o velikosti 1+1, vedlo dřevěné schodiště. Výška podkrovní části měřila 7,5 m. Eternitovou střechu nesl dřevěný krov. Šetření stavu budovy v roce 1953 odhalilo její narušení vlivem poddolování. Klenby s výraznými trhlinami byly podpírány dřevěnými kůly. Jištění podpěrami bylo provedeno také v ostatních místnostech s většími trhlinami v nosných konstrukcích. V době tohoto šetření zde bylo ustájeno 16 koní, kteří se využívali na zemědělskou práci a budova spadala pod správu Státního statku v Dolní Lutyni. V podkrovních bytech žily dvě rodiny a v přízemní obytné místnosti dva zaměstnanci OKD. Jejich přestěhování v této době nebylo shledáno jako nutné. Konírny stály ještě další čtyři roky. Dne 1. 4. 1957 podalo OKD žádost o demolici budovy. Šetření na místě dne 10. 4. 1957 odhalilo další výrazné zhoršení jejího stavu. Nájemníci byli proto přestěhováni do nově zřízených bytových jednotek ve Stonavě. Demolice koníren proběhla ještě v tomtéž roce.

Část budovy zámeckých koníren (č. p. 119) s jedním ze zaměstnanců (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Přístavek pro ustájení koní (nacházel se naproti konírnám) s jedním ze zaměstnanců (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Postroj pro koně rodiny Larisch-Mönnich (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

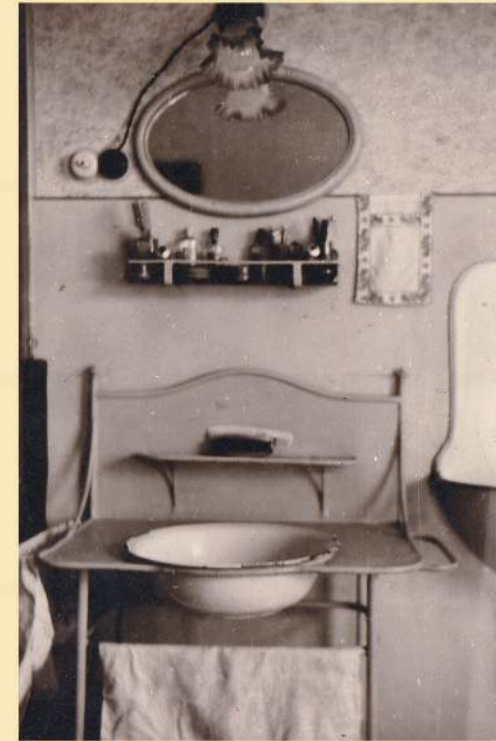
KOČÁROVNA

Hned vedle koníren stála hraběcí kočárovna (č. p. 111), která sloužila k uskladnění vyjížďkových kočárů, koňských povozů a také koňských postrojů. Patrová zděná podsklepená budova s rozměry 28 × 10 m a výškou 10 m byla provedena v základech a suterénu z lomového kamene. Ostatní zdivo bylo z cihel, stejně jako klenutý strop nad sklepem. Sedlovou střechu na dřevěném krovu kryly tašky. Přízemní schody byly zhotoveny z betonu, do patra a na půdu vedlo schodiště dřevěné. Vnitřek budovy osvětlovalo několik půlkruhových oken, fasádu hustě obrůstalo psí víno. První patro obsahovalo dvě bytové jednotky o velikosti 2 + 1. V roce 1937 v nich s rodinami bydleli řidiči sloužící u Larischů – Alois Owczarzy a Karl Walek. V bytech žili až do roku 1945.

Dne 30. 6. 1946 podalo OKD žádost o udělení výjimky ze zákazu staveb za účelem zřízení čtyř služebních bytů o velikosti 1 + 1. Vzhledem k poválečnému nedostatku bytů bylo stavební povolení uděleno. V přízemí kočárovny se poté vybudovaly čtyři bytové jednotky skládající se z kuchyně a jedné obytné místnosti. Dva dvoupokojové byty v patře se přebudovaly na tři byty o velikosti 1 + 1. Nové byty sloužily zaměstnancům OKD k bydlení zhruba dalších deset let. Stejně jako na budově koníren, tak i na kočárovně se časem výrazně projevily důlní vlivy. I ona musela být nějakou dobu podpírána, aby se zabránilo jejímu zřícení. Poslední nájemníci byli vystěhováni v roce 1956. Žádosti o demolici, podané dne 1. 4. 1957 bylo vyhověno, a ještě v tomtéž roce byla kočárovna zbořena.

Část zámecké kočárovny (č. p. 111). Muž na koni je štolmistr Johann Kula (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Detail bytového interiéru v budově kočárovny
(Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Část interiéru bytu, jež byl součástí zámecké kočárovny
(Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Kočár rodu Larisch-Mönnich (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

GARÁŽE

V době, kdy koně jako dopravní prostředek začala postupně nahrazovat první auta, byly počátkem 20. st. v blízkosti kočárovny postaveny první hraběcí garáže. Cihlová budova garáží byla přízemní, nepodsklepená a opatřená čtyřmi dřevěnými vraty. Dne 26. 5. 1936 podalo ředitelství Larisch-Mönnichových uhelných závodů v Karvině žádost o povolení stavby nových garáží, které ředitelství hodlalo postavit na místě těch starých, již nevyhovujících z důvodu narušeného zdiva. Dle předložených nákresů byly i nové garáže cihlové přízemní a nepodsklepené, s rozměry 29,5 × 10,2 m. Kromě tří místností pro auta obsahovaly také dílnu, umývárnu, kloset, skladiště pro nářadí a kotelnu ústředního topení. Stavba nových garáží proběhla poměrně rychle, neboť ještě téhož roku, dne 29. 10. dostalo ředitelství Larisch-Mönnichových dolů povolení tuto novostavbu na parcele č. 65 užívat. Objektu nebylo přiděleno číslo popisné, jako všem objektům, jež nebyly obyvatelné. Vedle garáží se nacházel výběh pro koně ve tvaru kruhu.

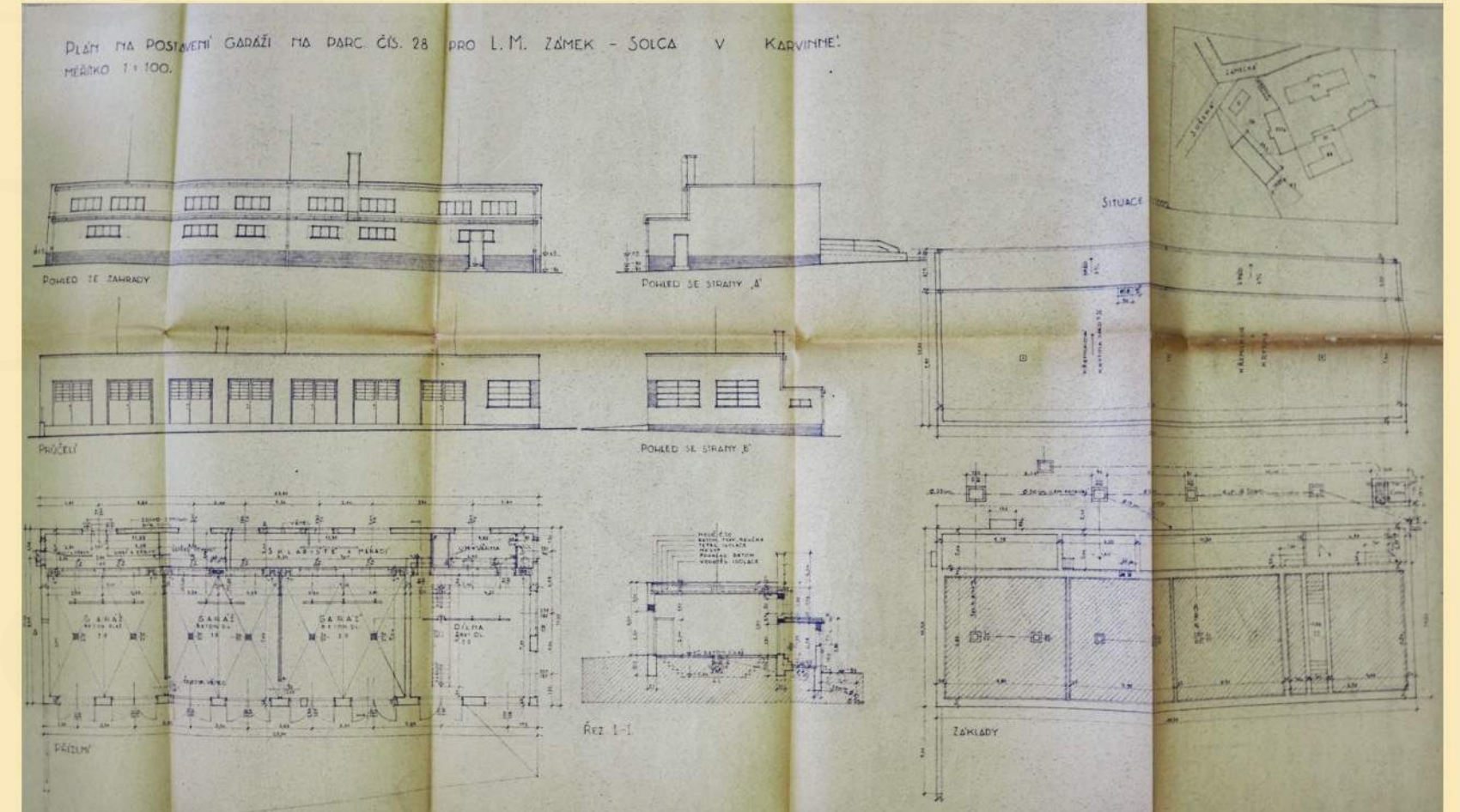
O tom, že Larischové byli pokrokoví a moderní lidé jistě není pochyb. Tento fakt dokazují i dvě dochované fotografie zachycující jejich vozový autopark. V době pořízení první fotografie vlastnili Larischové minimálně šest moderních automobilů, z nichž jeden, vůz značky Cord 810, byl první americký sériově vyráběný vůz s předním pohonem. Tento automobil způsobil v listopadu 1935 na autosalonu New York Auto Show naprostou senzaci. Kolem vystavovaného exponátu se během chvilky vytvořil dav zvědavců, a když už na něj nebylo možno přes jejich hlavy vidět, začali si pozdější příchozí stoupat na nárazníky konkurenčních automobilů. Na této výstavě bylo pro velký zájem dohodnuto mnoho objednávek. Vozy se k zájemcům měly dostat nejpozději do Vánoc téhož roku, jelikož firma Cord předpokládala produkci až 1000 vozů měsíčně. Tento časový plán se však Cordu dodržet nepodařilo. První vyrobené vozy byly nakonec novým majitelům předány až v květnu roku 1936. Dle těchto informací můžeme s jistotou potvrdit, že rodina Larisch-Mönnich patřila mezi jedny z prvních majitelů tohoto luxusního vozu v tehdejší Československu, neboť fotografie zachycující starší garáže s řadou automobilů s Cordem 810 v čele musela logicky vzniknout až po dubnovém přidělení prvních vozů. Jak víme, na konci října roku 1936 již stály garáže nové. Fotografie tedy musela vzniknout ještě před jejich výstavbou mezi květnem a říjnem roku 1936. Zajímavostí jistě je, že černá limuzína Cord 810 se v tomto roce objevila i v českém filmu Tři vejce do skla s Vlastou Burianem a vůz z tohoto filmu byl vůbec prvním Cordem přivezeným do Československa.

Druhá fotografie zachycuje již nově postavené garáže s osmi vozy, vedle nichž se tyčí stojanová pumpa značky Roco, kterou vyráběla vídeňská firma Martin a Hüneke. Pumpa fungovala na principu elektrického pohonu. Množství benzínu v ní odměřovala výška benzinového sloupce pomocí dvojice skleněných odměrek nebo ukazatele na ciferníku.

Dle informací pamětníků byly v garážích i po roce 1945 uskladněny nějaké vozy, ale bližší informace nejsou známy. V roce 1947 se zvažovalo vybudovat z garáží zázemí pro vozy záchranné služby. Zda byl plán realizován se nám zjistit nepodařilo. Jisté je, že v roce 1948 garáže sloužily pro potřeby OKD. Demolice budovy proběhla v roce 1957.

Praprababička autorky knihy Agnieszka Owczarzy před budovou nových garáží. První polovina 40. let 20. st. (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Plán na výstavbu nových garáží. Rok 1936 (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

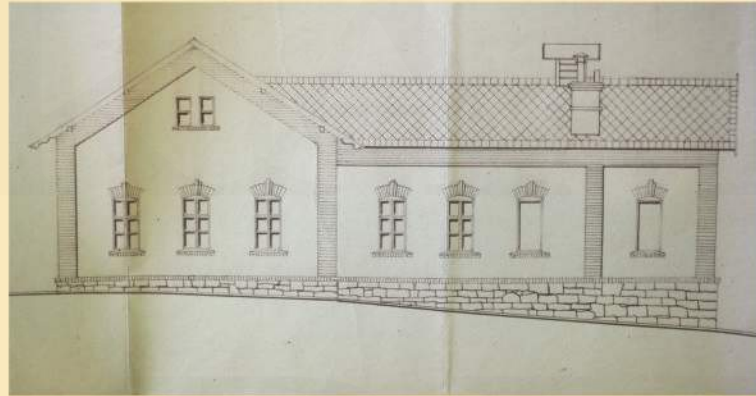
Budova starých garáží v popředí s automobilem Cord 810. Muži na fotografii zleva: hlavní řidič Eduard Horek a řidičové Alois Owczarzy a Karl Walek. Fotografie vznikla mezi květnem a říjnem roku 1936 (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

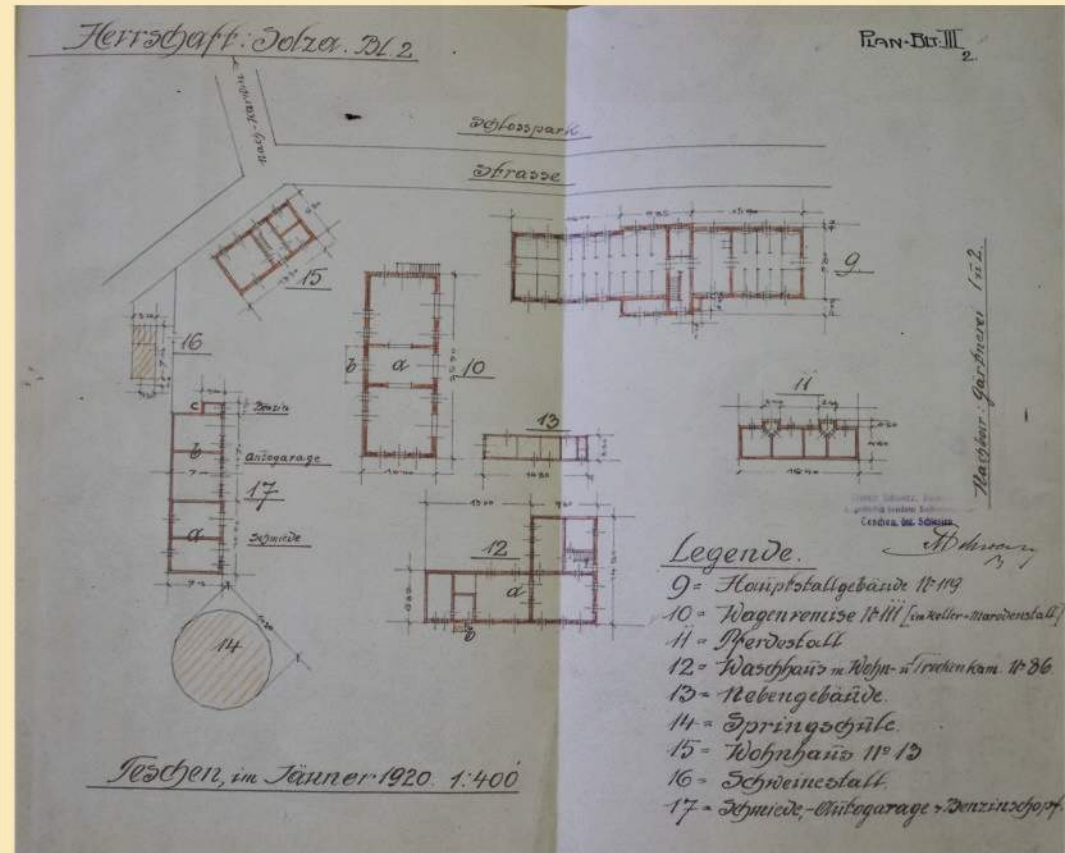
Budova nových garáží s domem č.p. 70 v pozadí. Zcela vlevo lze vidět část zastřešeného kulatého výběhu pro koně. V pravé části snímku je stojanová benzínová pumpa. Muži na fotografii zleva: pomocník v garážích Rudolf Owczarzy, řidičové Alois Owczarzy a Karl Walek, hlavní řidič Eduard Horek. Rok 1937 (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

PRÁDELNA

Zázemí zámecké prádelny (č. p. 86) tvořila přízemní budova s podkrovím, postavená koncem 19. st. Dle dochovaného plánu v ní byla v roce 1913 přistavěna kuchyň. V letech 1945–1947 se zcela prázdná budova nijak nevyužívala, i když se chvíli zvažoval návrh na vybudování družstevní prádelny. Po roce 1947 byla bývalá prádelna upravena na osm bytových jednotek o velikosti 1 + 1. Byty svůj účel plnily zhruba do roku 1954, kdy se zjistilo silné poškození budovy. V obvodovém zdivu a komínech byly trhliny, jištění dřevěnými podpěrami bylo již nedostačující, a proto se tehdejšími nájemníky doporučilo vystěhování. Demolice prádelny proběhla až o pět let později v roce 1959.

Zámeká prádelna (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Plán výstavby hospodářských budov z roku 1920, na kterém jsou zachyceny budovy: č. 9 – konírny, č. 10 – kočárovna, č. 11 – koňská stáj, č. 12 – prádelna, č. 13 – přístavek, č. 14 – výběh pro koně, č. 15 – obytný dům č. p. 13, č. 16 – prasečí chlívek, č. 17 – garáže (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

ZAHRADNICTVÍ

Areál zahradnictví se rozprostíral přímo naproti zámku, za cestou vedoucí na Stonavu. Ve sklenících i zahradnictví samotném se pěstovaly nejen okrasné rostliny, které se pak sadily v zámeckém parku, ale také ovoce a zelenina. V roce 1906 byla v zámeckém parku zahájena výstavba nového vodovodního řádu, jímž měla být vedena užitková voda. Ze zámeckého rybníku byla poháněna čerpadlem nejen do parku, kde sloužila k zavlažování trávníku v nejbližším okolí zámku, ale i k zahradnictví, kde sloužila k zalévání zahrady a rostlin ve sklenících. Zásobování vodou bylo zajištěno odstředivým čerpadlem, které se nacházelo u zámeckého rybníku. Pro jeho provoz byl položen kabel 300V z nově vybudované trafostanice stojící v blízkosti zahradnictví. Trafostanice byla napájena el. rozvodem 3000V z pivovaru.

Součástí zahradnictví byl dům s č. p. 1, obsahující čtyři byty o velikosti 2 + 1. Dle sčítacího archu z roku 1921 žil v jednom z bytů tehdy svobodný 25letý Rudolf Krocze, narozený 18. 4. 1896, jenž byl zaměstnán jako zahradník. Ve druhém domě patřícím k areálu zahradnictví s č. p. 13 bydlel v roce 1921 Franciszek Kazik, narozený roku 1866, zaměstnán u hraběte Larische ve funkci kočího. Se svou manželkou Wiktorii měl syna Josefa a tři dcery, Maryu, Franciszku a Martu. Po roce 1945 nějakou dobu zahradnictví sloužilo veřejnosti. Kolem roku 1955 byla jeho činnost ukončena a skleníky byly zbourány.

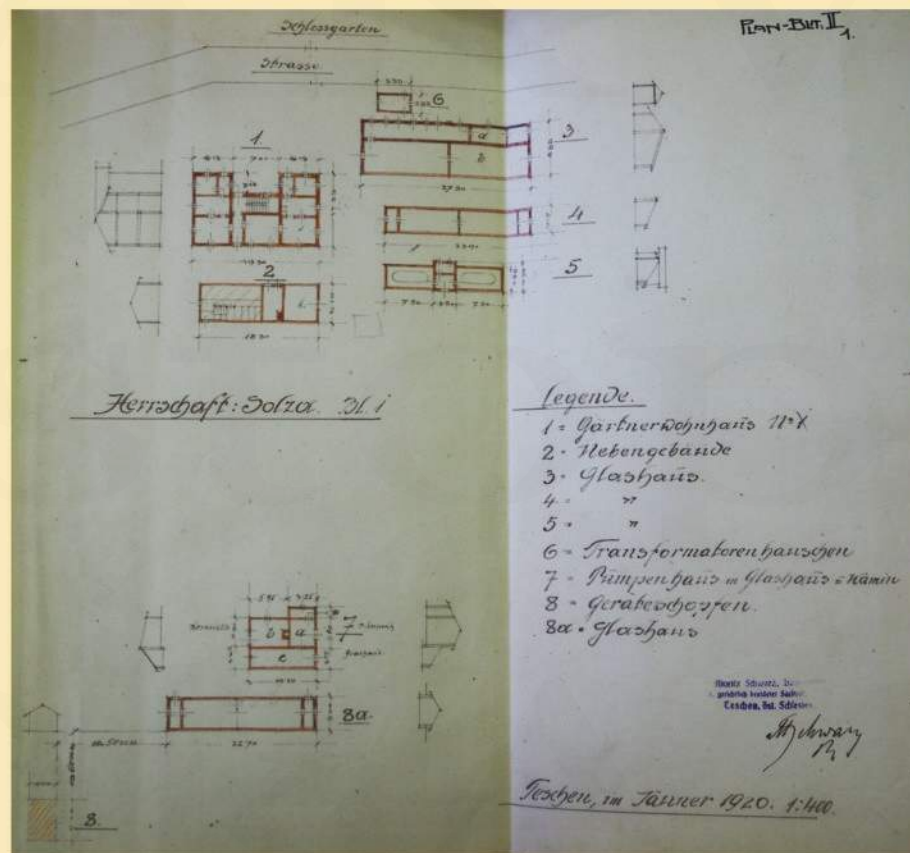
Dne 1. 4. 1958 požádaly OKR Báňské stavby o vyslání komise za účelem zjištění stavu důlních škod na domě s č. p. 1. Tímto dnem se také kanceláře Báňských staveb, které v budově tehdy sídlily, přestěhovaly do areálu dolu Lazy. Budova měla poté sloužit jako přechodné ubytování pro brigádníky. Při její prohlídce dne 11. 4. 1958 byly zjištěny značné škody vlivem poddolování. V obvodovém zdivu byly trhliny, které ohrožovaly její stabilitu. Silně narušené cihlové klenby byly podpírány, což se však jevílo jako již nedostačující. Komínové zdivo svým narušením zapříčinilo nedostatečný tah komínu. Budova vykazovala velkou denivelaci a některé venkovní zdi byly již vychýleny od svislice. Z důvodů dalších porubů, které měly být pod objektem do budoucna prováděny, komise navrhla úplné vyklizení a uzavření budovy. Demolice proběhla téhož roku. Dům s č. p. 13 byl srovnán se zemí v roce 1961.

Zámeká skleníky (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka)

Zámecké zahradnictví a jeho zaměstnanci (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

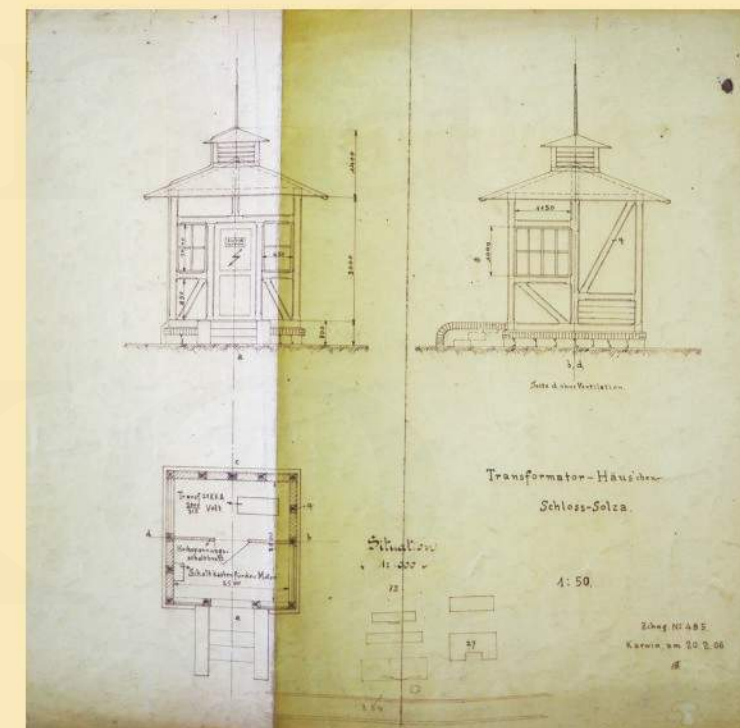

Popis objektů zámeckého zahradnictví: č. 1 – dům pro zaměstnance zahradnictví, č. 2 – přístavba, č. 3, 4, 5 – skleníky, č. 6 – trafostanice, č. 7 – rozvod vody pro potřeby skleníků, č. 8 – sklad nářadí, 8a – skleníky, rok 1920 (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

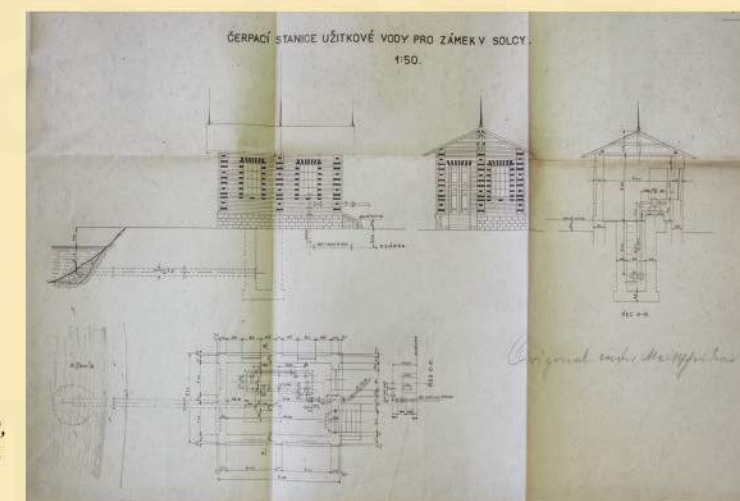

Plán z roku 1905 na výstavbu nového potrubí pro užitkovou vodu (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Plán z roku 1906 na stavbu čerpací stanice, která byla postavena v blízkosti zámeckého rybníku (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Plán z roku 1906 na výstavbu trafostanice, která poté stála v blízkosti zámeckého zahradnictví (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

DVŮR

První informace o dvoře (Solzerhof) jsou zaznamenány v povinném císařském otisku z roku 1836. Později, po výstavbě zámku Solca, se dvůr stal oplocenou součástí zámeckého parku. Sloužil k chovu hospodářských zvířat jako jsou prasata, krávy, ovce a drůbež, která zajišťovala zdroj čerstvých potravin pro zámeckou kuchyň v podobě vajec, mléka, mléčných výrobků a masa. Komplex hospodářského dvora, tvořen třemi budovami, se nacházel na tehdejší Zámecké ulici. Dvě z těchto tří budov byly popsány č. 29 (stáje) a č. 152 (chlév). Třetí budova bez č. p. sloužila jako stodola.

Stáje, č.p. 29

Ve stájích bylo kromě prostoru pro dobytek také vyčleněno zázemí pro bydlení. V roce 1921 v budově žilo 15 nájemníků, z nichž někteří pracovali přímo ve dvoře. Při šetření stavu budovy v červnu roku 1953, které odhalilo hrozbu zřícení, byly stáje již neobydlené a využívaly se jako sklad autogarží.

Chlév, č.p. 152

Objekt chléva byla přízemní zděná budova s betonovou podlahou. Stropní konstrukci tvořila cihlová klenba položená do válcovaných nosičů, které byly podepřeny železnými sloupy osázenými na betonových základech. Střechu kryly tašky. Součástí chléva byl také byt o velikosti 2 + 1 a další dvě obytné místnosti. V roce 1953 jedna z místností sloužila k dělení mléka a druhá byla vedena jako svobodárna. Ve chlěvě bylo ustájeno 50 kusů dojníc. Šetření o rok později odhalilo velmi špatný stav budovy. Zdivo bylo vychýlené a poškozené trhlinami. Objekt chléva klesl o metr pod úroveň ulice. Tehdejší nájemníci byli po šetření vystěhováni.

Stodola

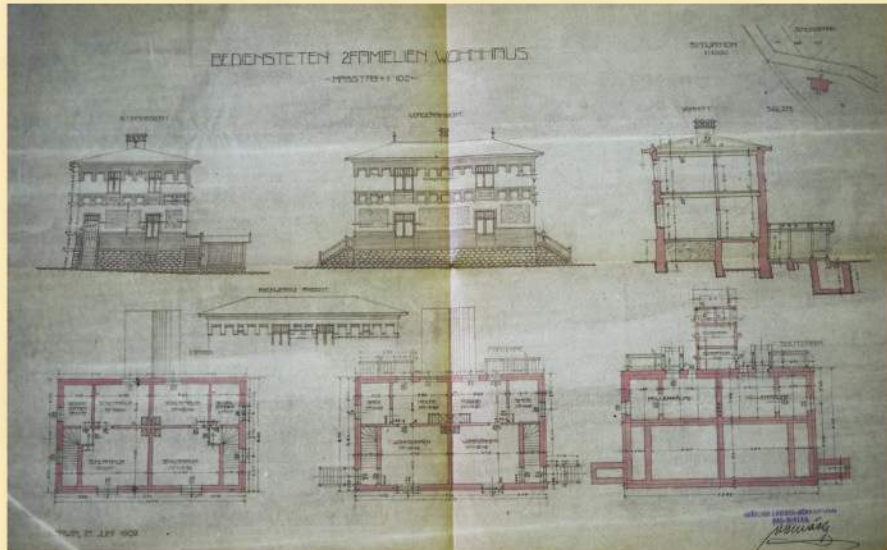
Budova stodoly původně sloužila k ustájení dobytka a v roce 1953 byla využívána jako garáže. Zdivo pilířů bylo v době šetření jejího stavu silně vychýlené ze svislice, část štítu se zřítíla, proto bylo doporučeno co nejrychlejší přemístění vozidel. Na všechny tři objekty dříve tvořící dvůr byl po prohlídce vydán demoliční výměr. Samotná demolice proběhla v roce 1955.

*Budova chléva (č. p. 152)
(Foto za soukromé sbírky Eduarda Kuly)*

VILA U SOLECKÉHO KŘÍŽE

Jednopatrová vila obdélníkového půdorysu s č. p. 123 stála v blízkosti Soleckého kříže. Plány na její výstavbu pochází z roku 1909. Vila byla tvořena dvěma oddělenými bytovými jednotkami o velikosti 3 + 1, do nichž vedlo z bočních traktů samostatné schodiště. Přízemní části obou bytů byly tvořeny obývacím pokojem s kuchyní. V patře se nacházely ložnice. Vila sama o sobě patřila mezi honosnější typ bydlení. Dle informací obsažených v dokumentu sčítacího archu z roku 1921 můžeme předpokládat, že byty v ní byly přednostně přidělovány služebnictvu pracujícimu jak na zámku, tak v okolních hospodářských budovách, a to nejen z důvodu krátké vzdálenosti do zaměstnání, ale také z důvodu určitých výhod, jež z práce pro hraběcí rodinu přirozeně plynula. V roce 1921 bydleli v jednom z bytů manželé Jozef (nar. 11. 2. 1891) a Francizska (nar. 24. 10. 1895) Janasovi. Oba manželé sloužili na zámku Solca. Pan Janas jako lokaj a jeho žena jako hospodyně. Ve druhém bytě žili manželé Franciszek (nar. 1869) a Magdalena (nar. 1880) Walkovi se svou dcerou Marií a synem Karolem. Pan Walek pracoval v roce 1921 jako kočí v nedalekých hraběcích maštalích a jeho syn Karol později pracoval jako hraběcí šofér. V roce 1930 se do vily nastěhoval sluha a později majordomus Franz Million. Vila patřila mezi domy, které ničivým důlním vlivům odolávaly do poslední možné chvíle. Její demolice proběhla až v roce 1988.

Plán na výstavbu vily č.p. 123 z roku 1909. Ve vile byli ubytováváni zaměstnanci rodiny Larisch-Mönnich (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Solca zachycena na leteckém snímku z druhé poloviny 80. let 20. st. Ve spodní části snímku je odkaliště Pilňok, vpravo část bývalého zámeckého parku, v levé části snímku vila č. p. 123 a v pozadí Důl ČSA (Foto ze soukromé sbírky Petra Bindače)

10. POŽÁR ZÁMKU

Stejně jako prostému lidu, tak i karvinským šlechticům zkomplikovala život druhá světová válka, během níž se pravá polovina zámku stala sídlem Wehrmachtu. S obýváním zámku německými důstojníky je spojena i nešťastná událost, kterou je požár z roku 1944. Informací o požáru se bohužel dochovalo velmi málo. Verzí jeho příčiny je hned několik. Od bujaré mikulášské oslavy důstojníků Wehrmachtu přes vzplanutí od žehličky, až po nejmiň pravděpodobnou, a to tu, že Larischové zámek sami zapálili, aby nepřipadl do jiných rukou. Při shromažďování informací o požáru jsme se také dostali k dokumentu, jenž byl psaný rukou neznámého polského autora.

Citace z dokumentu:

„Pár dnů před Štědrým dnem, přesně 5. 12. roku 1944 před devátou hodinou večerní, si havíři krácející na noční směnu všimli, že zámek Solca je v plamenech. Ihned běželi za nic netušícím hlídačem, kterého našli zabaleného v kožichu až po uši, spícího ve své boudě. Se slovy: „Vstávej, chlape, nad hlavou chalupa ti hoří!“ ho probudili. Hlídač otřesen, nevěřící, do poslední chvíle doufající, že jde o žert, rozběhl se k zámku, kde se přesvědčil na vlastní oči, že je to pravda. Všichni, kdo mohli, začali požár hasit. Nejen přivolání hasiči, ale i policisté a zmiňovaní havíři. Oheň se šířil velmi rychle a dle očitých svědků vzplál současně na několika místech najednou. Starému pánovi, hraběti Janovi, se udělalo nevolno, zhroutil se a byl převezen do zámku v Ráji. Hraběnka Olivie se snažila zachránit alespoň něco z jejich majetku. Ve světle, které plameny vytvořily, nešlo přehlédnout její zoufalý výraz a uplakanou tvář. Pomáhala vynášet ze zámku obrazy, koberce, ošacení, ale také trofeje z loveckých honů, jako je paroží. Něco se podařilo zachránit, ale velká část majetku, včetně nábytku, knih, cenných svazků a rukopisů, uhořela. Zámek se hasil velmi těžko a jeho úplné uhašení trvalo několik dnů. Po požáru při ohledávání místa bylo zjištěno, že zdi v interiéru zámku byly na více místech natřeny nějakou chemickou látkou s příměsí fosforu, jenž je znám svými samozápalnými vlastnostmi.“

Nejrozšířenější verzí o vzniku požáru na zámku je prezentována zmíněná oslava důstojníků Wehrmachtu, kteří při nepozornosti v alkoholovém opojení zámek zapálili. Ti ale údajně i s vojáky zámek opustili již 4. 12., kdežto požár vznikl o den později. Verze, kterou nám nabídl zdroj polského neznámého autora, je v závěru podána poněkud odlišně než oficiálně známá verze. Mělo jít o jakousi mstu vojáků hraběti Larischovi, protože nebyl ochoten splnit jejich požadavky. Ti pak úmyslně pomocí samovznětlivých chemikálií způsobili požár zámku...

Další informace, které přibližují průběh požáru na zámku Solca, jsou obsaženy v knížce Jana Rohela – Darkovské prameny:

„Jedné noci před Vánocemi roku 1944 celé okolí obrátilo oči k Solci, neboť nebývalé světlo ozářilo kopec i oblohu nad ním. Budova zámku vyhořela za podivných okolností – požár vznikl v traktu obývaném hitlerovskými důstojníky. Šířil se prudce, nezadržitelně, pomoc odnikud nepřicházela. Naopak, vypadalo to tak, jako by někdo spíše dával pozor, aby nepřišla...“

Úryvek z dopisu hraběnky Olivie svému synovi Hansimu také podává svědectví přibližující požár zámku a zároveň přináší pohled na tuto katastrofu přímo od samotné hraběnky:

„Milý Hansi, ten modrý salón, v němž jste tak rádi pobývali, už neexistuje. Vůbec, jako by se všechno obrátilo proti nám – oheň, voda, vítr i země. Na hromadách porcelánu, koberců, obrazů, ležely nejvzácnější kusy nábytku. Pro pláč jsem ani neviděla, jestli do těch hromad našich nejněžnějších věcí, nakupených venku před zámkem, prší nebo sněží, zdali je žhavý den nebo studená noc. Stále nám, milý Hansi, nejde na rozum, jak a kdy mohl vzniknout tak mohutný požár – všechno přeci bylo udržováno v pořádku a kontrolováno. Páni důstojníci říkají, že od komína. Ale to je vyloučeno, znáš přeci situaci. A hrom v zimě nebil a nepřátelská letadla také té noci neshazovala zápalné bomby. Mám takřka za jisté, že to bylo zevnitř traktu, v němž bydleli páni oficiři. Oheň se šířil strašlivě rychle, ten podiv vyslovilo více moudrých lidí...“

Další archivní dokumenty jsou z původního německého jazyka přeloženy do češtiny. Obsahují korespondenci ze dne 15. prosince roku 1944. V ní starosta města Karvinná žádá stavebního zmocněnce říšského, obranného komisaře pro oblast Oberschlesien v Katowicích, o dřevo na opravu střechy vyhořelého zámku Solca. Tento požadavek vyhotovil starosta na žádost Larisch-Mönnichova ředitelství. V dopise je uvedeno následující:

Žádost o jednoduchou lepenkovou střechu:

„Celý střešní krov a některé stropní panely byly úplně zničené. Ostatní části zámku a zdi zůstaly zachovány. Tyto zachovalé části představují i dnes významnou hodnotu, pro jejíž zachování musí být každá možnost vyčerpána. Práce by měly být uskutečněny vlastními pracovníky a kvůli současnému nedostatku vagónů by měly být tyto pracovní směny odpracovány o víkendech. Stavební materiály jsou částečně k dispozici a částečně jsou požadovány z kontingentu GB staveb. Hrabě Johann Larisch-Mönnich poskytnul zámek jako vlastní domov z velké části nejen Wehrmachtu, ale také jako ubytování pro rodiny postižené bombardováním.“

Dodatek k žádosti ze dne 12. 12. 1944 vydaný Larisch-Mönnichovým ředitelstvím:

„Vyhořelá mansardová střecha zámku se musí nouzově nahradit plochou střechou co nejjednodušší konstrukce. Středové příčky, podpěry u zdí a krove by měly být vyrobeny z přířezového dřeva. Ostatní konstrukční prvky jako sloupy a vzpěry by pak měly být z kulatiny, pokrytí střechy z lepenky a jedné vrstvy dehtu. Výrobní náklady byly vypočteny na částku 9.000 říšských marek. Díky provizornímu obnovení obou bočních traktů se místnosti dříve obývané Wehrmachtem stanou prozatímním útočištěm rodin postižených bombardováním.“

Odpověď od stavebního zmocněnce stavebních prací pro oblast Kattowicz starostovi Karvinné ze dne 20. 12. 1944:

„S lítostí oznamuji, že nemůžu podpořit okamžitou opravu střechy zámku Solca, i když si uvědomuji její nutnost, zvláště pak z důvodu ubytování rodin postižených bombardováním. Nejsem ale schopen poskytnout dřevo z kontingentu stavebních surovin, neboť kontingent dřeva je úplně vyčerpán. A také nejsem schopen nyní odhadnout, jak velký kontingent mi bude přidělen na rok 1945. Přednostně se také musí odstranit alespoň část škod vzniklých následkem náletů. Z těchto důvodů posílám v příloze Váš návrh se svým zamítavým rozhodnutím zpět. Zde ale poznamenávám, že jsem schopen potvrdit nějakou přechodnou výrobu ploché střechy, pokud k její výrobě bude použito dřevo ze starých zásob a práce budou provedeny pracovními silami, které jsou schopny daných pracovních povinností.“

Jaká byla skutečná příčina vzniku požáru na zámku Solca se už dnes zřejmě s jistotou nedovíme. Nicméně jsme považovali za minimálně zajímavé uvést i tyto nepříliš známé informace.

Trpělivým a dlouhodobým hledáním jakéhokoliv materiálu, souvisejícího s požárem zámku, jsme se dostali také k zajímavým fotografiím zachycujícím zámeckou budovu po požáru. Většina pochází z období vyklízení sutin a ukazuje tak celkový rozsah poškození. Díky tomu se nám podařilo lokalizovat ohnisko požáru. To se nacházelo v prvním patře hlavního traktu v Modrém salónu, který sousedil s balkónem a zároveň navazoval na západní křídlo. Odtud se plameny rozšířily přes strop o patro výš, a dále pak na střechu, která díky své dřevěné konstrukci byla zcela zničena. Tyto pokoje byly plameny poškozeny nejvíce, včetně ohořelých rámců oken a ozdobného dřevěného obložení stěn. Zbytek zámku, jak levého, tak i pravého křídla a hlavního traktu zůstaly přímým požárem nezasaženy, o čemž svědčí i stav nepoškozených okenních rámců a fasády. Paradoxně tak požárem nezasažené místnosti utrpěly značnou škodu až při samotném hašení střechy.

Severní strana zámku. Snímek zachycuje tři okna v prvním patře u balkónu – epicentrum požáru. Jaro 1945 (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Požárem zcela zničený Modrý salón – epicentrum požáru (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Zámek Solca po požáru. Jaro 1945 (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Pohled na jižní část. Jaro 1945 (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Na základě těchto poznatků se nám podařilo stanovit jakousi časovou osu oprav po požáru. Jako důležitý záchytný bod lze brát chybějící střechu na celém objektu, kdy některé snímky již ukazují práce na provizorním zastřešení východní části zámku. Absence sněhu nás tak posouvá do jarního období roku 1945. Jak práce probíhaly po osvobození Československa lze dnes již stěží stanovit, ale je pravděpodobné, že část provizorní střechy byla dokončena ještě za správy mladého hraběte Hansiho, který Karvinou opouštěl před blížící se frontou jako poslední. Z tohoto důvodu již pravděpodobně nedošlo ke zastřešení zbylé části zámku, která tak zůstala napospas povětrnostním vlivům. Další protokolární zmínka je datována k 1. dubnu 1946, kdy proběhla prohlídka budovy za účelem zjištění možnosti její renovace. Zpráva již obsahuje informace o existenci provizorní střešní konstrukce s lepenkovou krytinou nad východní částí zámecké budovy. Tato informace by tak potvrzovala naši domněnku o dokončení části provizoria v roce 1945.

Autentické snímky pořízené po požáru dokládají také stav a rozčlenění dalších zámeckých prostorů a vytváří rozsáhlejší představu a ucelenější obraz o celém interiéru a jeho technickém vybavení.

„Panoramatický snímek“ vytvořený z dostupných fotografií. První patro hlavního traktu s výstupem na balkón. Dveřmi je vidět požárem zničený Modrý salón (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

První patro s balkónem sousedící s místností s půlkruhovými okny (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Místnost s půlkruhovými okny. Na fotografii lze spatřit část vnitřního okenního křídla s osmi poli a také část vnějšího křídla se šesti poli (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Pohled do místnosti s půlkruhovým oknem a stav patra nad ní (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Jižní strana prvního patra hlavního traktu s torzem centrálního třiramenného schodiště (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

Detail poškození centrálního schodiště (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Stav zámecké chodby po požáru (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Pohled do již částečně vyčištěné zámecké chodby (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

(Foto z pozůstalosti F. Sikory)

(Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Výhořelá mansardová část zámku obývaná Wehrmachtem. Intenzitu požáru dokládá stav ocelových nosníků (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

Stav stropů po požáru, pohled do přízemí (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

*Rezervoár, jež byl pravděpodobně součástí vodovodních rozvodů
(Foto z pozůstalosti F. Sikory)*

*Snímek zachycující okénko a strojovnu malého výtahu,
který pravděpodobně sloužil k přepravě pokrmů nebo také
prádla a jiného drobnějšího nákladu (Foto z pozůstalosti
F. Sikory)*

*Stav střechy po požáru. V pravé části fotografie lze spatřit dřevěnou
konstrukci vrátku a vznikající provizorní zastřešení. Jedná se o část zámku
později adaptovanou na Dům zdraví.
(Foto z pozůstalosti F. Sikory)*

*Práce na provizorním zastřešení. V pravém horním rohu lze
spatřit konstrukci vrátku. Jaro 1945 (Foto ze soukromé sbírky
Vladislava O.)*

Požárem méně postižená část zámku (Foto z pozůstalosti F. Sikory)

(Foto z pozůstalosti F. Sikory)

11. PARK ZDEŇKA NEJEDLÉHO

Po roce 1945 připadl celý park prozatímně do správy FNO a v roce 1946 byl přejmenován na park Zdeňka Nejedlého. Při ústupu německé armády byl silně zpuštěn. Po jeho úpravách byl dne 17. 5. 1947 oficiálně zpřístupněn veřejnosti. Jednu čtvrtinu parku tvořily lesy, jedna čtvrtina byla upravena parkově – květinovými záhony a keři, a dvě čtvrtiny tvořily luka. Jeho úlohou bylo plnit funkci místa odpočinku a relaxace hlavně obyvatelům města, zejména pracovníkům dolů a jejich rodinám. Od prvopočátku měl o užívání parku zájem nejen MNV v Karvinné, ale i OKD. O oficiální přidělení parku do vlastnictví a následného užívání žádali u tehdejšího vlastníka – Národního pozemkového fondu při Ministerstvu zemědělství. V dopise ze dne 5. 4. 1947 pak OKD žádá MNV o odstoupení ze žádosti a potvrzení, že MNV nebude mít námitek proti přidělení parku do vlastnictví OKD. Na oplátku pak OKD nabízí své zaručení se za bezchybný chod parku za těchto podmínek:

- Park bude otevřen veřejnosti a bude sloužit jako místo oddechu především pracujícím lidu, zejména pak zaměstnancům přilehlých dolů.

- Předpokladem pro zmíněné užívání veřejností bude zachování parku v jeho současné podobě a veřejnost jej bude využívat v omezeném čase, a to v letním období do 22 h. a v období zimním do 20 h.

- Pokud jde o udržování parku, bude OKD ochotno nést náklady pouze za předpokladu, že nebudou v parku prováděny podstatné změny. Pokud by MNV chtěl provádět v parku jakékoliv změny, může se tak dít pouze po předchozím souhlasu OKD a za předpokladu, že OKD nevzniknou tímto žádné výlohy navíc.

- OKD zásadně nesouhlasí, aby na území parku byly prováděny jakékoliv stavby trvalejšího rázu. Pokud by toto bylo nezbytné, např. pro vystavění prodejních stánků a kiosků, bude se moci tak stát pouze po předchozím souhlasu OKD.

- Jelikož je pořádání větších lidových veselí a slavností pravidelně spojeno se značným poškozením kultur, bude nutno, aby se pořádání těchto akcí omezilo jen na slavnosti většího významu. Pokud budou slavnosti povoleny, pak pouze za předpokladu, že pořadatel převezme záruku za jakékoliv případné škody a následné vyčištění parku. Rovněž náklady za stavbu prodejních stánků a zábavných zařízení si pořadatel zajistí vlastním nákladem.

- Pokud za propůjčení parku ke zmíněným slavnostem bude předepsána úplata, případně tato OKD vzhledem k tomu, že se zavázalo park udržovat.

V závěru dopisu OKD žádá MNV o závazný souhlas nejpozději do 15. dne tohoto měsíce.

Odpověď přišla v tomto znění:

„MNV se na své plenární schůzi konané dne 30. 5. 1947 a ve schůzi rady konané dne 6. 6. 1947 rozhodl odvolat svou žádost o přidělení parku a vzdát se jí ve prospěch OKD za předpokladu, že OKD splní následující podmínky:

- OKD přenechá zámecký park včetně budovy zámku, mausolea a ostatní budovy v parku s příslušnými pozemky, louky u stonavského jezu a zámecké rybníky do nevypověditelného bezplatného používání na věčné časy místnímu národnímu výboru za účelem učinit jej veřejně přístupným.

- OKD bude zámecký park a veškeré jeho zařízení udržovat v řádném stavu a vybaví jej potřebným zařízením, jako jsou lavičky, záchody, zřídí chodníky, skladiště na materiál a náradí. Park bude OKD udržován v řádném stavu, včetně udržování cest, plotů a jiných zařízení v parku zřízených. Park bude řádně čištěn a hlídán.

- Pro hlídání stanoví OKD potřebný stálý personál skládající se z minimálně 5 hlídačů, jednoho odborného zahradníka s pomocníkem, a to na svůj náklad. Tyto osoby budou podléhat příkazům MNV a jeho pravomoci a v případě potřeby budou OKD vyměněny.

- OKD nebude činit žádných námitek proti tomu, aby MNV Karvinná vystavěl na území parku prodejní kiosky a jiné jako stavby provizorní.

- Jakékoliv změny ve vzhledu parku na jeho kulturách a úpravy mohou být prováděny pouze se souhlasem MNV.“

Za zmínku jistě stojí dokument ze dne 26. 8. 1947, ve kterém je uvedeno přijetí Okresním národním výborem do pracovního poměru hlídače parku. A to Josefa Kucharczyka z Karvinné č. p. 851, Josefa Foltyna z Karvinné č. p. 941, Josefa Volného z Červené kolonie č. p. 625 a Antonína Galuszku z Fryštátu. Pro silnou krátkozrakost byl odmítnut Leo Krocze z Karvinné-Solce č. p. 119, za něhož byla žádána náhrada. V červenci roku 1947 Ministerstvo zemědělství přidělilo zámecký park do vlastnictví OKD, které mělo za jistých podmínek pronajmout park MNV a úzce s ním spolupracovat. Z dalších dokumentů je však zřejmé, že tato spolupráce od počátku nefungovala, jak by měla, neboť OKD neplnilo své závazky. MNV opakovaně písemně vyzýval vlastníka OKD k nápravě těchto nedodržení závazků. Příkladem je dopis ze dne 13. 5. 1950, ve kterém MNV připomíná slib zástupců OKD o zhotovení lavic do sadu Z. Nejedlého. Betonové podstavce pro lavice sice byly OKD osazeny, ale ani po půl roce od osazení nebyla instalována sedadla. Jak je v dopise dále uvedeno, návštěvníci sadu, převážně zaměstnanci na dolech plnící plán těžby, hledající v parku odpočinek, si na tento stav stěžovali.

Za zmínku stojí i dopis z roku 1954 pod hlavičkou Stálé kulturně osvětové komise při ONV předložený radě ONV:

„Prozatímní situace je taková, že park je majetkem Obvodního ředitelství OKD, které o správu parku velmi málo pečuje. Správcem parku je dosud soudruh Galuszka, jako zaměstnanec OKD, který nebyl ředitelem trustu dostatečně řízen a kontrolován. Proto také ředitelství trustu vykazovalo z údržby parku nemalé manko. Soudruh Galuszka se necítil dostatečně zodpovědný za organizování kulturních podniků v parku a jeho celá činnost je zaměřena jen na řízení 14 zaměstnanců. Práce těchto lidí ovšem není dosud vidět. Parku nebyla věnována péče ani po stránce materiálního vybavení. Dosud úplně chybí lavičky, koše na odpadky, nejsou spraveny rozbořené ploty, keře, záhony a lesní porosty jsou v zanedbaném stavu. Naprosto byla opomenuta otázka vybudování zábavných zařízení pro děti, které by měly v první řadě park využívat. Dále je nedostatečně pečováno o hlídání majetku parku, a tak je možno pozorovat jeho postupné rozkrádání. Z uvedených příkladů vyplývá, že je nutné učinit všechna opatření k tomu, aby byl park kulturně využit a mohl poskytnout osvěžení a zábavu pracujícím a jejich dětem.

Z těchto důvodů navrhuje:

1. Provést urychlené převedení parku do majetku kulturně osvětových zařízení ONV, na které má podle zákona ONV plné právo. Nebude-li možné provést převedení ještě v průběhu měsíce července, pak navrhuje uzavřít s OKD obvodním ředitelstvím smlouvu na dobu letní sezóny.

2. Nahradit vedoucího parku s. Galuszku schopnějším soudruhem, který bude mít zájem i na pravidelném organizování kulturních podniků, což bude jeho hlavním úkolem, stejně jako údržba parku.

3. Za pomoci průmyslových a komunálních závodů v okrese vybavit park ještě v průběhu měsíce června do poloviny července následujícím zařízením:

- 200 ks laviček
- 60 ks odpad. košů
- 10 ks orientačních tabulí
- 50 ks směrovek
- 10 ks tabulí ukázněnosti
- zřídit dětský koutek s jedním kolotočem, dvěma houpačkami, pískovištěm a pionýrskou úzkokolejnou dráhou
- provést úpravu a ohrazení cest, trávníků a květinových záhonů.“

ONV v dopise dál kromě výše zmíněného žádal např. zbourání lyžařského můstku, který se nacházel za zámkem a bezpečnostně už nevyhovoval, obnovení zanedbaných tenisových kurtů, k čemuž stačilo pouze dvou aut materiálu s červenou škvárou, vytvoření zázemí pro pionýrský tábor, bazénu pro děti, nebo vystěhování skladiště CO z Larischovy hrobky a zřídit v ní např. hornické muzeum. K těmto pracím byla navrhována pomoc vojáků a zorganizování brigád za přispění karvinských obyvatel a mládeže.

Nedostatečný zájem a nedostatečná péče o park ale nebylo jediné, co bylo OKD vyčítáno. V parku byly prováděny jen ojedinělé kulturní akce velkého měřítka nebo akce místních složek NF, a to, když o zapůjčení parku požádaly. Za pronájem parku se platilo nájemné obvodnímu ředitelství OKD, které tyto částky investovalo jen do pokrytí mezd zaměstnanců. Nájemné ale bylo mnohdy vysoké, což odrazovalo složky NF od pořádání častějších kulturních akcí zvláště menšího měřítka nebo je v druhém případě nutilo k stanovení vysokého vstupného, a tak se stávalo, že kultura nebyla lidem dávana, ale prodávána za velké peníze. I proto Stálá osvětovo-kulturní komise navrhovala, aby byly v parku každou středu po dobu letní sezóny pořádány promenádní koncerty, a to bezplatně. Komisi by byla zajištěna vojenská hudba, která by tyto koncerty pořádala.

V dostupných dokumentech si nešlo nepovšimnout dopisů opakovaně adresovaných ředitelství OKD, jejichž autorem byl soudruh Jaroslav Varta, který zastával funkci vedoucího odboru kultury. Soudruh Varta opakovaně OKD upozorňoval nejen na nedostatečnou péči o park samotný, ale dožadoval se i nápravy závažnějšího rázu týkající se důsledku důlní činnosti, která měla devastující vliv nejen na park, ale i jeho blízké okolí. V dopise ze dne 29. 3. 1956 adresovaném tehdejšímu řediteli OKR soudruhu Karpetovi žádá soudruh Varta o rozdělení úkolů, které by pomohly park zvelebit, mezi jednotlivé doly na Karvinsku. V dopise je soudruhem Vartou navrhováno, aby Důl Prezident Gottwald zhotovil pro potřebu parku 20 ks laviček s opěradly a 20 ks odpadkových košů. Důl ČSA měl vyrobit dva jednoduché kolotoče, čtyři houpačky a dvě pískoviště. Koksovna Karviná měla za úkol dopravit do parku třicet nákladních aut škváry. Důl Mír měl zajistit lavičky, koše a vyhotovení tanečního parketu a Důl 1. máj byl pověřen společně s Dolem Doubravou zajištěním výroby lavicového hlediště pro letní kino. V tomtéž dokumentu je vypracován soudruhem Vartou plán jarních úprav parku. Tento plán např. obsahuje návrh na

postavení dvou nových bran do parku. Horní a spodní. Brány měly být železné, vyrobené z materiálu, který je k dispozici, zapuštěné do betonu s opěrným štítem s dvojjazyčným názvem parku. Dále je zmíněna oprava dvou mostů a zábradlí v parku, oprava šaten, střechy u hlediště, zhotovení nového hlediště pro letní kino nebo vymalování místností, nátěr oken a dveří v objektu tribuny a kancelářských místností. Cesty v parku bylo v plánu označit tabulemi, které měly usměrňovat pobyt a chování občanů. Podobné tabule seznamující s programem parku měly být umístěny na nádraží v Karviné 2 a na náměstí v Karviné 1 - Fryštátě. Práci všeho zmíněného měli vykonávat občané z řad brigádníků, stálých zaměstnanců parku a vojáků. Soudruh Varta zde upozorňuje na nutnost splnění těchto úkolů do 1. 5. téhož roku, kdy měl být park uveden do provozu a sloužit hlavně pracujícím lidu, a to snad lépe než doposud. Druhý dopis, psaný soudruhem Vartou téhož dne, upozorňuje na závažnost stavu cest vedoucích do parku Z. Nejedlého. Konkrétně se jednalo o cestu ze zastávky Pivovar a cestu z hlavního nádraží v Karviné 2, která vedla ke spodní bráně. Obě tyto cesty byly v té době silně poškozeny vlivem poddolování. V krátkém úseku byly zcela pod vodou a bez nutného návozu, jímž by došlo k navýšení, by nebylo možné návštěvníky parku tyto cesty za daného stavu nadále využívat.

Na základě usnesení vlády ze dne 16. 11. 1955 byla na opravu parku Z. Nejedlého schválena částka na rok 1956 ve výši 600 000 Kčs, jež měla zajistit v rámci krátkodobých opatření odstranění škod vzniklých vlivem těžby, a to, mimo jiné, hlavně generální úpravu cest. Tento investiční úkol byl předložen ke schvalovacímu řízení a dne 31. 1. 1956 byl návrh schválen KNV, radou ONV i Odborem kultury rady ONV v Karviné. V popisu plánovacích prací bylo uvedeno, že je bezpodmínečně nutné vybudovat novou příjezdovou cestu do parku v důsledku podstatného znehodnocení spodního vstupu. Vysoký železniční násyp odděloval spodní bránu od příjezdové cesty. Tento násyp následkem dalších značných poklesů (4–5 m) měl být ještě dle potřeby dál průběžně nasypáván.

Citace z popisu plánovacích prací:

„Pro zřízení nového vstupu je nutno uvažovat vstupní bránu v prostoru bývalého pivovaru. Tento vstup navazuje na okresní silnici a je vzdálen pouze 100 m od zastávky elektrické dráhy Pivovar. Nový vstup bude plně vyhovovat i komunitně. Bývalý horní vstup do parku k tomuto účelu není vhodný, ježto tento jest vzdálen od zastávky elektrické dráhy cca 600 m a provozně nevyhovuje. Novou příjezdovou cestu je nutno vésti přibližně na úrovni vrstevnice 239 m, tj. cca 7 m nad stávající vodní hladinou rybníku, takže při předpokládaných poklesech cca 4–5 m tato cesta nebude ohrožena zaplavením. Jedině na krátkém úseku bude třeba vésti trasu poněkud níže, aby bylo docíleno úměrného napojení na stávající cestu vedoucí k přírodnímu divadlu. V návaznosti na novou cestu je nutným doplňkem její elektrické osvětlení, nové spojovací chodníky, kterých si vyžádá úprava nové cesty. Jejich plocha odhaduje se na cca 1200 m. Oprava dvou cest pro pěši od hlavního nádraží a zastávky Pivovar k dolnímu vstupu jest nutná. Uvažuje se však pouze o nejjednodušší úpravě umožňující tento přístup.“

Z téhož investičního úkolu pochází i následující hospodářské zdůvodnění nezbytnosti a naléhavosti oprav:

„Jest naprosto potřebné, aby park Z. Nejedlého, chráněný dle zákona Státním památkovým úřadem, byl v maximální míře zachován a udržován tak, aby mohl stále sloužiti k odpočinku pracujících a také ke kulturně-osvětové práci. Nutno také připomenout, že údržba a úprava porostů jest důležitější než ostatní úpravy. Ponechání tohoto parku, jež i dnes po značné devastaci, představuje veliké a nenahraditelné časové hodnoty, bez nejnutnější údržby, by bylo naprosto nezodpovědné. V konceptu studie plánu rekultivace poddolovaného území, tento park je začleněn do celkového systému zelených ploch a vždy bude určen pro účely rekreační, a to i při sníženém počtu zdejšího obyvatelstva.“

V jakém rozsahu byly generální opravy cest realizovány, není bohužel z dostupných dokumentů jasné. Ovšem další dopis adresovaný OKD,

psaný soudruhem Vartou dne 11. 3. 1957, dokládá stav dvou cest, o jejichž spravení soudruh Varta před rokem žádal. V dopise Varta uvádí, že trvá nadále na požadavku urychlené úpravy poddolovaných cest vedoucích ze zastávky Pivovar ke spodní bráně. Uvedená cesta byla tou dobou z důvodu silného poklesu již zcela zatopena vodou v úseku cca 40 metrů. Tento stav ještě více zkomplikoval přístup do prostoru parku i s ohledem na okolnost, že poddolováním byl taktéž ztížen přístup cestou od nádraží v Karviné 2.

Ze všech těchto uvedených informací je zřejmé, že zájem o zachování parku opravdu byl. A to i přesto, že se ve Fryštátě v blízkosti zámku – dnes park B. Němcové – budovalo nejen nové letní kino, ale i celý nový park, který měl být hlavním ústředním místem kultury a oddechu. Bohužel důlní vlivy se na chodu a funkčnosti parku Z. Nejedlého negativně podepisovaly stále výrazněji. Proto se postupně od investic do větších projektů upouštělo a většina plánů nebyla nikdy zrealizována. Dle poklesových map bylo zřejmé, že nižší část parku bude postupně zaplavena spodní vodou, a i zbývající terén bude opakovaně klesat. Díky těmto terénním změnám, postupnému úbytku obyvatelstva části Karviná-Doly a zřízením nového parku ve Fryštátě byl park Z. Nejedlého odsouzen k postupnému a nevyhnutelnému zániku. Park měl sloužit pracujícím lidu. Nutno však podotknout, že paradoxně právě i tento pracující lid – obyvatelé tehdejší Karviné – měl určitý podíl na jeho postupné likvidaci. Vzácné exotické stromy a keře se staly velkým lákadlem. Touha místního obyvatelstva mít tyto vzácné rostliny na svých zahrádkách zapříčinila postupné rozkrádání a tímto možná nevědomou, ale jistou podporu jeho zániku.

Život v parku Z. Nejedlého v 50. letech 20. st.
(Snímky z 9,5mm filmu Ing. Jana Válka)

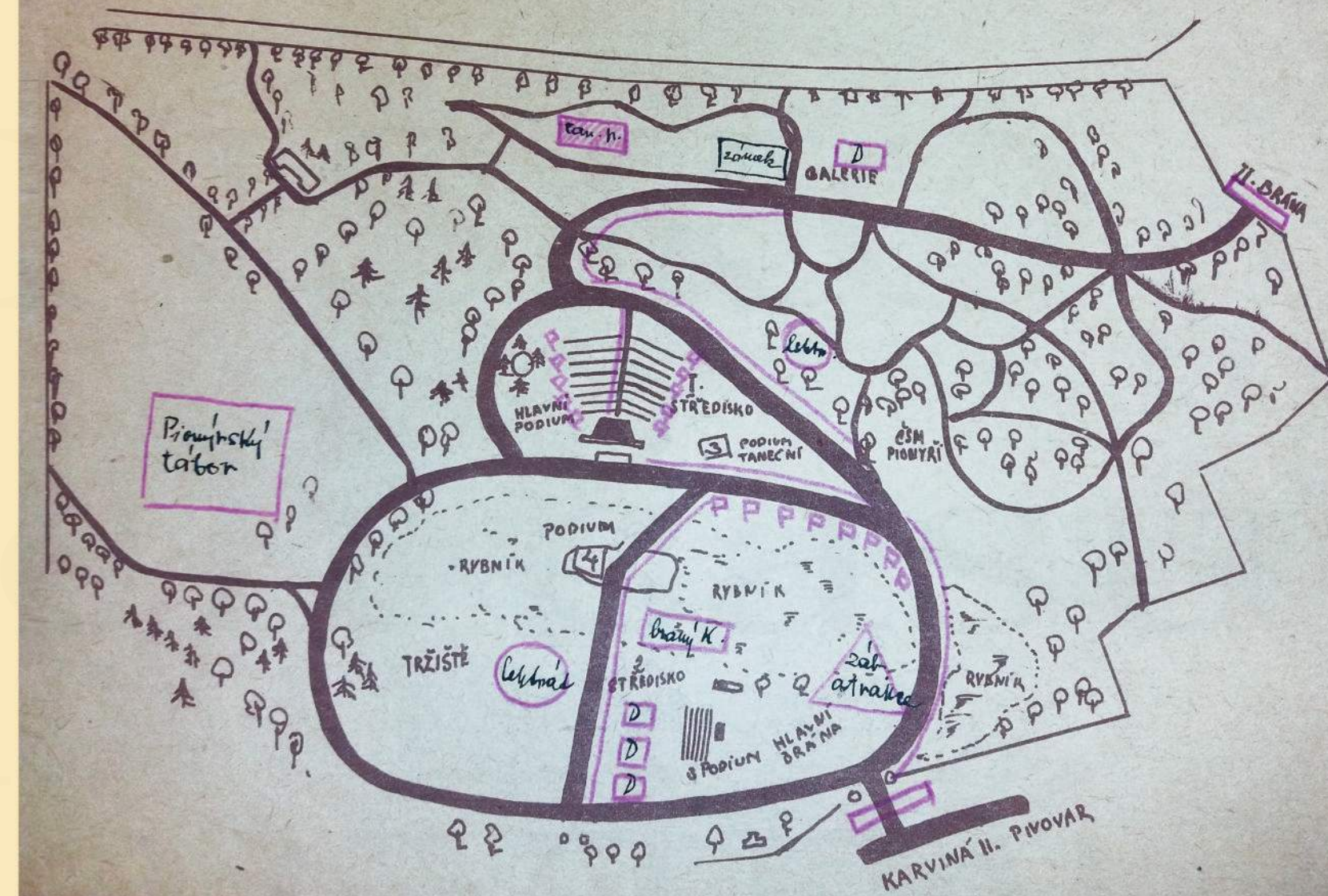

Plánek parku Zdeňka Nejedlého v Karviné

Návrhy úprav parku Zdeňka Nejedlého z různých období (SOkA Karviná)

PLÁNEK PARKU ZDEŇKA NEJEDLÉHO V KARVINÉ 2.

12. LARISCHŮV POKLAD

Když před koncem války Larisch-Mönnichové Karvinnou opouštěli, byli nuceni v ní kromě nemovitostí zanechat také rozsáhlý movitý majetek, čemuž se snažili různými způsoby předejít. Část majetku se podařila oddisponovat na zámek Valeč u Karlových Varů, kde krátce před odchodem do Palfau pobývali. Jak bylo později zjištěno, z karvinského nádraží byl do Valče vypraven minimálně jeden železniční vagón s velmi cennými předměty patřícími hraběcí rodině. Do Valče se také podařilo odvézt léčebné zařízení z lázní Darkov. Další část majetku byla převezena do Vídně a také na zámek Jevišovice, který od roku 1939 spravoval syn JUDr. Jana, mladý hrabě Eduard. Majetek Larischů samozřejmě nebylo možno z Karvinné odvézt všechen, a proto se v letech 1943 a 1944 začaly v různých částech zámku Solca, vedlejším domě pro služebnictvo, rodové hrobce, ale také zámku Ráj budovat kryty, jenž měly sloužit k úschově předmětů nejen umělecké hodnoty, ale také obyčejné denní potřeby. Na konci roku 1944 a počátkem roku 1945 byli vybráni sloužící, kteří měli určené předměty ze zámků do krytů postupně přemístit. Mezi touto činností pověřenými osobami byl komorník Jindřich Przewozny, sluha Anton Balwar, pracovníci zahradnictví Josef a František Chlebowczykovi, předák čalounické dílny Emanuel Sklorz a zedník František Dzida, který pak měl skrýše zazdívat.

Dochovaný kriminální spis (č.j. 351/46) z let 1946-1948, spadající pod ONV ve Fryštátě-Okresní kriminální úřadovnu v Karvinné (nyní v SOkA Karviná), obsahuje výpovědi těchto zaměstnanců, čímž nám umožňuje tuto záležitost prozkoumat důkladněji.

Zedník Dzida byl v této funkci zaměstnán od roku 1920 na jámě Jan (dnes důl ČSA). Počátkem roku 1945 byl Dzida svým nadřízeným Ing. Kořínkem poslán na zámek Solca, aby tam vykonal blíže neurčené zednické práce. Po příchodu na zámek se Dzidy ujmul správce pily jménem Salinger a odvedl ho do sklepení zámku, kde dostal rozkaz zazdít otvory v již vybudovaných krytech. Prvním krytem byla chladicí místnost, ve které byly uschovány stříbrné a jiné drobnější předměty. Druhý kryt byl vybudován v transformační stanici, v níž bylo ukryto broušené sklo, záclony a ložní prádlo. Stará, již méně užívaná kuchyň poskytla úkryt elektrickým osvětlovacím tělesům a svícňům. Poslední kryt tvořila stará nevyužívaná čistírna, v níž bylo zazděno různé kuchyňské měděné nádobí. V půdním prostoru a pod schodištěm v malém zámku pak Dzida zazdil další skrýše, ve kterých bylo uskladněno větší množství porcelánu, broušeného skla, obrazů, ale také osobní prádlo, obuv, rodinné fotografie a velké množství láhví s barvou a laky. V dutém prostoru mezi zdmi byly ukryty další obrazy a to tak, že byly spuštěny na provazech. Další předměty Dzida zazdil v hrobce a byl také pověřen zazděním skrýší na zámku Ráj. Dle jeho svědectví byly v zámku Ráj ukryty koberce, peřiny, bavlna, rakouské uniformy, porcelán, křišťál, obrazy, zrcadla a mnoho dalších cenností. Také sluha Antonín Balwar, byl počátkem roku 1945 přítomen ukrývání majetku Larischů v zámku Ráj. Jednal dle nařízení svého pána hraběte Hansiho a domníval se, že majetek je ukrýván před blížící se frontou. Zároveň pomáhal při přípravě transportu mobiliáře ze zámku Ráj. Zahradník František Chlebowczyk a jeho bratr Josef asistovali při ukrývání předmětů na zámku Solca, stejně jako vedoucí čalounické dílny Emanuel Szklorz a komorník Jindřich Przewozny.

I když všichni uvedení zaměstnanci shodně tvrdili, že se o ukrytých předmětech nikde nezmnili, v září roku 1946 byli anonymně udáni a od 2. do 9. 10. 1946 se podrobili výslechům na kriminální úřadovně v Karvinné. Přesto, že si byli vědomi pozdější povinnosti nahlásit německý majetek úřadům, neučinili tak. Mezi lidmi kolovala informace, že JUDr. Larisch žádá o československé občanství, a tak věřili, že se hrabě vrátí. Kromě toho se všichni zmínění odvolávali na komorníka Przewozneho, který byl důvěrníkem JUDr. Larische a také nejdéle sloužícím zaměstnancem. Domnívali se tedy, že nahlášení ukrytého majetku bylo především jeho povinností. Komorník Jindřich Przewozny, jako dlouholetý osobní sluha hraběte, však cítil morální povinnost veškeré informace o ukrytých předmětech zamlčet a oznámení neučinil,

protože, jak uvedl, doufal v návrat svého pána, kterému věrně sloužil až do jeho odchodu, dlouhých 53 let. JUDr. Larisch mu bezmezně důvěřoval a Przewozny jej nechtěl zklamat, a to i za cenu následků, které z aktu zamlčení německého majetku pramenily. Zanedlouho bylo proti všem zmíněným zaměstnancům zahájeno trestní řízení ve věci zatajení německého majetku, což bylo kvalifikováno jako zločin proti Československému státu. Tato nepříjemná skutečnost byla pochopitelným důvodem pro jejich pozdější spolupráci s úřady, jež se tímto případem zabývaly.

Dokument ze dne 15. 4. 1947 (nyní v SOkA Karviná) obsahuje následující sdělení, díky kterému máme možnost získat ještě víc informací týkajících se tohoto případu:

„Koncem měsíce září 1946 dozvěděla se oblastní úřadovna FNO v Ostravě důvěrnou cestou, že ve sklepních místnostech v Larischově zámku v Karvinné Solci, mají se nacházeti zazděné předměty, které Larisch před svým odchodem na neznámém místě ukryl. Vzdor tomu, že již několikrát bylo bezpečnostními orgány a MNV v Karvinné hledáno po ukrytých předmětech, ale vždy bez výsledku. Zdejší úřadovně FNO v Ostravě se po důvtipném a usilovném pátrání podařilo nalézt zazděné předměty dole ve sklepních místnostech zámku Solca.“

Tuto důvěrnou informaci měl poskytnout konfident Vilém Mojžíšek, který byl ochoten vypovídat pouze v případě poskytnutí odměny. Dalšími osobami, jež byly odhalování předmětů přítomny, byl komorník Przewozny a zedník Dzida. Komise, která měla nálezy zajistit, byla složená ze zástupců zemské expozitury, Okresního národního výboru ve Fryštátě, MNV v Karvinné, Okrskové úřadovny Státní bezpečnosti v Karvinné, Okresní kriminální úřadovny v Karvinné, Finanční správy v Ostravě, Fondu národní obnovy v Ostravě, Báňského národního podniku a Národní správy Larischových statků v Karvinné. Komisi předsedal František Pečiva, který byl zástupcem zemské expozitury. Členové komise dostali průkazy, které je opravňovaly k účasti na ohledávacích pracích v zámku Solca. Ve dnech od 5. do 10. října roku 1946 pak probíhalo na zámku Solca ohledávání úkrytů, které Przewozny a Dzida označili.

Dne 5. 10. byly ve sklepení zámku odhaleny dvě ze čtyř skrýší. Mezi nalezenými předměty byly převážně koberce, dekorační látky, příkrývky, obrazy, starožitné hodiny a porcelán. Předměty byly následně tříděny a při tom byly také pořizovány předběžné konsignace. Koberce, devět kusů starožitných hodin a obrazy byly prozatím uskladněny v budově malého zámku, jehož okna i dveře byly řádně uzavřeny a opatřeny plombami. Ještě téhož dne byla zajištěna hlídka, jež měla zabránit případným pokusům o odcizení těchto předmětů. O dva dny později, dne 7. 10. 1947, byly nalezeny a otevřeny další dva úkryty, které obsahovaly většinou bedny s porcelánem, nádobím, mosaznými předměty, ale i telefonními přístroji a bedny s již značně navlhlym a znehodnoceným prádlem. V jedné z beden byla dřevěná skříňka obsahující dvě brokovnice s dalekohledy (James Purdey a syn, Londýn) a dvě kulovnice. Tyto zbraně byly také již navlhlé a ohrožené rzí, proto se souhlasem zemského bezpečnostního referenta Linharta byly předány k odbornému ošetření. Téhož dne byla zedníkem Dzidou, za přítomnosti p. Vyhlídala za FNO, p. škpt. Gaiera za ÚNB a p. Černého za MNV, otevřena také skrýš, nacházející se v rodové hrobce pod zazděným schodištěm vedoucím na půdu, ve které byly nalezeny chrámové obrazy vesměs dříve se nacházející v zámecké kapli a také kněžská roucha. Obrazy – originály – byly převezeny do zámku, tisky měly být převezeny později a byly prozatím ponechány v zajištěné hrobce. Roucha byla odnesena do malého zámku, v němž došlo rovněž k otevření skrýší v půdním a podschodištním prostoru. Během následujících dnů byly z úkrytů vynášeny další bedny, předměty z nich vybalovány a následně tříděny. Po předchozím neúspěchu se podařilo otevřít i trezor v ložnici hraběnky Olivie, který byl ale prázdný, až na propustku na jméno Olivie Larischová.

Po rekapitulaci doposud nalezených předmětů byly v soupisu obsaženy tyto: 16 větších koberců, 68 větších předložek vypadajících jako perské, 22 kusů běhounů z různého materiálu v celkové délce cca 300 m, zatím asi 30 ks obrazů originálů, zachycujících většinou členy rodiny Larisch-Mönnich, a větší množství tisku (mimo obrazy v kapli), 91 ks závěsů do oken a dveří, velký počet osobního, ložního i

stolního prádla, velké množství ručníků a osušek, 2 brokovnice s dalekohledy, 2 kulovnice, 9 ks starožitných hodin, 20 osvětlovacích těles, 1 fotoaparát, 79 ks smáčích a jeleních vydělaných kůží, dvě bedny, ve kterých bylo 148 láhví vína, mosazné předměty, velké množství porcelánu, 2 sošky horníků ze dřeva, 1 psací stroj, 1 filmový promítací přístroj a archiv obsahující obchodní korespondenci. Podle sdělení komorníka Przewozneho však tento nalezený Larischův majetek nebyl všechn. Chyběla např. jezdecká sedla, která zatím nalezena nebyla, a také velká část knihovny ze zámku Solca, neboť ve sklepení bylo objeveno jen několik vzácnějších rukopisně psaných knih a několik bibliografií. Zároveň on i zedník Dzida shodně potvrdili, že jiných skrýší již na zámku ani v jeho blízkosti není. Komorník také sdělil, že velké množství předmětů má být ukryto na dole Františka. Této záležitosti a vyšetřování se ujala zvláštní pátrací komise z Fondu národní obnovy. V červnu roku 1946 bylo zaměstnanci Františky z tohoto dolu vytaženo 106 beden obsahujících porcelán, obrazy, lustry, zrcadla a 572 kusů knih. Jednalo se o vzácné francouzské a anglické výtisky. V bednách byly i komorníkem Przewoznym zmíněné koňské postroje. V dole Františka bylo nalezeno také 99 kusů nábytku, z čehož bylo 10 kusů stolů různých velikostí, 23 kusů prádelníků a psacích stolů, zbytek byly pohovky a křesla. Nalezený nábytek byl poté odvezen do budovy Průmyslové školy v Karvinné. Dne 4. 12. 1946 se na zámek Solca dostavil ředitel zemského muzea v Opavě Dr. Černohorský, aby pro zemské muzeum a Zemský archiv v Opavě převzal některé cenné předměty. Převážně šlo o porcelánové figurky, sklo, obrazy a starožitné hodiny (celkem 200 položek). Doktorem Černohorským byl také předběžně ohodnocen a roztríděn nábytek z dolu Františka. Do první části spadal nábytek určený do muzeí. Do druhé části byl začleněn nábytek, který měl být použit pro vybavení bývalého místodržitelství v Brně a jiných brněnských paláců. Třetí část byla určena pro vybavení bytových objektů v Praze. Poslední část tohoto nábytku (76 kusů) byla ještě v prosinci téhož roku převezena do karvinského pivovaru, kde byla také již uskladněna zachráněná část vybavení zámku Solca po požáru v roce 1944. Starožitný a hodnotný mobiliář, pocházející převážně ze 17. a 18. st. byl uložen ve třech místnostech druhého patra. Bývalý předák čalounické dílny, dříve sloužící na zámku Solca, pan Emanuel Szklorz a stolařský mistr Ludvík Burda pak uskladněný nábytek, z velké části určený pro FNO – Oblastní úřadovnu v Ostravě, ohodnotili částkou 600 000 Kčs. Za stav mobiliáře po uskladnění byl zodpovědný ředitel pivovaru, Ing. Rudolf Tille. Později byla část nábytku z pivovaru odvezena Dr. Černohorským na zámek v Hradci u Opavy. Další část byla určena k užívání MNV v Karvinné a část byla odprodána místnímu obyvatelstvu, a to také formou veřejné dražby. V Karvinné se konaly celkem tři a jejich výtěžek činil 89 299 Kčs. Nemalá část mobiliáře Larischů však byla různými způsoby rozkradena. Některé kusy nábytku odvezli českoslovenští důstojníci z místní posádky, a to bez jakéhokoliv povolení či potvrzení. V této záležitosti byl zaúkolován náměstek provozního ředitele OKKD Dr. Ladislav Rett, aby pokud možno zjistil jak jména důstojníků, tak konkrétní odvezené mobilie. Vymáhání mělo být poté postoupeno Ministerstvu národní obrany.

V měsíci lednu a únoru roku 1947 byly znovu provedeny soupisy a protokoly o ostatních nalezených předmětech. Ty pak byly ostravským soudním znalcem, panem Svatoplukem Chludem rozděleny na historicky cenné a méněcenné. Druhé zmíněné zůstaly ve správě MNV v Karvinné. Ty cennější byly převezeny Oblastní úřadovnou v Ostravě do jejího skladiště v Bohumíně. Dne 20. 3. 1947 bylo panem Chludem provedeno poslední třídění, odhad a soupis zbytku předmětů. Ty, jež byly odhadnuty jako historicky a umělecky cenné, byly před odvozem řádně uloženy do několika beden a uskladněny v malém zámku. Zbývající předměty, převážně porcelán, Chludem odhadnut jako méněcenný, byl rovněž řádně zaprotokolován a v malém zámku ponechán pro využití MNV v Karvinné.

Dle sdělení ředitele MNV Ladislava Korejse a úředníka MNV Vitoše, se dne 27. 3. 1947 na MNV v Karvinné dostavili úředníci NPÚ z Prahy a dožadovali se zpřístupnění záměčku v Solci za účelem převzetí historicko-uměleckých předmětů. Po příchodu do malého záměčku se nejdříve úředníci NPÚ tázali, které předměty jsou určeny pro FNO. Úředník Vitoš poukázal na tři bedny, z nichž dvě obsahovaly víno, jedna porcelán, a oznámil jim, že v prvním patře pak jsou bedny s dalšími předměty určenými k odvozu. Na to pražští úředníci rozhořčeně odvětili, že oblastní pobočka FNO v Ostravě nemá žádná práva provádět jakýkoliv konfiskát v záměčku Solca, neboť toto náleží pod Pozemkový úřad. Zároveň zdůraznili, že FNO nemá mít k zámku žádný přístup a veškerý nalezený majetek spadá pod NPÚ v Praze, a že MNV Karvinná měl okamžitě při té příležitosti kontaktovat a oznámit vše NPÚ v Praze. Poté si pražští úředníci svlékli kabáty a začali ze všech beden předměty vytahovat. S tvrzením, že jsou nesprávně roztríděné, si je ukládali dle své libosti. Při této činnosti pomíchali

předměty určené pro MNV s předměty určenými pro FNO, a to takovým způsobem, citace: „...že by se v tom žádný nevyznal. Bedny s víny také neváhali otevřít a z každé jakosti ochutnat. Ochutnávali tak, že po nich zůstaly prázdné láhve.“ Dále sdělili, že veškeré předměty, které byly FNO odvezeny, musí se vrátit zpět do Karvinné. Co se týče mobiliáře uskladněného v pivovaru, podali ústní souhlas, že s tímto si může FNO nakládat podle svých záměrů. Vyžádali si seznamy předmětů vyhotovené FNO (v kopiích dány MNV) a tyto seznamy si pak s sebou odvezli. Hned druhý den přijelo k záměčku nákladní auto a všechny bedny, včetně těch s víny, byly naloženy a odvezeny na zámek Hnojník. Protokoly se soupisem vytríděných předmětů ze dne 20. 3. 1947 pro MNV v Karvinné a FNO se neshodovaly s protokoly sepsanými úředníky NPÚ ze dne 27. 3. 1947. V jejich následném seznamu, který zhotovili, bylo např. uvedeno pouze 125 láhví vína, kdežto v bednách bylo původně uloženo 148 láhví. Dle pozdější výpovědi úředníka Vitoše, ani zbytek seznamu vyhotovený úředníky z NPÚ neodpovídal předmětům, které do beden kladli a odvezli...

A jak dopadli obvinění bývalí zaměstnanci? V první fázi šetření byl prozatímně nalezený majetek odhadnut na 1 300 000 Kčs. Z důvodu jeho včasného nenahlášení vznikla státu ztráta odhadnutá na 100 000 Kčs, neboť některé předměty vlivem vlhka podlehly zkáze. V listopadu roku 1946 byla všem zaměstnancům za tento čin uložena pokuta ve výši 20 000 Kčs, nebo 90 dní vězení. Všichni obvinění podali okamžité odvolání k Zemskému národnímu výboru. Jako důvody pro odvolání uváděli např. zdravotní stav svých nejbližších, nízký měsíční příjem, z kterého nebyli schopni pokutu uhradit nebo existenční ohrožení svých blízkých v případě uvěznění, neboť byli jedinými živiteli svých rodin. Vyšetřování trvalo téměř dva roky. V srpnu roku 1948 však bylo trestní stíhání zastaveno na základě amnestie, vydané dne 19. 6. 1948.

Mobiliář z karvinských zámků byl rozmístěn v různých koutech republiky. O jeho navrácení se v roce 1996 pokusili a poté zasloužili především PhDr. Alexandra Rebrová a tajemník MMK PhDr. Roman Nogol. To vše hlavně ve spojitosti s nově chystanou expozicí na zámku Fryštát. Hledání mobiliáře vedlo do sbírkových fondů zámku Jaroměřice nad Rokytnou, kde se nacházel především nábytek a umělecké obrazy, které dříve zámkům Ráj, Solca a Fryštát patřily. Dvě velká plátna ze zámku Solca byla objevena na zámku Vranov nad Dyjí, šest kusů mobiliárního zařízení karvinských zámků se nacházelo v Lednici a tři kusy v zámku v Miloticích. Jak je z úředních dokumentů zřejmé, velká část vybavení ze zámku se dostala mezi obyvatele tehdejší Karvinné. Z výpovědí některých lidí, s kterými jsme měli možnost na to téma hovořit, jsme se dovídali různé způsoby, jak se k majetku Larischů dostali. Osmdesátiletý pán, původně žijící v Karvinné v pohraniční kolonii, který vlastní po svých rodičích bytelný oválný stůl z tmavého dřeva, tvrdí, že tento stůl pochází ze zámku Solca, kde byl údajně i nabídnut k odkupu. Pán vzpomíná, jak ho „deset chlapů smykalo k nim do chalupy“. Dalším majitelem mobiliáře po Larischích je manželský pár ve středních letech. Paní tvrdí, že dvě nádherné mohutné komody s vyřezávanými ornamenty květů pochází ze zámku Fryštát. Tehdy si je její babička, těsně před svatbou, pořídila do svého nového domova společně s oválným jídelním stolem a čtyřmi židlemi. Stůl a židle ale údajně „vyletěly komínem“, protože byla krutá zima a nebylo zrovna čím topit. Je jen otázkou, kolik majetku rodiny Larich-Mönnich je ve vlastnictví dalších lidí žijících nejen v Karvině...

V Karviné dne 28. ledna 1947.

Protokol

sepsaný dne 28. ledna 1947 v budově pivovaru v Karviné při odhadu bytového zařízení a klubovek po býv. hr. Larišech - Monnichovi za přítomnosti členů FNO - Oblastní úřadovny v Ostravě a člens MNV v Karviné. Věci níže uvedené odhadovali: čalouněné Emanuel Szklorz, obyv. bytové zařízení Ludvík Burda, stolař, mistr v Karviné. Odhadnuté věci jsou určeny pro FNO - Oblastní úřadovnu v Ostravě.

1/ 1 psací stůl, javorový dámský	1.500.- Kčs
2/ 1 psací stůl starý, poškozený	1.500.- „
3/ 1 psací stůl, barokový	1.500.- „
4/ 1 psací stůl /skříňka/	2.000.- „
5/ 1 psací stůl	1.500.- „
6/ 1 elipsový stůl poškozený	400.- „
7/ 1 taburetka kulatá, poškozený	150.- „
8/ 1 stoleček odkládací na jedné noze	100.- „
9/ 1 stůl, bílý, poškozený, bez zrcadla	
10/ 2 papírové koše	
11/ 3 pohovky, červené samet, čalouněné nové a 4.500,-	13.500,-
12/ 2 větší béžové kanape, zamezané, a 4.000,-	8.000,-
13/ 4 židle, leštěné, a čalouněnými sedadly a 1.400,-	5.600,-
14/ 2 křesla s perovým sedadly a čalouněnými zádkami a 1.000,-	2.000,-
15/ 1 křeslo leštěné a béžovým povlakem, zachovalé	2.000,-
16/ 1 křeslo tmavé se zeleným potahem, částečně poškozené	450,-
17/ 3 velké leštěné křesla, sedadlo čalouněné, béžové a 1100	3.300,-
18/ 3 křesla /1 velké, 2 malé/ zele na sedadla	2.000,-
19/ 3 křesla /1 velké, 2 malé/ 1 s obtaženým čalouněným zádkem a 2 bez obtahu zadního, béžová sedadla	1.500,-
20/ 2 perová křesla, zelená sedadla a 800,-	1.600,-
21/ 1 křeslo obtažené taftem, zádek obtažený,	900,-

Protokol o cenovém odhadu nábytku uskladněného v pivovaru (SOKA Karviná)

Uhlobaron Lariš doufá, že se vrátí

Uhlobaron Lariš v Karviné hlásil se k německé národnosti. Dnes žije u Prahy a doufá, že mu bude vráceno československé státní občanství. V Karviné, v jeho bývalém zámku, byl nyní zásluhou dělníka, který za války nosil bedny s neznámým obsahem, objeveno skladiště. Podle předpokladů, bude takovýchto skladišť na zámku ještě více. V bednách, které byly nalezeny, byly v naprostém pořádku uloženy vzácné obrazy, perské koberce, porcelán a křišťál, a jiné cenné věci, které dokazují, že uhlobaron Lariš věřil, že se na zámek vrátí. Fondu národní obnovy se dostane z objeveného skladiště velmi cenného příspěvku a výtěžek práce českých lidí se dostane národu.

Novinový článek ze dne 4. 10. 1946 (SOKA Karviná)

STÁTNÍ VINAŘSKÝ INSPEKTOR PRO SKLEPNÍ KONTROLU
V Ostravě, ÚŘAD ZNV EXPOSITURY • TELEFON ČÍS. 4117

Čís. 21/47 V Ostravě dne 8. února 1947

Věc: Fond národní obnovy, Ostrava, - odborný posudek hroznových vín, -

Fond národní obnovy v Ostravě.

Přílohy: -----

Dne 6. února 1947 dostavil se p. Dr. Günther, úředník Fondu národní obnovy z Ostravy a požádal o posouzení jakosti a stanovení cen pro tři druhy hroznového vína, které jsem prochutnal a zjistil, že se jedná o velmi jakostní druhy, které dnes z běžného obchodu s vínem vymizely a nejsou k dostání.

1/ Rudesheimer Berg Lay, pozdní sklizeň -ryzlink, -Schwab Raub- roč. 1942 a 0,7 l = Kčs 86,-
2/ Chateau chasse spleen, roč. 1940 a 0,7 l = Kčs 92,-
3/ Baujoulais, roč. 1940 a 0,7 l = Kčs 90,-
Ceny jsou minimální, neboť pro milovníky těchto starých vín je jakákoliv cena dostupná.

4/

Odborný posudek hroznových vín (SOKA Karviná)

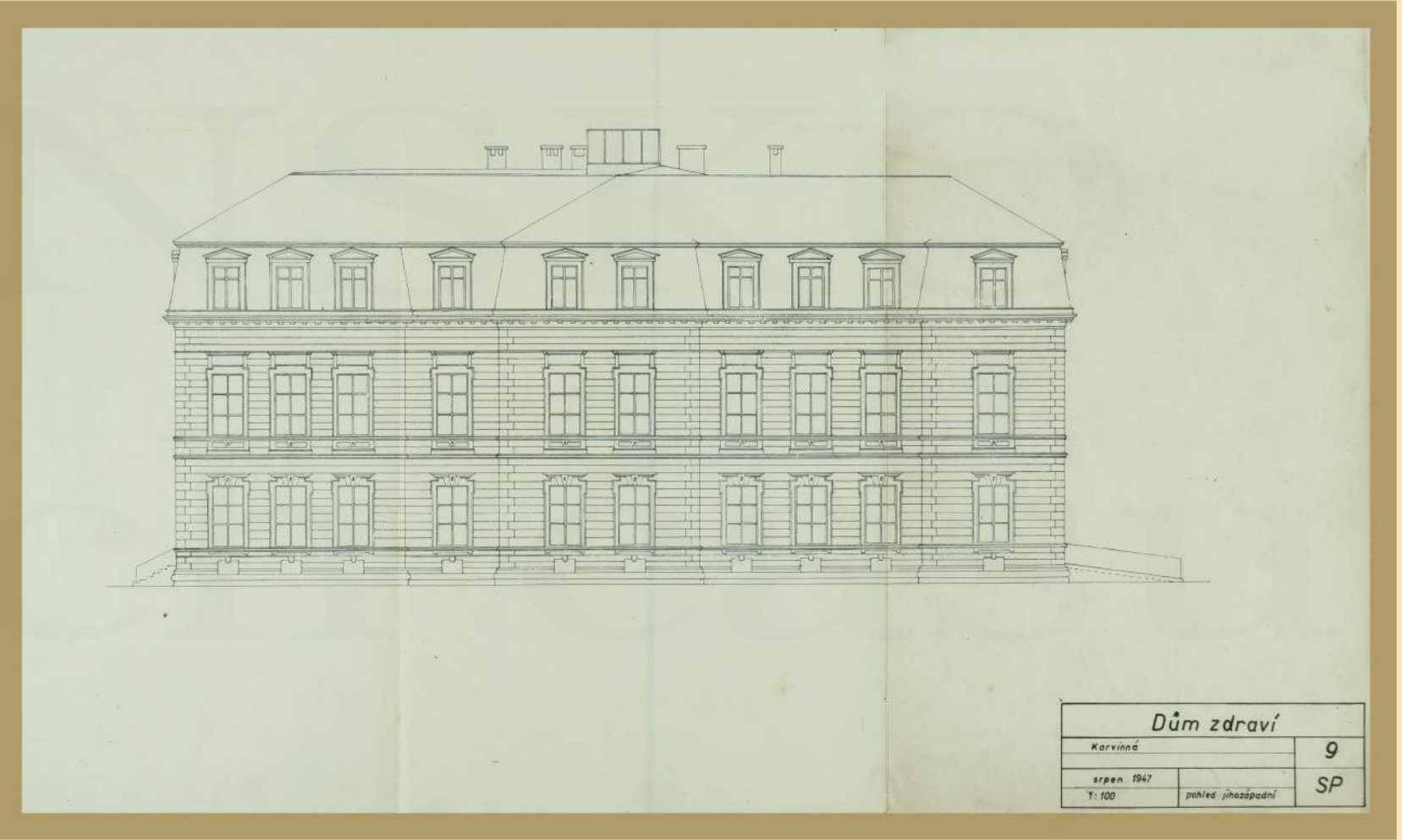
13. DŮM ZDRAVÍ

Požár z roku 1944 zámek Solca značně poškodil. Kromě provizorního zastřešení východního křídla a části hlavního traktu v roce 1945 nebyly na objektu prováděny žádné další práce. Otázka jeho budoucího využití zůstávala dlouhou dobu nezodpovězena. Od počátku roku 1946 měl však o zámeckou budovu zájem MNV v Karvinné a snažil se ji, společně s malým zámkem, získat do svého vlastnictví. Zámek navrhoval adaptovat na Dům zdraví a poskytnout jej účelům ČČK. Uváděnou a pochopitelnou prioritou tehdejší doby bylo hlavně zdraví dětí, jež bylo postiženo nejen uhelným a průmyslovým revírem, ale hlavně dlouholetým válečným strádáním. K vyřešení této situace se nabízely nedaleké jodové lázně a zároveň celý park, který by byl dětem rovněž vhodným rehabilitačním přírodním zázemím. Problém však byl ve stavu zámecké budovy postižené požárem. Navrhované bourací práce vyhořelé části a její následná adaptace by byla časově náročná, a proto ČČK v dubnu roku 1946 žádal MNV o prozatímní poskytnutí budovy malého zámku, který by byl s drobnými úpravami k dispozici mnohem rychleji. V době šetření bylo totiž zjištěno, že malý zámek se svými 18 menšími místnostmi a zachovalou zámeckou kuchyní by byl vhodným prozatímním zázemím pro rehabilitování karvinských dětí. Dokument ze dne 2. 6. 1947 obsahuje zprávu, ve které MNV odstupuje od žádosti o přidělení zámku do svého vlastnictví ve prospěch OKD s podmínkou, že OKD poskytne malý zámek pro potřeby ČČK, zámek Solca ze 2/3 zbourá a zbylou 1/3 dá k dispozici MNV na účely, které si MNV určí. Ještě v tomtéž roce byl zámek převeden do vlastnictví OKD, jehož původní plán byl celý zámek zbourat, neboť dle předběžného odhadu měla postupující těžba do dvou let zasáhnout i prostor pod ním. K demolicí však nakonec nedošlo a místo toho, ještě v tomtéž roce, započaly na budově zámku stavební práce předcházející samotnou adaptaci na Dům zdraví. Ministerstvem techniky byla státu na tuto přestavbu přidělena částka ve výši 5 200 000 Kčs. Podle předloženého adaptačního projektu vypracovaného Ing. Vladimírem Medunou byla na stavební práce vyhlášena omezená soutěž, jelikož adaptace byla zahrnuta do dvouletého plánu. Nejnížší nabídku podala firma Vilém Daniel-vdova - podnikatelství staveb v Karvinné, za předběžnou částku 3 197 621 Kčs. Oficiální předání staveniště této firmě proběhlo dne 17. 9. 1947 a dne 19. 9. 1947 započaly stavební práce. Dvě třetiny zámku byly zbourány. Do konce roku 1947 se hlavně odklízely trosky a zbytky po zdemolované části.

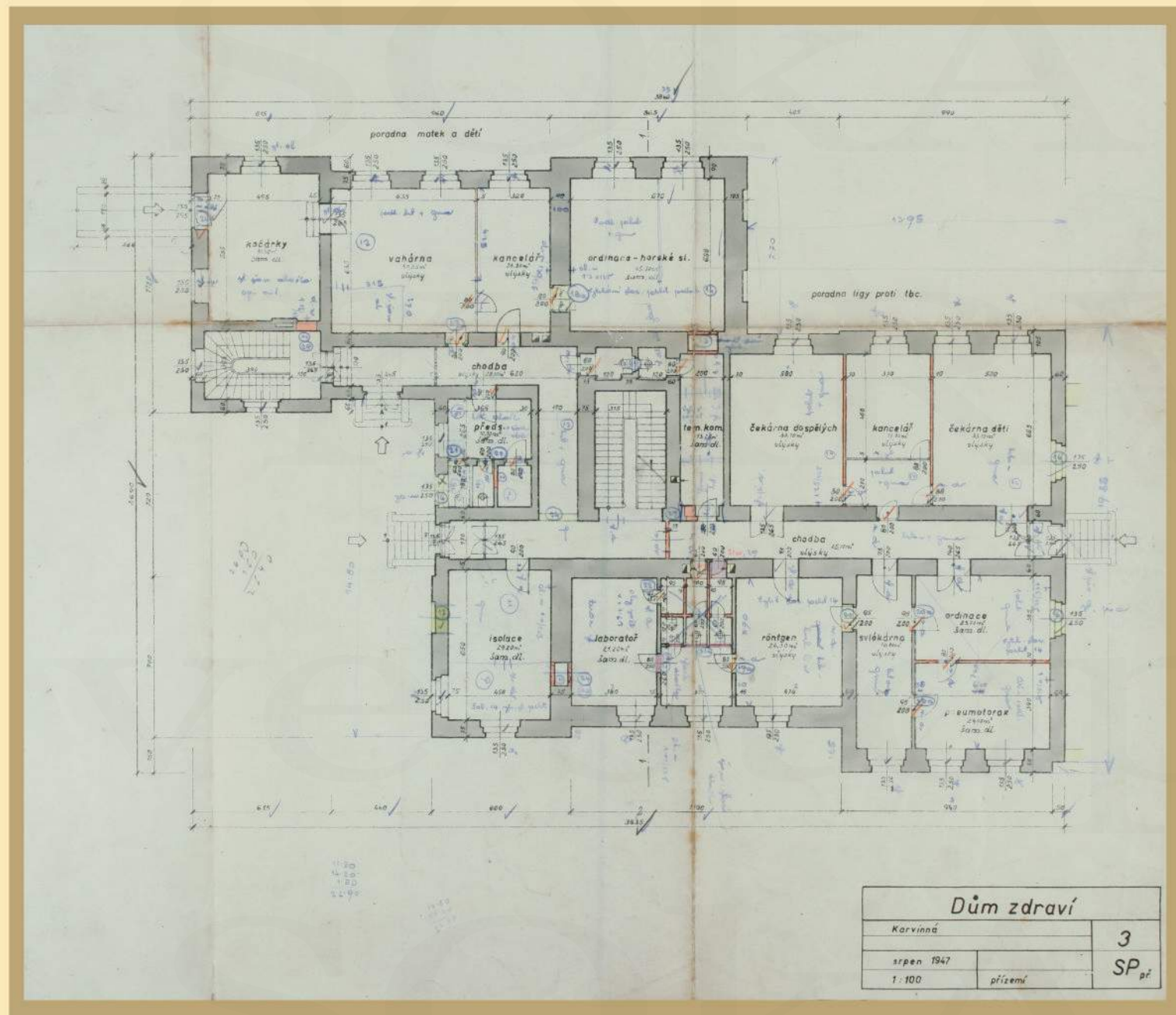

Demolice západního křídla a hlavního traktu zámku Solca. Konec roku 1947 (Foto SOKA Karviná)

Během roku 1948 začala samotná adaptace. Oficiální stavební povolení bylo vydáno až dne 22. 6. 1948. Již od počátku ale adaptaci doprovázela celá řada problémů. Plánovaná přestavba měla být ještě v roce 1948 dokončena, což se nestalo z důvodu nedostatku pracovních sil a také nedostatku stavebního materiálu. Vzhledem k tomu, že stavba měla být v druhém termínu dokončena v roce 1949, požádal MNV Karvinná o materiálovou pomoc ČSSZ, které tuto žádost odmítly, neboť úpravy prováděla soukromá firma. K dokončení stavby tehdy chybělo cca 27 tun cementu, 24 tisíc kusů cihel, 55 m3 dřeva a 35,6 tun železa.

Ukázka z plánů adaptace zámku na Dům zdraví. Srpen 1947 (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Plán adaptace přízemní části. Srpen 1947 (Foto Petr Bindač, archiv OKD)

Až dne 29. 12. 1950 byla budova konečně předána do provozu. Celkový náklad přestavby činil 4 307 000 Kčs. V této části byly zahrnuty také instalační práce, vodovodní a elektrické rozvody a rozvody ústředního topení. Ze zámku se podařilo zachránit východní křídlo s částí křídla severního. Původní renesanční prvky zůstaly dle možností zachovány. Vznikla tak částečně podsklepená jednopatrová budova s mansardovou střechou, na niž byl použit eternit. Do Domu zdraví se dalo vstoupit čtyřmi samostatnými vchody, z nichž jeden tvořila nájezdová rampa. Ve sklepní části se nacházela kotelná, místnost pro palivo, prádelna a domácí vodárna. Přízemní místnosti sloužily pro účely dětské preventivní péče a tvořily je kočárkárna, váhárna, ordinace a toalety. V další části přízemí přístupného samostatným vchodem byla zřízena protituberkulózní poradna s čekárnami jak pro dospělé, tak pro děti, přijímací kancelář s ordinací, kancelář pro sestry, svlékárna, rentgen, izolace, temná komora, laboratoř, dvě toalety a telefonní ústředna. Dvě schodiště zajišťovala přístup do patra, z nichž jedno vedlo také do podkroví. V prvním poschodí se nacházel úsek preventivní péče, skládající se z ordinace, přípravky pro těhotné, kanceláře a toalet. Mimo to byla v prvním patře i ordinace zubního lékaře se zázemím pro zubního technika, hala, čekárna, velká kancelář zdravotních pracovníků a dětské poradny. Pamatováno bylo také na úsek zdravotní služby, pro jejíž potřeby byla zřízena laboratoř, ordinace, temná komora, rentgen, kancelář správy ústavu, zázemí pro administrativu a rozhlasovou ústřednu. V podkroví pak byla vytvořena obytná část složená z bytů pro lékaře a správce, zázemí pro vrchní sestru, inspekční pokoj a pokoj pro sestry. Pro ředitele ústavu byla v podkroví zhotovena kancelář a zasedací místnost. V budově bylo rozvedeno ústřední topení, teplá i studená voda, elektrické osvětlení a plynové vedení.

Dům zdraví sloužil lidem velmi krátce, a to zhruba rok a půl. Důlní činnost měla na jeho provoz značně negativní vliv. V červnu roku 1952 musela být budova vyřazena z provozu a následně kompletně vyklizena. Z objektu bylo odvezeno veškeré zdravotnické vybavení, včetně nábytku, osvětlovacích těles, gumových linoleových i dřevěných podlah. Dále měly být odvezeny všechny dveře, dle možností i se zárubněmi, a nová okna nacházející se v podkroví. Demontovaly se veškeré vypínače, zásuvky, vodivý materiál a boiler. Po důkladném vyklizení bylo přistoupeno k demolici, kterou měl na starost Okresní stavební podnik v Karviné. Vzhledem k blížícímu se Dni horníků, který se konal 15. 9. 1953, měla být demolice provedena nejpozději do 15. 8. 1953. Zdivo budovy bylo odstřeleno, suť poté odklizená bagrem a odvezena.

Demoliční práce v průběhu roku 1953. Snímek je velmi často označován jako demolice vyhořelé části zámku. Podařilo se nám však, dle detailů stavebních úprav provedených při adaptaci určit, že se jedná až o pozdější demolici Domu zdraví. (Foto ze soukromé sbírky Vladislava O.)

O stavu malého zámku po roce 1945 se bohužel moc informací nedochovalo. Jak je již zmíněno, v roce 1947 se jednalo o jeho pronájem ČČK. Jak dlouho a zda jej vůbec tato organizace užívala, se nám zjistit nepodařilo. Víme, že počátkem 50. let zde sídlila Politická škola Klementa Gottwalda-školicí centrum ČSM a od 1. 1. 1955 byla budova s č. p. 131 v majetkové správě ONV, který ji poté trvale a bezplatně poskytl do užívání PKO v Karviné. V červenci roku 1955 v ní dočasně sídlily úřadovny okresních masových složek a také zde byl ubytován hlídač parku. V listopadu 1956 ONV vyhověl žádosti o převedení malého zámku do majetkové správy OKR – dolu Mír – které v něm plánovalo zřídit ubytovnu pro brigádníky. Administrativní převod proběhl bez problému a žádosti OKR bylo vyhověno, neboť budova nebyla od roku 1955 účelově využívána. OKR důl Mír však musel zajistit náhradní místnosti pro dosavadní uživatele a provoz do budoucna zařídit tak, aby nebyla nijak narušována činnost PKO. Současně se musel OKR důl Mír zavázat, že uhradí veškeré náklady vzniklé jakýmkoliv poškozením budovy. Přesné datum demolice malého zámku se nám zjistit nepodařilo. Pravděpodobně byl zbourán kolem roku 1958.

Stav malého zámku před demolicí. Po Domu zdraví již není ani památka. Druhá polovina 50. let 20. st. (Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulky)

14. AMFITEÁTR

První zmínka o amfiteátru v souvislosti s parkem Zdeňka Nejedlého pochází ze dne 7. 10. 1949. Tehdy KNV žádal MNV v Karvině o vyčlenění úseku, jenž by sloužil k vybudování přírodního divadla, jehož součástí by bylo i letní kino. Toto kulturní zařízení pak bylo v parku Zdeňka Nejedlého v činnosti od roku 1951. Stálo na velkém volném prostranství kousek pod zámekem. Amfiteátr tvořilo zděné pódium s dřevěnou podlahou, v zadní části uzavřené okrouhlou stěnou, s rozměry 15 × 8 m. Na jeviště byla z každé strany napojena dvěma místnostmi tvořená šatna s délkou 19,7 m, šířkou 6,10 m a výškou 4 m. Do každé šatny vedlo jedno schodiště. Dřevěné hlavní pódium s rozměry 12 × 4 m vpředu uzavřené zděnou, metr vysokou ohradou, sloužilo jako zázemí pro orchestr. Druhé pódium bylo vybudováno na louce za dvěma rybníky, které park dělily na dvě části. Nepostradatelnou součástí amfiteátru byla vládní lóže, zděná podsklepená budova s rozměry 14,6 × 4,6 × 4,7 m. Pavilón pro oficiální návštěvy měl rozměry 12,3 × 4,6 × 4,7 m a samozřejmě nesměla chybět kabina s betonovými základy pro promítání filmů s rozměry 6 × 3,4 × 2,5 m. Před samotným pódiem se nacházelo hlediště, které tvořilo až 4000 míst k sezení pro návštěvníky představení.

Během své existence prošel amfiteátr různými úpravami. V roce 1955 proběhla na východní straně jeviště přístavba malého pódia pro orchestr. Jeho funkční období však bylo poměrně krátké, a v roce 1958 došlo k jeho odstranění. Velkou úpravou prošla v roce 1963 promítací plocha. Původní čtvercová, pro promítání 35mm formátu, byla nahrazena obdélným tvarem umožňujícím širokoúhlé promítání ve formátu 70mm. V Československu se od roku 1962 kompetentní orgány zabývaly myšlenkou na vybudování kin přehrávajících 70 mm formát. O rok později byla zprovozněna první z nich. Z těchto informací tak můžeme vyvodit, že karvinské letní kino bylo jako jedno z prvních v republice uzpůsobeno této novince. Úpravy se týkaly také dřevěných lavic, jejichž rozmístění se měnilo a počet byl průběžně navyšován.

Do blízkosti amfiteátru byla během 50. let přenesena část kašny i se sousoším puttů, nacházející se dřív před zámekem. V té době byla již kašna hojně zarostlá trávou, a některé obrubní kameny byly značně poškozeny. Paže puttů byly otlučeny a chodidla uražena. Kašna byla následně rozebrána a z nejzachovalejších částí byla zhotovena nová kašna kruhového tvaru, umístěna nedaleko amfiteátru. V její blízkosti stála druhá kašna, o něco větší, ve tvaru oválu. Můžeme pouze předpokládat, že i tato byla zhotovena z původního materiálu, neboť přesné informace se nám nepodařily dohledat.

Amfiteátr sloužil nejen k promítání filmů, ale také k pořádání různých koncertů, divadelních představení, a byl nepostradatelným zázemím pro Dny horníků, které byly vládou v roce 1949 celostátně stanoveny na 9. září. Pořádání těchto oslav mělo velký politický význam. Přispěly k popularizaci a ocenění těžkého hornického povolání. První Den horníků se v zámeckém parku slavil téhož roku, dne 11. září. Slavnosti se účastnilo nejen běžné obyvatelstvo, ale také vojsko, krojované skupiny, svaz československé mládeže, milicionáři a bezpečnostní složky. Zvlášť významný byl Den horníků, pořádaný dne 10. 9. 1950, kdy slavnost navštívil prezident republiky Klement Gottwald s předsedou vlády Antonínem Zápotockým. Je samozřejmé, že příprava tak mohutné akce vyžadovala nemalé úsilí ze strany odborových i stranických orgánů. Pro tak významnou událost byla v parku prozatímně vybudována zděná tribuna, a kromě přípravy bohatého kulturního programu se řešila i otázka zásobení chystaných stánků s občerstvením. Tato záležitost byla svěřena především nově vzniklému spotřebnímu družstvu Jednota v Orlové 2 - Lazích, jehož úkolem bylo obstarat co nejvíce zboží pro stánkový prodej. Orlovská Jednota měla přiděleno 65 stánků, do nichž přislíbila kromě dodání zemědělských produktů jako je brynza, sádlo, máslo a ovoce, také např. 50 tisíc kusů párků, 150 tisíc housek a 15 tisíc kusů cukrářského zboží. Kromě toho se družstvu podařilo získat přímo z výroby celý vagón uzenáčů a majonézy, o jejichž nedostatku a atraktivitě svědčí i fakt, že během prodeje byl stánek s tímto zbožím vlivem tlačenice převrácen, a došlo i k menším úrazům. Mnozí návštěvníci kupovali rovnou celé bedničky těchto pochoutek, a po celém parku pak bylo vidět skupinky lidí mlsající uzenáče a majonézu. Druhý ročník hornických oslav svou rozsáhlostí výrazně překročil rámec Ostravsko-karvinského revíru. K úspěšnému zvládnutí této ojedinělé akce byla také provedena mimořádná dopravní opatření. Hlavní tíhu přepravy nesly úzkorozchodné

tramvaje Dopravního podniku města Ostravy, a to zejména na úseku bývalé MDOK. Převravní kapacita byla posílena i v bývalém úseku SZD z Bohumína a Orlové. V maximální míře byla posílena také železniční doprava, a pro přepravu mezi Ostravou a Karvinou bylo zařazeno asi 60 autobusů z různých podniků. Tramvaje, autobusy a vlaky tak od časných ranních hodin do Karviné přepravovaly tisíce návštěvníků z celé republiky. V roce 1953 byl slavnostem opět přítomen Antonín Zápotocký, již jako prezident republiky. Kromě politiků slavnosti během následujících let navštívili i přední umělci, jako např. Eva Pilarová, Waldemar Matuska nebo Karel Gott. Kromě zmíněných každoročních desítek stánků s občerstvením, nedostatkovým zbožím a upomínkovými předměty udělaly zejména dětem radost pouťové atrakce nebo cirkus a dospělým pak loterie se stovkou zajímavých cen. Součástí oslav byla také různá kulturní, pěvecká a taneční vystoupení, koncerty armádních sborů, prezentace dolů s nejlepšími pracovními výsledky a ocenění nejvýkonnějších úderníků. O provoz parku, včetně amfiteátru, se starali tito zaměstnanci: zahradník a údržbář, každý s dvěma pomocníky, dva hlídači parku pro denní a noční směnu, pokladní, promítač filmů, uklízečka, administrativní pracovník, hospodář řídící práci veškerých odborných i pomocných zaměstnanců a ředitel. Ten měl zodpovídat za provoz parku, zajišťovat kulturní programy nebo uzavírat smlouvy a pronajímat park k různým oslavám. Amfiteátr sloužil lidem 16 let. Vliv těžby se však na jeho provozu podepisoval stále výrazněji. Dne 26. 7. 1967 byla PKO podána u MNV v Karvině na odboru výstavby žádost o demolici amfiteátru tvořících objektů, které byly pro provoz již nezpůsobilé, staticky silně narušené a jejich oprava by byla nerentabilní. Provoz byl z důvodu poddolování definitivně ukončen dne 31. 7. 1967 a dne 3. 8. 1967 vydal MNV v Karvině povolení k demolici objektů. Bourací práce měly být dle požadavku provedeny do konce srpna roku 1967. Území mělo poté sloužit potřebám důlního podniku.

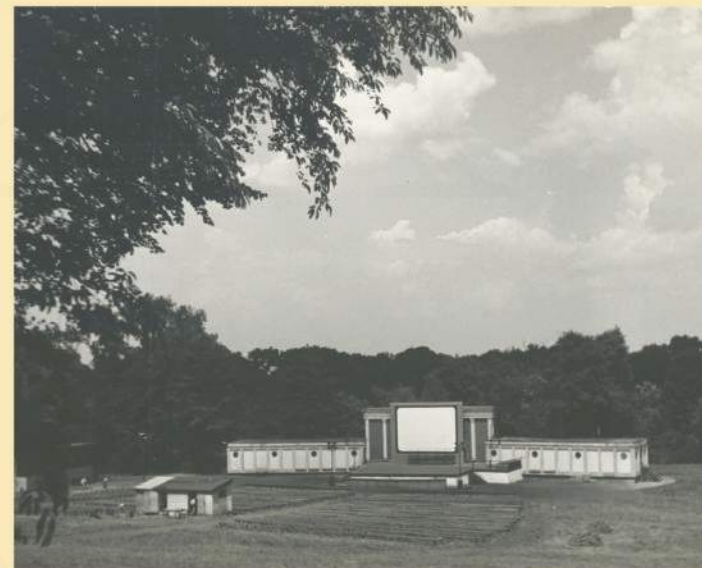
Návštěvnost hornických oslav byla opravdu vysoká. Rok 1950 (Foto SOkA Karviná)

Druhý ročník Dne horníků za účasti prezidenta Klementa Gottwalda. Na snímku je zachycena tribuna zhotovena pro tuto příležitost, nacházející se v místech později vybudovaného pódia s promítací plochou. Rok 1950 (Foto SOkA Karviná)

*Momentka z prvního
Dne horníků v parku
Zdeňka Nejedlého.
Rok 1949
(Foto SOKA Karviná)*

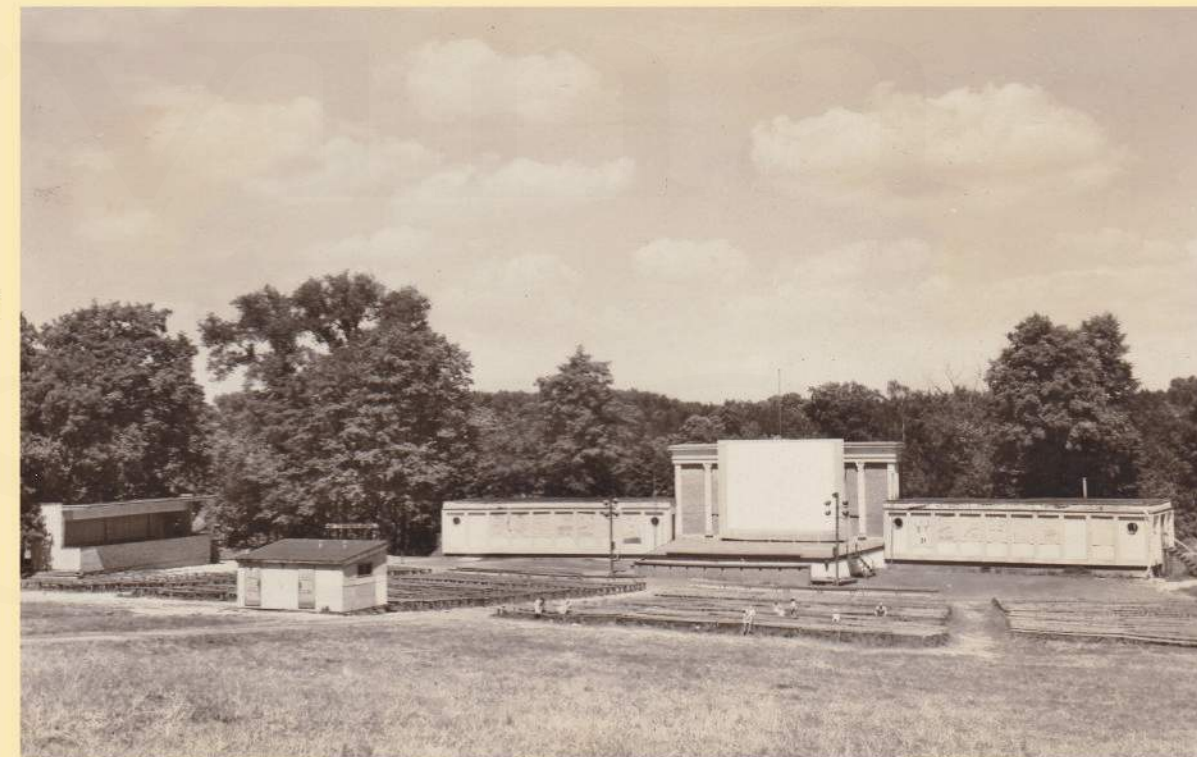

*Pohled na amfiteátr ještě s
promítací plochou pro
formát 35mm a postranním
pódiem pro kapelu. První
polovina 50. let
(Foto SOKA Karviná)*

*Oslavy Dne horníků v roce
1957. Hlediště pojalo až 12
000 diváků
(Foto ze soukromé sbírky
Petra Bindače)*

*Amfiteátr s vládní loží a promítací
kabinou po roce 1958 (Foto ze
soukromé sbírky Zdeňka Janulka)*

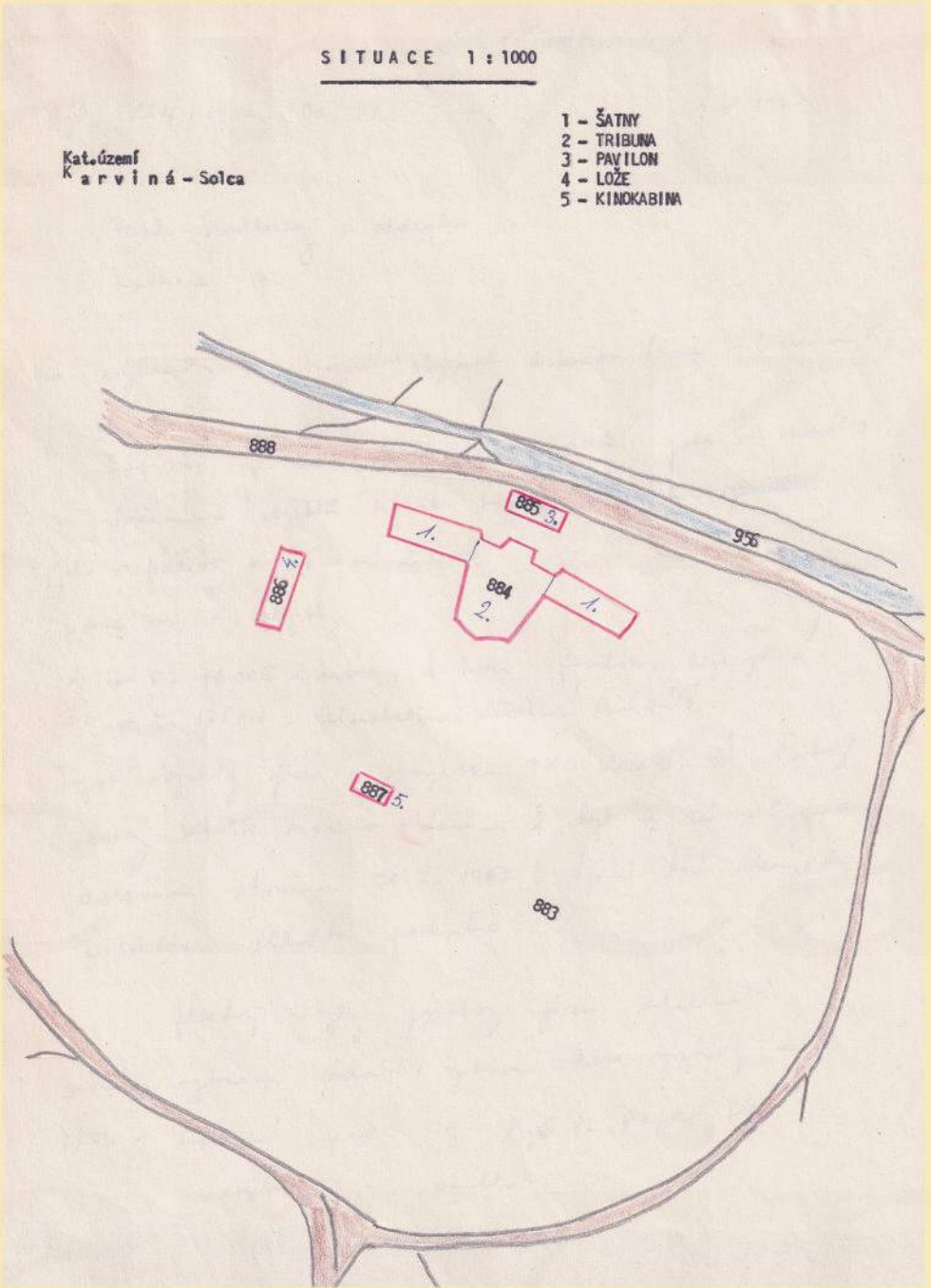
*Amfiteátr v roce 1963 již po úpravě umožňující
promítání širokoúhlého formátu 70mm
(Foto Ing. Jan Válek)*

předpokládáných

Plán akcí v parku Z. Nejedlého .

červen :	červenec:
13.6.54 neděle	Kučerův soubor - 19.hod. soutěž ve zdravotnictví ČSČK
16.6.54 středa	Promenádní koncert
19.6.54 sobota	Estráda v rámci Majálesu
20.6.54 neděle	Majáles
23.6.54	Promenádní koncert
26.6.54 sobota	Estráda - veselice
27.7.54 neděle	Vyhodnocení závazků trust Karviná, s-Doležilek
30.6.54	Promenádní koncert
3.7.54 sobota	Úklady a lásky KOVONA
4.7.54 neděle	Estráda ZK Kovona
	9.a 10.7.54 Vojenská estráda, veselice
	14.7.54 Promenádní koncert
	17.7.54 Labutí jezero
	18.7.54 Oslava SČSP
	21.7.54 Promenádní koncert
	24.7.54 Estráda velkodůl ČSA
	25.7.54 Veselice ČSA, koncert
	28.7.54 Promenádní koncert
	31.7.54 Opereta-opavské div.
	1.8.54 Koncert
	4.8.54 Promenádní koncert
	7.8.54 Estráda dól Pres.Gottwald
	8.8.54 Koncert- veselice
	11.8.54 Promenádní koncert
	14.8.54 Estráda
	15.8.54 vystoupaní Judo-veselice
	18.8.54 promenádní koncert
	21.8.54 Slov.soubor Lůčnica
	22.8.54 Přehlídka mody-koncert veselice.

Plán předpokládáných akcí v parku
Zdeňka Nejedlého pro rok 1954
(Foto SOKA Karviná)

Situační plán amfiteátru (Foto SOKA Karviná)

15. DNEŠNÍ STAV PARKU

Jižní brána (č. 3) na Stonavské ulici, kterou byla v šesté kapitole zahájena dobová procházka, dnes již neexistuje. Vstupujeme tedy do prostoru jejího původního umístění, čímž začíná náš podrobný, dobovou procházku částečně kopírující průzkum bývalého zámeckého parku, jehož cílem je snaha zjistit, jak dalece se park změnil a co z něj do dnešních dnů zůstalo zachováno.

Po keřích azalek, jasmínů a šeríků není ani stopy. Místo nich se zde rozprostírá pás náletových dřevin a vysoké trávy. Podlézáme zbytky konstrukce dopravníkového pásu a potrubí, které se táhne přes celý park v jeho vrchní části, a vydáváme se směrem k Západní bráně (č. 1) u Soleckého kříže. Cestou nás místo rudých pivonek a pestrobarevných rododendronů opět obklopují všudypřítomné náletové dřeviny, mezi kterými rozpoznáváme mladé javory, olše, břízy a velké množství akátových keřů. Udržovaný parkový chodník nahradila prашná cesta tvořená hlušinou a rozpraskaným černým blátem. Většinu času jdeme mlčky, snažíme se nasávat atmosféru a pozorovat výrazné změny v parku.

Přicházíme k místu, na kterém dříve stála Západní brána, která byla branou hlavní a zároveň tou nejkrásnější. Nyní ji nahradila železná závora s nápisem „Dolové území, důl Darkov, vstup zakázán“. U závory je spousta odpadků a my si plně uvědomujeme, jak moc se za těch víc, než 70 let změnilo a kolik škody bylo na tomto parku napácháno. Z původní kaštanové aleje zbyly jediné dva stromy tohoto druhu, stojící v blízkosti závory. Po široké cestě vedoucí od brány k zámku nezůstalo nic. Místo ní byla pro potřeby dolu Darkov zhotovena nová cesta. Sestupujeme z ní a vydáváme se doleva, směrem k místu, na němž kdysi stál Solecký dvůr. Terén je zde velmi proměnlivý a propady půdy znatelné. Po chvíli nalézáme zbytky betonového oplocení a povalené sloupky. V těchto místech stála kdysi branka (č. 10), jež vedla z parku do dvora. Pozemek je hojně zarostlý stromy, přesto po chvílce nalézáme shluky betonových pozůstatků, cihel a kamenů, jež jsou zřejmě zbytky základů budov, kterými byl dvůr tvořen.

*Vstup do parku v místech Jižní brány (č. 3)
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

Potrubí flotačních hlušin a vratné vody táhnoucí se přes celý park v jeho vrchní části (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

Západní brána (č. 1) u Soleckého kříže. Pohled z parku směrem ke kříži, který je zachycen ve středu snímku (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

*Zbytek betonového oplocení v místech vstupní branky (č. 10), dříve vedoucí do Soleckého dvora
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

*Ruiny v místech bývalého Soleckého dvora
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

Kousek od dvora, hlouběji v lese, naše kroky zastaví zvláštní útvar. Mezi stromy se tyčí asi 5 m vysoký kopec, hojně porostlý křovinami. Obcházíme ho a hledáme tu nejvhodnější cestu ke zdolání jeho vrcholu. Po chvíli se nám to podaří. Na vrchu kopce je rovný plac se čtvercovým otvorem a železným žebříkem, který vede na dno kulaté, odhadem 5 m hluboké vodní nádrže s přibližným průměrem 10 m, na jejímž dnu se drží zbytky vody, a nelze tedy sestoupit až dolů. V obtížnějších podmínkách se přece jen podaří ze žebříku pořídit pár fotografií. Interiér nádrže se architektonicky velmi podobá interiéru pivovaru, který měl stejně řešené nosné sloupy i strop. Kousek dál nalézáme druhý, vzhledově totožný otvor, kterým se vstoupit a slézt již nedá z důvodu chybějícího žebříku. Domníváme se, že nádrž sloužila jako zásobárna vody pro dvůr. Jistou zajímavostí však je, že o pivovarských nádržích umístěných v zámeckém parku existují písemné zmínky. Byly plněny vodou ze Stříbrňocky – nepostradatelnou surovinou potřebnou pro výrobu piva a minimálně dvakrát ročně velmi důkladně čištěny. Teoreticky je možné, že tato nádrž tedy mohla sloužit zároveň i jako rezervoár vody pro potřeby pivovaru.

*Zarostlá vodní nádrž
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

*Vstup do vodní nádrže
(Foto Petr Bindač, rok 2020)*

Interiér nádrže (Foto Petr Bindač, rok 2020)

Pokračujeme k místu, na němž kdysi stála zámecká kaple. Vede k ní překrásná původní alej tvořená převážně statnými buky. Na jednom z nich si všimneme vyrytého letopočtu 1979, což nás na pár okamžiků zastaví a donutí s pobavením i nostalgií vymýšlet různé teorie související s jeho vznikem. Prozkoumáváme okolí místa, na němž kaple stála. Po chvíli nacházíme několik kusů břidlicové krytiny, které vzápětí porovnáváme s dobovou fotografií kaple, a docházíme k závěru, že krytiny jsou totožné. Dle fotografie byly na střeše připevněny ve tvaru kosočtverce, o čemž svědčí dva otvory pro uchycení na nalezených krytinách. Kousek od místa kaple si nelze nepovšimnout informační tabule o třech památkově chráněných stromech – tisech červených. Tuto tabuli zde město Karviná instalovalo teprve nedávno (v listopadu 2021), kdy na výskyt vzácných stromů upozornil pan Marek Gasior. Společně s karvinským historikem Mgr. Radimem Kravčíkem pak navrhli památkovou ochranu těchto jehličnanů, jejichž stáří se odhaduje na 140 let, tedy do doby založení zámeckého parku.

*Původní alej v blízkosti kaple
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

*Prostranství, na kterém stála zámecká kaple
(Foto Erika Schweserová, rok 2022)*

*Nález břidlicové krytiny ze střechy
kaple
(Foto Erika Schweserová, rok 2022)*

*Detail otvorů pro upevnění krytiny
(Foto Erika Schweserová, rok 2022)*

*Statných původních stromů je v parku mnohem víc
(Foto Erika Schweserová, rok 2020)*

Tisy červené (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

Naše kroky nyní směřují k prostranství, na němž stál zámek. Cestičky, které k němu z různých částí parku vedly, zanikly dlouhými léty pod nánosem náletových dřevin. Zmizely okrasné keře, široko daleko není jediný květ. Uspořádanost zámeckého parku se změnila v divokou přírodu tvořenou všudypřítomnými kopřivami, hustými křovinami a popadanými, ale i stále majestátně se tyčícími původními stromy. Na místě zámku dnes už nic nenacházíme. Tato část terénu je navezena a hustě zarostlá náletovými dřevinami. Výhled na rybník se také změnil. Vodní plocha, prosvítající mezi stromy, není totožná s tou, která se pod zámek rozprostírala dřív. Kousek pod místem zámku se nachází čtyři betonové podstavce, jež byly součástí stavby, které jsme se rozhodli věnovat samostatnou kapitolu. Nedaleko od podstavců nalézáme kanál ve tvaru čtverce se zdobenou železnou mříží, který byl zcela jistě součástí původního kanalizačního systému v parku. Níže ve svahu objevujeme zbytky okrasné skalky, na níž si velmi rádi pořizovali fotografie nejen členové hraběcí rodiny, ale i služebnictvo. Zbylo z ní pouze větší množství kamenů různých rozměrů rozházených po blízkém okolí. Za nimi se tyčí původní jehličnany, které již na první pohled typově nezapadají do nynějšího stavu parku a jsou zaznamenány i na dobových fotografiích. Mělo by jít o tisy červené. Kousek níž pod zbytkem skalky leží větší balvan. Možná je to bludný balvan, který byl v blízkosti skalky zmíněn v dobové procházce. Jak se nám podařilo zjistit, bludných balvanů bylo v parku víc. Jeden z nich byl speciálně pro okrasu vytěžen a dovezen z pískovny Šunychl u Bohumína. Při likvidaci zámeckého parku byl pak převezen do nedalekých Albrechtic, kde byl umístěn v parčíku před obecním úřadem, v blízkosti pomníku věnovaného obětem druhé světové války. Od místa zámku vedou naše kroky po lehce znatelné původní cestičce k prostranství, na němž stál dům pro služebnictvo. Důkazem nám jsou stále se nacházející mohutné zbytky ozdobné dlažby a velké množství cihel ležících kolem. Objevujeme částečně zavalenou podzemní chodbu. Teoreticky by se mohlo jednat o spojovací chodbu mezi zámek a domem služebnictva. Při troše šikovnosti je možné se alespoň do půl pasu vsoukat dovnitř a pořídit pár snímků, jež odhalují část dutého prostoru, který je ale z větší části zavalen, a tak není možný jeho detailnější průzkum.

*Část prostranství, na kterém stál zámek Solca
(Foto Petr Bindač, rok 2020)*

Detail mříže (Foto Erika Schweserová, rok 2020)

*Kanalizační mříž
(Foto Erika Schweserová, rok 2020)*

Balvan pod skalkou (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Bludný balvan v Albrechticích (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

Část dlažby z domu služebnictva (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

*Část zavalené podzemní chodby propojující zámek Solca s domem
pro služebnictvo (Foto Erika Schweserová, rok 2022)*

Za bývalým místem domu pro služebnictvo objevujeme torzo dvou cihlových zídek, jež jsou ve vysoké vrstvě listí snadno přehlédnutelné. Z dobových snímků v nich poznáváme malou promenádu, která patřila k tenisovým kurtům. Zídky jsou od sebe vzdáleny 2,2 m a jsou vytvořeny z pěti kusů na sebe vrstvených cihel. Jejich výška je 35 cm a šíře 45 cm. Díky kruhovým otvorům lze dobře rozpoznat původní umístění kmenů, které od sebe v pravidelných rozstupech dělila středová vzdálenost 3,9 m. Délka námi objevených zídek je 12 m. Původní promenáda měřila kolem 45 m a v jejím středu vytvořený altán měl rozměry 5 m × 5 m. Po tenisových kurtech, měřících 35 m × 40 m, se nedochovalo vůbec nic. Terén se změnil k nepoznání. Potrubí v parku by dnes pomyslně procházelo přibližně středem hřiště a zídky by se ve své původní délce křížily s cestou kopírující potrubí. Proto zamíříme i do těchto míst, kde po chvíli nacházíme další kus zídky a část jednoho sloupu, který v páru s druhým zdobil vstup do promenády. Metr dlouhý zbytek pískovcového sloupu leží pod svahem za potrubím. Kousek od něj nalézáme i dva 58 cm vysoké podstavce se zdobením, na kterých se sloupy dříve tyčily. Všechno nasvědčuje tomu, že při výstavbě uhelného dopravníku a potrubí byl terén upraven necitlivým a tím nejjednodušším způsobem – buldozerem. Vše, co mu stálo v cestě, bylo shrnuto. Tedy i část promenády se vstupními sloupy.

*Zídky promenády u tenisových kurtů
(Foto Petr Bindač, rok 2020)*

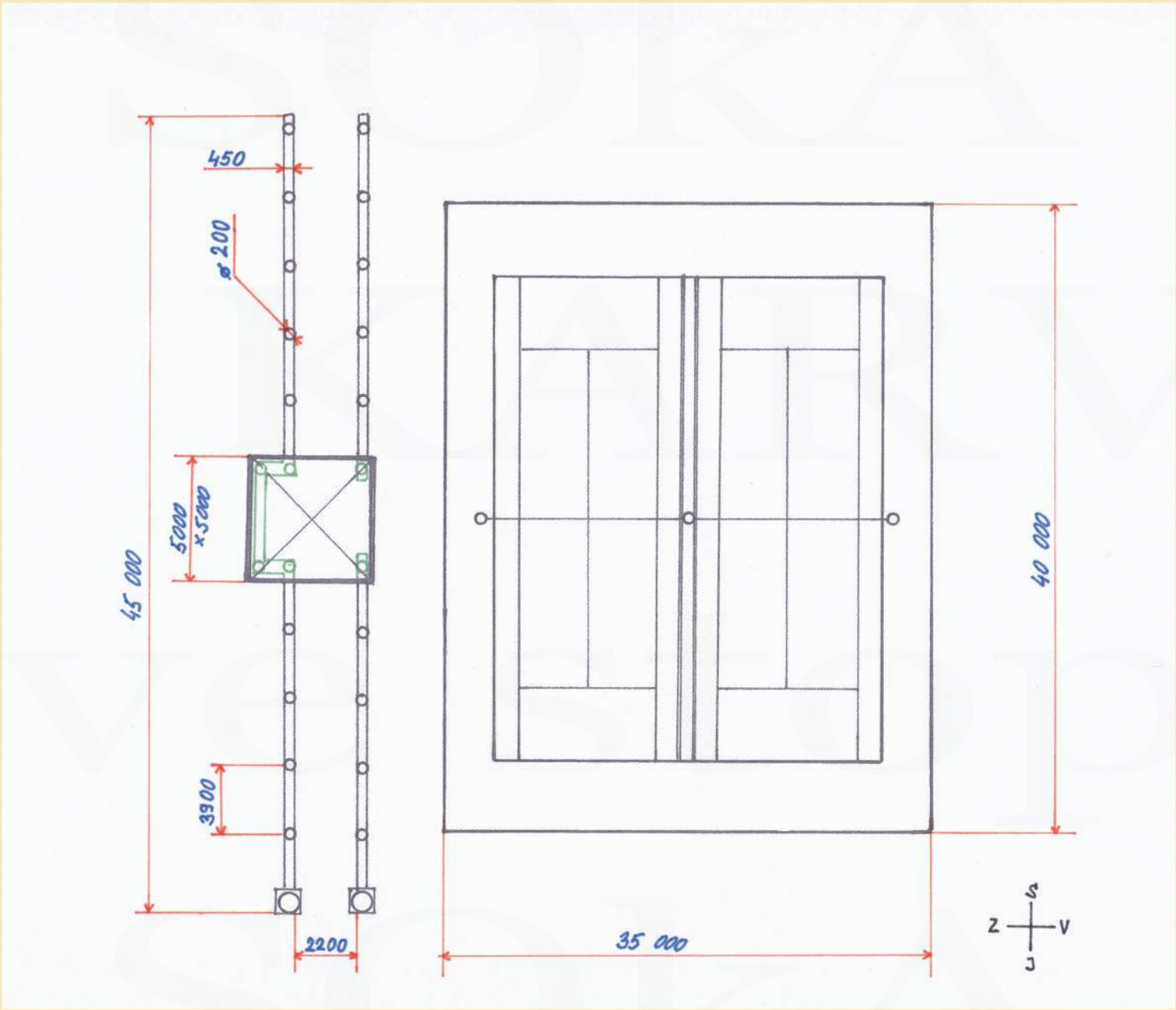

Pohled na promenádu z prostoru bývalých tenisových kurtů (Foto Petr Bindač, rok 2022)

Část cihlové zídky promenády (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

Rozměrový náčrtek promenády s tenisovými kurtů (autor nákresu: Petr Bindač)

Zbytek promenádní zídky v blízkosti povaleného sloupu
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)

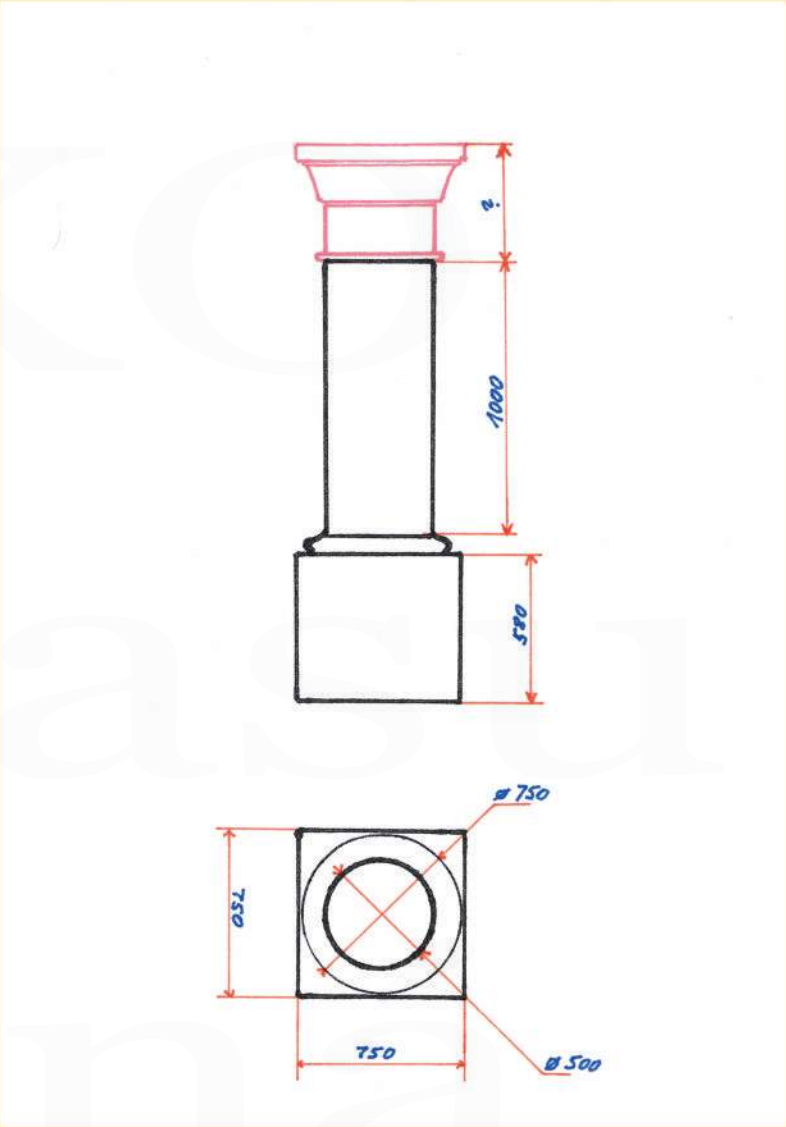

Pískovcový podstavec
sloužil k podpěře sloupu
tvořícího vstup do
promenády (Foto Petr
Bindač, rok 2021)

Zbytek pískovcového
sloupu (Foto Petr
Bindač, rok 2021)

Rozměrový náčrtek sloupu z promenády (autor nákresu: Petr Bindač)

Opouštíme promenádu a po chvíli přicházíme k torzu schodiště, které vedlo k hrobce. Dochovaly se z něj pouze boční opory s dosud viditelnými záseky pro 25 schodů. Po dřívější tújové aleji zbyly jen pařezy, několik stále stojících oschlých kmenů, několik kmenů ležících v blízkém okolí a dvě túje dosud jako zázrakem přežívající. Přesto je pod schodištěm přibližný tvar původní aleje náletovými stromky zachován.

Torzo schodiště pod místem hrobky (Foto Tomáš Tichánek, rok 2022)

Vrchol schodiště (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

*Detail záseků pro schody
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

*Pohled z vrchní části
schodiště do
prostoru bývalé
tújové aleje (Foto
Erika
Schweserová, rok
2021)*

Pařezy prvního páru tújí pod schodištěm (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

*Po původní tújové aleji zbyly
většinou již jen pařezy (Foto
Erika Schweserová, rok
2021)*

*Jedna ze dvou přežívajících tújí z původní aleje pod hrobkou
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

Ze samotné hrobky na první pohled zbylo jen pár cihel. Po bližším zkoumání jejího přibližného půdorysu nacházíme v zemi nejprve nicneříkající otvor... V tomto místě jsme později s dalšími „Operativci“ provedli průzkum, při kterém byl odhalen zbytek sklepení, jež bylo sice z velké části zasypáno, ale zřejmě nebylo zasypáno důkladně. V podzemí zůstala neporušená část cihlové stropní klenby, na místě jsou doposud železné zárubně a stěna s kompletně zachovanou mříží sloužící k odvětrávání v západní části hrobky. V troskách sklepení jsme našli část červenooranžové dlažby se vzorem šestihranu, kterou byla vydlážděna obřadní místnost a přísálí. Domníváme se, že v rámci odborného archeologického průzkumu by mohlo dojít k postupnému odhalení celé krypty. Po průzkumné akci jsme sklepní prostor hrobky řádně zajistili a zabezpečili.

Dlažba se vzorem šestihranu (Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2020)

Část krypty se zřetelnou stropní klenbou (Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2022)

Část stropní klenby (Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2022)

Větrací mříž (Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2022)

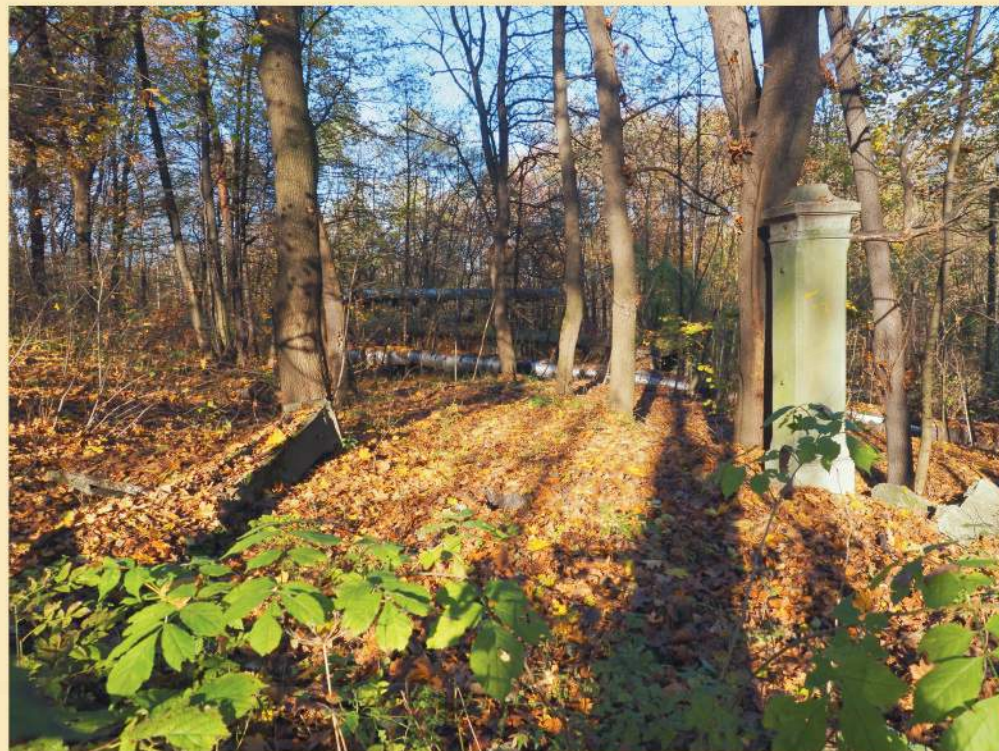

Část železných dveřních zárubní (Foto z archivu Operativní skupiny Ka2, rok 2022)

Opouštíme okolí hrobky, podlézáme flotační potrubí a stoupáme svahem prorostlým náletovými dřevinami k místu s nostalgickým nádechem. Tím místem je Východní brána (č. 4), tvořená dvěma sloupy, z nichž jeden stojí stále na svém místě, a druhý leží na zemi. Vedle stojícího sloupu se dochovaly zbytky betonového oplocení, které se svažuje do spodní části parku. Oplocení je místy v překvapivě dobrém stavu a tvoří tak i nejdelší zachovaný úsek parkového oplocení. Doposud lze také velmi dobře rozpoznat javorovou alej, která k bráně vedla a je, stejně jako alej pod místem hrobky, stále zachována.

*Stále stojící sloup Východní brány
(Foto Petr Bindač, rok 2021)*

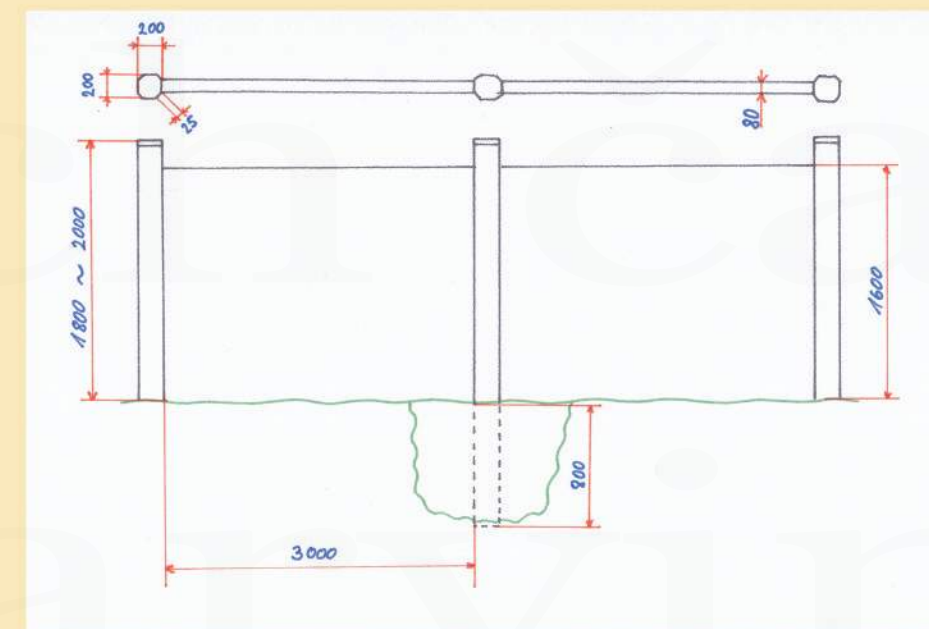
*Východní brána (č.4) nad hrobkou
(Foto Petr Bindač, rok 2021)*

Zbytky betonového oplocení (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Betonové oplocení pod Východní bránou je místy ve stále dobrém stavu (Foto Petr Bindač, rok 2021)

*Rozměrový náčrtek betonového oplocení
(autor nákresu: Petr Bindač)*

Vracíme se ke schodišti, procházíme alejí ze zbytku tújí pod ním a dostáváme se k úzkému potůčku. Voda v něm je kalná a temná. Nezdá se, že by v ní byl nějaký život. Přes koryto potůčku leží vyvrácené kmeny stromů. Přecházíme přes provizorní můstek na druhý břeh. Ještě před padesáti lety by se před námi rozprostírala velká louka, na které dříve panstvo trávilo čas projíždkami na koních. Nyní chvíli stojíme a v tichosti pozorujeme měsíční černou krajinu s haldami, bahnem a kališti, které dominuje mohutná skipová věž dolu Darkov. Další úsek naší poznávací výpravy vede touto krajinou do míst, kde leží pozůstatky letního kina. Cesta k němu není snadná. Na první pohled by se mohlo zdát jednodušší sejít od místa zámku. To však není možné. Prostor mezi zámkem a letním kinem je zaplněn močálem ukrytým v hojně vzrostlém rákosí. Prostranství letního kina zmizelo pod vrstvou náletových dřevin, včetně velkého množství akátových keřů, jejichž ostré trny brání v přístupu. Terén se změnil k nepoznání a díky tlačící se spodní vodě lze k tomuto místu dojít suchou nohou jen velmi těžko. Z původního amfiteátru se dochovalo jen pár větších panelů a zbytek pódia v podobě nízké cihlové zídky, stojící na malém, lehce vyvýšeném ostrůvku obklopeném zmíněným všudypřítomným močálem a vysokým rákosím. Je pouze otázkou času, kdy bude také zaplaveno. Sedíme na zídce, která z pódia zbyla, a nasáváme atmosféru tohoto místa. I při velké snaze je téměř nemožné představit si, že se zde kdysi nacházelo centrum veškerých oslav, plné hudby, tance, zpěvu a mnoha veselí. Vždyť jen kousek od nás, kdesi v tom hustém rákosí, se rozprostíralo hlediště pro téměř 4000 lidí. Kašna, která se původně nacházela u průčelí zámku a jejíž část byla v 50. letech umístěna kousek od amfiteátru, byla v roce 1970 z poddolovaného parku odvezena. Zbylé obrubní kameny z pískovce i se sousoším puttů nově zdobily park Boženy Němcové. V roce 1997 bylo originální sousoší puttů umístěno pod úpatí schodiště v zámku Fryštát a do kašny v parku byla osazena replika. Poklidnou atmosféru naruší šum křídel. Pár volavek se vznesl k nebi. Novodobé diváky zřejmě přestalo bavit naše představení.

*Solecký potok protékající parkem
(Foto Erika Schweserová, rok 2022)*

*Ostrůvek obklopený vodou s pozůstatkem amfiteátru
(Foto Petr Bindač, rok 2021)*

Pozůstatek amfiteátru (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

Pohled na „jeviště“ (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Pohled do „hlediště“ (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

*Originální sousoší puttů je umístěno pod schodištěm v zámku Fryštát
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

Na stavbu kašny v parku B. Němcové byly použity pískovcové kvádry původní kašny. Sousoší puttů je pouze replika (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

Vydáváme se k poslednímu cíli našich opakovaných výprav, kterým je spodní část parku, jež je dnes součástí areálu dolu Darkov. Nyní musíme jít přímo středem této temné krajiny. Boty máme brzy obalené černým blátem. Míjíme haldy a kaliště. Všimneme si několika důlních vozíků. Některé z nich jsou povalené. Stoupáme po náspu a přecházíme na něm umístěné koleje důlní vlečky. Hned za nimi se před námi objevuje spodní zalesněná část parku, do níž vstupujeme původní alejí tvořenou statnými stromy. Působí jako časová osa. Jako pomyslná hranice mezi přítomností zastoupenou důlní činností zdevastovanou krajinou bez jediného stébla trávy a minulostí zastoupenou lesnatou částí záměckého parku. Tušíme, že bychom v těchto místech mohli objevit nějaké pozůstatky původního oplocení, což se nám po chvíli skutečně podaří v podobě nejen malé vedlejší branky (č. 6), sloužící pro vstup do parku. Zbyly po ní už jen dva, vedle sebe stále stojící sloupky. Prozkoumáváme terén v okolí sloupků a zjišťujeme, že je zde stále dobře rozpoznatelné původní oplocení. Vodítkem nám jsou nalezené, v pravidelném rozestupu sázené betonové patky, díky kterým lze při troše trpělivosti zmapovat trasu oplocení v této části parku. Na jedné z patek se stále nachází původní dřevěný sloupek s dvanácti oky, v nichž jsou zbytky ostnatého drátu. Zjišťujeme tak, že betonová zeď nebyla použita po celém obvodu parku, ale že v této spodní části, která dříve plnila funkci obory, bylo oplocení místy tvořeno tímto jednodušším způsobem. Pokračujeme dál po linii tohoto oplocení a dostáváme se do míst, kterými kdysi vedla Košicko-bohumínská dráha. V tomto prostoru již opět nalézáme pozůstatky betonového oplocení.

Areál dolu Darkov – dříve část parku, kde členové rodiny Larisch-Mönnich trávili čas projíždkami na koních (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

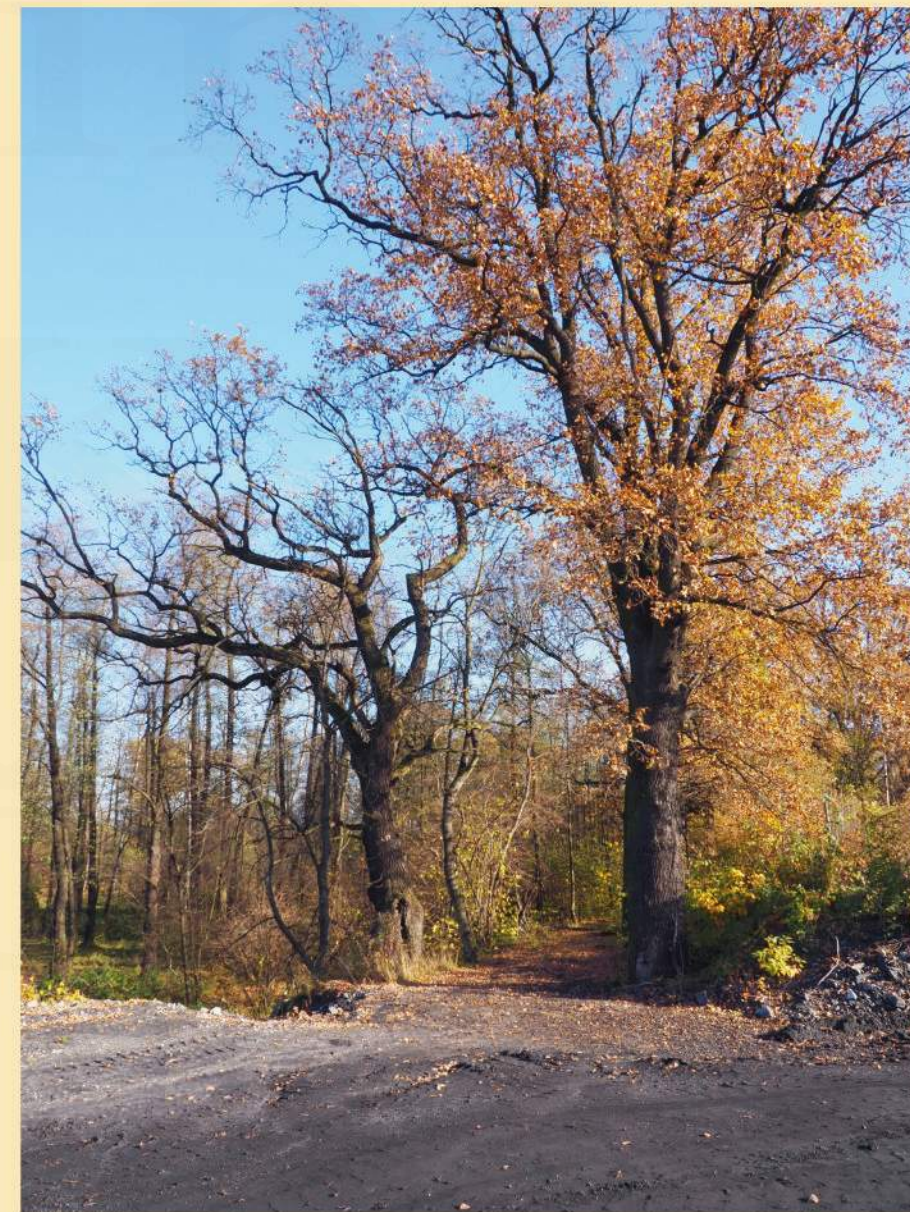
Záměckou louku nahradily haldy a kaliště (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

Těžbou zpustošená krajina areálu dolu Darkov (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

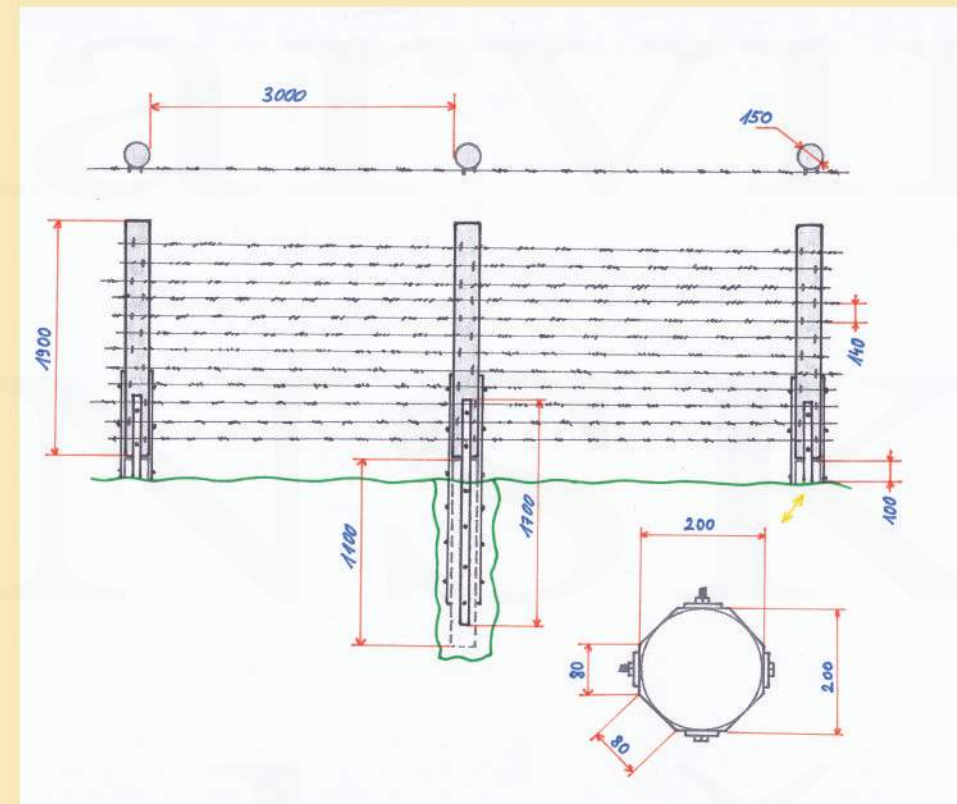
Část těžní věže dolu Darkov (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

Vstup do spodní části parku je tvořen původní alejí vzrostlých statných stromů (Foto Erika Schweserová, rok 2021)

Dochované sloupky ze vstupní brány č. 6
(Foto Petr Bindač, rok 2020)

Rozměrový náčrtek oplocení ve spodní části parku (autor nákresu: Petr Bindač)

Detail oka pro vedení ostnatého drátu
(Foto Erika Schweserová, rok 2020)

Dřevěný sloupek z původního
oplocení ve spodní části parku
(Foto Petr Bindač, rok 2020)

Detail ukotvení dřevěného sloupku
(Foto Erika Schweserová, rok 2020)

Patka sloužící k ukotvení dřevěného sloupku
(Foto Erika Schweserová, rok 2020)

Zbytek betonového oplocení ve spodní části
parku sousedící s kolejištěm bývalé KBD
(Foto Petr Bindač, rok 2020)

S kolejištěm Báňské dráhy po boku se pomalým krokem vracíme zpět. Kolejiště je jako jediné zde na svém původním místě. Dnes ale leží na vysokém náspu, jelikož terén se v tomto dlouhém úseku postupně propadl o víc než 10 m. Cesta, po které kráčíme, je tvořena důlní navážkou. Lemují ji štíhlé mladé břízky, stromy, které si poradí s jakýmkoliv terénem. Původní zámecké rybníky časem pohltila nová vodní plocha, postupně vytvořená z tlačící se spodní vody. Sestupujeme ke břehu a chvíli věnujeme pozornost místu, na němž dřív stála Severní brána (č. 7), která byla v 50. letech veřejností nejvíce využívanou branou ke vstupu do parku. Cesta do něj tehdy vedla přes hráz mezi dvěma rybníky. Větším a menším. Dnes se díváme na hladinu rybníka, kde není po hrázi nejmenší památky a opět, jako už po několikáté, si uvědomujeme proměnlivost této krajiny. O pár desítek metrů dál se hráz nachází. Jen nemá s tou původní nic společného. A stejně jako kdysi, dělí tato hráz dva rybníky, menší a větší. Pod hladinou toho menšího se možná skrývají základy Larisch-Mönnichova pivovaru. Kdo ví...

Na hrázi zdravíme jednoho rybáře. Mírným kývnutím hlavy odpoví na pozdrav a dál se věnuje pozorování vodní hladiny. Tato vodní plocha je evidovaná jako Jezero v parku Zdeňka Nejedlého a je vyhledávanou rybářskou lokalitou, kterou spravuje Český rybářský svaz. Ve zdejších vodách žijí např. kapři, candáti a amuři. Procházíme kolem rybáře a pomalu se vracíme zpátky k bráně u Soleckého kříže. Cestou míváme původní alej směřující k místu, na němž stála kaple. Na začátku aleje se nacházela brána (č. 8.) propojující areál pivovaru se zámeckým parkem.

Kolejiště Báňské dráhy v místech bývalého Larisch-Mönnichova pivovaru dříve stojícího v pravé části snímku. Vlevo se nacházela stanice Pivovar úzkorozchodné místní dráhy Ostrava-Karviná (Foto Erika Schweserová, rok 2020)

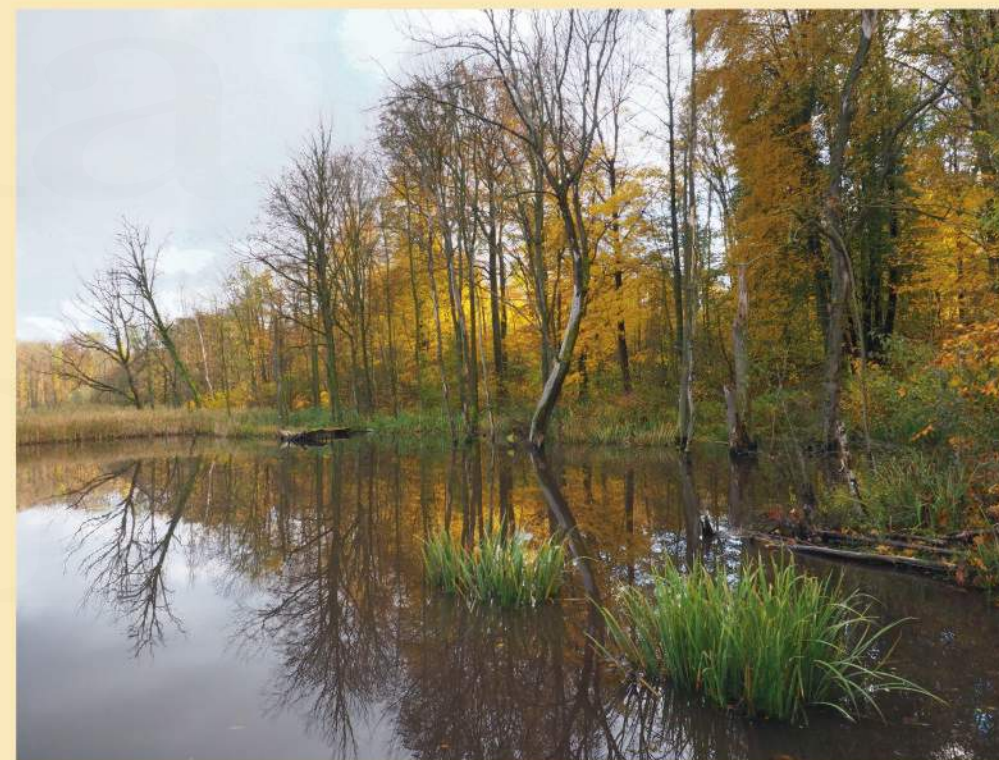
Letecký snímek zachycující hráz dělící dva rybníky. V místě toho menšího se, mimo jiné, dříve nacházel Larisch-Mönnichův pivovar (Foto Tomáš Tichánek, rok 2022)

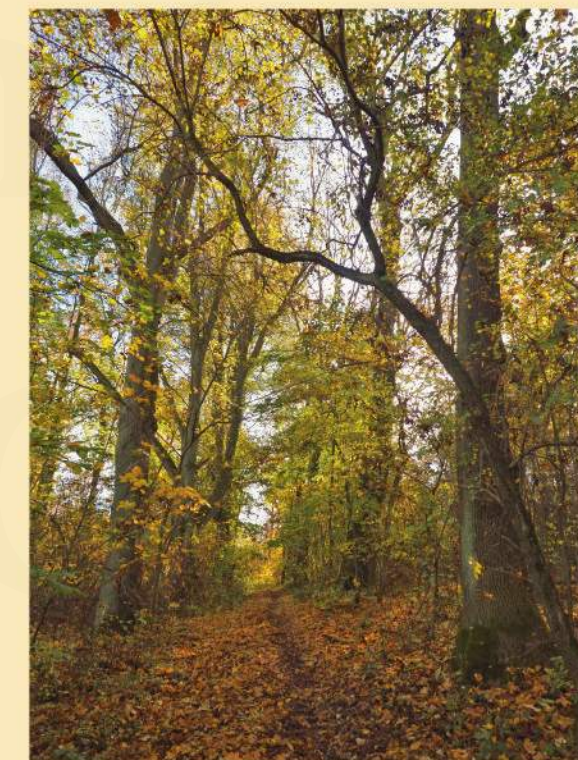
Pohled z místa Severní brány (č. 7) směrem k bývalému amfiteátru (Foto Erika Schweserová, rok 2022)

*Část bývalého zámeckého rybníku
(Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

*Jezero v parku Z. Nejedlého má i dnes stále svá romantická zákoutí,
vzdáleně připomínající doby minulé (Foto Erika Schweserová, rok 2021)*

*Pohled do aleje před níž se nacházela brána
č.8 propojující areál pivovaru se zámeckým
parkem (Foto Erika Schweserová, rok 2022)*

Tímto naše poznávací výpravy, které v nás zanechaly spoustu nových poznatků a dojmů, končí. Snaha nalézt v parku cokoliv dokládajícího jeho minulost se nám, nad rámec očekávání, vyplnila. Stav bývalého zámeckého parku je však více než žalostný. Jen těžko si lze představit, že to býval kdysi park nevýslovné krásy patřící k nejúchvatnějším v Evropě. A přesto má stále své zvláštní, těžko popsatelné kouzlo, a stává se tak pro některé lidi cílovým místem procházek, průzkumů, ale třeba i houbaření. Snaha zachovat park a udržet jeho návštěvnost se svým způsobem vyplnila. I když jinak, než byly původní záměr a přání...

16. HVĚZDA

V místě, které původně tvořilo půlkruhové prostranství před zámek, se dodnes nachází čtyři mohutné betonové podstavce. Už na první pohled je zřejmé, že kdysi tvořily základnu nějaké větší konstrukce. Začali jsme tedy intenzivně pátrat po jejich účelu. Dle rozměrů a rozmístění od sebe navzájem jsme usuzovali, že musely plnit funkci kotvení pro něco opravdu monumentálního a nepřehlédnutelného. Na základě studia dobových a leteckých snímků jsme zjistili, že se „objekt“ v parku nacházel až po roce 1947 a to jen v krátkém časovém období, neboť pozdější letecké snímkování z roku 1954 a novější, v tomto prostoru nic neodhalilo. Velkou nadějí jsme tedy vkládali do vzpomínek pamětníků. S dotazem k podstavcům směřujícím jsme jich oslovili spousty, ale vzpomínky nikoho z nich žádné kýžené informace nepřinesly. Zlom v celém pátrání přinesl až rodák ze Solce, pan Eduard Kula, který se sebestiště, bez jediného zaváhání rozhovořil o velké, dle jeho odhadu asi 40 m vysoké příhradové konstrukci, na jejímž vrcholu byla umístěna rudě svítící hvězda. Podle jeho slov byla hvězda postavena v roce 1949 u příležitosti prvního Dne horníků a už její samotná výstavba budila v Karviné patřičnou senzací. Nejnížší základy této megalomanské stavby byly údajně umístěny 5 m pod zemí. Lze tak předpokládat, že dodnes viditelné podstavce jsou jen částmi její bývalé základny. Proč bylo pro hvězdu vybráno právě místo před budovou zámku? Domníváme se, že její umístění bylo zvoleno zcela záměrně. Vybrané prostranství s absencí vegetace bylo nejvyšším bodem v parku a z níže vybudované tribuny a jeviště bylo na svítící hvězdu velmi dobře vidět. Tuto domněnku by potvrzovalo osově zaměření lokalit i značné vytočení betonových podstavců konstrukce směrem k jevišti. Hvězda v parku podle pana Kuly měla stát pouhé dva roky. Vlivem těžby a následných důlních vlivů se konstrukce začala nebezpečně naklánět a ohrožovat tak bezpečnost návštěvníků parku. Proto koncem roku 1951 došlo k její demontáži.

Tato nová a zcela zásadní informace nám dala podnět k dalšímu pátrání. Předpokládali jsme, že taková událost musela být zdokumentována fotografickým nebo písemným materiálem. Znovu jsme oslovili pamětníky, tentokrát s konkrétním, hvězdy se týkajícím dotazem. Avšak ani tento upřesňující dotaz nepřinesl od pamětníků žádné nové výsledky. Pátrali jsme i v karvinském archivu, archivu OKD a ostravském NPÚ. Nápomocní nám byli také zaměstnanci Městské knihovny v Karviné, kteří vynaložili obrovské úsilí a snahu, cokoli o hvězdě zjistit. Nic ze zmíněného nepřineslo ani náznakem toužebně očekávaný výsledek. Existovalo pouze důvěryhodné svědectví pana Kuly, které jsme však i přes existenci podstavců nemohli relevantně doložit.

Po několikaměsíčním bezúspěšném pátrání jsme se už pomalu smířovali se skutečností, že se nám žádné bližší informace, plány nebo vytouženou fotodokumentaci zřejmě nepodaří získat. Velkou radost však vnesl do případu záhadné hvězdy zcela nečekaně jeden z „našich“ pamětníků, pan Válek, který nás kontaktoval a sdělil, že při prohlížení starých rodinných filmových pásů objevil záběr, citace slov pana Válka: „na kterém je bruslící omladina na rybníku pod zámek, před kterým je vidět hrdě se tyčící malá Eifelovka s pěticípou hvězdou na vrcholu.“ Podle pana Válka byl 9,5mm film natočen jeho otcem a pravděpodobně pochází z roku 1949 nebo 1950. Naše nadšení bylo samozřejmě obrovské. Ihned jsme si panem Válkem domluvili nové setkání s cílem zhlédnout tuto hvězdu zachycující film, který její existenci potvrdil, a my jsme tak konečně po dlouhých měsících intenzivního pátrání získali jedinečné, a dost možná jediné existující záběry téměř bájně hvězdy ze Solce.

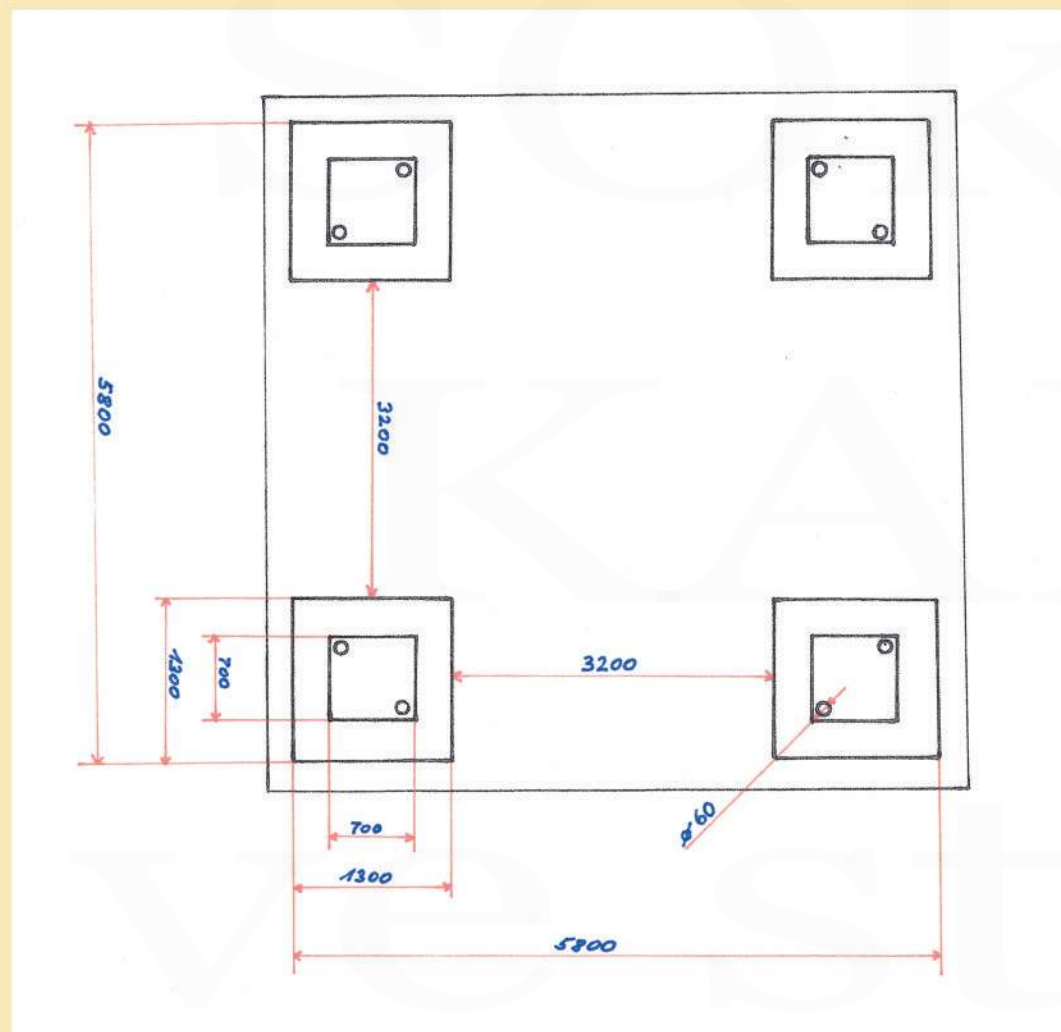
Dnes viditelná část podstavce měří 50 cm (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Detail jednoho ze čtyř dochovaných podstavců (Foto Petr Bindač, rok 2021)

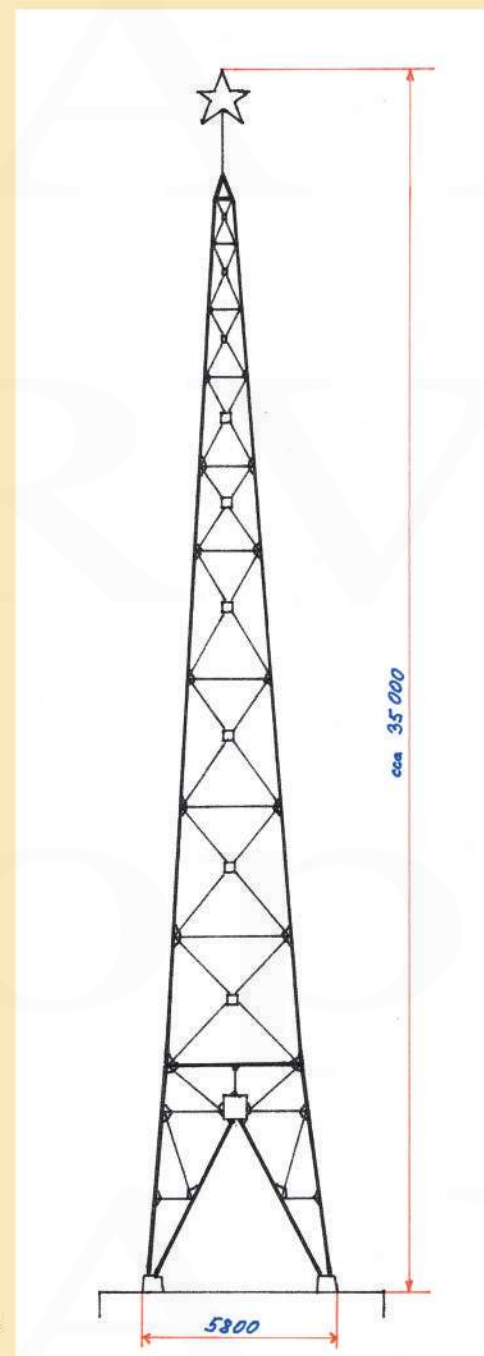

Celkové rozpětí podstavců (Foto Petr Bindač, rok 2021)

Rozměrový náčrtek dochovaných podstavců příhradové konstrukce hvězdy. Zaměření bylo provedeno na podzim 2021 (autor nákresu: Petr Bindač)

Pravděpodobná podoba příhradové konstrukce stožáru s hvězdou, vycházející ze záběru 9,5mm filmu. Skutečný stav konstrukce však mohl mít odlišný vzhled (autor nákresu: Petr Bindač)

Svah s rybníkem pod hvězdou byly oblíbeným místem zimních sportů i dětských radovánek. Rok 1949-1950 (Snímek z 9,5mm filmu Ing. Jana Válka)

Železná konstrukce s hvězdou na vrcholu. Budova v levé části snímku je část bývalého zámku Solca adaptovaná na Dům zdraví. Rok 1949-1950 (Snímek z 9,5mm filmu Ing. Jana Válka)

17. ARCHEOLOGICKÉ PRŮZKUMY

Při jednom z četných průzkumů parku jsme v místech bývalých zámeckých budov našli větší množství keramických a porcelánových úlomků, které, jak jsme se domnívali, byly zřejmě zbytky jídelních servisů a dekoračních předmětů ze zámku Solca, nebo z domu služebnictva. Poblíž jsme také objevili obklady s pestrobarevnými vzory květů a barevné zdobené i hladké bílé kachle od kamen. Byli jsme si vědomi názorů, že tyto úlomky sem byly dopraveny s navážkou, s čímž jsme však nesouhlasili. Důkazem nám byl silně proměnlivý terén s hlubokými několikametrovými propady, jenž není typický pro zavezenou oblast. Jediné místo, které je navážkou upraveno, je vrchní část prostoru před místem zámku, na kterém stála kašna s putty. Terén, navazující na původní umístění zámku a zároveň místo našich nálezů, se jen kousek níže postupně svažuje a je velmi proměnlivý. Také jsme se logicky domnívali, že pestrobarevné květy ruční práce na úlomcích porcelánu a obkladech nebývaly až tak běžným vybavením obyčejných domácností dnes zaniklého města.

Klíčové pro nás bylo také svědectví člověka, svého času pracujícího na šachtě s již zesnulým panem Petrulákem, který obsluhoval buldozer, podílející se na bouracích pracích „nějaké“ budovy v bývalém zámeckém parku. Podle jeho informací nikdo sutiny neodvážel. Odvezlo se pouze to, co po demolici bagrem spadlo z prvního patra a výš. Dle jeho slov tam byly stoly, židle, vybavená kuchyně a zcela zařízené pokoje. Vše zmíněné bylo zahrnuto nebo shrnuto buldozerem ze svahu. Pan Petrulák si odnesl na památku porcelánový pivní korbel. Jeho svědectví dokazuje mnohé a můžeme se jen domnívat, co vše se ještě skrývá pod povrchem zámeckého parku...

Původ nálezů však nebylo zprvu snadné vypátrat. Chyběla na nich signatura výrobce nebo cokoliv, co by mohlo být nápomocno při jejich identifikaci. Časem naše vytrvalost spojená s dalšími nálezy již signovaných úlomků přinesla odpověď. Postupným odhalováním jejich původu se začala potvrzovat naše domněnka. Některé z určených předmětů byly pro obyvatele tehdejší Karviné nejen finančně nedostupné, ale nebyly ani běžně k sehnání.

Archeologické nálezy v zámeckém parku

Nalezené části kachlových kamen

Signatury výrobců umožňující identifikaci nálezů

Operativní určení výrobce

A. RASCHKA NESSELSDORF (nález – úlomek kachlových kamen)

Adolf Raschka (1825–1878), mimo jiné starosta města Kopřivnice, byl pokračovatelem a od roku 1855 majitelem a zároveň ředitelem úspěšné rodinné firmy zabývající se výrobou keramiky. Tuto firmu založil v roce 1812 jeho děd Ignác Raška původně jako továrnu na hliněné zboží. Sortiment tvořilo spotřební zboží jako talíře, hrníčky, mísy a džbány. Od 20. let 19. st. rozšířila manufaktura svůj sortiment o bílé a malované kameninové zboží. Podnik velmi rychle uspěl a na několik desítek let se stal jedním z hlavních průmyslových závodů v regionu. Adolf Raška významnou měrou přispěl k rozvoji rodinné firmy, a to také díky spolupráci s významným podnikatelem Ignácem Šustalou, zakladatelem dnešní Tatry Kopřivnice. Jejich vzájemná spolupráce započala v roce 1853. Sortiment byl rozšířen o kachle, dlaždice a obkladačky. Roku 1890 se továrna zaměřila hlavně na zhotovování šamotových kachlí pro kamna a sporáky a odpočátku 20. st. se stala hlavním programem výroba kachlových kamen. Pod vedením Adolfa Raschky získala továrna svými výrobky věhlas v celé Rakousko-Uherské monarchii.

Úlomek kachlových kamen A. Raschka Nesselsdorf

MINTON (nález – úlomky dlažby s pestrobarevnými květy)

Firma Minton, sídlící ve městě Stoke-upon-Trent v Anglii, založená roku 1793, byla přední evropskou společností zabývající se výrobou keramiky během viktoriánské éry. Jejími zakladateli byli Thomas Minton a Joseph Poulson. Firma byla zaměřena na výrobu kameniny, viktoriánské majoliky, Palissy, kostního porcelánu, Parianu a také porcelánu, v té době se stále populárnějším modrým vzorem Wilow. Kromě porcelánu, keramických nádob nebo také soch, byla firma předním výrobcem dlaždic, kachlíček, mozaiky a jiné architektonické keramiky. Minton měl v průběhu let řadu firemních a obchodních názvů. Produkty všech období se obecně označují jako Minton, Minton china nebo Mintons. V roce 1851 získala tato společnost na Velké výstavě v Londýně bronzovou medaili za krásu a originalitu designu a v roce 1955 následovala medaile zlatá na výstavě Universelle v Paříži. Mezi zákazníky této společnosti patřila např. královna Viktorie, která věnovala císaři Františku Josefovi dezertní servis ze směsi kostního porcelánu a Parianu (tento dezertní servis se nachází ve vídeňském Hofburgu).

Části dlažby s motivem květů - Minton

Signatura Minton na zadní straně dlažby

PIRKEN-HAMMER (nález – porcelánový úlomek s modrým květem)

Porcelánka Březová, známá spíše pod názvem Pirken-Hammer, byla založena roku 1803 durynským obchodníkem Friedrichem Höckem v Březové (dnes Karlovy Vary-Březová). První výrobky z období let 1803-1810 byly značeny malovaným KH, pak následovaly vtlačené iniciály F & R pro období 1811-1846, CF v letech 1846-1853 a F & M v době mezi lety 1853-1875. Od roku 1876 se tovární značkou stala známá překřížená kladívka, kolem roku 1890 k nim přibyla koruna s pentlemi a někdy nápis Pirkenhammer. Typickým prvkem této porcelánky byla lineární kobaltová dekorace slaměnek, motiv ptáka a skal zdobící barokní formy nádob, které byly později nahrazeny empírovými válcovými tvary nádob s květinovou, hlavně karmínovou dekorací. Později nastupují tvary vídeňské, zdobené pestrými figurkami, kterými se tvůrci inspirovali hlavně v mytologii. V roce 1829 získala porcelánka jako první v Čechách povolení k dekoraci vlastním měditiskem. Porcelán Březové byl celosvětově velmi žádan. Ve dvacátých a třicátých letech 19. st. popularita porcelánky prudce stoupla. Ve zlcení nádobí byla březovská porcelánka v první polovině 19. st. nejlepší ve svém oboru. Působili zde vynikající malíři jako K. F. Quast, S. Schermer nebo S. Wabersich. Po roce 1945 byla manufaktura znárodněna a roku 1958 začleněna pod Karlovarský porcelán.

Zajímavostí určitě je, že porcelánka Březová údajně dostala v roce 1912 zakázku na kompletní vybavení restaurací Titaniku. Nákladním vlakem z Karlových Varů tak byly dopraveny stovky beden obsahující desetitisíce kusů toho nejkvalitnějšího porcelánu, z něhož bohatí cestující ochutnali vybraná jídla jen párkrát. Na rozdíl od členů rodiny Larisch-Mönnich. Námi nalezené porcelánové úlomky, typické tvarem květu se šesti okvětními lístky vzdáleně připomínající vzor cibuláku, pochází z let 1853-1875 (značení F & M).

Vzor slaměnek na dekoračním porcelánu Pirken-Hammer

Porovnání vzoru – servírovací talířek Pirken-Hammer se vzorem modrých slaměnek

H. CZEIKE KUNEWALD (nález – úlomek střešní tašky)

Heinrich Czeike (11. 5. 1844–14. 6. 1906), pocházející z Nového Jičína, byl architekt, stavitel a autor celé řady významných objektů nejen ve svém rodném městě. V roce 1880 postavil v Kunině vlastní cihelnu. Cihlářské výrobky byly nejprve vyráběny ručně, až kolem roku 1887 zavedl Heinrich Czeike do výroby kruhovou pec. Vyráběly se tam kvalitní cihly a střešní tašky, které šly velmi dobře na odbyt. Se svými kvalitními výrobky se firma Czeike zúčastnila v roce 1898 Jubilejní výstavy ve Vídni. Rodinný podnik později převzal do správy Heinrich Czeike mladší. Pod názvem Heinrich Czeike & Bruno Wondra byl v roce 1924 zapsán do obchodního rejstříku. I pod jeho vedením se cihelně dařilo velmi dobře. Po roce 1945 byla firma znárodněna a v roce 1950 byla definitivně vymazána z obchodního rejstříku.

Úlomek střešní tašky značky H. Czeike Kunewald

BRZEZINKA (nález – elektrický porcelánový izolátor s motivem blesku v nápisu Brzezinka)

V roce 1931 byla v Polské Brzezince založena továrna nesoucí název Elektroporcelana. Počáteční aktivita se v této továrně zaměřovala na výrobu porcelánových zátek do skleněných lahví. Později, ještě téhož roku, byla hlavní náplní práce výroba porcelánových elektrických izolátorů. Charakteristickým logem Elektroporcelany byl blesk umístěný mezi písmeny slova Brzezinka, a to až do roku 1939. Během německé okupace byl název továrny změněn na Birkental, od čehož se odvíjelo i nové logo, které si ale ponechalo původní blesk mezi písmeny. Je pravděpodobné, že i logo EPB bylo krátkodobě používáno. Po válce v roce 1945 změnila továrna název na Porcelánový výrobní závod elektrotechnický A-16 a jeho produkty byly označeny logem A 16. Podnik byl znárodněn a jeho výroba byla zaměřena na montáže a výroby elektrických zásuvek.

Nález porcelánového izolátoru značky Brzezinka

Porcelánový izolátor značky Brzezinka

L & C HARDTMUTH PATENT (nález – bílá hladká kamnová kachle)

Původní továrnu L & C Hardtmuth založil Josef Hardtmuth ve Vídni v roce 1790. Továrna nesla určitou dobu i název KOH-I-NOR TUŽKÁRNA, L & C HARDTMUTH. Specializovala se na výrobu kameniny a později výrobu světoznámých tužek. Pro keramické nádobí se ustálil termín „vídeňská kamenina“. Josefu Hardtmuthovi se podařilo vyrobit nádobí, jehož glazura neobsahovala olovo ani cín, které mohou být zdraví škodlivé. Neméně úspěšný byl také při výrobě tužek z červené rudky a tuší. Továrně se ve Vídni velmi dobře dařilo. Přesto se ji dědic Karel Hardtmuth rozhodl v letech 1846-1848 přestěhovat do Českých Budějovic. Zpočátku převažovala výroba kameniny, porcelánu, majoliky a kachlových kamen. Do roku 1860 měla největší podíl na produkci továrny výroba modře orámovaného stolního nádobí a také čajového a kávového servisu. V roce 1872 byla továrna rozšířena o výrobu kamen (sporáky, pokojová kamna, švédská kamna). Ročně se zde vyrábělo až 15000 kusů a firma L & C Hardtmuth se tak stala jejich největším vývozcem. Kachle z továrny Hardtmuth byly typické svou kvalitní glazurou, s tehdy velmi oblíbenou bílou barvou s vysokým leskem. Kvůli snazšímu dovozu surovin z Karlových Varů byla produkce keramiky v roce 1893 přeložena do Podbořan. Keramické výrobky této firmy se vyvážely například do Turecka nebo Egypta. Ke konci 19. století začala převažovat výroba tužky, ale to je už jiný příběh... Za zmínku jistě stojí fakt, že v roce 1895 továrnu v Budějovicích navštívil císař František Josef I. Na rozdíl od výroby světoznámé tužky, která přečkala druhou světovou válku, znárodnění a totalitní období, výroba kachlových kamen byla v Podbořanech ukončena roku 1946 znárodnovacím dekretem. Dnes můžeme tato kdysi tak slavná kamna obdivovat už jen na zámcích u nás i v zahraničí, v muzeích nebo měšťanských domech, zvláště pak v Českých Budějovicích a okolí.

Kamnová kachle značky L&C HARDMUTH PATENT

Detail nápisu L&C HARDMUTH PATENT

ČÁST ZDOBNÉ ZÁPADNÍ BRÁNY

Poslední určený a pro nás nejvzácnější nález jsme objevili při revitalizaci Soleckého kříže. Během prací, jejichž cílem bylo odkopání zeminy kolem značně ztrouchnivělé spodní části kříže, jsme zcela nečekaně vykopali část zdobení, jež bylo součástí Západní zámecké brány.

Ozdobná část Západní brány

Nález ozdobné části zámecké brány

UKÁZKA DALŠÍCH NALEZENÝCH PŘEDMĚTŮ

Dobový pákový přepínač, jenž byl součástí elektroinstalace

Fotografie - Erika Schweserová

18. SLOUŽILI U LARISCHŮ

Kdo byli lidé, kteří sloužili u rodiny Larisch-Mönnich? A jak se do služby vlastně dostali? Na tyto otázky jsme se snažili nalézt odpověď nejen studiem sčítacích archů z roku 1921 a evidenčního listu Larisch-Mönnichova služebnictva z roku 1937, ale také četnými rozhovory s pamětníky. Především pak s těmi, jejichž předci byli u Larischů zaměstnaní. Svědectví, která nám o svých předcích poskytli, se přesně shodovala s údaji obsaženými ve zmíněných dokumentech a také nás obohacovala o podrobnější informace související s životy některých konkrétních sloužících. Služba u hraběcího rodu se často předávala z generace na generaci a bylo běžné, že pro Larische pracovalo několik členů jedné rodiny zároveň. Pokud se sloužící osvědčil, mohl pak do služby doporučit své příbuzné, kteří si prací u dvora výrazně polepšili. Tento postup byl výhodný také pro šlechtu, které tak odpadl proces shánění důvěryhodné a kvalitní pracovní síly. Faktem je, že kdo se do služby k Larischům jednou dostal, snažil se si tuto práci udržet. Z dostupných dokumentů lze snadno vyčíst, že u hraběcího rodu pracovali lidé i několik desetiletí. Svědectví, jež se nám od pamětníků dostávala, měla jedno společné. Z práce pro rodinu Larischů pramenily určité výhody v podobě nejen slušného platu, stabilní práce, ale také další výhody jako např. pořízení svatební výbavy mladým dívkám zaměstnaným u hraběcí rodiny, dárky pro děti zaměstnanců, možnost přilepšit si potravinami ze zámecké kuchyně a poskytnutí kvalitnější zdravotní péče. Larischové byli údajně dobrými pány, kteří se ke svým zaměstnancům chovali slušně a přátelsky. Dle slov některých pamětníků, jejichž předci pro Larische pracovali, panoval obecně mezi sloužícími a Larischi vztah založený na vzájemné důvěře a oboustranné úctě. Ti nejdéle sloužící se pak stávali téměř „členy hraběcí rodiny“ a bylo na ně pamatováno i po ukončení služby a odchodu do důchodu.

*Zaměstnanci rodiny Larisch-Mönnich
(Foto ze soukromé sbírky Eduarda Kuly)*

SLOUŽÍCÍ V ROCE 1921

Sčítací arch z roku 1921 uvádí, že zámek Solca poskytoval ubytování 14 zaměstnancům hraběcí rodiny a v domě pro služebnictvo bydlelo 12 sloužících. Pracovní pozice ubytovaných zaměstnanců byly různé, stejně jako jejich věk. Mladé dívky byly nejčastěji zaměstnány jako pokojské, pradelny, nebo pomocnice v kuchyni, ale našly se mezi nimi i vychovatelky a učitelky hraběcích dětí. Starší ženy s většími pracovními zkušenostmi byly zaměstnány ve vedoucích pozicích hlavních kuchařek, pradelen nebo zodpovídaly za práci pokojských. Muži ubytovaní na zámku nebo malém zámečku byli nejčastěji sluhové a kuchaři.

Jména a bližší informace o některých z těchto zaměstnanců, kteří byli ubytovaní v malém zámku a na zámku Solca v roce 1921:

1. Jagasch Elisabeth, 24 let (nar. 1897), pokojská
2. Jagasch Marie, 22 let (nar. 1899), dětská vychovatelka
3. Jacak Josefine, 21 let (nar. 1900), pokojská
4. Klopetz Florentine, 29 let (nar. 1892), pokojská
5. Jisl Karoline, 34 let (nar. 1887), pokojská
6. Pindur Hedwig, 25 let (nar. 1896), pokojská
7. Herrlich Anna, 24 let (nar. 1897), učitelka
8. Hönig Regina, 18 let (nar. 1903), pomocná kuchařka
9. Hönig Marie, 22 let (nar. 1899), pomocná kuchařka
10. Kammanf Therese, 35 let (nar. 1886), kuchařka
11. Kubala Cäcilie, 28 let (nar. 1893), dětská vychovatelka
12. Zwanowetz Antonie, 50 let (nar. 1871), vedoucí úklidu
13. Jaschek Cäcilie, 63 let (nar. 1858), správkyň
14. Hermann Josef, 28 let (nar. 1893), sluha
15. Zollner Alois, 28 let (nar. 1893), sluha
16. Sikora Johann, 18 let (nar. 1903), sluha
17. Polednik Isidor, 34 let (nar. 1887), sluha
18. Gajardi Eugen, 42 let (nar. 1879) šéfkuchař

Další zaměstnanci bydleli v okolních domech, z nichž některé stály v těsné blízkosti zámeckého parku, ale do služby docházeli i zaměstnanci z větší vzdálenosti. V následujících řádcích uvádíme popis některých domů, ve kterých tito sloužící v roce 1921 žili:

Solca č. p. 8

Na pozici kočího pracoval a v domě č. p. 8 bydlel ovdovělý šedesátiletý Vincent Krocze. V domě s ním žila dcera Anna, syn Henryk a syn Leon, který jako učeň pracoval v hraběcím zahradnictví.

Solca č. p. 11

V domě s č. p. 11, který stál blízko areálu zámeckých koníren, žil v roce 1921 Johann Kula (nar. 1876). S manželkou Marií měl syna Lea a dceru Žofii. Johann Kula byl zaměstnán jako předák v hraběcích konírnách.

Solca č. p. 12

Nedaleko domu Johanna Kuly, v domě č. p. 12, bydlel v tomtéž roce Anton Wawrzyczek (nar. 1862). V době sčítání lidu mu bylo 59 let. Pracoval jako ošetřovatel koní. Se svou manželkou Josefou měl tři syny – Josefa, Johanna, Franze a dceru Marii.

Solca č. p. 70

Hned vedle zámeckých garáží, v domě s č. p. 70, žil se svou manželkou Julií muž jménem Karl Streibel (nar. 1882) pocházející z Vídně. V Solci žil od roku 1912, tedy od svých třiceti let. V roce 1921 pracoval ve funkci hraběcího šoféra. V tomtéž domě bydlel, na zámku ve funkci osobního sluhy pracující, Karl Szkucik. Byl rodákem ze Solce, narozeným v roce 1880. Se ženou Sofií měl v době sčítání třináctiletou dceru Marii a šestiletého syna Johanna.

Solca č. p. 10

Nedaleko solivaru Jodosol bydlel v domě s č. p. 10 Franz Wawrzyczek (nar. 1881). Se svou ženou Elizabeth měl tři dcerky – Marii, Emilii a Helenu. Franz byl zaměstnán v hraběcích maštalích jako chovatel koní.

Solca č. p. 32

V domě s č. p. 32, nacházejícím se dále od parku, bydlel Josef Valeček (nar. 1861). V době sčítání mu bylo 60 let. Byt obýval pouze se svou ženou Teklou. Pan Valeček pracoval na hraběcím statku v Solci ve funkci pacholka, což byl sloužící pracující převážně v zemědělství. Ve stejném domě žil Anton Příbyla, narozený v roce 1888. Se ženou Marií měl 3letého synka a oba pracovali na statku.

Solca č. p. 6

Níže pod zahradnictvím patřícím Larischům stál dům s č. p. 6, ve kterém bydlel v zahradnictví zaměstnaný Leo Chlebowczyk (nar. 1876). S manželkou Aloisií měl tři syny – Františka, Jozefa, Augustyna a dceru Marii. Synové František a Jozef šli ve stopách svého otce a později pracovali v zahradnictví také. Syn Gustav se vypracoval na pozici osobního sluhy hraběte Eduarda.

Solca č. p. 15

Tento větší dům, v jehož blízkosti byl hraběcí psinec, stál nedaleko restaurace Mokrosz. V roce 1921 ho obývalo i s rodinami několik zaměstnanců současně. Můžeme se domnívat, že byl jakousi menší ubytovnou sloužících. S manželkou Agnieszkou a dcerami Maryou a Franciszkou v domě bydlel chovatel hraběcích koní Josef Galuszka. Druhým zaměstnancem v domě žijícím byl vrátný pracující v parku, Alfons Rychlý. S manželkou Francziskou vychovávali pět dětí, z nichž dvě, chlapec Josef a dcerka Maria, byla dvojčata, kterým v době sčítání byl rok. Jako hlídač zámeckého parku pracoval Anton Lukasczyk a v domě bydlel s manželkou Sophií, třemi syny a dcerkou. Dalším sloužícím, který dům obýval, byl sluha Jindřich Przewozny s dvanáctiletým synem. Posledním zaměstnancem žijícím v domě byl kočí Harok Jozef s manželkou Maryou.

SLOUŽÍCÍ V ROCE 1937

Druhý dokument eviduje všechny zaměstnance pracující u hraběcí rodiny ke dni 1. 4. 1937. (Právě tato evidence zaměstnanců byla klíčovým podnětem k pátrání po předcích autorky knihy, kteří pro Larische pracovali, pozn. autorů). Z informací v dokumentu obsažených lze vypožorovat nejen jména sloužících, ale i rok jejich nástupu do služby, odsloužená léta a výši platů, která se stejně jako dnes odvíjela od výše odpracovaných let, důležitosti vykonávané funkce nebo obojího. V tomto dokumentu se opět objevují některá již zmíněná jména těch nejdéle sloužících.

ŘIDIČI

Nejlépe placeným zaměstnancem vůbec byl hlavní hraběcí řidič Eduard Horek, který k roku 1937 u rodiny Larisch-Mönnich sloužil šestnáctý rok. Výše jeho platu byla 1350 Kč. Šofér Karl Walek po deseti odpracovaných letech pobíral plat ve výši 800 Kč. Dalším řidičem byl v té době třicetiletý Alois Owczarzy, který u Larischů sloužil 9 let a jeho plat činil 570 Kč. V roce 1936 nastoupil do služby na výpomoc mladší bratr Aloise Owczarzyho, teprve patnáctiletý Rudolf Owczarzy, který se ve funkci pomocníka v Larischově autoparku staral o údržbu automobilů a garáží, za což pobíral odměnu ve výši 300 Kč.

Řidič Alois Owczarzy s dcerou Helenou před budovou kočárovny u jednoho z vozů rodiny Larisch-Mönnich. Na snímku je americký automobil značky HUDSON 112 z roku 1938, upravený v období 2. sv. války pro pohon dřevoplynem. Rok 1942 (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Řidič Alois Owczarzy
(Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Pomocný pracovník
v garážích Rudolf
Owczarzy
(Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

ZAMĚSTNANCI KUCHYNĚ

Na slušný plat si také přišel italský šéfkuchař Eugen Gajardi, který měl v roce 1937 v zámecké kuchyni odpracováno 10 let. Výše jeho platu byla 1300 Kč. Cukrář jménem Ernat Stransky se svými odpracovanými osmi lety pobíral plat ve výši 600 Kč a plat kuchaře Karla Stoszka činil po půl roce 1000 Kč. Pomocnicemi v zámecké kuchyni byly Sofie Jarzabek, Emilie Kwiczala, Vinci Tutsch (odpracované 3 roky) a v roce 1937 čerstvě zaměstnaná Olga Galuschka (odpr. 3 měsíce). Finanční odměna těchto pomocnic činila 150 a 120 Kč.

Kuchař Waleczek s manželkou, pracující jako pomocnice v kuchyni, a zámeckým bernardýnem Barrym (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

*Šéfkuchař Eugen Gajardi
(Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)*

Kuchař Karl Stoszek s rodinou (Foto ze soukromé sbírky Wieslava Szklorze)

KOMORNÍCI

Nejdéle pracujícím komorníkem (Kammerdiener) Larischů byl muž jménem Jindřich Przewozny. Do služby k Larischům nastoupil nejdříve jako dělník. V roce 1893 byl dosazen na funkci osobního sluhy a následně komorníka. V roce 1937 měl u hraběcí rodiny v této funkci odslouženo 43 let. Na stejné pracovní pozici byl také zaměstnán Josef Janas, který na zámku Solca sloužil od roku 1911 a v roce 1937 měl odpracováno 25 let. Plat obou mužů činil 620 Kč. Německé slovo „Kammer“ značí komoru čili soukromou místnost včetně ložnice. Komorníci tedy měli přístup do těchto prostorů, zodpovídali za ně i za vybavení v nich. Patřili k nejvýše postaveným sloužícím, a to díky míře osobního kontaktu s pánem. Jejich hlavní pracovní náplní byla starost o vzhled svého zaměstnavatele. Pánovi chystali oblečení, pomáhali s oblékáním a byli nápomocni při vykonávání jeho hygieny a holení. Komorník svého pána také doprovázel na cestách a výletech, kde se staral o vše související s dopravou a zavazadly. Na starost měl často také lovecké zbraně a na honech působil jako jejich nabíječ. Komorníkovi podléhali všichni, kdo se starali o pánův vzhled, oblečení a nerušený spánek, včetně osobních sluhů.

LOKAJOVÉ

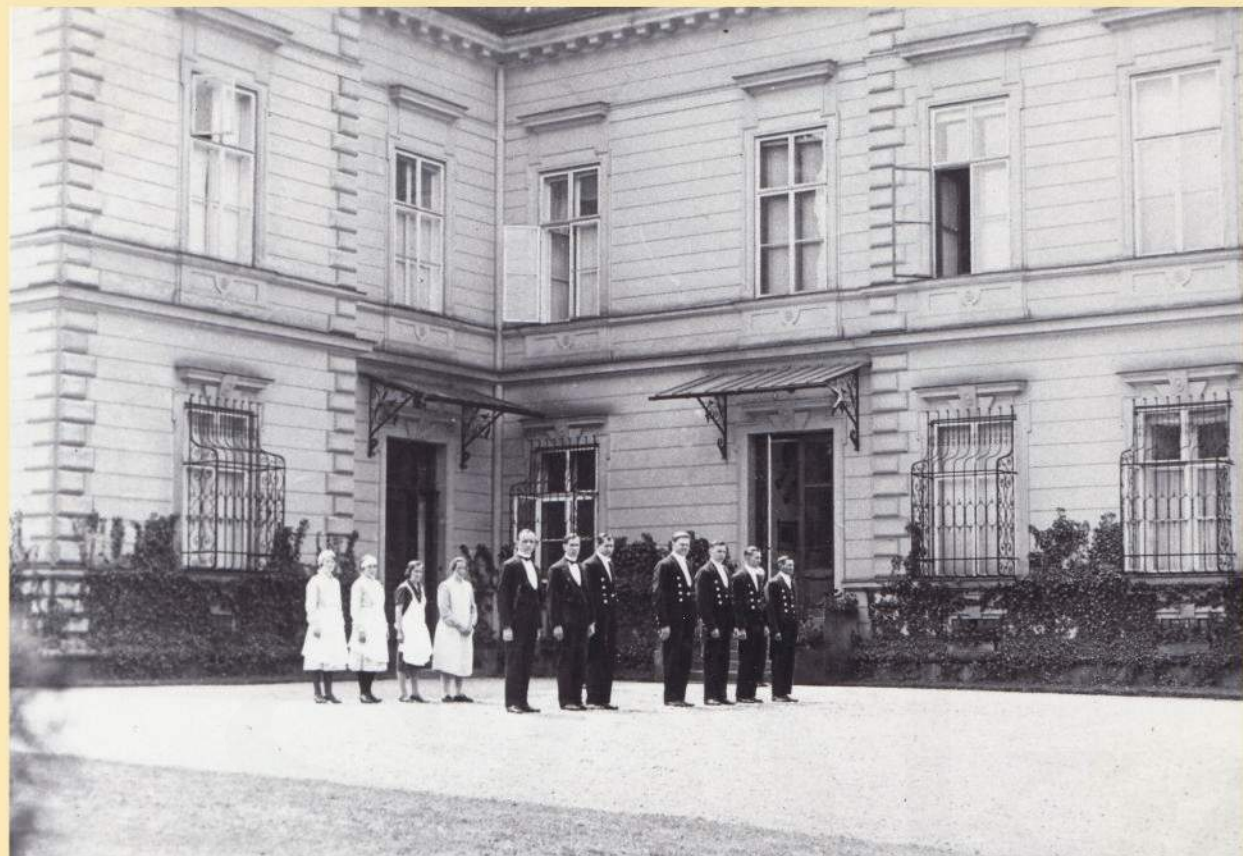
Sluhové s livřejí – uniformou (Livreedieneři) nebo také lokajové byli v roce 1937 evidovaní tři – Karl Ferenz s odslouženými 15 lety, Leo Sembol s odslouženými 14 lety a Emil Waleczek s 6 lety práce. Platy prvních dvou mužů byly ve výši 400 Kč a plat třetího muže činil 200 Kč. Práce lokajů se většinou obměňovala v třídních intervalech a jejich pracovní náplní bylo přijímání hostů, přímá obsluha, servírování jídla a vína, doručování dopisů či vzkazů a doprovázení svých pánů při vyjíždkách kočárem. Byly jim ale také s důvěrou svěřeny činnosti, jako je mytí cenného porcelánu a čištění zrcadel a stříbra.

SLUHOVÉ

Na pozicích sluhů (Dienerů) byl nejdéle zaměstnán pan Anton Waleczek (odslouženo 18 let, plat 350 Kč). Na pozici osobního sluhy mladého hraběte Hansiho byl najat Anton Balwar, narozený dne 24. 5. 1902. Anton měl ještě pět bratrů. Do služby k Larischům nastoupil v roce 1921 společně s bratrem Aloisem, který pracoval v maštalích. V roce 1925 bydlel Anton na zámku Solca. Do roku 1937 u Larischů odpracoval 16 let a výše jeho platu činila 400 Kč. Když se pak hrabě Hansi v roce 1940 oženil a odstěhoval na zámek Ráj, který mu jeho otec přenechal, sluha Balwar jej doprovázel. Na zámku Ráj mu sloužil až do roku 1943 a byl zároveň povýšen do funkce majordoma. V roce 1943 byl Balwar nasazen jako dělník na nucené práce do Osvětimi, kde pracoval do roku 1944. Poté se do Karvinné vrátil a opět jako důvěrník hraběte Hansiho pobýval na zámku v Ráji až do Hansiho odchodu v roce 1945. August Chlebowczyk, jenž byl osobním sluhou mladého hraběte Eduarda sloužil v roce 1937 druhým rokem, za což pobíral plat ve výši 200 Kč. Osobní sluhové byli důvěrníky a společníky svých pánů, kterým byli neustále k dispozici, dle jejich potřeby.

MAJORDOMUS

Majordomus (Hausdiener) nebo také správce byl svou funkcí nadřazen nad všechny sloužící. Dohlížel na jejich práci a byl zodpovědný za bezproblémový chod zámku. Důležitou pracovní náplní majordoma bylo také zabezpečení zámku. Každý večer zamykal a ráno zase odemykal vstupní dveře. Další povinností majordoma byla starost o vinný sklep. Musel umět vybrat a servírovat kvalitní víno a staral se o nákup a evidenci vín. Na pozici Hausdienera stál 13 let sloužící muž jménem Franz Million, který byl na zámku zaměstnán od roku 1924. Do roku 1930 žil s rodinou v areálu zámeckého parku ve skromné bydlení poskytující budově, jež byla součástí Larischova statku. Po roce 1930 se přestěhoval do vily, která stála vedle Solecského kříže (č. p. 123). Muž, jenž na zámku Solca v určitém období zastával nejdříve funkci osobního sluhy hraběte JUDr. Jana Larische, se narodil dne 23. 12. 1900. Jeho pracovní povinností byla každodenní docházka na zámek, kde byl hraběti dle jeho potřeb k dispozici. Jednou z jeho nejdůležitějších činností byla příprava šatníku, a to jak na běžné každodenní nošení, tak i příprava garderoby na výjimečné události. Hrabě Jan se údajně převlékal i čtyřikrát denně. Při této činnosti mu Franz Million asistoval a byl mu také nápomocen např. při nazouvání vysokých jezdeckých bot. Vyjížděkám na koni byl Franz také jako doprovod hraběte pravidelně přítomen. Službu na zámku Solca přerušil Franzimu v roce 1944 příkaz ke vstupu do Wehrmachtu. Rok poté padl do zajetí Angličanů a následně byl do Anglie deportován. Zde zůstal až do konce svého života. Do rodné vlasti se již nikdy nevrátil.

Služebnictvo před zámkem Solca. Muži zleva: komorníci Josef Janas a Emil Murys, lokajové Karl Ferenc, Leo Sembol a Emil Waleczek, hlídač a vrátný Alfons Rychlý (Foto ze soukromé sbírky Rudolfa Hrubého)

HOSPODYNĚ, KOMORNÉ A POKOJSKÉ

Funkci hospodyně s odslouženými deseti lety zastávala paní Anastazia Šťastná. Za tuto vedoucí pozici pobírala plat 350 Kč. Náplní práce hospodyně bylo dohlížení na všechny další ženské zaměstnankyně, jež jí byly plně podřízeny. Kontrolovala průběh všech ženských domácích prací. Pozici komorné zastávala Marie Hocova. S odslouženými čtyřmi léty pobírala plat ve výši 150 Kč. Komorné musely být elegantně upravené, musely umět dobře číst a psát a mít příjemné vystupování. Hlavní povinností komorných byla stejně jako u komorníků asistence při převlékání, úpravě vzhledu, koupele, mytí vlasů a tvorbě účesů svých paní. Pokojské pracující na zámku Solca byly s odslouženými dvěma léty Helene Kolarczyk a odslouženými třemi léty Anna Kubeczka, Marie Suchanek a Adele Soběhartova. Náplň práce pokojských spočívala v udržování čistoty. Utíraly prach, měnily ručníky, vymetaly krby, staraly se o výměnu prádla nebo mytí oken. Platy pokojských se pohybovaly od 120 do 135 Kč.

ZAMĚSTNANCI ZAHRADNICTVÍ

Ve funkci hlavního zahradníka byl zaměstnán Leo Chlebowczyk, který měl v roce 1937 u hraběcí rodiny odpracováno dlouhých 47 let a byl tak nejdéle pracujícím zaměstnancem Larischů. Neřeklo se mu jinak než „starý Chlebowczyk“ a byl velmi oblíbeným sloužícím nejen u Larischů, ale i mezi služebnictvem. Jeho dva synové byli v zahradnictví zaměstnaní také. Josef Chlebowczyk (odpr. 14 let) a Franz Chlebowczyk (odpr. 12 let). Josef se narodil dne 11. 2. 1909 a ve funkci pomocného zahradníka pracoval až do roku 1945. Oženil se s Marií Furlan, která pracovala v zámecké prádelně. Franz se narodil 20. 1. 1907. Po škole nastoupil do zahradnictví jako učeň. Oženil se s Adelou Soběhartovou, která pracovala jako pokojská na zámku Solca. V roce 1939 převzal pracovní funkci svého otce a stal se tak vedoucím zahradníkem, a to až do roku 1945. Poté vykonával funkci zahradníka v nedalekém pivovaru. Zahradníci Anton Lukaczyk u hraběte k tomuto dni pracoval 22 let a Josef Krotki 32 let. Leo Chlebowczyk si za svou dlouholetou věrnou službu a vedoucí pozici vydělal každý měsíc 900 Kč. Platy ostatních zaměstnanců zahradnictví činily 400 až 420 Kč. Krátce před zpracováním evidenční listiny zaměstnanců ukončila v zahradnictví pracovní poměr paní Anna Dworok, narozená 15. 9. 1914. Ve funkci pomocnice pracovala od 13. 4. 1931 do 15. 10. 1936.

Zaměstnanci zahradnictví v roce 1935. Uprostřed fotografie (sedící muž v klobouku) je nadřízený všech zaměstnanců zahradnictví Leo Chlebowczyk. Po jeho levé straně sedí pomocnice Valerie Kaperowa, po pravé straně pomocnice Liberdowa. Na zemi po levé straně sedí Valerie Maczkowa a žena sedící vpravo je Anna Dworokowa. Žena stojící vlevo je pomocnice Nelka Paszowa. (Foto z rodinné sbírky Vladislava O.)

Zaměstnankyně zámeckého zahradnictví. Zleva stojí je Walerie Maczkowa (roz. Kawkowa), uprostřed Walerie Kaperowa a vpravo Anna Dworokowa. Sedící zleva je Nelka Rozbrojowa a Jozefa Ocieczkowa. (Foto z rodinné sbírky Vladislava O.)

Pomocná zahradnice Anna Dworok
(Foto z rodinné sbírky Vladislava O.)

Den, měsíc a rok vstupu do zaměstnání	Přihlášen u nemocenské pojišťovny	Den, měsíc a rok výstupu ze zaměstnání	Podpis (razítko) zaměstnavatele nebo jeho zástupce
13. 12. 1931	Fryštátské	15. 8. 1936	

Pracovní zápis v průkazu pojištěnce zaměstnankyně zahradnictví Anny Dworok (Rodinná sbírka Vladislava O.)

PRADLENY

V nedaleké zámecké prádelně pracovaly v roce 1937 Marie Furlan, Therese Koch, Marie Příbyla a Anna Raszyk. Tyto ženy funkci pradení vykonávaly v časovém horizontu 7 měsíců až 5 let a jejich plat byl od 120 do 135 Kč. Jejich nadřízenou odpovídající za chod prádelny byla s odpracovanými 28 lety paní Albine Tytko, jejíž plat činil 200 Kč. Prádelny sloužily nejen k praní prádla, ale také k jeho sušení a žehlení. V zámeckých prádelnách vládl přísný řád a pravidla. Většinou se začátkem týdne přijalo veškeré znečištěné prádlo, které se následně třídilo dle typu látky a poté do druhého dne namácelo do mýdlové vody. Druhý den proběhlo praní a po vysušení prádla následoval proces mandlování a žehlení. Větší kusy prádla, jako ubrusy, prostěradla a ostatní ložní prádlo se mandlovalo, což jistě pradenám práci velmi usnadnilo. Šaty a nabírané látky se žehlily ručně. Celý proces přijatého prádla musel být hotov do konce týdne, aby mohlo být vyprané prádlo vráceno na zámek a začátkem nového týdne opět přijato nové znečištěné týdenní prádlo. Pátráním po sloužících jsme se dostali i k informacím pana Henryka Adamiece, který je synem pradeny, určitou dobu bydlící v domě pro služebnictvo. Tou služebnou byla paní Aloisie Balwarová, narozená 9. 10. 1921 v Albrechticích. (Aloisie Balwarová byla sestřenicí pradědečka autorky knihy, pozn. autorů). K Larischům přišla během roku 1937. V době nástupu do služby jí bylo pouhých 16 let. Tehdy se už používaly velké bubnové pračky na elektrický pohon, které pradenám práci také velmi usnadnily. Paní Aloisie ale pracovala se ženami, které pamatovaly praní v pračkách na ruční pohon, což byla samozřejmě práce mnohem těžší. Dle paní Aloisie byla práce u Larischů v prádelně sice náročná, ale kompenzovaná přijatelným platem a stabilním zázemím. Sloužící jedli stejně vybraná jídla jako Larischové, jejich porce nebyly nijak omezené, stejně jako přístup do zámecké kuchyně a spižírny. Pokud na zámku probíhala nějaká slavnost nebo byli pozváni hosté, po ukončení takových setkání panstva bylo vždy služebnictvo zavoláno a mohlo si odnést veškeré jídlo, které po těchto setkáních zůstalo. Paní Aloisie vzpomínala na jahodovou zmrzlinu, kterou na zámku jedla, a už nikdy v životě neochutnala lepší. Zaměstnanci také dostávali mimo vybraná jídla i bečku Larischového piva na den, což samozřejmě jen uvítali. O dívky ubytované v domě pro služebnictvo, které v době služby nebyly plnoleté, se starala žena na pozici správcové malého zámku a vychovatelky zároveň. Tyto mladé dívky měly velmi přísný režim. Kromě práce, jež byla případně mimo areál zámeckého parku, nesměly bez svolení park opustit a dbalo se i na chod a řád jejich života mimo pracovní dobu.

Svatební foto zaměstnankyně prádelny Aloisie Balwarové.
Rok 1941 (Foto z rodinné sbírky Henryka Adamiece)

S touto paní správcovou se pojí i úsměvné vzpomínky paní Aloisie. Mladé dívky byly vynalézavé a uměly si s přísnou správcovou poradit. Pokud měla některá z dívek večer dohodnutou schůzku s nápadníkem, vždy přes den umyla schody, které vedly k jejímu pokoji, a hojně je při mytí namáčela. Schody pak tolik nevrzaly a byla menší pravděpodobnost, že se paní správcová při jejím nočním návratu probudí. Budova malého zámku se na noc zamykala, a tak si dívky spící v patře na noc uvazovaly na zápěstí dlouhý provázek, který nechaly viset z okna. Dívky vracějící se z nočních schůzek pak za provázek pod okny tahaly tak dlouho, dokud je neprobudily a nepřišly jim odemknout. Paní Aloisie Balwarová pracovala v prádelně do roku 1941. V tomto roce se vdala za Rudolfa Adamiece a službu ukončila. Od hraběnky Olivie dostala kompletní výbavu obsahující např. ložní prádlo, utěrky, ubrusy, ale i třeba sadu porcelánového servisu značky Altrohlau. JUDr. Jan zaplatil veškeré svatební výdaje, a navíc na svatbu, jejíž obřad se konal v kostele sv. Petra z Alkantary, zapůjčil 11 koňských povozů.

ZAMĚSTNANCI KONÍREN

Pracovníci koníren podléhali štolmistrovi (stallmeister) panu Johannu Kulovi, který měl u Larichů v roce 1937 odpracováno dlouhých 45 let. Za svou vedoucí správcovskou pozici pobíral plat 700 Kč. Důležitost štolmistra rostla v době, kdy se pán vydal na cesty, neboť to byl právě on, kdo zodpovídal za průběh cesty a její plánování. Štolmistr, jako znalec koní, často také rozhodoval o nákupech koní a kočárů. Štolmistři bývali vynikajícími jezdci a často také děti šlechticů jízdu na koních učili. Podřízenými Johanna Kuly, kteří nejenže o koně pečovali, ale starali se také o jejich výcvik a výchovu, byli muži jménem Johann Galuschka (odpr. 38 let, plat 650 Kč), Wawrzyczek Franz (odpr. 40 let, plat 620 Kč) a Johann Kotula (odpr. 31 let, plat 630 Kč). Pomocným zaměstnancem byl Josef Fryda s odpracovanými devíti lety a platem 400 Kč. Jedinou ženou zaměstnanou v maštalích byla v roce 1937 Agnes Novinska, která měla v roce 1937 u Larischů odpracovaných 32 let. Její plat činil 80 Kč. Funkci kočího zastával Josef Harok (odpr. 30 let, plat 590 Kč). Štolmistr Johann Kula k Larischům do služby přivedl také svého syna Lea, který pracoval v hlavním pracovním poměru ve funkci elektrikáře na šachtě, ale na zámku si přivydělával jako příležitostný elektroúdržbář.

Aloisie Balwarová jako nevěsta před kostelem sv. Petra z Alkantary v roce 1941 (Foto z rodinné sbírky Henryka Adamiece)

Kontrola hromosvodu. Elektroúdržbář Leo Kula na střeše zámku Solca s pomocníky Duškem, Sojkou a Otřanským. Rok 1939 (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Štolmistr Johann Kula (v popředí) (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Johann Kula při vyjížděce v Solci (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Elektroúdržbář Leo Kula (uprostřed) s kolegy v zámeckém parku Solca (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

ČALOUNICTVÍ

Přímo na zámku Solca byla zřízena čalounická dílna, v níž byl na konci 30. let 20. st. zaměstnán muž jménem Emanuel Szklorz, narozený dne 22. 3. 1913, bydlící na Tř. Eduarda Beneše č. p. 31 (Vila Viktorie). Pan Szklorz zastával funkci vedoucího dílny a na starost měl kromě údržby nábytku ze zámku Solca také nábytek ze zámku Ráj a Fryštát. Dle svědectví jeho syna, pana Wieslava Szklorze, to byla práce dobře placená a pan Emanuel byl navíc také vyhledávaným čalouníkem i mezi obyvateli Karvinné. Po roce 1945 byl Emanuel Szklorz zaměstnán na dole Františka jako sedlář. Osud však k němu nebyl příliš přívětivý. V roce 1953, ve věku pouhých čtyřiceti let, podlehl rakovině plic a zanechal po sobě manželku a pětiletého syna.

*Předák čalounické dílny Emanuel Szklorz
(Foto z rodinné sbírky Wieslava Szklorze)*

*Emanuel Szklorz (druhý zleva) s ostatními
zaměstnanci na verandě zámku Solca
(Foto z rodinné sbírky Wieslava Szklorze)*

Poslední zaměstnanec zmíněný v dokumentu z roku 1937 byl vrátný a hlídač zámeckého parku Alfons Rychlý, který pro hraběcí rodinu pracoval 33 let a jeho plat činil 560 Kč.

Všichni zaměstnanci měli nárok na pracovní oděv, jehož vzhled se lišil dle daných pracovních pozic. Oděv mužů pracujících ve funkcích komorníků a osobních sluhů tvořily tmavé pánské obleky s košilemi a kloboukem. Každý muž v této funkci vyfasoval čtyři kusy košil, které si mohl dle potřeby měnit. Také řidičům, zahradníkům a zaměstnancům maštalí byla uniforma přidělena. Stejně jako u komorníků a sluhů byl součástí uniformy zaměstnanců koníren také klobouk. Pokojské, pradelny a kuchaři měli nárok na dva pracovní oděvy. Pokojské navíc

fasovaly na výměnu čtyři zástěry a pradelny dvě. Vrátní a hlídači v parku měli v zimních měsících nárok na teplý kabát a pokrývku hlavy. Kromě pracovních oděvů měli všichni zaměstnanci k dispozici dva páry bot. Mezi zaměstnanecké výhody patřilo stravování v zámecké kuchyni, které kromě řidičů, zahradníků a pracovníků koníren využívali všichni zaměstnanci pracující přímo v zámku a také ženy pracující v prádelně. Zajímavostí jistě také je skutečnost, že všichni sloužící dostávali denně litr mléka. Pro hraběcí rodinu pracovalo v každé době kolem 40 lidí. Vypátrat všechna jména sloužících, kteří kdy pro Larische pracovali, je pravděpodobně nereálné. Přesto snad námi uvedená jména mohou být některým čtenářům inspirací pro zahájení vlastního pátrání po příbuzných, kteří mohli v minulosti být zaměstnanci hraběcí rodiny. Část výpovědí a informací obsažených v této kapitole je anonymní. Bohužel, i po mnoha letech u některých, vesměs nejstarších pamětníků, přetrvává obava a z ní pramenící neochota se o tyto informace podělit veřejně, neboť se zaměstnanci nejen Larischů, ale i šlechty obecně nebylo po válce dobře zacházeno. Byli proti své vůli vystěhováváni ze svých domovů do podřadnějších typů bydlení, měli problém si najít novou dobře placenou práci a mnohdy se ocitli na okraji společnosti.

*Tradiční novoroční bál
služebnictva se každoročně konal
v budově malého zámku. Rok
1931 (Foto z rodinné sbírky
Eduarda Kuły)*

Služebnictvo v zámeckém parku Solca při nedělním odpočinku. Zprava: elektroúdržbář Leo Kula, s dítětem na rukou cukrář Ernat Stransky. Zleva: za ženou v bílé košili stojí kuchař Waleczek. (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Služebnictvo v zámeckém parku Solca (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Bálu pořádaného služebnictvem se také občas zúčastnili mladší členové hraběcí rodiny. Ve druhé spodní řadě sedí mladý hrabě Hansi (s motýlkem na krku), vedle něj (vpravo) sedí komtesa Helena, pod ní sedí (muž s knírem) vedoucí pracovník zahradnictví Leo Chlebowczyk. Vedle Heleny sedí komorník Josef Janas, vedle něj komtesa Mary, pod ní na zemi sedí elektroúdržbář Leo Kula. Muži (v kostýmech) sedící na okrajích v nejnižší řadě jsou řidiči Karl Walek (vlevo) a Alois Owczarzy (vpravo). Druhý (vysoký) stojící muž zprava je cukrář Ernat Stransky. Ve vrchní řadě stojící nejvyšší muž je předák čalounické dílny Emanuel Szklorz, vedle něj (vlevo) sluha Anton Balwar, vedle něj pak kuchař Waleczek. Rok 1935 (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Bál v roce 1936 (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Bál v roce 1939. Popis služebnictva: 1. pomocnice v kuchyni Sofia Jarzabek, 2. řidič Alois Owczarzy, 3. pomocnice v kuchyni Olga Galuszka, 4. lokaj Karl Ferenz, 5. komorník Josef Janas, 6. nadřízená pokojských Anastazia Šťastná, 7. kuchař Karl Stoszek, 8. kuchař Waleczek, 9. nadřízený zahradníků Leo Chlebowczyk, 10. Anton Balwar - osobní sluha mladého hraběte Hansiho, 11. pracovnice prádelny Aloisie Balwarová, 12. elektroúdržbář Leo Kula, 13. řidič Karl Walek, 14. Gustav Chlebowczyk - osobní sluha hraběte Eduarda (Foto z rodinné sbírky Eriky Schweserové)

19. VZPOMÍNKY PAMĚTNÍKŮ

Naše pátrání nás postupně svádělo dohromady s lidmi, kteří si na Solcu i celou původní Karvinnou pamatovali, jelikož byli její součástí. Lidé, kteří se v dnes zaniklém městě narodili, pracovali, žili. Pamětníci. Ti, bez kterých by tato kniha nikdy nebyla úplná. Mezi milými, úsměvnými, ale i smutnými vzpomínkami se občas objevily informace zcela zásadní, které nám dávaly podnět k dalšímu pátrání.

EDUARD KULA (nar. 1936, Solca)

Jedním z nejúžasnějších lidí, s kterými jsme se na své pouti napříč časem setkali, je pan Eduard Kula. Vitální, usměvavý, dobrosrdečný a vstřícný rodák ze Solce, nyní žijící v Bohumině, díky kterému jsme se dostali k velmi cenným informacím a také vzácným fotografiím.

„Rod Kulů v Solci žil od roku 1870 do roku 1953. To zahrnuje čtyři generace mužů, z nichž všichni byli zaměstnanci hraběcí rodiny Larisch-Mönnich. První seznámení rodu Kulla-Kula s parkem, zámkem a členy rodiny Larisch-Mönnichů se datuje do roku 1871, kdy můj praděd, tehdy teprve jednadvacetiletý Josef Kulla, narozený roku 1850 v Těrlicku, opustil svůj rodný kraj, vydal se do světa za lepší obživou a našel práci u hraběte Jindřicha Larisch-Mönnicha. Nejprve jako noční hlídač v zámeckém parku, později jako pracovník, který měl na starost koně ve stájích, a nakonec jako dozorce a pracovník na statku ve Starém Městě u Fryštátu. Později Josef Kula přivedl k Larischům svého syna, mého dědu, Johanna Kullu, narozeného dne 11. 12. 1876 v domku v Solci, vedle stájí Larischových koníren. Johann Kula byl zaměstnán jako opatrovatel a cvičitel koní. A s koňmi to opravdu uměl, protože mezi nimi vyrůstal a měl k nim od dětství blízký vztah. Na starost měl hlavně plnokrevníky. Jezdil na koních s členy hraběcí rodiny dole v parku pod hrobkou, učil děti hraběte – Helenu, Mary, Hansiho i Eduarda – na koních rajtovat. Hlavně ale doprovázel svého pána, hraběte doktora Johanna Larische (nar. 1872), na dostihy a burzy koní do Pardubic, ale také do zahraničí. Do Rakouska, Anglie a do Jugoslávie, jelikož hrabě Johann byl dragoun císařsko-rakouské armády. V Jugoslávii se také můj děda Johann seznámil s Marií Tomšič, kterou si do Solce přivezl, oženil se s ní a dne 1. 4. 1902 se jim narodil můj otec Leo Kula. Děda Johann pracoval u koní celý život. Pak jako „štalmajster“ až do důchodu v roce 1930. Tehdy obdržel od hraběte do užívání domek. Také si pamatuji, jak k nám do domu ze zdejšího pivovaru donášeli láhvové pivo pro mého dědu Johanna. Dostával ho od hraběte jako deputát s donáškou až do domu. Také Johann přivedl svého syna Lea k Larischům na přivýdělek. Můj otec Leo se vyučil na Johann šachtě zámečnickem, pak elektrikářem a při zaměstnání také vychodil mistrovskou školu. Nakonec zastával na Johann šachtě funkci „koksmaistra“. Na zámku Solca pracoval jako příležitostný elektroúdržbář. Opravoval tam zásuvky, lustry, staral se o osvětlení zámeckého parku a údržbu elektrických čerpadel, která poháněla vodu do vodotrysků a fontán. O tyto záležitosti se vždy starala hraběnka Olivie, která buď mému otci zavolala na šachtu, nebo poslala poslíčka a poprosila ho o opravu. Můj otec se vždy nejdřív hezky oblékl, vzal si čistou košili s kravatou, sedl na kolo a jel na zámek opravit, co bylo zrovna potřeba. S hraběnkou rozmlouval bez ostychu, ale s respektem. Někdy se na zámku v kuchyni i občerstvil a už se do práce na šachtu vracet nemusel. Jednou měl odinstalovat ze stropu těžký lustr, ten mu spadl a rozbil se. Hrabě Johann jen spráskl ruce, ale otci nevynadal, ani ho nijak nepotrestal. Otec s úsměvem vzpomínal, jak mu párkrát mladý hrabě Hansi vzal kolo a odjel na něm pryč. Říkal, že za holkama do kolonie. Otec pak musel čekat, až se Hansi vrátí. Párkrát se ale nedočkal a šel domů pěšo. Když měl jít otec na vojnu, hrabě Johann se zasloužil o jeho osvobození od této povinné vojenské služby. Jako důvod udal otcovu nepostradatelnost na šachtě v jeho pracovní funkci. Můj otec se oženil s Aloisií Bajger z Horní Suché. Nejdřív se v roce 1931 narodila moje sestra Leopoldine Kula a pak jsem se dne 19. 2. 1936 narodil já. Otec mě s sebou občas na zámek brával. O prázdninách to bylo většinou dopoledne, ale často pracoval i přes poledne až do tmy. Velmi dobře si pamatuji jak zámek, tak park. Bydleli jsme v penzionovém domě Larischových na Soleckém kopci. K hlavní bráně vedla kaštanová alej a k zámku jsme to měli od našeho domu asi

200 m. Do parku jsem chodíval sám a někdy se svým kamarádem Stanislavem Krzanem. Spolu jsme sbírali kaštany v kaštanové aleji a žaludy zase na cestě pod hrobkou, která vedla kolem velké louky k zadní bráně z parku ke splavu u řeky Stonávky. Nasbírané plody jsme pak dávali správci, který je měl pro zvěř žijící v parku a dával nám za to nějaký peníz, takže i já jako malý kluk jsem byl zaměstnancem parku. Taky jsme za sběr plodů dostávali dárky. Třeba dřevěný žebříňáček, abychom plody mohli odvézt do skladu ke správci zámku. V parku jsem se několikrát setkal i s hrabětem Johannem. Byl to vysoký pán a vždy pozdravil německy. Ostatní členy hraběcí rodiny jsem vidával v neděli před kostelem sv. Jindřicha, když kočárem přijížděli na mši. S klukama jsme vždy udělali špalír a mávali jim na pozdrav. Byl to pro nás zážitek. Za okupace v letech 1942–1945 si pamatuju na nedělní procházky v parku. Pro veřejnost byl park uzavřen, ale zaměstnanci a jejich rodiny tam měli vstup povolený. Na horní bráně u kaštanové aleje a u brány, která vedla přímo k zámku, stál portýr, který otvíral brány kočárům s koňmi a autům, která měla povolení. Zámecký park na Soleckém kopci sousedil s dvorem. Byl to Larischův statek, na kterém se chovala drůbež, prasata a krávy. Ke konci války se do dvora nastěhovali vlasovci, kteří zásobovali proviantem posádku Wehrmachtu sídlící v polovině zámku Solca. Hrabě byl milovník koní a aut. Na ulici Zámecké směrem na Stonavu, hned za plotem parku přes cestu, byly Larischovy konírny, autopark a zahradnictví. Chodil jsem tam pak za svým kamarádem Mirkem Valovým, který se tam po roce 1945 přestěhoval z Doubravy s rodiči a sestrou Věrkou. Ve stájích byli koně, kteří válku přežili. Bylo jich asi 20 a sloužili k různým pracím. Také si pamatuji vyhoření zámku. Viděl jsem to na vlastní oči. Byla to právě ta polovina zámku, kde sídlil Wehrmacht. Zámek se hasil několik dní. Před koncem války, když už Larischové věděli, že odcestují z Karviné, jsem byl se svým otcem ve sklepeních zámku, kde jsem byl svědkem zazdívání nějakých předmětů. Jako malý kluk jsem z toho, co se tam děje, neměl rozum. Vybavuji si ale nějaké místnosti v chodbách toho sklepení, ve kterých probíhalo zmiňované zazdívání. Pak už to nabralo rychlý konec. Wehrmacht odcestoval a Larischové taky. Můj otec Leo byl u toho. Jel s konvojem. V roce 1939 se přihlásil k německé národnosti, a tak chtěl odcestovat a my děti jsme pak s maminkou měly přijet za ním. Pak se ale vrátil. Říkal, že zde chce zůstat, protože se tady narodil a chce tu i zemřít. Po válce jsme se ale museli z penzijního domu odstěhovat kvůli otcově německé národnosti. Do odsunu jsme nemuseli, protože maminka měla národnost polskou a smíšených manželství se odsun netýkal. Dostali jsme nové bydlení v domě Antonína Krůty, na dnešní Ostravské ulici. Obývali jsme jednu sklepní místnost s malým oknem. Bylo tam vlhko a tma. Tam jsme žili až do roku 1949, než jsme se stěhovali zpátky do Solce. Můj otec tam postavil malý dřevěný domek, který stál kousek pod Soleckým křížem, na ulici Na Výhledech. Po osvobození se park stal přístupný všem lidem. Vyhořelá půlka zámku se zbourala a z té druhé, kterou upravili, bylo zřízené zdravotní středisko. Do parku jsem chodil skoro každý den. Byl mým druhým domovem. Dobrodružství v parku prožíval jsem se svými kamarády jízdou na kole, pak i na motorkách, a dokonce jsme začali v parku i randit. Také jsme šmírovali milence, jak jdou spolu v parku někam do ústraní, a my jako pubertáci jsme je špehovali a pak tryskem utíkali, abychom nedostali na frak, protože nás muž dámy, o hodně starší než my, naháněl. V parku jsem ale také relaxoval a později studoval a připravoval se na maturitu.

Park se po odchodu Larischů měnil. Byl stále krásný, ale už jiný. Postavil se tam amfiteátr, ve kterém byl každý víkend nějaký program. Hostoval tam i orchestr Karla Vlacha, hrálo se divadlo, a nakonec se vytvořilo i letní kino. Mohlo se tam dojet i autem a na film se dívat z něj, třeba když pršelo. V roce 1949 se uskutečnil první Den horníků, který se každý rok opakoval. Tam jsem viděl i prezidenta Gottwalda, který do Karviné zavítal. Ve stáncích se prodávalo nedostatkové zboží jako třeba uzenáče, hroznové víno nebo toaletní papír. Na velkém ohništi se opékal celý vůl, všude svítily lampióny, mohlo se jezdit na loďkách po rybníku, na ostrůvek se postavil dřevěný most a taky se tam slavila Benátská noc. Před zámkem na prostranství byla kolem roku 1949 postavena železná konstrukce s velkou rudě svítící hvězdou. Konstrukce byla vysoká asi jako pětioschodový činžák. Tato hvězda tam stála přibližně dva roky. Pak se konstrukce vlivem poddolování začala naklánět, a tak byla zbourána. Také si pamatuji na lyžařský skokanský můstek, který byl postaven pod zámkem ve svahu směrem k hrobce, a byly u něj pořádány terénní motocyklové závody. Když byl sníh, tak se od skokanského můstku dolů lyžovalo nebo sáňkovalo. Já se bál a lyžoval jsem jen z kopce od můstku dolů, ale mí spolužáci i některé spolužačky skákaly. Pořádaly se tam i skokanské soutěže a při jedné z nich se poranil voják PTP, který při převozu do nemocnice zemřel. Od té doby bylo skákání zakázáno. V parku byly také dva rybníky. Velký a malý. Mezi nimi vedla cesta i pro auta a povozy. V zimě se na rybnících bruslilo. Uprostřed byl ostrůvek, na který se dalo

zajet lodčkou, která kotvila v přístavu – celodřevěná konstrukce s nadstřešením a bočními nástupišti. Dole u pivovaru byla vytvořena nová hlavní vstupní brána. Brány v horní části parku byly už spíš symbolické. U jedné vrchní brány byla rodinná hrobka Larischů. Vzpomínám si, jak jsme se do ní dostávali. Po stromě do díry ve střeše a pak po laně dolů na podlahu. Byly tam kovové rakve, které pak byly převezené do hrobky ve Fryštátě. Později byl v hrobce zřízen sklad CO s materiály první pomoci, pro případ války nebo napadení západními agresory. Byly tam i tenisové kurty, na kterých hráli tenis nejdřív Larischové a pak i obyčejní lidé. Park ale začal postupně chátrat. Už nebyl hlídáný. Lidé kradli okrasné keře pro svou domovinu a začal se bortit i terén. Od roku 1956 až do roku 1957 jsem byl na vojně, a když jsem se vrátil, byl už zámecký park k nepoznání. V roce 1958 jsme se ze Solce vystěhovali do Bohumína. Náš domek musel být zbourán, protože byl narušený kvůli poddolování. I tak jsem z Bohumína do Karviné jezdil i s manželkou, a to opět do parku do letního kina a za vzpomínkami. Když Larischové na konci války opustili Československo, můj otec Leo byl i nadále s nimi v kontaktu pomocí korespondence. Psal si nejen s mladým Hansim, ale i jeho matkou, hraběnkou Olivíí. V dopisech jí pro vzpomínku postupně posílal fotografie, které naše rodina vlastnila a které nějak souvisely se Solcou, zámek a okolím. V roce 1968 jsme spolu s otcem a mou manželkou jeli navštívit mého bratrance Fritze Kulu do Rakouska, kde žil. Při této příležitosti jsme rovněž navštívili hraběnkou Olivii v Rakouském Palfau. Návštěva nebyla předem ohlášená, přesto nás hraběnka Olivie vroucně přivítala a osobně pohostila. V té době už byl hrabě Johann šest let po smrti. Tato návštěva trvala asi dvě hodiny. Rozmlouvali jsme o všem možném. Hraběnka vzpomínala na Karvinou. Stýskalo se jí, ale nikdy ji už nenavštívila. Naši návštěvě byl přítomen i syn hraběnky Olivie, mladý hrabě Eduard, který žil v Palfau taky. Byl majitelem pily, na které i pracoval. Bydleli na malém loveckém záměčku, který v té době vlastnili. Patrový záměček měl dvouramenné dřevěné schodiště a nacházela se tam vycpaná zvířata, hlavně lišky. S hraběnkou Olivíí jsme zůstali já i můj otec v kontaktu přes občasnou korespondenci až do její smrti v roce 1971. Po roce 1989 navštívily děti hraběnky Olivie a doktora Johanna Karvinou. Můj strýc z matčiny strany Artur Ondruch byl takovým tajemníkem Larischů. Znal se s nimi z Karviné. Uměl dobře německy i anglicky. Od něho jsem vždy věděl, že se bude konat setkání. Jezdil tady hlavně hrabě Hansi ze Španělska, a to občas i před revolucí. Někdy mezi roky 1992 až 1994 postavili strýc Ondruch a hrabě Hansi na místě kostela sv. Jindřicha v Solci dřevěný kříž jako vzpomínku na kostel. S Hansim také občas přijely jeho sestry Helena a Mary, ale také jeho dcery Františka a Olivie. S hrabětem Hansim jsme se setkávali pravidelně, téměř každoročně. Pořádal vždy posezení buď v hotelu Jelen, nebo v Družbě. Tam také oslavil své 75. narozeniny. Bylo tam mnoho lidí, kteří mu přišli poblahopřát. Měl zde mnoho přátel, včetně nás, potomků služebnictva ze zámku v Solci. Hrabě byl vtipný a vždy usměvavý. Ke Karviné měl silný vztah a pouto. Jezdával tady i syn Hansiho bratra Eduarda, Karel Larisch. Jediný, který zůstal žít v Československu. Byl zde i se svou dcerou Olgou z Rychnova nad Kněžnou. Když hrabě Hansi v roce 1997 zemřel, přerušily se veškeré kontakty rodiny Kulů s rodinou Larischů.“

*Štolmistr Johann Kula před budovou
zámeckých koníren v Solci
(Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)*

*Malý Eda Kula se sestrou Leopoldine v zámeckém
parku Solca, u zídky promenády patřící k tenisovým
kurtům (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)*

*Elektroúdržbář Leo Kula u skalky v zámeckém parku
Solca (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)*

Návštěva v Palfau. Hraběnka Olivie (vlevo) a Leo Kula se snachou Hanou. Rok 1968 (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Vielen Dank für
Ihre so lieben
Weihnachtswünsche
u. die Fotografin,
die uns eine so schöne
Bunde gemacht
haben. Hoffe es
für Ihnen so weit
gut.
Allenfalls Wünsche
Ihre
Olivia Larisch

Novoroční přání Eduardu Kulovi od hraběnky Olivie (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Auch so wir alle
feste für 1970
und viele herzliche
grüße Ihre
Helena Tarnowska

ZUM
Neuen
Jahr
DIE
BESTEN
WÜNSCHE

Novoroční přání Eduardu Kulovi od hraběnky Heleny Tarnowské. Rok 1970 (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Lieber Herr Kulo!
Allen, Ihren Freunden, allen
anderen Freunden, sehr frohe
Weihnachten u. ein glückliches 1992
wünscht, dass Ihnen alles Gute
Hoffungen und in Erfüllung gehen.
Auf ein baldiges Wiedersehen.

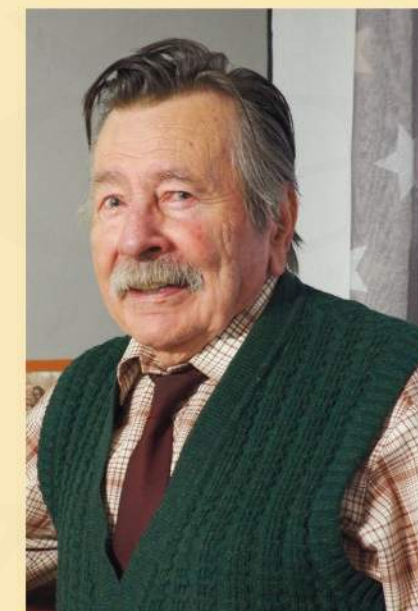
Dr. Hansi Larisch

Feliz Natal
e os melhores
votos para cada dia
do novo ano.

Vánoční přání Eduardu Kulovi od hraběte Hansiho. Rok 1992 (Foto z rodinné sbírky Eduarda Kuly)

Kulturní dům Družba v Karviné, oslava 75. narozenin Hansiho Larische. Zprava: Eduard Kula s vázou, vedle něj pan Artur Ondruch, v červeném saku hraběnka Mary a hrabě Hansi. Rok 1993 (Foto rodinná sbírka Eduarda Kuly)

Eduard Kula v roce 2020 (Foto Erika Schweserová)

HELENA LUKOSZOVÁ – rozená Owczarzy (nar. 1937, Solca)

Elegantní a milá paní Helenka je dcerou Aloise Owczarzyho, který u Larischů vykonával povolání řidiče, a neteří Rudolfa Owczarzyho, který byl zaměstnancem hraběcích garáží. Setkání s ní předcházelo dlouhé pátrání, které nám ale ve výsledku přineslo překvapivé odhalení a velké potěšení... (Helena Lukoszová je blízkou příbuznou autorky knihy. Nelehká pátrací akce tak přinesla radostnou premiéru rodinného setkání, rozuzlení rodinných vazeb a zjištění, že u Larischů sloužilo hned několik autorčinych předků z rodu Owczarzych, pozn. autorů).

„Moji prarodiče Agnieszka a Jan Owczarzy žili na Larischovém statku, který stál kousek od zámku v Ráji. Dědeček Jan byl na statku zaměstnán jako předák. Měl na starost celý chod statku a všechny zaměstnance v něm. (Agnieszka a Jan Owczarzy byli prararodiče autorky knihy, pozn. autorů). Na statku byla různá hospodářská zvířata, např. slepice, prasata, ale i koně, o které se dědeček staral nejvíc a nejraději. Koně byli jeho vášní. Občas vykonával i funkci kočího. Babička a dědovi se narodilo osm dětí. Čtyři holky a čtyři chlapci. Jeden z chlapců byl můj otec Alois Owczarzy, narozený 24. 2. 1908. (Alois Owczarzy byl bratrem pradědečka autorky knihy, pozn. autorů). Často jsem s tatínkem jako malá holčička na statek za babičkou a dědou chodila. Bydleli tam všichni ve dvoupokojovém bytě. Z dětství mám mlhavou, ale úsměvnou vzpomínku na slepice chystající se ke spánku, jak každý večer prochází bytem do kurníku. Byt byl asi nějak s kurníkem propojený. Dědeček Jan přivedl mého otce Aloise k Larischům do služby v roce 1927. Tehdy jako devatenáctiletý mladík nastoupil v Solci na výpomoc ke garážím a maštalím. Později dostal stabilní práci osobního řidiče. Po svatbě se mým rodičům v roce 1934 narodil nejdříve můj bratr Jan a pak v roce 1937 já. Otci byl v Solci přidělen služební byt hned naproti garážím v domě, ve kterém byly v přízemí uskladněny hraběcí kočáry. V patře pak byly byty o velikosti 2 + 1. Kromě naší rodiny tam bydlela i rodina Waleczkova a v nedalekém domku za garážemi bydleli Walkovi. Obě rodiny se s mými rodiči stýkali a přátelili. Pan Waleczek pracoval na zámku Solca jako kuchař. S manželkou měli dvě dcery. Pan Walek pracoval stejně jako můj otec na pozici osobního hraběcího řidiče a se ženou měl dceru a syna. Na bydlení v Solci mám hezké vzpomínky. Bylo to prostorné bydlení a měli jsme tam i koupelnu. Žili jsme si dobře. Když tatínek k Larischům nastoupil, dostal nástupní plat 200 korun a později mu byl plat zvednut na 300 korun, aspoň co si vzpomínám. Bylo to dost peněz a nic nám nechybělo. Tatínkův plat byl jediným příjmem v rodině. Maminka ze zdravotních důvodů nepracovala, starala se o domácnost a o nás, ale nijak jsme nestrádali. Tatínkův plat stačil i na to, aby si maminka mohla zajít dvakrát měsíčně ke kadeřnici, za což byla jako žena určitě ráda. My, děti zaměstnanců, jsme od Larischů dostávaly každý rok vánoční a velikonoční dárky. Vždy jsme si je byli s rodiči vyzvednout v domě, kde bydlelo služebnictvo, hned vedle zámku. Byly to krásné dárky. Dostala jsem panenku, kočárek a taky panenku, co byla kluk. Z té jsem měla velkou radost. Jednou jsem byla i v zámku Solca v přízemí. Vzpomínám si, jak zámek v roce 1944 hořel. Byli jsme se na ten požár podívat s maminkou. Živě si vybavuju modrá světla v ohni. Jako by něco z toho ohně střílelo. Byl to velký požár. Povídalo se, že byl zámek zapálen cíleně. Ten rok se během požáru všechny naše dárky ze zámku zachránily a sloužící je přenesli k nám do kočárovny. Později jsme je dostali. Tatínek chodil do práce každé ráno. Své pracoviště měl hned u domu, ve kterém jsme žili, a tak to bylo pro něj pohodlné. Vždy čekal na zavolání, aby kohokoliv z rodiny Larischů odvezl autem, kam bylo potřeba. Nejčastěji vozil mladého hraběte Hansiho. Byl to takový jeho osobní šofér. Měl slušivou pracovní uniformu. Později, v roce 1936 tatínek přivedl do služby i svého mladšího bratra Rudolfa, narozeného dne 4. 4. 1921. (Rudolf Owczarzy byl pradědeček autorky knihy, pozn. autorů). Strýc Rudolf byl ještě kluk. Bylo mu 15 let a v garážích dělal, co bylo potřeba, od mytí aut přes údržbu, až po úklid. Občas vypomáhal i v maštalích s péčí o koně. Jako kluk byl na tuto práci právem pyšný a velmi si považoval uniformy, kterou dostal. Vždy s úsměvem vykládal, že ho hrabě Larisch oblékl od hlavy až k patě.

Jako děti jsme někdy chodily i do parku. Vstupovaly jsme velkou branou naproti zahradnictví. Ta bývala vždy přístupná. Kousek od ní blíž ke garážím byla branka menší, ale ta bývala stále zamčená. V parku se mi stal úraz, jehož následek mám dodnes v podobě boule v zadní části hlavy. U tenisových kurtů jsem uklouzla a spadla do svahu, který byl pod nimi. Byla tam velká spousta kamení a ty mi hlavu poranily. Taky jsme chodili tajně do zámeckého zahradnictví na jahody. Měla jsem vždy hrozný strach, ale chuť jahod byla tak lákavá... Když začala

válka, žilo se nám hůř. Jako všem. V roce 1940 musel tatínek i se strýcem Rudolfem přerušit službu u Larischů a nastoupit do služby vojenské. Na vojně tatínek pracoval i nadále jako řidič. Vozil německé důstojníky. Já a můj bratr jsme zůstali s maminkou sami. Ta se denně modlila, aby se nám tatínek vrátil. Vzpomínám si, jak maminka dostala na přilepšenou od Larischů z honu zastřeleného zajíce. My jsme chovali králíky, tak maminka zajíce u pekaře vyměnila za velký bochník chleba. Toho bylo za války málo. Při osvobození Ruskou armádou k nám domů přišlo asi čtyřicet ruských vojáků. Chtěli se u nás ubytovat. To ale nebylo možné, protože by se tam nevlezli. Zůstalo jich jen pár. Vzpomínám si, jak si přinesli dva sudy piva a líh. Všechno vypili. Nemám na tu dobu hezké vzpomínky.

Ještě těsně před koncem války nabídl hrabě Larisch mamince, abychom s nimi odjeli na zámek Valeč u Karlových Varů, ale maminka to odmítla. Čekala na tatínka. S Larischovými do Valče někteří ze zaměstnanců odcestovali. Mezi těmito zaměstnanci byli i Walkovi a Waleczkovi. My jsme museli po válce do odsunu, protože tatínek se v roce 1939 přihlásil k německé národnosti. Na vystěhování jsme dostali pouhé tři hodiny. Tehdy nám hodně pomohla rodina ze Stonavy, a tak se podařilo převést všechn náš majetek. Nové bydlení jsme dostali na Sovinci v osadě s názvem Berlín, kde byli za války ubytovaní váleční zajatci. Byly to provizorní baráky s jednou místností. Vzpomínám si, že jsem tam první a zároveň poslední noc celou prokašlala. Stěny místnosti byly natřeny nějakou chemickou směsí, která mne dusila. Hned druhý den jsme se stěhovali do Darkova k babičce z maminčiny strany. Denně jsem pak docházela do školy v Sovinci, protože jsme tam zůstali u příbuzných hlášení. Tatínek i strýc Rudolf se z války vrátili v pořádku. Bydleli jsme nějakou dobu v Darkově u babičky a později tatínek dostal v Darkově jako zaměstnanec Jäcklu služební byt. Pamatuji si, že měl číslo popisné 211. Z Darkova jsme se pak stěhovali do nové Karviné přímo do areálu Jäckla, kde jsme hned za vrátnicí továrny bydleli. Strýc Rudolf se po válce oženil. S manželkou Rozálií měl dva syny, staršího Rudolfa, narozeného v roce 1941, a mladšího Jana, narozeného v roce 1943. (Jan Owczarzy byl dědeček autorky knihy, pozn. autorů) Strýc Rudolf pracoval na šachtě Armáda, ale v roce 1959 v pouhých 38 letech umřel. Měl nemocné plíce. Můj tatínek zemřel v roce 1962 také poměrně mladý. Měl rakovinu plic. Bylo mu 54 let. Babičku s dědou u statku v Ráji jsem navštěvovala až do jejich smrti. Dědeček po válce o práci na statku přišel. Hospodářská zvířata tam byla i nadále, ale patřila už státu. Děda s babičkou se pak přestěhovali kousek od statku do chalupy, která sousedila s fotbalovým hřištěm. Tam žili až do konce života. Dnes je v místech, kde chaloupka stála, parkoviště obchodního centra.

Občas vzpomínám i na rodinu Walkovu a Waleczkovu. S Larischovými do Rakouska neodcestovali. Walkovi zůstali až do konce života v Karlových Varech a Waleczkovi v Ostrově nad Ohří. Když jsem byla po operaci žlučníku v lázních v Karlových Varech, rodinu Walkovu jsem navštívila, a i u nich přespala. Na dovolené poblíž Ostrova nad Ohří jsem pomocí městského úřadu vypátrala rodinu Waleczkovu. Zavzpomínali jsme na život v Solci...“

Agnieszka Owczarzy (1886-1967) a Jan Owczarzy (1884-1959), který byl zaměstnán jako předák na statku patřícím k zámku Ráj (Foto z rodinné sbírky Ireny Dlugošové)

Helena s bratrem Janem před domem č. p. 13, který stál v blízkosti garáží (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Malá Helena s rodiči na nedělní procházce. Počátek 40. let (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

Helena Lukoszová s bratrancem Rudolfem Owczarzym (synem Rudolfa Owczarzyho, pomocného pracovníka v garážích) (Foto z rodinné sbírky Heleny Lukoszové)

LUBOMÍR OTISK (nar. 1926, Doubrava)

Neméně vzácným pamětníkem, který se s námi ochotně podělil o své vzpomínky, je doubravský rodák, vášnivý tenista a malíř, pan Otisk. Na svůj věk je to pán velmi vitální, usměvavý, se stále skvělou pamětí.

„Narodil jsem se v Doubravě a jako malý kluk jsem se na tamním tenisovém kurtu seznámil s tenisem, který se stal mou celoživotní vášní. Hrál jsem až do svých devadesáti let, tedy do roku 2016. A právě tenis mě po roce 1945 přivedl i do zámeckého parku v Solci. Pracoval jsem tehdy na šachtě presidenta Beneše jako mzdový účetní a dověděl jsem se, že v zámeckém parku jsou dva tenisové kurty. Nacházely se v blízkosti domu pro služebnictvo. Byly ale pořádně zarostlé a poničené. S přáteli jsme kurty opravili a začali jsme tam tenis hrát. Ale jen do roku 1947. V tom roce hřiště puklo a propadlo se. Také se začalo stavět nové hřiště dole u nádraží, tak jsme začali chodit hrát tam.

V té době se také likvidovaly ruiny vyhořelého zámku Solca. Ještě před likvidací byl objeven sklep nebo nějaká chodba, která byla plná různých věcí ze zámku, které tam nechal uschovat hrabě Larisch. Některé z těchto věcí byly převezeny do skladu na šachtu prezidenta Beneše. Jako mzdový účetní jsem provedl soupis všeho nalezeného. Bylo tam toho spousta. Vybavuji si perské koberce, obrazy s portréty šlechticů, vysoké vázy, ale hlavně sadu asi dvaceti tenisových raket. Za odměnu provedené inventury jsem si mohl něco z toho vybrat. Neváhal jsem a vybral si tenisovou raketu. Většina těchto raket byla sice promočená a ztrouchnivělá, ale ta nejlepší, nejdražší Dunlopka, byla zachovalá a tu jsem si taky na památku vzal. Ještě dlouhých deset let jsem s ní hrál a mám ji dodnes. Zámecký park byl nádherný. Nejvíce mi v hlavě utkvěly keře rododendronů a překrásné zámecké jezírko se spoustou bílých a růžových leknínů. Častokrát jsem se v něm po tenise koupal. Párkrát jsem tam byl i na Dni horníků. Prodávalo se tam běžně nedostupné zboží. Třeba melouny nebo uzenáče, které jsem tam ochutnal po dlouhých šesti letech a na které se tvořila skoro třicetimetrová řada. Můj tchán vždy dostával na Den horníků věrnostní poukazy jako odměnu. Za tyto poukazy jsme jednou dostali rádio. Byla to vzácnost.

Můj další velký koníček bylo malování. Učil jsem se od mistra Oty Barana. Malováním jsme trávili velkou spoustu času. V Doubravě, Fryštátě, Starém Městě v Karviné, Orlové i Karviné-Doly. Tam jsem v roce 1958 namaloval i obrázek kostela sv. Petra z Alkantary. “

Lubomír Otisk v roce 2021
(Foto Erika Schweserová)

Tenisová raketa Dunlop
(Foto Erika Schweserová)

Kostel sv. Petra z Alkantary
(autor Lubomír Otisk, rok 1958)

ERIKA GEBORKOVÁ – roz. Balwarová, provdaná Owczarzy (nar. 1944, Karvinná)

Erika Geborková je energická žena se smyslem pro humor, která prožila v původní Karviné své dětství i dospívání (Erika Geborková je babička autorky knihy, pozn. autorů).

„Narodila jsem se v porodnici, kterou řídil primář Tingler. Dříve to byla Závodní nemocnice. Stála na ulici Slezské. Moje maminka v rodině primáře Tinglera pracovala. Starala se o jeho dvě dcery. Brávala je na procházky a chystala jim svačiny. Primář i jeho manželka byli moc hodní lidé. Maminka od nich dostávala cukr, mouku, ovoce i zeleninu. Do mých šesti let jsme bydleli hned vedle špitálu v jednom z domků s č. p. 664. Byl tam ale jen jeden pokoj a kuchyň, tak jsme se pak s rodiči a sourozenci stěhovali kousek dál do většího domku na ulici Slezské s č. p. 1432. Pak se nám ale kvůli poddolování ze sklepa začal tlčit plyn, a domek se tak stal neobyvatelným. Můj tata pracoval na Gabriele jako velitel báňských záchranářů a díky tomu nám bylo přiděleno nové lepší bydlení na direkcii č. p. 211. Do Solce jsme moc nechodili, protože to bylo daleko. Jen do letního kina a na Dny horníků. Dny horníků tam ale byly nejkrásnější, jaké jsem kdy zažila, a každý rok jsem se na ně těšila. Pamatuji si spousty stánků s různým zbožím a pro děti pout'ové atrakce. Byla i možnost projet se lodičkou po rybníku nebo kolesou s koňmi. Lidé seděli na louce na dekách, byla to pohoda. Do letního kina jsme jezdili autem. Sledovat film z auta byla zábava. Můj starší bratr měl červeného Spartaka, tak mě občas vzal s sebou. Pamatuji si na nějaký film s Burianem. Ze soleckého parku si taky vzpomínám dobře na Larischovu hrobku. Lezli jsme s kamarády dovnitř. Hrobka byla uvnitř z chladného kamene, připomínala mi jeskyni. Bylo mi tehdy asi 13 let. Vybavuju si tam katafalk s jednou rakví černé barvy, s šedým nepravidelným vzorem a lesklým povrchem. Zkoušeli jsme víko rakve otevřít, ale nešlo to. Pod hrobkou byla alej z nějakých vysokých stromů. Už si nepamatuju, co to bylo za stromy, ale ta alej byla nádherná. S kamarádkami jsme si z červeného krepového papíru udělaly sukně a v té aleji jsme si hrály na princezny. Na zámek si taky pamatuju, ale ne v jeho nejkrásnější podobě, jak je známý z historických fotek. Chodila jsem tam s třídou k zubaři. V paměti mi taky zůstala kašna, která před ním stála. Byly na ní sochy puttů. Jako malá jsem si ale myslela, že jsou to víly. Dědeček mého prvního manžela Jana Owczarzyho pracoval na Larischově statku u zámku v Ráji. Staral se o koně, které měl moc rád. Za jejich péči byl hrabětem údajně několikrát oceněn nějakým vyznamenáním. Vzpomínám si na historku, kterou vyprávěl a kterou jsem ráda poslouchala. Vždy na Vánoce nechal hrabě zapřáhnout sáňe tažené třemi páry koní a jezdil po Ráji. Ze saní za jízdy rozhazoval peníze a sladkosti, které děti sbíraly. Byla to už taková každoroční tradice, na kterou se místní lidé těšili.“

Erika Geborková na ulici Slezské v původní Karviné. Rok 2021
(Foto Erika Schweserová)

Ing. JAN VÁLEK (nar. 1933, Karvinná)

Pan Válek je i přes svůj úctyhodný věk ve skvělé kondici jak fyzické, tak duševní. Jeho mysl je jasná, stejně jako jeho vzpomínky a své poutavé vyprávění prokládá jedinečnými fotografiemi.

„Narodil jsem se v Karvinné v roce 1933. Bydleli jsme na dnešní Ostravské ulici, v jedné z Larich-Mönnichových úřednických vil s č. p. 1412 přímo naproti Závodního hotelu. Vila byla dvoupodlažní, pro čtyři rodiny. Naše rodina obývala půlku spodního patra. V této vile jsme bydleli do roku 1938, kdy nás události toho roku spojené s polským zábořem donutily náš domov opustit. Můj otec pracoval jako elektromistr na dole Jan a z titulu své funkce zajížděl i na další Larischovy doly, včetně dolu František v Suché. Jelikož měl otec tuto vyšší pracovní funkci, nemuseli jsme domov opustit ze dne na den jako většina obyvatel Karvinné. Na vystěhování jsme měli asi tři měsíce. Stěhovali jsme se pak do Ostravy ke strýci a jeho rodině. Byli jedni z těch, kteří svůj domov museli opustit okamžitě, a tak už v Ostravě stihli vytvořit alespoň nějaké zázemí. Mému otci se ale nepodařilo nalézt v Ostravě práci, a proto jsme se v roce 1939 stěhovali do Vsetína, kde práci našel. Ve Vsetíně jsme žili do konce války.

Otec byl zapojený do odbojového hnutí. V březnu 1945 byl zatčen a vězněn v Kounicových kolejích v Brně a později pak v Mirošově u Plzně. Po otcově návratu a jeho zotavení jsme se na výzvu vlády v listopadu roku 1945 vrátili zpátky do Karvinné. Otec nastoupil na své původní pracoviště (tehdy důl Beneš) a byt dostal v sousední vilce s č. p. 1422 hned naproti vily, ve které jsme žili dřív. Já jsem vystudoval gymnázium a poté VŠ technickou v Brně. V letech 1957–1959 jsem vyučoval odborné předměty na nedaleké průmyslové škole, která už ale byla značně poddolovaná. Ve fasádě byly trhliny, a proto musela být podepřená kůly.

Ve svém volném čase jsem se občas věnoval fotografování. Fotil jsem vše, co mi přišlo zajímavé a fotogenické. A tak vznikly i fotografie z okolí Solce a zámeckého parku. V srpnu roku 1957 se na Pacalůvce v Životicích přehnala silná vichřice. Pod její silou lehl blízký les. Její dozvuky se podepsaly i na zámeckém parku, který jsem po této události navštívil, ale až později, jeden slunný listopadový den. Tehdy vznikla fotografie vyvráceného stromu kousek od hrobky. Park byl v té době ještě udržovaný. Ovšem ne tak, jak si ho pamatuji z dětských let hned po válce, kdy byl opravdu překrásný a mně v paměti utkvěly hlavně pestrobarevné květy rododendronů a omamně silná vůně azalek. Ze zmiňovaného pohledu fotogeničnosti vznikly i další fotografie, jako je vrchní zámecká brána nacházející se kousek od hrobky, zámecká kaple obklopená stromy nebo fotografie pořízená ze Soleckého kopce. Na ní dominuje polozbořený dům v kdysi výstavní části Karvinné s kouřícími komíny dolu ČSA v pozadí (viz kapitola 1. Solca, pozn. autorů). Touto fotografií jsem chtěl zachytit kontrast budování socialismu na úkor nejen životního prostředí, ale vedoucí až k zániku celého města.

V roce 1963 jsem se oženil a později se odstěhoval do Havířova. Pak jsem fotografoval už jen spíše rodinné portréty (usmívá se). Tehdy, když jsem fotky zanikajícího města pořizoval, mi nedocházelo, že zachycuji kus historie a že by někdo mohl mít o tyto mé fotky zájem. Proto mě překvapuje a zároveň těší, že mohou ještě někomu posloužit.“

*Následek vichřice v zámeckém parku. Listopad 1957
(Foto Ing. Jan Válek)*

*Pohled na novou Karvinou z místa, na němž stála
hvězda a zámek. Listopad 1957 (Foto Ing. Jan Válek)*

*Zámecký park Solca. Na fotografii je možno vidět původní oplocení.
V levé části snímku prosvítá mezi stromy torzo budovy koníren.
Listopad 1957 (Foto Ing. Jan Válek)*

Část zámeckého parku. Rok 1957 (Foto Ing. Jan Válek)

EVA JAWORSKÁ – rozená Borovcová (nar. 1946, Solca)

Paní Eva, velmi milá žena, ochotná se s námi podělit nejen o své vzpomínky, ale i fotografie, nás přivítala v útulném obývacím pokoji v Českém Těšíně, kam se ze Solce přestěhovala.

„Moji rodiče s bratrem Ivanem žili dřív v kolonii u koksovny, která stála kousek od dolu Armáda, kde můj tatínek pracoval. Tatínek pracoval na povrchu, nefáral. Byt v kolonii byl ale malý a měla jsem přijít na svět já, proto se přestěhovali do Solce, kde jsem se narodila. Tatínek dál pracoval na Armádě a maminka si našla práci kousek od místa nového bydliště, v pekárně Binar, kde prodávala. Bydleli jsme na ulici Vítězství v domě s č. p. 70. Dům stál na křižovatce naproti zámeckému parku. Byt v něm byl velký, čtyřpokojový. Ze vstupní předsíně se mohlo jít hned do koupelny nebo do kuchyně. Z kuchyně se vstupovalo do zasklené verandy nebo chodbičkou do obýváku, ze kterého se pokračovalo do ložnice. Za ložnicí byl ještě jeden malý pokojík. Vybavuju si přesně ještě dnes, jak jsme měli byt zařízený. Náš dům byl součástí areálu hospodářských budov, které do roku 1945 patřily Larischům. Maminka mi o tom vyprávěla, že bydlíme v domě, ve kterém dřív žili zaměstnanci hraběte. Byla tam budova koníren a garáží, a právě za garážemi stál náš dům. V konírnách byli koně, na které jsme se mohli chodit dívat, ale nesměli jsme na nich jezdit. Kousek od koníren byl kulatý výběh, kde se koně mohli procházet. Taký si pamatuju na malou čtvercovou ohradu, ve které byla kobyla s malým hříbátkem. Hříbě jsme mohli hladit i krmit. V garážích bylo několik moderních tmavých aut. O budovu garáží byl opřený žebřík, po kterém jsme jako děti lozily na střechu garáží. Maminka vždy hubovala, že spadneme. V našem domě bydlely i další děti. I s mým o šest let starším bratrem nás bylo osm. Všichni jsme si spolu hráli. Hlavně na velké obdélníkové zahradě, která k areálu budov patřila. Byly v ní ovocné stromy a každý z nájemníků tam měl políčko, na kterém mohl něco pěstovat. Maminka na políčku pěstovala zeleninu. Tatínek byl zase vášnivý včelař. Vyráběl moc dobrý med. Na konci zahrady v levém rohu měl umístěný včelín, který si postavil ještě za svobodna. Kamkoliv se stěhoval, včelín s sebou vždy převážel. Stál v kolonii na koksovně, v Solci, pak v Těšíně, a nakonec v Jablunkově Kostkově. Někdy jsme si chodili hrát s kamarády i do zámeckého parku. Vstupovali jsme krásnou kovanou bránou naproti Soleckého kříže, který byl v té době hezky udržovaný. Na kříži byly připevněné věnečky. Brána do parku byla stále otevřená. Do parku se mohlo chodit bez omezení. S kamarády jsme tam chodili hlavně v zimě, sáňkovat pod zámek z velkého kopce. Rybník pod zámkem byl zamrzlý a my jsme na saních dojeli až na něj. Vybavuju si i hrobku, do které jsme zvědavě nakukovali přes okna. Dovnitř se nedalo vlézt, protože dveře byly zamčené. Pod hrobkou byla hezká alej. Zámecký park byl krásný. Vzpomínám si na krásu a vůni magnolií, které tam rostly. V roce 1956, to mi bylo deset let, jsme se ze Solce stěhovali do Českého Těšína za mým dědečkem. Babička umřela, tak aby dědeček nebyl v Těšíně sám. Náš dům už byl ale ve špatném stavu podepřený hrubými dřevěnými kůly. Podlahy byly tak křivé, že se nám z nich samy kutálely kuličky, s kterými jsme si na zemi chtěli hrát. Občas se do těch míst zajedu podívat. Po našem domě nezbylo nic. Měla jsem v Solci krásné dětství, často vzpomínám. Kdyby to tak šlo vrátit.“

Eva Jaworská (v kočárku) s maminkou a bratrem před domem č. p. 70 (Foto z rodinné sbírky Evy Jaworské)

Včelín tatínka Evy Jaworské (Foto z rodinné sbírky Evy Jaworské)

Eva Jaworská (v kočárku) s maminkou a bratrem při procházce v zámeckém parku v roce 1946 (Foto z rodinné sbírky Evy Jaworské)

JOSEF FAJKIS (nar. 1944, Karvinná)

V celé původní Karvinné snad nebyl nikdo, kdo by neznal hlášku „Moš nožky jak Fajkisovy rožky“. Pan Josef, pohledný a elegantní muž, je vnukem Josefa Feikise, zakladatele vyhlášeného rodinného pekařství.

„Můj děda Josef postavil a vybudoval pekárnu v roce 1912. Už při stavbě se ale kladl důraz spíše na funkčnost pekárny než na pohodlí domova. Pekárna sama o sobě byla moderní. Zázemí domova bylo horší. Teplou vodu jsme měli jen díky ohřevu pece a ze tří záchodů, které měly sloužit nejen rodině, ale i pekařům a služebníkům, fungoval spolehlivě jen jeden. Měli jsme ale hezký, bytelný nábytek. Ten si vybavuji přesně. O chod pekárny se staral později můj otec Karel. Já jsem k pekařskému řemeslu moc nepřilnul. Jako malého kluka ve školkovém věku mě to ještě bavilo. Plácal jsem si z těsta své malé výrobky a těmi se pak chlubil. Později už mě to přestalo bavit. Vychodil jsem průmyslovku. První rok školy jsem ještě studoval v původní Karviné. Zbytek studia jsem absolvoval už v Karviné nové. Jestli si pamatuju na zámecký park, později park Zdeňka Nejedlého? No samozřejmě! Za promítacím plátnem byla trvale hospoda. Tam jsme měli my Fajkisi svůj vlastní kyblík na „slivky“ (zbytky piva), pro který jsme si pravidelně chodili. Slivky se pak míchaly s jinými zbytky a ty se dávaly prasatům, aby dobře přibírala. V zimě jsme chodili do parku pod zámek lyžovat. Byl tam nenáročný terén, vhodný i pro začátečníky. V létě jsem navštěvoval letní kino. Vybavuji si premiéru slovenského Jánošíka. Přišlo na ni tolik lidí, že jsem musel sedět v trávě asi 150 metrů od plátna. Také Dny horníků mi utkvěly v paměti. Tam jsem viděl na živo Milana Chladila a Karla Vlacha. Bylo mi asi 15 let. Ve stáncích bylo výborné cukroví, cukrová vata a dobré pivo. Z Karviné Doly jsem se stěhoval do Ostravy v roce 1975. Dostal jsem pracovní místo v ostravské Mototechně. V pekařství se už pak totiž žilo velmi těžce. Podlahy byly křivé tak, že nám věci padaly ze stolu. Pamatuju si situaci se štanglí salámu, kterou otec postavil na stůl a po chvílce zmizla. Otec se zlobil, že ji asi odnesla kočka. Po čase při velkém úklidu jsme nejen oschlý salám, ale i jiné ztracené věci našli pod skříní, kam se zakutálely. Celý dům se nakláněl a musel být podpírán kůly. Můj otec také občas vzpomínal, že při ruské okupaci byl Rusům za jednu věc vděčný. Náš sklep byl vlivem poddolování trvale zatopený a nešel už používat. Když však v šedesátém osmém roce vjely do Karviné tanky, ořesy jimi vyvolané nějakým způsobem vodu ze sklepa dostaly pryč a už se nikdy nevrátila. Když se ale v tom roce 1975 pekárna bourala, otec to snášel velmi těžce a zanedlouho po přestěhování dostal mrtvici.“

Josef Fajkis v roce 2021 (Foto Erika Schweserová)

RUDOLF ŽIŽKA (nar. 1946, Karvinná)

Pan Rudolf, statný muž s příjemným a tichým hlasem, je vnukem Rudolfa Žižky, který byl majitelem obchodního domu v původní Karvinné.

„Jsem vnukem Rudolfa Žižky, který vlastnil obchod se smíšeným zbožím v Karvinné, na ulici Havlíčkové č. p. 1610. V tom domě jsem se v roce 1946 narodil. Děda byl válečný invalida. V důsledku první světové války, z které si odnesl doživotní následky obou nohou, vlastnil jako kompenzaci trafiku, kterou provozoval v padesátých letech. Hned vedle nás bylo pekařství Fajkis, kino Lido a řeznictví Molenda. Za první republiky provozoval děda před domem i malou benzinku. Na zámecký park si pamatuji dobře. Chodil jsem tam s rodiči na Dny horníků. Vybavuji si stánky s výbornými grilovanými klobásami. Zámecký park, později park Zdeňka Nejedlého, mám ale spojený hlavně s Filmovými festivaly pracujících. Tam jsem viděl poprvé film Limonádový Joe. Naše rodina byla vzdáleně spřízněna s Molendovými a právě Robert Molenda měl tyto filmové festivaly na starost jako promítač. Robert s kamarády občas namontoval na V3S promítačku a jezdili promítat filmy nejen různě po blízkém okolí, ale taky třeba až do Komorní Lhotky. Pro lidi to byla vždy příjemná událost. V parku za promítací plochou byl jezdecký ovál, na kterém se v rámci Dnů horníků pořádaly koňské závody. To mi bylo asi 13 let. Taky si vybavuji Larischovu hrobku, kam nás starší kamarádi brávali na strašidelné průzkumy. Hrobka byla už zdevastovaná. Uvnitř byly rozbité rakve, ve kterých ležely lidské ostatky. Tyto ostatky ležely i rozházené po zemi. Z ulice Havlíčkové v Karviné 2 jsem se přestěhoval v roce 1971 na sídliště v Karviné-Ráji. Ten rok jsme rovněž nechali vypracovat demoliční výměr. Dům byl již nestabilní, byl nakloněný, a tím pádem neobyvatelný v důsledku důlních činností.“

Dobová pohlednice s obchodním domem Rudolfa Žižky, která, mimo jiné, zachycuje i další vyhlášené živnostníky, řeznictví S. Molenda a pekařství J. Feikis. Začátek 20. st. (Foto J. Borůvka, Přívoz – ze soukromé sbírky Petra Bindače)

BRONISLAV TLELKA (nar. 1948, Doubrava)

Pan Broněk bydlel v Solci pouhých deset let. I přesto má velkou spoustu zážitků a vzpomínek. Se svou klučičí partou podnikal dobrodružné průzkumy, které při vyprávění dokáže okořenit pořádnou dávkou humoru. Čas s ním plyne velmi rychle. Svě poutavé vyprávění doprovází narychlo kreslenou mapou zámeckého parku, tvořenou jeho vzpomínkami, na které s naprostou přesností zakresluje body, o nichž vypráví. Pan Tlelka nás svým vyprávěním baví a my se s ním po dvou hodinách loučíme neradi...

„Do Solce jsme se stěhovali v roce 1951. To mi byly tři roky. Bydleli jsme v jednom z fiňoků ve svahu pod cestou ze Suché na Stonavu, a to do podzimu roku 1961, to mi bylo třináct let. Nikdy nezapomenu na tu noc, během které nám domek pukl. Hned ráno jsme se museli vystěhovat. Pomáhali nám chlapi z dřevíště ze šachty. Sbalili jsme si jen nejnútnejší věci a museli jsme domek opustit. Přestěhovali jsme se do Karviné-Ráj. Když jsme se druhý den vrátili pro zbytek našich věcí, byla už většina rozkradena.

I za tak krátkou dobu života v Solci mám spoustu vzpomínek. S kamarády jsme podnikali v zámeckém parku spoustu průzkumů. A že bylo co objevovat. Byl jsem manažer naší klučičí party (směje se a my s ním). Pod zámkem, tenkrát to už bylo zdravotní středisko, jsme narazili na dvě podzemní chodby. Byly z cihel a strop byl tvořený klenbami. Přišli jsme na ně tak, že v zemi byly díry, tak jsme do nich vlezli. Ty chodby pod zemí byly vysoké, že by tam projel muž na koni. Jedna byla pod zámkem směrem k letnímu kinu. Křížila se s chodníčkem vedoucím od zámku k hrobce. Byla dlouhá asi šest metrů a pak v obou směrech propadlá a zasypaná. Druhá chodba byla pod zámkem směrem k pivovaru. Tou chodbou jsme se po chvílce dostali do sklepení v nové části, tehdy už opuštěného pivovaru. Stará část pivovaru už byla zbořena. Pamatuju si na velké betonové kádě a regály plné asi patnácti druhů nálepek na flašky od piva. Pro ty nálepky jsme se tam pravidelně vraceli. Brávali jsme si je na fotbal. Když jsme prohrávali, někdo z nás vždycky nálepky vyhodil do vzduchu, protivníci je začali sbírat a my jsme tu jejich chvilkovou nepozornost využili k útoku. Pak později jsme už ale dostali strach pro nálepky chodit, protože pivovar chátral a hrozilo jeho zřícení. Další chodba byla u hrobky a vedla kolem celého jejího obvodu. Dírou v zemi se dalo vlézt dolů. U hrobky jsem našel zlatý kalich, který mi ale kamarádův tata – policajt – zabavil jako předmět doličný. V té době byla totiž hrobka vykradena. Někdo pokácel strom tak, aby na ni spadl a střechou se pak zloději dostali dovnitř. Naše průzkumy se ale konaly i mimo zámecký park. Lezli jsme i do opuštěného Národního výboru. Dřív to byla radnice. Co tam bylo na půdě věcí! Staré vlajky, busty nějakých politiků a jiných významných osobností, obrazy ve starých rámech. Nás kluky ale vždy zajímaly zbraně. Hledali jsme je mezi trámy a pod prkny v podlaze. Jednou v Sušském lese při jiném průzkumu jsme v kališti narazili na dělo. Tenkrát bylo velké sucho a voda vyschla. V blátě jsme pak našli granáty, rezavé pušky i bajonety. Kamarád si doma vypůjčil vozík, na který jsme ten náš poklad naložili a vezli přes Solcu. Neušli jsme ale pozornosti místních a přivolaný policajt, zase kamarádův tata, protože byl jediný policajt v Solci, nám vozík zabavil.

Zámecký park mám ale taky spojený se Dny horníků. To byla velká sláva. Ke Dni horníků patřilo těžko sehnatelné zboží. Ženské tam do stánků chodily pro silonky, skládací deštníky a mlýnky na maso. Chlapi na uzenáče a pečenáče a my děti na melouny. Rodiče mi řekli, ať si vezmu ten největší, který dokulám domů. Tak jsem si takový vybral a pak ho z kopce kulal domů, ale neukulal jsem ho a nárazem na dům se mi rozbil. Aspoň už jsem ho nemusel složitě krájet. Když už jsme u toho melounu, pod zámkem, u cesty vedoucí do Stonavy, bylo bývalé Larischovo zahradnictví. V té době už znárodněné. Tam jsme jako kluci chodili na ovoce. Nejdřív jsme potajnu ložili na stromy, ale časem jsme zlenivěli, počkali jsme, až ho pracovníci očešou, uskladní pod plachtu a pak jsme chodili domů s plnými taškama. Za to jsem dostal doma vilagoš.“

Malý Broněk u branky patřící k finskému domku, v němž bydlel. Foceno ze Zámecké ulice. Druhá polovina 50. let (Foto z rodinné sbírky Bronislava Tlelky)

Interiér finského domku v Solci (Foto z rodinné sbírky Bronislava Tlelky)

Broněk s rodinou v parku Zdeňka Nejedlého. První polovina 50. let (Foto z rodinné sbírky Bronislava Tlelky)

Klučičí parta pana Broňka u hrobky v zámeckém parku Solca (Foto z rodinné sbírky Bronislava Tlelky)

Malý Broněk (vlevo) v Solci (ulice Jungmanova). Pohled směrem k lázním Jodosol. První polovina 50. let (Foto z rodinné sbírky Bronislava Tlelky)

Bronislav Tlelka v roce 2021 (Foto Erika Schweserová)

(Informace obsažené v této kapitole plynoucí ze vzpomínek pamětníků takto respektujeme, a proto jsou bez jakýchkoliv zásahů, úprav, ověřování historických faktů apod., pozn. autorů)

VČERA A DNES

*Karviná – Solca. Pohled na Lelkovu kolonii z haldy dolu Gabriela
(Foto SOKA Karviná / Petr Bindač)*

*Vilová čtvrť s Husovou a Tyršovou ulicí. V pravé části snímku věž kostela sv. Jindřicha
(Foto ze soukromé sbírky Zdeňka Janulka / Petr Bindač)*

*Zámek Solca, pohled od
rybníka
(Foto ze soukromé
sbírky Vladislava O./
Petr Bindač)*

*Pohled ze Solečkého
kopce na Zámeckou ulici
(Foto ze soukromé sbírky
Eriky Schweserové / Petr
Bindač)*

*Západní brána u
Soleckého kříže. Pohled
ze Zámecké ulice do
parku
(Foto z rodinné sbírky
Ing. Jana Bajgera / Petr
Bindač)*

*Západní brána. Pohled
z parku na Zámeckou
ulici (Foto ze soukromé
sbírky Rudolfa Hrubého /
Petr Bindač)*

*Pískovcovými sloupy zdobený vstup
do promenády u tenisových kurtů
(Foto SOkA Karviná / Petr Bindač)*

*Detailní pohled na altán, jež byl součástí
promenády (Foto SOkA Karviná / Petr Bindač)*

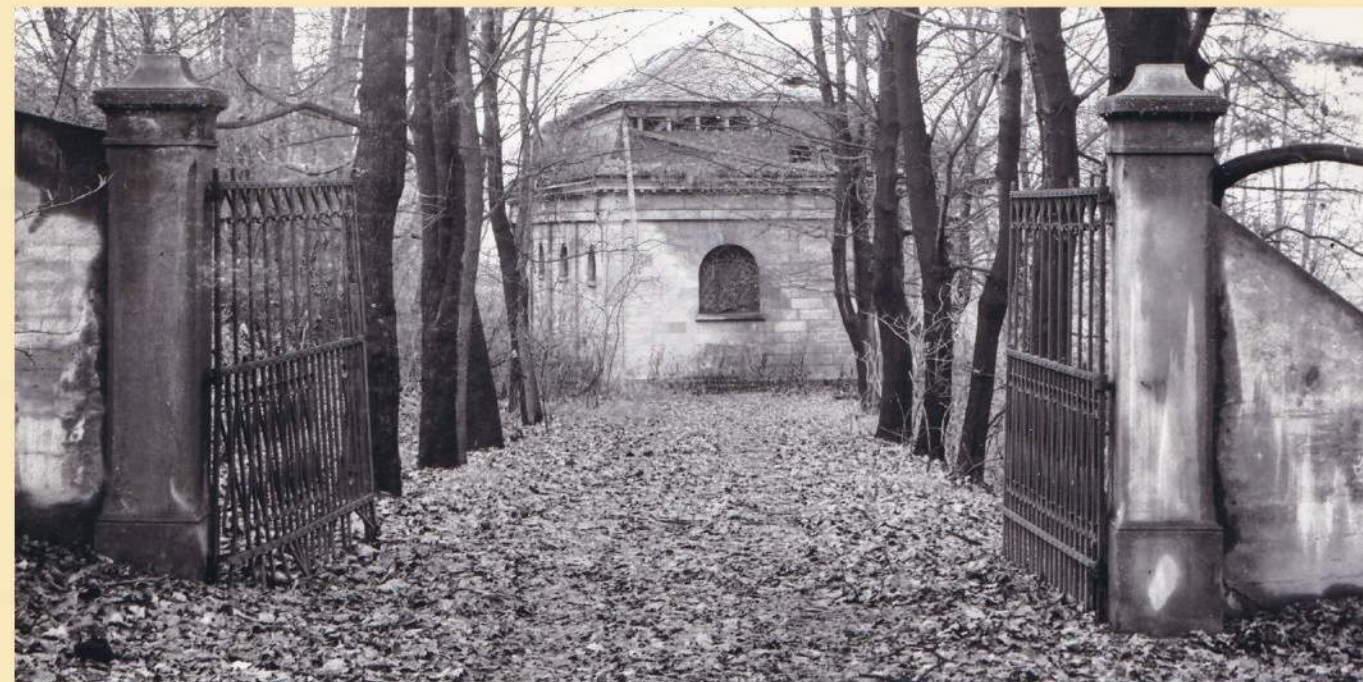
*Helena a André Tarnowští na lavičce
u promenády, jejíž část se zachovala dodnes
(Foto SOKA Karviná / Petr Bindač)*

*Pohled na promenádu s
kurty. Rok 1934 (Foto
V. Kohout, SOKA
Karviná / Petr Bindač)*

*Pohled z parku na
Východní bránu
v blízkosti hrobky
(Foto Ing. Jan Válek /
Petr Bindač)*

*Východní brána se
zachovalou javorovou
alejí (Foto ze soukromé
sbírky Zdeňka Janulka /
Petr Bindač)*

*Rodová hrobka
v zámeckém parku
(Foto ze soukromé
sbírky Rudolfa Hrubého/
Petr Bindač)*

*Zaplavování finských
domků v Solci
(Foto SOKA Karviná /
Petr Bindač)*

MAPOVÉ PODKLADY

Zaznačený zámek Solca v mapě města Karviná z roku 1931 (Mapa ze soukromé sbírky Petra Bindače)

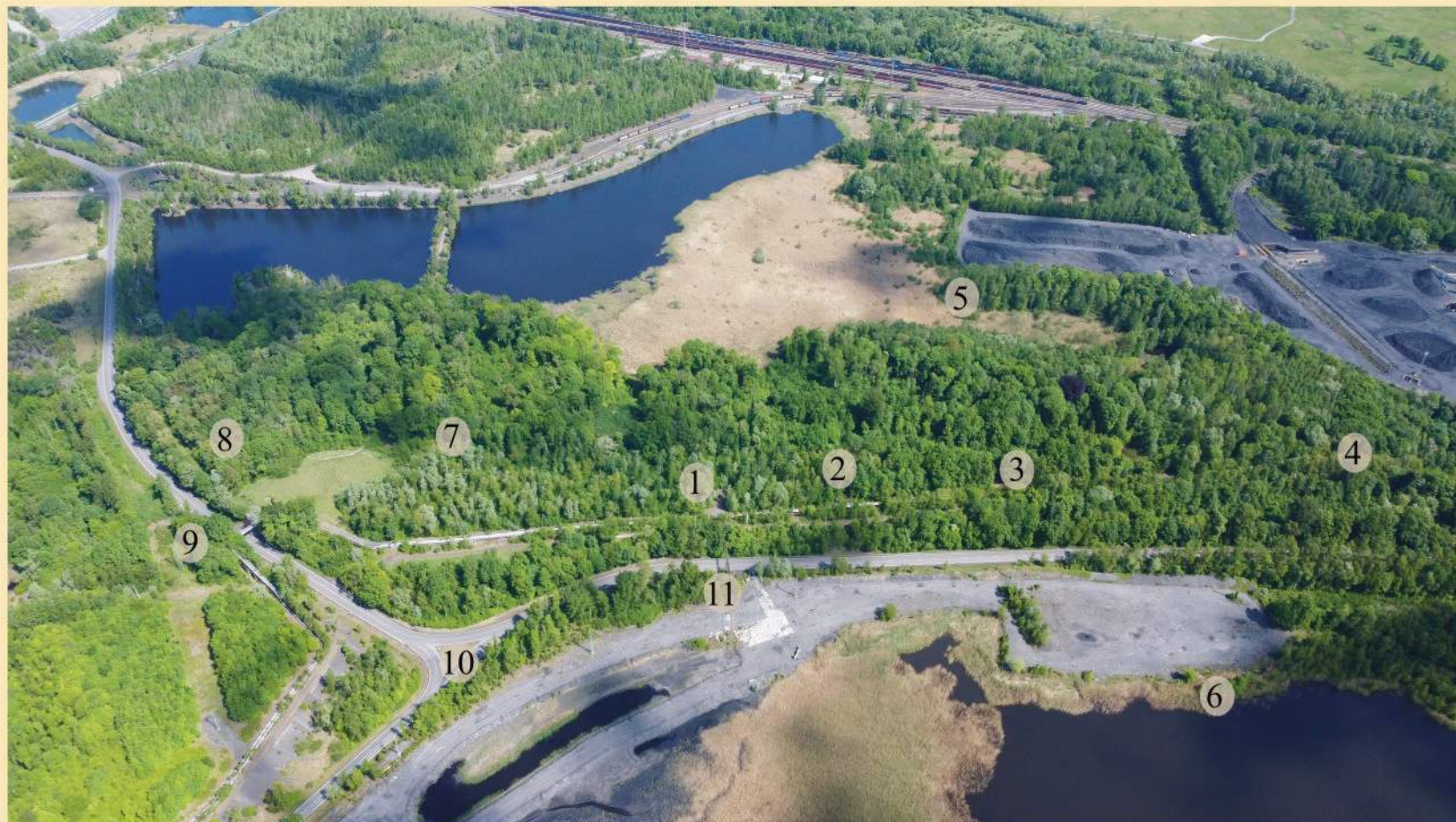

(Ortofotomapa VGHMÚř Dobruška, MO ČR)

Rok 1947

1. Zámek Solca
2. Dům pro služebnictvo
3. Tenisové kurty a promenáda
4. Hrobka
5. Malý zámecký rybník
6. Velký zámecký rybník
7. Zámecká kaple
8. Solecký dvůr
9. Solecký kříž a vila služebnictva (č. p. 123)
10. Hospodářské budovy (garáže, kočárovna, konírny, prádelna)
11. Areál zámeckého zahradnictví

- a - Západní brána
- b - Brána u zahradnictví
- c - Jižní brána
- d - Východní brána
- e - Brána u stonavského splavu
- f - Brána ve spodní části parku
- g - Severní brána
- h - Brána u pivovaru
- i - Brána ze Zámecké ulice
- j - Brána u dvoru

(Foto Tomáš Tichánek, 2022)

Rok 2022

1. Zámek Solca
2. Dům pro služebnictvo
3. Tenisové kurty a promenáda
4. Hrobka
5. Amfiteátr
6. Finské domky
7. Zámecká kaple
8. Solecový dvůr
9. Solecový kříž a vila služebnictva (č. p. 123)
10. Hospodářské budovy (garáže, kočárovna, konírny, prádelna)
11. Areál zámeckého zahradnictví

DOSLOV

Vlastníkem většiny „zelených ploch“ v parku Zdeňka Nejedlého je státní podnik Lesy České republiky. V současnosti je toto území, s bohatým a stále hmatatelným odkazem historie, vedeno pouze jako hospodářský les s nejistou budoucností. Myslíme si, že chráněné tisy, původní stromové aleje, oplocení, podzemní část hrobky a všechny další dochované fragmenty minulosti nejsou tím jediným důvodem, proč by měl být park v rámci možností zachován. Mimo vše zmíněné v něm našla domov také divoká zvěř a mnoho druhů ptactva. Na celé území však mají velmi negativní vliv nelegální motokrosové stezky. Jízda na nich nejenže plaší zvěř, ale především devastuje i samotný park. Bohužel se doposud nepodařilo tyto aktivity nějak výrazně omezit nebo jim přímo zabránit. Dalším problémem, který parku výrazně škodí je vytváření černých skládek. Přesto všechno bychom si přáli, aby naše kniha byla alespoň částečným důkazem toho, že bývalý zámecký park je území, s kterým by se při troše dobré vůle dalo pracovat. Protože kde je vůle, tam je i cesta. Utopie? Dost možná ano. Ale říká se, že naděje umírá poslední...

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě bychom rádi poděkovali všem „naším“ pamětníkům. Vážíme si času, který jste nám věnovali, úžasné spolupráce a ochoty podělit se s námi o Vaše životní příběhy a rodinné fotografie. Jmenovitě děkujeme nejprve dámám, paní Helence Lukoszové, Erice Geborkové, Evě Jaworské, a pánům Eduardu Kulovi, Ing. Janu Válkovi, Lubomíru Otiskovi, Bronislavu Tlelkovi, Josefu Fajkisovi a Rudolfovi Žižkovi.

Děkujeme také:

Marii Cymorkové, Ireně Dlugošové, Romanu Dzikovi, Rudolfovi Hrubému, Vladislavu O., Zdeňku Janulkovi, Wieslavu Szklorzovi, Ing. Standowi Kołkovi a Henrykovi Adamieci, za poskytnutí dobových fotografií.

SOkA Karviná, zejména pak Mgr. Marku Trojakovi a Mgr. Pavlu Hruboňovi Ph.D., za poskytnutí archivních fotografií.

Mgr. Radimu Kravčíkovi, za odbornou konzultaci.

Kastelánu zámku Fryštát Petru Zajíčkovi.

Zaměstnancům Regionální knihovny Karviná.

Potomkům rodu Larisch-Mönnich – Olze Larischové-Burketové a Miriam Thun-Hohenstein, za doplňující informace týkající se jejich rodu.

Všem, kteří nám v rámci „Operativní skupiny Ka2 – Za Karvinou krásnější,, pomohli nejen při okrašlovacích brigádách.

S láskou děkujeme našim rodinám a dětem za velkou podporu a za to, že věřili tomu, co děláme.

S úctou, Erika a Petr

I TAKTO VZNIKALA KNIHA...

SEZNAM ZKRATEK

MNV – Místní národní výbor

OKD – Ostravsko-karvinské doly

ONV – Okresní národní výbor

NPÚ – Národní památkový ústav

ÚZK – Ústřední závod Karviná

FNO – Fond národní obnovy

MPÚ – Městský památkový ústav

ČČK – Československý červený kříž

OKR – Ostravsko-karvinský revír

PKO – Park kultury a oddechu

NF – Národní fronta

KNV – Krajský národní výbor

TS – Technické služby

KSSPPOP – Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody

ČSA – Československá armáda

ČSM – Československý svaz mládeže

SOkA – Státní okresní archiv

HBZS – Hlavní báňská záchranná stanice

MDOK – Místní dráha Ostrava-Karviná

ČSSZ – Československé stavební závody n. p.

SZD – Slezské zemské dráhy

č. p. – číslo popisné

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMACÍ A LITERATURY

- Archivní fond SOkA Karviná

- Archivní fond OKD Ostrava

- Archivní fond NPÚ Ostrava

- Darkovské prameny, Jan Rohel, rok vydání 1968

- Zahrada horníků, Fr. Buzek, J. Rohel, A. Švacha, nákladem Slezského studijního ústavu v Opavě, rok vydání 1950

- Úzkorozchodné dráhy na Ostravsku – 2. díl, Karel Garba, vydalo Technické muzeum v Brně ve spolupráci s Dopravním podnikem města Ostravy, rok vydání 1974

- František Josef Hausler a Rudolf Jan Hrubý – Genealogie Larisch

- Diplomová práce Bc. Terezy Sajdlové – Zaniklý zámek Solca v kontextu kulturního dění své doby, Slezská univerzita v Opavě, rok 2020

